FONTES
RERUM TRANSYLVANICARUM

(ERDÉLYI TÖRTÉNELMI FORRÁSOK)

TOMUS IV.

ACTA ET EPISTOLAE

RELATIONUM

TRANSYLVANIAE HUNGARIAEQUE

CUM

MOLDAVIA ET VALACHIA

COLLEGIT ET EDIDIT

DR ANDREAS VERESS

VOLUMEN PRIMUM

1468—1540

KOLOZSVÁR

«FONTES RERUM TRANSYLVANICARUM»

1914

AKTÁK ÉS LEVELEK

ERDÉLY- ÉS MAGYARORSZÁG MOLDOVÁVAL ÉS HAVASALFÖLDÉVEL VALÓ VISZONYÁHOZ

GYÜJTÖTTE ÉS KÖZREBOCSÁTJA

DR VERESS ENDRE

ELSŐ KÖTET

1468—1540

(ÖT HASONMÁSSAL)

BUDAPEST

STEPHANEUM NYOMDA R. T. NYOMÁSA

1914

ELŐSZÓ.

Jelen kötetünk elseje annak a változatos és gazdag levéltári anyagunknak, melyet — 1891 óta — egy negyedszázadon át gyüjtöttünk tervszerű rendszerességgel, lankadatlan kitartással és állandó lelki gyönyörűséggel Európa könyv- és levéltáraiban Erdélynek és Magyarországnak a vele szomszédos Moldovával és Havasalföldével való viszonya történetéhez.

Magyarország s a később tőle különvált Erdély összeköttetése a moldva-havasalföldi vajdaságokkal természetesen egyidős e vajdaságok állami kialakulásával és fennállásával. Ámde sűrűbbé és állandóbbá azóta vált, a mikor Mátyás király 1467 végén fenyítő hadjáratot vezetett Moldovába, István vajda ellen. Ezért kezdjük kötetünket az 1468-iki évvel, a mikor Mátyás király a moldvai hadjáratban résztvett híveit jutalmazza, mert ezidőtől kezdve szünetlen s majdnem megszakítás nélküli az a láncz, mely a moldva-havasalföldi vajdaságokat Magyarországgal összefűzte. Ez a láncz a hűbériség láncza volt, a mennyiben az állandó török veszedelemmel szemben a magyar királyok a két szomszédos keresztény ország meghódításával igyekeztek védeni birodalmuk határait s a hűbérjogból kifolyólag azt a két államot is, melyeknek vajdái nekik hűséget fogadtak.

E természetadta viszony következtében Mátyás király és utódai: II. Ulászló és II. Lajos *Moldováról és Havasalföldéről* mint *Magyarországhoz tartozó országokról* emlékeznek meg okleveleikben — kötetünkben is — és vajdáikat érdemük szerint ültetik trónra vagy taszítják le róla, ha őket büntetni akarják. Maguk a vajdák is többször kijelentik, hogy országuk *Magyarország egyik tagja,* ők pedig adófizetői a magyar királyoknak. Később ez a viszony meglazul és megváltozik, minthogy a vajdák függetlenítik magukat a magyar királyok fenhatóságától. De azért a szomszédos vajdák barátságát még az egymással versengő I. Ferdinánd és János király is keresi, ápolja s ez utóbbi új birtokadománynyal (Bálványosvára elajándékozásával) is tetézi.

Hűségük jutalmául, meg hogy legyen hová menekülniök veszély esetén a török elől, Mátyás király az erdélyi *Csicsót* és *Küküllővárát* adományozta a moldvai vajdának. E nagy jószágoktól körülvett nevezetes birtokukban a vajdákat Mátyás utódai is megerősítették, sőt adományukat kiterjesztették a havasalföldi vajdákra is, a kik *Algyógyot, Alvinczet* és *Borbereket* kapták rengeteg kiterjedésű uradalmaikkal. Ezeket a vajdák ügyes gazdálkodással és életrevalósággal még gyarapították is, mert a magyar földesurak közül ősi birtokukból sokan eladogadtak nekik, a mi hatalmukat növelte és tekintélyüket emelte. A *Bánffyak*, a dengelegi *Pongráczok*, a *Bethlenek* és mások egész falvakat adtak el örökáron a moldva-havasalföldi vajdáknak és boérjaiknak, a kik Erdélyben János király haláláig zavartalanul éltek s mint országos főurak szerepeltek, bár maguk gyakran sok bajt és zavart okoztak.

Ez érdekes jogviszonynak, *a moldva-havasalföldi vajdák erdélyi birtoklásának* majdnem teljes oklevéltárát nyujtjuk e kötetben, a mellett a sok egyéb becses akta, levél és jelentés mellett, a melyet benne ez alkalommal kiadunk. Gyüjteményünkbe mindent felvettünk, a mi *román vonatkozású* s a mi román és magyar történelmi tudásunkat előbbreviszi. Főanyaga ugyan a *román-magyar érintkezések* köréből való, de ezt a kört sokszor kiszélesbítettük, valahányszor más *román érdekű* oklevélre bukkantunk kutatásaink közben, a mit örök vétek lett volna figyelmen kívül hagynunk. Ilyenek pl. *vajdai levelek*, bárhol és bármiről iródtak, moldva-havasalföldi eseményeket megvilágító jelentések, vagy bujdosó boérok írásai stb. Különben is ezek meg a lengyel, német-birodalmi, avagy portai érintkezések oly szoros viszonyban állanak a magyar-erdélyi és moldva-havasalföldi vonatkozásokkal, hogy azokat majdnem lehetetlen, sőt kár volna szétválasztani, kivált, hogy ezek a tudósítások legtöbbször kiegészítik egymást. Kutatásaink köréből eleve kikapcsoltuk azonban a *magyarországi románság* történetét, illetve annak keretében csupán a *művelődéstörténelmi* érdekű okleveleket nyomoztuk és adjuk ki, pl. román nemesítéseket, püspöki kinevezéseket, kolostorok privilégiumait, vagy más oly iratokat, a melyek arról tanuskodnak, hogy a magyar királyok és erdélyi fejedelmek mit tettek idők folyamán a románok kulturájának emelése és fejlesztése érdekében.

Kutatásközben korlátoznunk kellett érdeklődésünk határait, de megvalljuk, így is sokkal többet adhattunk volna, ha kötetünk előbb jelenhetett volna meg. Ez a kijelentésünk nem ellenmondásos. Mialatt mi t. i. gyüjtöttünk és újabb meg újabb kutatásokkal egé-

szítettük ki rendszeresen megalapozott gyüjteményünket, mások kisebb-nagyobb kiadványokban sok oly oklevelet adtak ki előlünk, melyet már rég lemásoltunk tanulmányaink folyamán. Ez közös végzete nagy gyüjtőknek, mert ámbár a hosszas gyüjtésnek megvan az a tagadhatatlan előnye, hogy tárgyára nézve emberileg teljes anyagot eredményez, de azáltal, hogy munkáját a gyüjtő évtizedekig folytatja, a míg teljesnek reméli és lezárandónak véli, részletkérdések kutatói, vagy szerencsésebb közlők időközben sok darabot kiadnak előle, a mit aztán gyüjteményéből akarva, nem akarva ki kell dobnia. Ez az oka, hogy kötetünkben az 1468—1540 közti évek történetéhez ma mindössze 264 aktával és levéllel járulhatunk hozzá. Ez a szám azonban nem kicsinylendő, ha meggondoljuk, hogy a román történetírás az utóbbi időkben épp az oklevél-kiadás terén rendkívüli tevékenységet fejt ki s így éppenséggel nem könnyű dolog egész kötettel — vagy kötetekkel — járulni a román kiadványok sorozatához!

A legrégibb román történelmi okmánytárat *Laurianu* és *Bălcescu* indította meg folyóirat alakjában 1845-ben.[1] Ezt követte, kizárólag Moldova történetére vonatkozólag 1852-ben *Codrescu* Tódor vállalata, melyből élete végeig 25 kötetet adott ki.[2] Rendszeresebb ezeknél s már külföldi anyagot is nyújt az erdélyi A. *Papiu* Ilarianu kiadványa, 1862—1864 közt három kötetben.[3] Magyarországi történeti anyagot tett közzé 1863-ban *Baritiu* György, a mikor megindította azoknak a románokra vonatkozó okleveleknek a kiadását, a melyeket gróf *Kemény* József gyüjteményéből *Moldovan* István másolt le és kivonatolt, a néhai tudós gróf életében és engedélyével.[4] Viszont Románia állami levéltára kincseiből merített B. P. *Hasdeu*, a mikor 1865-ben annak hivatalos

---

[1] Magazinu istoricu pentru Dacia. Subt redacția lui A. Treb. Laurianu Profesor de Filosofie în Colegiul Național și Nicol. Bălcescu. Vol. I—IV. București, 1845—1847.

[2] Uricariul cuprinzătoriu de hrisoave, tratate și alte acte din suta a XV—XIX atingătóre de Moldova. Sub redacțiunea lui Theodor Codrescu. Kis 8-rétü I—XXV kötet. Iași, 1852—1895.

[3] Tesauru de monumente istorice pentru România, atât din vechiu tipârite cât și manuscripte cea mai mare parte străine. Adunate, publicate cu prefațiuni și note, illustrate de A. Papiu Ilarianu. Bucuresci, 1862—1864. Nagy 4-rétű I—III. kötet, számos képpel és hasonmással.

[4] Colecțiune de diplome din diplomatariul comitelui Josif Kemény, care privesc mai ales pe Români (Valachi). A nagyszebeni «Transilvania» II—VII. évfolyamában. Az 1096—1576 közti évekből 436 oklevél és kivonat.

közlönyét megindította.[5] A román oklevél-kiadásnak azonban az *Academia Română* adott újabb lendületet, a midőn 1876-ban megindította a *Hurmuzaki-kiadványt*, melyből mainapig 34 kötet jelent meg.[6] Ehhez járul a tudós N. *Iorga* irodalmi működése s abban kivált az ő 1895-ben megindított oklevél-kiadása, a mely eddigelé 28 kötetet eredményezett[7] s legújabban az 1910-ben alakult «Románia Történelmi Bizottsága» munkássága, melyet már is öt szép kötet jelez.[8]

E kiadványok közbül felsorolt részében sok oly oklevél jelent meg, a mely már kötegeinkben rég megvolt; de összegyüjtött kiadatlan történelmi anyagunkat különösen megnyirbálta a Hurmuzaki-kiadvány tavaly megjelent legújabb XV. kötete, a mely mindössze három erdélyi levéltárból — a *beszterczei, brassói* és *nagyszebeni* városi levéltárakból — 3495 érdekes aktát és levelet nyujt az 1358—1825 közti évekből.[9] E becses kiadvány nem remélt módon gazdagította tudásunkat s minthogy magában véve is önálló, szükségesnek látom saját gyüjteményem kiadásának megindítását, nehogy további késésemmel két nemzet — a magyar és román — történetírását hátráltassam haladásában.

Kiadványom a *magyar-román érintkezések* alapvető *forráskönyve* kíván lenni, a melyből tudósok, politikusok és nemzetgazdák egyaránt bőven meríthetnek. Állandó kiegészítője lészen egyúttal valamennyi forrásmunkának, a mely magyar-román történelmet illető okleveleket is tartalmaz; de egyszersmind a nagy Hurmuzaki-kiadványnak is, a melyet ma már senki sem nélkülözhet, a ki történelmi tanulmányaiban teljességre törekszik.

Gyüjteményem jelen I. kötete anyagának nagyrésze a *bécsi*

---

[5] Arhiva istorică a României. De B. P. Hasdeu. Nagy 8-rétű I—III. kötet. Bucureşti, 1865—1867.

[6] Documente privitoare la istoria Românilor. Culese de Eudoxiu de Hurmuzaki. Publicate sub auspiciile Ministerului Cultelor şi al Instrucţiunii şi ale Academiei Române. Bucureşti. Nagy 4-rétű kötetekben.

[7] Acte şi fragmente cu privire la istoria Romînilor. Adunate din depozitele de manuscrise ale apusuluĭ de Neculai Iorga şi publicate cu sprijinul ministeriuluĭ de instrucţie publică. Bucureştĭ, 1895—1897. Vol. I—III. Ujabb gyüjtését 1901-től kezdve már «Studii şi documente cu privire la istoria Romînilor» czímen adja ki s ebből eddigelé 8-rétű 25 kötet jelent meg.

[8] A «Comisia Istorică a României» I. kötete 1912-ben jelent meg 8-rétű, díszes kiadásban s ezt követte már eddig négy másik kötet.

[9] Acte şi scrisori din arhivele oraşelor ardelene (Bistriţa, Braşov, Sibiiu) publicate după copiile Academiei Române de N. Iorga. Bucureşti, 1911—1913. Két testes kötet, számos magyar szövegű oklevéllel és bő névmutatóval.

cs. és kir. udvari-, házi- és államlevéltárból került ki, a mi annál jelentősebb, hogy a Hurmuzaki-kiadvány annak idején épp a belőle másolt oklevelek kiadásával indult meg. Jól esik tehát, hogy annak daczára még 101 darab kiadatlan iratot találtunk benne, holott a bécsi gyüjteményeket épp a román történelem szempontjából már többször átnézték. A *budapesti* m. kir. Országos levéltárból 43 oklevelet közlünk s ezeknek fontossága főleg abban rejlik, hogy nagyrészük az 1526 előtti időkből való. A *budapesti* Magyar Nemzeti Muzeum levéltára is 8 darabbal gazdagítá kötetünket, viszont *Besztercze* város régi levéltárában (a mely ma a vármegyeivel van egyesítve) 14 levelet találtam, holott e levéltár román anyaga külön kötetben tavaly látott napvilágot. A *római* vatikáni levéltárban 11 kiadatlan oklevelet másoltam kötetemhez, *Parmában* hármat, míg a *velenczei* állami levéltár 15 darabbal, a *milanói* 7 darabbal, a *nápolyi* kettővel s a *firenzei* 1 darabbal járult kötetünkhöz. Több-kevesebb irattal *Bártfa, Darmstadt, Dresden, Esztergom, Jászó, Kassa, Kolozsvár, Kraków, Łwów, Marosvásárhely, Nagyenyed, Nagyszeben, Praha, Sepsiszentgyörgy, Simancas, Sümeg* és *Zsély* felsorolt levéltárai gyarapították még anyagunkat.

Sem terünk, sem szándékunk, hogy e különböző helyekről előkerült iratok belső értékét vizsgáljuk, inkább csak azt emeljük ki, hogy a véletlen folytán, mily fontos két moldvai államszerződés maradt fenn az *esztergomi* káptalan levéltárában, a hol arra nem is számítottunk; épp oly kevéssé, mint azokra a darabokra, a melyek a *jászói* konvent könyvtárában Oláh Miklós esztergomi érsek formulakönyvében reánk maradtak. A moldva-havasalföldi vajdák leszármazását bővítő sok *családtörténeti* adat maradt fenn szétszórtan a magyar Országos Levéltár *birtokügyi* okleveleiben is, míg a *köztörténeti* fontosságú levelek javarészét a bécsi állami levéltár őrizte meg számunkra.

Munkámban csupán *kiadatlan* darabot közlök, illetve, a mely oklevél magyar vagy más kiadványban már megjelent, azt szintén besorozom a teljesség kedvéért, de *lehetőleg eredetijéről* lenyomatva[10] és idézve a forrást, a hol először feltünt. Lenyomatunk ekként a legtöbbször jobb első közlésénél, a miről puszta összehasonlítás

---

[10] Ez néha, sajnos, a legjobb akarattal sem volt lehetséges. Igy pl. a mit a Magyar Tudományos Akadémia «Acta extera» czimű kiadványából vettünk át, azoknak eredetijeit — a jelzés teljes hiánya következtében — ismételt kutatás után sem találhattuk meg sem a velenczei, sem a milanoi állami levéltárakban, a honnan őket néhai Mircse János másolta, nem jelezvén sehol sem a kötegeket, a melyekben rájuk akadt.

alapján bárki meggyőződhetik. Figyelembe vettünk azonban olyan román érdekű jelentéseket is, melyeket unicum-jellegű régi nyomtatványokban találtunk s alig ismertek vagy teljesen ismeretlenek.

Kötetem darabjainak átírásában és sajtó alá rendezésében nagyjában azokat a kiadási elveket követtem, melyeket a német történetírók 1895-iki frankfurti harmadik gyűlése megállapított[11] s melyek azóta világszerte általánosakká váltak a tudományban. Itt-ott tökéletesíteni is igyekeztem őket, hogy a szöveg megjelenése, a nyomtatás és azáltal a könyv nyomdai kiállítása minél tetszetősebb legyen.

Főelvem volt : tiszta, érthető és lehetőleg hibátlan szöveget adni. E szerint az iratokat úgy közlöm, a mint vannak, íróik sajátosságaival együtt, de csinosan és következetes helyesírással, hogy minden egyes levél s maga az egész kötet úgyszólván ünnepi köntösben jelenjék meg s nyoma se legyen benne a külső pongyolaságnak, a melyben némelyik darabjuk — kivált a mely csupán másolatban maradt fenn — reánk szállott. Nem tartjuk szükségesnek és jogosultnak gyakorlati (tudományos) czélt szolgáló kiadványban a betűhív, ú. n. paleografikus átírást, még középkori okleveleknél sem, mert csúnya, czélszerütlen és olvasása fárasztó. Ezt újabban európai nagy oklevél-kiadványok szintén belátták, egy magyar oklevélközlő pedig már rég kijelentette helyesen, hogy «nem veszit ugyan egy irat sem a maga történeti becséből, ha betűhíven másolva közöljük, de az eredetit majmolni csak azért, hogy az egyes levélírók különczségének emléket állítsunk : éppen nem szükség s nem is észszerű».[12] S valóban hányszor előfordul, hogy gyakran egy és ugyanabban az oklevélben egy és ugyanazt a szót többféleképpen írva találjuk !

Ebből a felfogásból kifolyólag a latin declinatio régies *e* vagy *ę* írásmódját *ae*-val pótoltuk s a helyesírás egyéb ingadozását is egységesítettük, a pontozást viszont a mondatok értelme szerint javítva. Megtartottuk azonban híven a tulajdonnevek írásmódját, jegyzetben rektifikálva őket, illetve átutalva az indexben mai *hivatalos* elnevezéseik alá. A hivatalos helységneveket közöljük a levelek élén is, még ha az oklevél keltezése más nevet mutat is ;

---

[11] Beratung über die Grundsätze, welche bei der Herausgabe von Aktenstücken zur neueren Geschichte zu befolgen sind. Im «Bericht über die dritte Versammlung deutscher Historiker vom 18. bis 21. April 1895 in Frankfurt a. M.» (Leipzig, 1895.) Seite 18—35.

[12] Károlyi Árpád a *Történelmi Tár* 1882. évf. 97. l.

Iași-t, *Buzĕu*-t, *Roman*-t és *Giurgiu*-t írunk tehát s nem *Jászvásárt, Bodzavárost, Románvásárt* és *Gyergyikét*, miként magyar s néha még latin levelek keltezésében is előfordul ; épp így *Wien*-t, *Kolozsvár*-t és *Łwów*-ot — még ha *Vienna, Claudiopolis* és *Leopolis* olvasható is a levelek alján, a keltezésben, a hol őket természetesen *érintetlenül* meghagytuk, épp úgy mint az oklevelek szövegében. Meghagytuk a levelek egyéb külső sajátosságait is. Ezért *dült betűvel* csupán azt közöljük, a mi az eredetiben is aláhúzva, vagy jelekkel (cifra) irott.

Mivel kiadványunkban mindig a *román-magyar történetírás* szolgálata lebegett szemünk előtt, a mit egyes levelekből (mint tárgykörünkre nem vonatkozót) elhagytunk, pontokkal. . . jeleztük, míg a ___ jel szakadozott vagy rothadt helyet mutat, a [szögletes zárójelben] közölt szavak pedig saját kiegészítésünk. Hosszú jelentésekből kivett levélrészletek felismerhetők arról, hogy a jelentések elejét — vagyis üdvözlő formuláit — elhagytuk ; a néha, egyes fejezetek végén látható *etc.* szócska pedig arra mutat, hogy ott még folytatódik a levél, de persze oly részleteket nyújtva, a melyek a magyar-román érintkezések történetét nem érdeklik. Hasonló takarékossági szempontból közöljük a czímeket és megszólításokat is (Maiestatis, Serenissimi . . .) rövidítve (M^{tis}, Ser^{mi}) és egy s más hasonló rövidítés mellett czélszerűségi szempontból kikezdve — a sor elejére — szedettük a keltezéseket, hogy szembeötlőbbek legyenek.

A *sic*-ezés alkalmazásától a mennyire lehet tartózkodunk, hogy a levélszöveget semmi oda nem illő idegen betoldás ne éktelenítse el ; de feltünőbb sajátosságokat vagy elírást és hibát *jegyzetben* magyarázunk s ott adunk meg röviden minden szükséges egyéb felvilágosítást is, hogy a ki kötetünket használja, minél kevesebb fáradsággal és utánjárással értékesíthesse gazdag anyagát. Ezt igyekszik szolgálni a kötet anyagáról tájékoztató négyféle jegyzék,[13] meg a kimerítő hely-, név- és tárgymutató is. Néhány jellemzőbb oklevelet viszont hasonmásban is közlünk, hogy némi

---

[13] Ezek a jegyzékek végtelen érdekesek. Igy a II. azt mutatja, hogy kötetünk aktáit és leveleit 164 ember vagy testület írta, illetve kapta, mint czímzett vagy érdekelt. A III. jegyzék szerint iratainkat 67 helyen keltek s így ugyanannyinak a monografiáját bővitik itinerariumszerű adatokkal. A IV. jegyzékben azt mutattuk ki, hogy iratainkat 27 város 35 különböző levéltárából, meg 8 munkából szedtük össze ; míg az utolsó, V. jegyzékben a kötetünk különböző helyén idézett 38 munka pontos czimét közöljük betürendben.

fejlődését mutathassuk be a moldva-havasalföldi idegennyelvű kanczelláriának, sőt érdekesnek tartottuk a Moldovában és Havasalföldében használt papiros vízjegyeit is külön táblán bemutatni.

Elismeréssel gondolok egyesekre és levéltárosokra, a kik — immár 25 esztendőn át világszerte folytatott — kutatásaim közben munkám teljességét útbaigazításaikkal előmozdították. Külön említem azonban dr. *Thallóczy* Lajost, a kinek a 107. számú bécsi akta-, dr. *Iványi* Bélát, a kinek a Bártfa város levéltárából előkerült (58. és 60. sz. a.) két levél-, *Müller* György Ede nagyszebeni levéltárost, a kinek a 223. számú oklevél- és dr. *Holub* Józsefet, a kinek a 163. sz. a. Maylad-levél másolatát köszönhetem. De hálával emlékezem meg *Szittyay* Dénes jezsuita-íróról, a ki a regeszták- és dr. *Ursu* János jași egyetemi tanárról, a ki a jegyzetek készítésében kisért végig kötetemben.

Kötetünk használóinak tájékozására kötelességemnek tartom végül kijelenteni, hogy azt a román történelem és nyelv teljes ismeretével adtam sajtó alá, nemcsak mivel mindkettővel immár harmincz esztendeje foglalkozom irodalmilag rendszeresen és előszeretettel,[14] hanem mivel boldog gyermekkoromat Bukurestben töltöttem — a hol b. e. édesatyám mint mérnök működött — s így alkalmam volt megismerni Románia földjét, viszonyait, népét és szokásait egyaránt.

Kolozsvár, 1914 június 15.

Dr. Veress Endre.

---

[14] Első irodalmi kisérletem is román tárgyú volt és Szent Demeternek a bukuresti metropolia-templomban őrzött ezüst koporsója s a szenttel összefüggő szokások ismertetését nyújtotta. Megjelent «Szent Demeter, az esőhozó» czimen a «Vasárnapi Ujság» 1884 november 9-iki, 45. számában.

I.

ACTA ET EPISTOLAE.

1.

Brassó, 3. Januarii 1468.

Mathias rex Hungariae Michaeli Gerendi.

Hortatur ad reddenda illa bona Osvaldi et Johannis Jankafi nobili Johanni Jankafi, quae ob fugam e bello cum Stephano vaivoda Moldaviae inito confiscata sunt, cum novissime a fratre illorum eos non fugisse, sed in certamine vitam amisisse perceperit.

Commissio domini Regis.

Mathias Dei gratia rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Fideli nostro Egregio Michaeli de Gerend. Salutem et gratiam. Licet nos universas possessiones portionesque et iura possessionaria, necnon res et bona Oswaldi et Johannis Jankafy de Ews ubilibet habitas et existentes propter notam illam, quam ipsi ex eo, quod cum nos in partibus Moldaviae cum Stephano wayvoda Moldaviensi conflictum habuissemus,[1] tunc de exercitu nostro clandestine recessissent incurrisse dicuntur, tibi contulerimus. Sed tamen nunc fidelis noster Johannes Jankafy, frater ipsorum ita exponit Maiestati nostrae, quod de ipso exercitu nostro non recessissent, sed ibidem in ipso conflictu interempti essent. Unde nos in rebus ac bonis haereditariis dictorum Oswaldi et Johannis Jankafy praefatum exponentem privari nolentes; ideo Fidelitati Tuae firmiter mandamus, quatenus receptis praesentibus, si sic est, quod videlicet praefati Oswaldus et Johannes de ipso exercitu clandestine non recesserunt, sed, ut in ipso conflictu interempti sunt, ex tunc dictas possessiones, portionesque et iura possessionaria praefatorum Oswaldi et Johannis, si easdem occu-

[1] Fuit hic conflictus penes Baia, 14. Decembris 1467, de quo Coronensis templi inscriptio ita commemorat: Mathias Rex proficiscitur in Moldaviam post festum S. Martini atque eam Hungariae subiicit.

pasti, dicto exponenti fratri ipsorum remittere res etiam universas et bona ac pecudes et pecora, necnon equos equatiales, si quae modo praemisso parte pro praemissa nota ablatae sunt, sine omni defectu reddere et restituere debeas, et secus facere nullo modo praesumas. Praesentibus perlectis, exhibenti restitutis.

Datum Brassoviae, die dominico proximo post festum Circumcisionis Domini. Anno eiusdem Millesimo quadringentesimo sexagesimo octavo. Regni nostri anno decimo, coronationis vero quarto.

L. S.

(Originale. Magyar N. Múzeum Levéltára törzsanyaga, Budapest.)

2.

Debreczen, 4. Februarii 1468.

Mathias rex Hungariae Nicolao Bánffy comiti Posoniensi.

Ob praestitam fidelitatem et virtutem in bello cum vaivoda Moldaviae Stephano gesto, in quo etiam vulneratus est, castro Peleske donatur.

Donatio castri Peleske in comitatu Zaladiensi habiti . . . pro eo, quod Magnificus Nicolaus filius bani de Alsolindva, comes Posoniensis a pueritia sua nos — uti rex dicit — et curiam nostram secutus, et quoad potuit et licuit, a latere nostro nunquam discessisse visus est, in cunctis rebus nostris fidei suae commissis iuxta modulum aetatis suae fidelitatem suam, simul et diligentiam nobis ostendendo, hanc etiam suam aetatem, ad quam in servitiis nostris pervenit, rebus militaribus dicavit et strenue certare contra inimicos nostros, atque etiam periculo, ubi opus est, se opponere non formidat, prout his diebus contra Stephanum vaivodam in Moldavia constantiam suam et virilitatem in effectu demonstrare certavit, pugnavit enim, ut miles strenuus pro salute personae et exercitus nostri, ubi etiam vulnera pro nobis suscepit et mori, si fortuna voluisset, non dubitabat.

Datum in Debreczen, feria quinta proxima post festum Purificationis Beatae Mariae Virginis. Anno Domini 1468.

(Originale. Archivum domus senioris conitum Zichy, Zsély. Edidit: Codex dipl. domus senioris comitum Zichy vol. X. pag. 442—443.)

3.

Praha, 9. Februarii 1468.

Georgius Podiebrad rex Bohemiae Mathiae regi Hungariae.

Condolet de vulneribus in bello Moldavico perceptis, sed congratulatur, quod pericula felicissime evitavit.

Letiora sunt gaudia, quae tristibus succedunt, quam ea, quae se ex integro animis hominum repraesentant, unde ortum est istud iam tritum vulgi sermone proverbium : «Dulcia non meruit, qui non gustavit amara» et alibi : «Dulcior est apum mage labor, si malus ora prius sapor edat, gratius astra nitent, ubi nothus desinit imbriferos dare sonos». Iam pridem auribus nostris insonuit, Frater Carissime, personam Vestram hostili telo petitam lethale vulnus excepisse. Nos vero conterriti ac tremefacti tremula quidem exspectatione aliquamdiu afflicti stetimus ambigua cogitatione suspensi. Tandem nobis innotuit Serenitatem V^{ram} in Valachia contra hostes vel perduelles vestros feliciter dimicando optatam victoriam reportasse, vulnus autem adversa facie illatum et exceptum, militaris animi vestri tam gloriosum praebere testimonium, ut plus inde consolationis et bellicae laudis praeconium et repetendae congressionis fiduciam pepererit, quam ex ictu vel impressione dolorem. Tanto ergo maiore laetitia perfusi sumus, quanto prius ex maerore consternati.

Datum Pragae, 9. Februarii, regni nostri anno decimo.

(Gróf Teleki József : Hunyadiak kora Magyarországon XI. pag. 306.)

4.

Esztergom, 23. Martii 1468.

Mathias rex Hungariae conventui ecclesiae de Kolozsmonostor.

Mandatum statutorium pro parte Nicolai Csupor vaivodae Transylvaniae super possessione Zsuk et aliis, pro eo, quod in Moldavia pugnavit cum rege Mathia contra Stephanum vaivodam Moldaviae.

Mathias Dei gratia rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Fidelibus nostris conventui ecclesiae de Colosmonostra. Salutem et gratiam. Quod cum officium sit principibus, ut suorum subditorum meritis recte ponderatis uniuscuiusque merita condignis retributionibus prosequantur, sic enim et principum laudabitur pruden-

tia et subditorum alii alios opere virtutum antecellere properabunt; considerantes itaque fidelitatem et fidelia servitia fidelis nostri Magnifici Nicolai Chwpor, waiwodae partium Transylvanarum regni nostri et comitis Siculorum nostrorum, quae idem nobis in nonnullis rebus nostris, fidei suae commissis ad utilitatem et honorem nostrum diligenter exhibuit, is quippe Nicolaus Chwpor waiwoda, dum superioribus diebus partes Moldaviae cum exercitu nostro intrassemus ibique quadam nocte cum Stephano waiwoda Moldaviensi conflictum habuissemus, tunc ipse inter caeteros aulae nostrae milites pro honore status nostri cum hostibus ante omnes alios, ut audax vir certavit ibique septem vulnera lethalia suscipiens, quorum respectu in aliquam recompensam suorum meritorum volentes eidem munificentiam nostram regiam ostendere liberalem, ut ipse ad servitia nostra deinceps promptior reddatur, possessiones Swk et Zowath vocatas cum earundem pertinentiis in comitatu de Colos, possessiones Vissa, Magiar Kallyan, Olah Kallyan, Magiar Sarmas, Olah Sarmas, Azzonfalwa, Olah Bare, item directas et aequales medietates possessionum Zowath et Kethelen in de Colos, necnon possessionem Omboz vocatas, in de Doboka comitatibus existentes habitas, quae alias condam Michaelis de eadem Swk praefuerant, et quae per notam infidelitatis eiusdem perpetuae . . . iuxta antiquam et approbatam eiusdem regni nostri consuetudinem ad Sacram dicti regni nostri Hungariae coronam consequenterque collationem nostram rite et legitime devolutae sunt pridemque mediantibus aliis litteris nostris donationalibus exinde confectis fideli nostro Egregio Joanni de Gezth[1] dempta possessione Swk contuleramus, sed nunc easdem possessiones per cambium aliarum possessionum ab eodem Joanne de Gezth auferentes, ipsas praetactas possessiones . . . antefato Nicolao Chwpor, waiwodae partium nostrarum Transylvanarum simul cum cunctis earundem utilitatibus et pertinentiis quibuslibet memorato Nicolao Chwpor suisque heredibus et posteritatibus universis vigore aliarum litterarum nostrarum donationalium exinde confectarum in perpetuum contulerimus velimusque eundem in dominium earundem per nostrum et vestrum homines legitime facere introduci. Igitur Fidelitati Vestrae firmiter mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo praesente Michael Kemeny aut *alii* . . . homo noster ad facies praescriptarum possessionum Swk, *etc* . . . introducat praefatum Nicolaum

---

[1] In transsumpto anni 1681. mendose Bezer.

Chwpor waiwodam in dominium earundem statuatque easdem eidem simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, praemissae nostrae donationis titulo perpetuo possidendas; etc.

Datum Strigonii feria quarta proxima post dominicam Oculi. Anno Domini Millesimo quadringentesimo sexagesimo octavo. Regni nostri anno undecimo, coronationis vero quarto.

(Transsumptum conventus de Kolozsmonostor anni 1583. Erdélyi Nemzeti Múzeum, Kolozsvár. Collectio comitis Josephi Kemény. — Editio eius de transsumpto anni 1681 in : Codex diplomaticus familiae Teleki vol. II. pag. 90—92.)

Exequutio facta fuit feria sexta ante festum Beati Ambrosii episcopi, nullo contradictore apparente. 1. Apr.

5.

[Pozsony, initio Aprilis 1468.]

Mathias rex Hungariae senatoribus regni Poloniae.

Se iuste cum Stephano vaivoda Moldaviae, «tyranno» nominato, egisse rescribit, in infidelitatis notam venisset, regnum eius vero a regibus Hungariae dependeat, vaivodae vero sine litteris confirmantibus a regibus emanatis regnare non possint.

Duo sunt, quae nobis per litteras vestras imputatis : invasionem Moldaviae, tanquam ad regnum vestrum pertinentis terrae, et damna, necnon iniurias vobis et vestris ex Hungaria per nostros illatas ; ac requiritis nos ad veterum utrinque foederum observationem, et communi arbitrio, perpetrata committi postulatis.

Primum, quod ad Moldaviam attinet, nos quidem nullo alio instigante eam invasimus, nisi Stephano regionis illius tyranno, qui cum sua nobis promissa minime observaret, et exules nostros foveret, ac e regno nostro instar Turcorum continuas rerum et hominum praedas abigeret, nec requisitus malefacta emendare vellet, nonne digne a nobis meruit castigari ?[1] Pro quibus certe cuicunque etiam alieno bellum indicere satis legitime potuissemus ; sed nos eum nostrum esse subditum, ipsius confessione scimus. Quod si et vobis eodem nomine adulatur, more suo facit ; nam et Tartaris

---

[1] Ex hac epistola manifeste apparet Valachos devictos et subiugatos fuisse tunc a Mathia. Et inde erroris arguuntur Poloni historici, qui scribunt Hungaros maxima clade affectos et reliquias fuga in Transylvaniam elapsas. Nec credibile est Mathiam tam impudentem fuisse, ut in tam manisfesta et tunc ubique nota clade gloriam victoriae sibi attribueret.(Szász.).

et Turcis itidem se exhibet ; ad hoc videlicet, ut inter tot dominos perfidia eius diutius maneat impunita. Terram vero illam nostri iuris esse, antiquissimus et continuatissimus praedecessorum nostrorum regum Hungariae titulus declarat, non quidem inanis, sed possessione nunquam interrupta munitus. Nam, ut vetustiora nunc omittamus, post memoriam hominum vaivodae Moldavienses semper regibus Pannonicis servierunt, et provincia illa nullum habuit praesidem, nisi hinc approbatum vel immissum usque eo, ut genitor noster,[2] qui tantum gubernator erat, plures illic successive ad libitum et sine contradictione praefecerit vaivodas. Quae omnia vanis inscriptionibus (si quae fortassis in contrarium proferre possent) validiora et efficaciora esse dignoscuntur. Nos tamen in praesentiarum de iis profundius disceptare rationabilibus de causis non intendimus[3] ; etc.

(Copia simplex Magyar N. Múzeum, Budapest. Fol. Lat. 1668. fol. 78. Edidit Joannes Szász : Epistolae Matthiae Corvini regis Ungariae vol. III. pag. 56—59. et Fraknói Vilmos : Mátyás király levelei vol. I. pag. 211—213.)

6.

Regensburg, 5. Decembris 1471.

Mathaeus Delnitzer Mathiae Schlick auf Elbogen.

De terraemotu in Transylvania, Moldavia et Valachia.

Item ich füge uch wissen, dass den nehisten Tag noch dato dies Briefes, dass ist in dem Tage Decollationis S. Johannis des
29. Aug. Täufers zwüschen zehen und eilfen ist ein grosse Ertbebung in der Kronen kommen, also dass alle Gebäude, Berg und Tal bewegt sind wurden.

Item von dem Berge des Schlosses von der Höhe des Berges geigen der Stadt aus Zubrechung des Berges sint zween grosse Steine kommen. Und die Ertbibunge ist in derselbigen Stunde gescheen in der Mulden bis an das weisse Schloss, Nester genannt, bis Capham, und das Schloss [des] Waibode in der Walachei ist villich gar zubrochen. Doselbist ist die Erde geöffnet und gross Stank mit bösem stinkendem Wasser und andern Ufflaten hat sich erougent. Item man saget, dass in der Muldaw ein Dorf ganz mit

---

[2] Joannes Hunyadi, mortuus 1456. [3] Haec litterae responsoriae sunt illis, quae sub anno 1468/II. in Hurmuzaki (vol. 2/II. pag. 188—189.) inveniuntur et recte 16. Martii 1468. Cracoviae scriptae sunt.

Leuten, Gebäuden, Tieren und anderem ertrunken sei. Und in derselben Stunden haben sich alle Berge zu Gibss, zu Turda und zu Bistricien und in dem ganzen Ertrich zu Ciculien und durch die ganz Walachia und Muldaw beweget und das Ertrich Ciculien und Silvanien bis an die gemelten Ende.

(Copia coaeva. Staatsarchiv, Dresden. Edidit: Fontes Rerum Austriacarum vol. 46. pag. 171—172.)

7.

[Praha], initio Februarii 1474.

Articuli concepti super treuga regni Bohemiae et Hungariae.

Reges Bohemiae et Hungariae cum vaivodis Valachiae et Moldaviae foedere pacis duorum annorum iunguntur.

Item de provincia Walachiae et Moldaviae deliberatum et conclusum est, quod dicta provincia et voivoda eius habeat veram treugam ab istis regibus et regnis usque ad duos annos integros a die praesentium, ita quod interea non inferatur ei ab altero regum vel regnorum bellum aut violentia ; hoc tamen adiecto, quod nec ipsa praefata regna aut alterum eorum sive pertinentia ad ipsa vel alterius eorum invadet, dampnificet aut molestat, alioquin pars laesa praemissa ammonitione, ut de illatis satisfaciat, poterit se defendere et contra illum invasorem et damnificatorem absque laesione mutuae pacis istorum regnorum agere, quoad compescatur.

Praeterea deliberatum est, quod super iuribus utriusque regni, super dicta provincia Moldavia et dieta instituta videantur et examinentur dicta iura aequitate requirentium, et pro quacunque parte, ibi diffinitum fuerit, nichilominus praetactae treugae observentur.

(Copia coaeva. Landesarchiv, Praha. Edidit: Fontes Rerum Austriacarum vol. 46. pag. 273.)

8.

Torda, 24. Januarii 1475.

Novitates de Turcis allatae ad Mathiam regem Hungariae.

De victoria Stephani et Basarab vaivodarum super Turcas reportata, in qua a militibus Siculis et Hungaris adiuti sunt.

Bassa Turcorum cum filio imperatoris Turcorum ac Alibeg et nonnullis vaivodis, sub quorum conductu erant centum milia

Turcorum et viginti milia rusticorum cum securibus, fossoriis et capisteriis pro viarum explanatione ac obsidione munitionumque, venerant cum eis de Bulgaria [et] intravit Moldaviam. Stephanus autem vaivoda Moldaviensis intellecto adventu Turcorum, undecunque potuit, acquisivit auxilium a Siculis et aliis vicinis locis, ex Valachis autem suis Moldaviensibus habuit quasi 50 milia hominum, ex Hungaris armatis 1800, quibus congregatis videns, quod non posset Turcis occurrere in campis, retrocessit ad loca fortiora et fecit comburere omnem provinciam, per quam erant venturi Turci, ne haberent victualia, qui dum aliquibus diebus penuria victualium laborassent et fatigati essent, faciebant tamen post se victualia deferre de Transalpina per currus et animalia, quae non poterant eo tempore sequi. Deputaverunt septem vaivodas Turcorum ad rumpendas indagines pro recipiendis victualibus, non remote, ubi erant Siculi et gentes Stephani vaivodae, quibus iidem Siculi occurrerunt ad pugnam et prostraverunt eos in quodam loco arcto. Ex alia parte iterum receperunt illa victualia, quae ducebantur post Turcos. Videntes autem, quod fortuna eorum
10. Jan. prosperaretur, in festo Sancti Pauli primi Eremitae, quod erat feria tertia de mane toti exercitui Turcorum in quadam stricta et luctuosa valle, ubi Turci propter vallis arctum situm non poterant se ad conflictum bene extendere et alas dilatare, occurrerunt ad
11. Jan. pugnam, contra quos tertia feria, die ac nocte, sic suo modo feria
12. Jan. quarta usque ad feriam quintam sic fortiter pugnaverunt, sed non poterant movere exercitum Turcorum, ex quo erat multitudo
12. Jan. magna. Tandem feria quinta die lucescente fortissime in eos prosiluerunt, multos ex eis occidendo sagittis et lanceis. Videntes Turci non posse resistere, terga verterunt, quos Valachi et Siculi ac Ungari insequentes, maxima strage affecerunt, bassam Turcorum, filium imperatoris et Alibeg cum nonnullis vaivodis Turcorum et plurimis Turcorum captivando; ex alia parte Bozorad maior, qui erat in quodam castro obsessus per Turcos, videns fugam Turcorum, de castro prosiluit et magna damna Turcis fugientibus intulit, unde tota fortitudo Turcorum dissipata extitit, super qua victoria tota Transilvania nunc in triumpho ducit dies suos. Ista Deus misericors nunc operatus est per humiles manus hominum in destructione inimicorum christianorum.

Ex Torda, feria tertia proxima ante festum Conversionis Sancti Pauli apostoli. Anno 1475.

(Originale. Archivio di Stato, Venezia. Edidit: Mon. Hung. Hist. Acta extera vol. II. pag. 299—300.)

9.

Sutschawa, 25. Januarii 1475.

Stephanus vaivoda Moldaviae regno Hungariae et principibus christianis.

Turcam apud Vaslui in fugam dedit, qui sequenti vere ulcionem parat, quare principum christianorum opem implorat.

Alla Corona de Ungaria et a tutte le terre, et a tutta la christianità in qualunque loco questa nostra presente lettera devenirà.

Noi Stefano vaivoda, per Dio gratia duca de terra Moldaviense, con humana salutatione et desiderio a tutti buoni per li beni delle persone alle Vostre Dignità commesse. L'infidele imperatore Turco a molti tempi è [za] stato et destrugitore [et desfattor de tutta] la christianità, et ogni dì pensa, per qual forma el possa subiugarla. In pertanto notifichiamo alle Vostre Dignità, come circa la festa della Epiphania proxima passata mise il nominato Turco sopra di noi un suo grande exercito de quantità de cento venti milia, 6. Jan. qual dicto exercito mise per suo primo capitaneo Sulaman bassà, el secundo capitaneo Beli Erbizi[1] con tutti sui carriazzi, con tutta Romania et anco lo Signor de la Montagna[2] con tutta sua possanza, Issibech[3] et Alibech, et Semdrebech,[4] Dowabech,[5] Baltirlubech, Sepefa bech[6] et Signore Sulazi, Chasarabech,[7] Beribech,[8] figliolo de Isache Rasache con tutta la sua forza ; et questi erano li grandi capitani con li sui exerciti. Et noi audendo se armamo tutti et andamo contro di loro, con l'aiuto de Dio omnipotente, noi verso delli inimici della christianità ; vencemo loro et sotto li nostri piedi li mettemo et tutti li mettemo a taglio della spada,[9] della qual cosa Dio ne sia laudato. Dopo questo lo infidele Turco questa cosa audendo, ci vole reparare con la sua testa et con lo suo pensero nel mese di Maggio supra di noi, volendo havere questa porta della christianità, la quale ha nel nostro regno, della qual cosa Iddio la guarda. Et se questa porta se fosse perduta fino a me, havrìa conturbata tutta [la] christianità. Et per tanto addomandiamo alle Amicitie Vostre, come tutti re dobbiate presto sopra el nemico della christianità, imperochè è tempo, che el dicto Turco ad ogni parte ha molti avversari, li quali con armata mano contro de lui

---

[1] Begler beg. [2] Vaivoda Valachiae, secundum versionem Germanicam huius scripti : Mit dem Herrn aus dem Landt genandt Havaselve. [3] Hassan beg. [4] Skender beg Michaloglu. [5] Grana beg Dorazi. [6] Serefaga beg. [7] Cusenra beg. [8] Paier beg. [9] Hoc proelium fuit apud oppidum Vaslui nominatum.

procederanno. Et noi da questa parte promettemo supra la nostra fide christiana, col nostro collo, per fino alla morte stare et pugnare per la christianità, et a questo modo voi facendo dall'altre parte, per terra et per mare, in modo che a queste volte con l'aiuto de Dio omnipotente havemo tagliata la sua destra. Adunque non vogliate tardare.[10]

Data in Suciava in dì della conversione di Santo Paulo a dì 25 del mese di Zennaro. Anno Domini 1475.

Stephanus Vaivoda Segnor del paese della Moldavia.

(Originale. Archivio di Stato, Venezia e Milano. Edidit: Mon. Hung. Hist. Acta extera vol. II. pag. 301—302. et Ioan Bogdan: Documentele lui Ștefan cel Mare vol. II. pag. 323.)

10.

Jași, 20. Junii [1475.]

Stephanus vaivoda Moldaviae oratoribus suis ad Mathiam regem Hungariae exmissis.

Nuntia varia a consanguineo suo et Belogrado huc advento. Caffa a Turcis obsessa est, qui contra se cum Valachis castra movent, quare cum legatis Mathiae regis properandum est.

Nos Stephanus vaivoda, Dei gratia dominus terrae Moldaviae. Scribit Dominatio nostra[1] fidelibus nostris et venerandis viris comiti Stanzulo et comiti Dume, et comiti Michaeli[2] per praesentes de nobis scire omnia, quae nunc acciderunt. Advenit unus homo cum litteris a castellanis de Alba, qui scribunt ad nos dicendo, quod applicuit ad Albam una navis Italorum de Mangopa,[3] illa navis, quae apportaverat compatrem nostrum Alexandrum, in qua navi praeest Philippus Nauta, etiam [venerunt. . .] Morzi et Aiamorzi[4] ad nos usque ad Jassium[5] et solus nuntius narravit nobis ore proprio, narrando nobis sic, quod frater uxoris Dominationis meae, Alexander venit ad locum [Mangop] et die tertia lucratus est dictum locum Mangop haereditatem paternam et [est] ipse pronunc in Mangop; et non est aliter. Et de Turcis ita sciatis, quod ita... dixerunt, quod venit per

[10] Versionem Germanicam huius edicti vide Neculai Iorga: Acte și fragmente vol. III. (București, 1897.) pag. 91—92.

[1] In originali, mendose: Vestra. [2] Mihaiu spătarul. [3] Mendose: Pangopa. [4] Taiamorzi. [5] Jaspum.

mare Axemat bassa cum galeis[6] et curavit [obsidere] Caffam et pugnaverunt contra Caffam per tres dies, die vero quarto . . . ipsi Turci praevaluerunt et expugnaverunt Caffam et habetur [nunc] in manibus Turcorum. Aliter non est. Et fuerat in Caffa impe[rator], qui prius erat imperator in Ordam, cum mille Tartaris, quae cum omnibus suis, se subiecerunt Turcis et uniti sunt Tartari cum Turcis. Ista [nova] percipimus ab inimicis christianitatis, ab infidelissimis [Turcis,] quod veniunt contra nos; et de novo advenit fama pro firmo, quod Turci veniunt ad nos, contra nos et contra terram nostram, et per aquam et per terram; et ita dicunt, quod valida classis praecedit cum maximis munitionibus bombardarum magnarum expugnare Albam et Chiliam, et sunt in itinere iam prope; et per terram veniet solus imperator contra nos expugnare terram nostram personaliter, cum tota sua potentia et cum omni suo exercitu et cum tota potentia terrae Valachiae, quia Valachi sunt nobis veluti Turci; et credatis nobis pro firmo, quod non est aliter, nisi sic. Propterea vos sine mora statim, ut videbitis litteras praesentes, in puncto consurgatis et habeatis sermonem cum oratoribus, qui vobiscum veniunt a rege Mathia ad nos, et mittatis unum cursorem velocem cum litteris nostris et cum litteris oratorum, qui veniunt una vobiscum ad nos. Qui ipse cursor debeat festinare die noctuque ad regem Mathiam et scire det suae gratiae de istis inimicis christianorum. Forte Deus informabit suam gratiam, quo se appropinquaret ad nos et ad ista confinia celeriter et quam citius fieri poterit, in die et in nocte, cum omnibus suae gratiae potentiis et cum suis gentibus, quas Deus sibi dono dedit; qui nos non derelinqueret perire et terram nostram per istos paganos. Utinam Deus suam gratiam inspiret, ut apponeret diligentiam pro christianitate contra istos perfidos Turcos. Et interim ipsi soli simul cum oratoribus regis Mathiae, qui veniunt ad nos, in nullo loco quiescere praesumatis, sed festinetis die et nocte ad nos, quam citius fieri est vobis possibile. Et secus non faciatis.

Datum in Jassy, die 20. mensis Junii [1475].

Item sciatis, quod antemisimus familiarem nostrum Heliam, qui conducet oratores, qui veniunt ad nos a rege Mathia.

(Copia coaeva. Archivio di Stato, Venezia. Edidit: Mon. Hung. Hist. Acta extera vol. IV. pag. 308—309. et Bogdan l. c. vol. II. 324—326.)

---

[6] De profectione Turci versus Moldaviam ex Corfu 14. Junii 1475. hoc scribitur: Dicono ancora, come el Signor Turco haveva mandato essi Flamburi alla Vlachia, in loco dicto Cheli per pigliar certo passo, dove die andar la sua armada, che saputo per Cara Bogdan, andò et assaltò quelle in modo che non scappò lo Turco de quelli. (Ibidem, vol. II. pag. 265.)

11.

Besztercze, 25. Junii [1475.]

Dominicus praepositus Albaeregalis et Gasparus, oratores regis Mathiae Hungariae ad Stephanum vaivodam Moldaviae missi, Mathiae regi.

Epistolam Stephani vaivodae Moldaviae mittunt, in qua auxilium contra Turcas petit. Draculiam pro vaivoda electum esse a rege omnibus placere.

Serenissime Princeps. Domine noster naturalis et gratiosissime. Post humillimam subiectionem nostram. Rex et Princeps gratiose.

Cum essemus in procinctu itineris nostri de civitate Bistriciensi, venit ad barones Moldavienses[1] homo domini Stephani vaivodae Moldaviensis[1] cum litteris praesentibus inclusis,[2] qui vocali sermone retulit nobis, quomodo praeteritis diebus ipse vaivoda Stephanus misisset Alexandrum fratrem carnalem consortis suae in regnum, quod dicitur Mangop[3], et illud potentia sua, post exitum boierorum suorum ad M^{tem} V^{ram}, solliciter optinuisset et universos maiores et minores in illo regno Mangop dominio suo subegisset. Retulit etiam, quomodo Turci cum valida potentia cum quadringentis galeis venissent in obsidionem Caffa, quam, cum obsidione cinxissent, obtinuerunt simul cum castello in eadem habito. Quibus sic optentis, universos Italos in dicto castello existentes nece terribili, simul cum potentioribus civitatis interemissent, reliquos ipsius urbis post datam fidem in antiquis eorum consuetudinibus reliquendo; et, ut fertur, Turci ipsi Tartaros in numero XL millium ipsis in expugnatione ipsius civitatis Caffa associaverant, cum quibus nunc magnum pacis foedus pepigerunt, maxime ex eo, quia illic imperator Tartarorum, de quo Stanczul M^{ti} V^{rae} mentionem fecerat, in illa urbe Caffa per Turcos et Tartaros captus esse perhibetur. Nunc, Serenissime Princeps, ex quo ipse Stephanus vaivoda intelligit sibi imminere periculum, petit nos medio horum boieronum suorum, quatenus litteras nostras ad M^{tem} V^{ram} velocissime daremus, ut Maiestas V^{ra} dignaretur convertere faces suas ad partes regni sui inferiores, et indies festinaret discedendo; quoniam sperat idem vaivoda, quod postquam Maiestas V^{ra} moverit se, Turcus ipse non ita facile proficiscetur vel contra regnum Moldaviae, vel M^{tem} V^{ram}; et sine dubio nos advisat et certos facit, quod postquam venerit Turcus ipse, qui iam dudum iter suum

---

[1] Helias. [2] Vide sub No. 9. [3] Mendose: Mango.

arripuit, Transalpinenses contra M^{tem} V^{ram} et ipsum vaivodam insurgent, quia paratos iam se contra M^{tem} V^{ram} retulerunt. Turcus ipse cum maxima potentia personaliter per terram et alias gentes suas per aquas misisse fertur. Haec M^{ti} V^{rae} scripsimus, ut intelligat Maiestas V^{ra} novitates harum partium.

Recepimus nudiustertius litteras, quas Maiestas V^{ra} miserat ad me, Dominicum praepositum, in facto inmissionis vaivodae Draculia,[4] quas post earum lectionem communicavi cum boiaronibus, qui post acceptas has novitates, dicunt laudando, quod Maiestas V^{ra} creaverit eum in vaivodam, supplicantes, quod Maiestas V^{ra} dignetur eum celerrime mittere cum potentia, quia iam Stephanus vaivoda cum omnipotentia sua in Jassamarck hoc, forum Filistenorum, castrum tenet, prout Maiestas V^{ra} intuebitur ex litteris ipsius Stephani vaivodae praesentibus inclusis. Hunc latorem praesentium supplicamus citissime remittat ad nos, ut sciamus, quid in his rebus respondeamus ipsi Stephano vaivodae. Deus teneat Sublimitatem V^{ram} ad vota ad regimen regnorum suorum.[5]

Raptim ex Bestriza, die Domenico post festum Nativitatis Beati Joannis Baptistae. [A. D. 1475.]

Perfideles Sublimitatis Vestrae
Dominicus Praepositus et
Gasparus de Nagyvátha.

(Originale. Archivio di Stato, Venezia. Edidit: Mon. Hung. Hist. Acta extera vol. IV. pag. 306—307. et Bogdan l. c. vol. II. pag. 327—329).

12.

Buda, 30. Junii 1475.

Sebastianus Badoer orator Venetus Petro Mocenigo duci Venetorum.

De duabus litteris prius missis. Vaivoda Moldaviae auxilium petit ad Caffam reoccupandam.

Serenissime Princeps et Domine Excellentissime. Domine mihi colendissime.

Scripta la alligata per la Maestà del Re, mi è stato mandato ad dire in questa hora, haver havuto lettera dal vaivoda Stephano de Moldavia et dal proposito de Albaregal, ambassador suo a quello,[1] come per le ultime mie scripse a Vostra Sublimità, che havendosi

[4] Vlad Țepeș III. secunda vice.

[5] Aliae litterae praepositi Dominici de obsidione et captu arcis Caffa anno 1475 exaratae vide Hurmuzaki: Documente vol. 2/1. pag. 12.

[1] Vide sub No. 9 et 11.

appresenta l'armada del Turco al luogo de Caffa, immediate quel lo optenne cum tutte le fortezze, fatti a pezzi tutti Italiani et tutti principali de dicto luogo, et era accordato el Turco cum i principal capi de' Tartari et etiam cum i Transalpini a damno del vaivoda predicto. Unde cum grande instantia richiede soccorso dicto vaivoda alla Maestà Sua per la importantia grandissima de la optention de dicto luogo de Caffa et per quanto è predicto questo Signor, è in grande afflictione, et dal canto suo dice, farà ogni provvisione possibile, et cusì procureno cum ogni diligentia. Iddio per sua clementia provvedi ai bisogni christiani per la grandezza dei periculi succederiano, se per misericordia non provvedesse ; etc.

(Originale. Archivio di Stato, Venezia. Edidit : Mon. Hung. Hist. Acta extera vol. II. pag. 267—268.)

13.

Buda, 18. Julii 1475.

Florius Reverella orator Herculi I. duci Ferrariae.

De fide Stephani vaivodae Moldaviae per legatos suos iurata agitur in comitiis nuper clausis Hungaricis, quare Mathias rex ad eum defendendum copias mittere paratum se exhibet. Negotium Draculiae vaivodae.

Intenderà la Vostra Excellentia per questa, como la dieta d'Ungheria generale è già conclusa, in la quale tra le altre conclusioni e provvissioni contro il Turco hanno imposto uno ducato per foco in tutto el reame, sì che se extima che montarà più de cinque cento milla ducati. Li baroni et ambassatori de comunitade sono malcontenti, che havendo facta questa dieta con grande faticha e con grandissima spesa, credendo havere qualche subsidio delli potentati d'Italia, secondo gli era dato firma speranza dalla Signoria de Venezia, se sono retrovati beffati et ingannati et più li dole, che per la ritornata de questo Ser^{mo} Re dalla impresa de Bohemia, la quale felicemente procedeva, tutto inspecto ed forza del Turco se hanno provocato contra de loro, peròche ipso Turco sentendo la tornata del Re e la fama del predetto subsidio Italico, postposita la guerra del mare, le sue forze et exerciti sono dirizzati contro l'Ungheria et secondo se intende, manda le sue gente verso la Moldavia, dove questa vernata el suo exercito fu rotto, et ha mandate per il Mare mazore 60 galie con certe nave alla fauce del Danubio per expugnare certe terre, vi sono del predicto Conte Stefano, le quali sono de grande importantia.

Questo Ser^{mo} Re per obviare a questo, ha recevuto in gratia el predicto Conte Stefano, el quale da molti anni passati non haveva bene quadrato con Sua Maestà, sì che ora sono bene d'accordo et epso Conte Stefano per sui ambassadori in questa dieta ha facto novo homaggio alla predicta Maestà et li ha mandato alcune bandere et spoglie, che furono guadagnate in la rotta, in signo d'obbedientia. Praeterea essa Maestà ha restituito Ladislao Dragula alle protine sue dignità in Valachia, factolo vaivoda et restituito al suo stato, datoli gente d'arme, dinari et bone lettere, sì che se specta el dicto Dragula farà gran facto contra li Turchi, come altrevolte fece, dandoli più rotte circa la parte de Valachia, avanti che fosse prigione della Maestà de questo Signore Re, et per dargli maggiore favore ha mandati epsa Maestà commissari in Transilvania a disponere el paese in favore del dicto Dragula, onde se potranno havere L milla homini bene disposti alle armi, quando pure li Turchi se presentassero verso quelle parti di Moldavia o de Valachia ; etc.

(Originale. Archivio di Stato, Milano. Edidit: Mon. Hung. Hist. Acta extera vol. II. pag. 272—273.)

14.

[Buda, medio Augusti 1475.]

Mathias rex Hungariae Stephano vaivodae Moldaviae.

Legatum causa necessaria urgente diu retinuit, neque adhuc remisit.

Spectabilis etc. Quod hactenus Eliam oratorem vestrum ad vos non remisimus, id causae fuit, quod remittere noluimus, donec eum cum aliqua certitudine et sine debito possemus ad Fidelitatem V^{ram} remittere. Exspectavimus enim intelligere nova quaedam, quibus cognitis sciremus Fidelitatem V^{ram} de omnibus reddere certiorem. Et ob hoc eum nos crebro pro sua expeditione sollicitantem retinuimus et cogemur adhuc paucos dies retinere. Verum ne Fidelitas V^{ra} hanc moram illius negligentiae ascriberet, duximus de hoc Eundem avisandum, ut sciret non eius negligentia, sed nostra voluntate et rei ipsius necessitate suam expeditionem retardari. Diu tamen non retardabimus, sed paucis diebus eum expediemus, missurique sumus cum eo hominem nostrum ad Fidelitatem V$^{ram.}$ qui de omnibus occurrentibus eam fideliter avisabunt, et cum tali responso et expeditione eum remittemus,

quae et nostris rebus et etiam utilitati vestrae ac rebus christianis et saluti publicae plurimum conducat. Rogamus itaque Fidelitatem $V^{ram.}$ ut non aegre ferat hanc tarditatem suam, quam fecit de voluntate nostra ; is enim moram hanc suam meliori rerum expeditione compensabit. Datum.

Intitulatio : Ad Stephanum wayvodam Moldvaviae.

(Copia simplex Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest. Fol. Lat. 1656. fol. 57. Edidit: Fraknói l. c. vol. I. pag. 314—315.)

15.

Pétervárad, 3. Novembris 1475.

Mathias rex Hungariae Sixto IV. pontifici Romanorum.

Rogatus, ut Stephanum vaivodam Moldaviae contra Turcas adiuvaret, se iam properare et infideles recessisse annuntiat.

Beatissime in Christo Pater et domine domine colendissime. Post devotam mei commendationem ad oscula pedum Sanctitatis V^{rae} beatorum. Beatissime Pater, hortata est me saepius Sanctitas $V^{ra,}$ ut contra imperatorem Turcorum in sanguinem christianum de die in diem magis saevientem arma sumerem, nuperque strictius requisivit, ut Stephano waivodae Moldaviensi auxilio essem. Non dubito, Beatissime Pater, Sanctitatem V^{ram} et per litteras, nuntios et oratores meos, non dixerim desiderium, sed ardorem meum agendi contra ipsos Turcos iam saepius intellexisse, quidve me prohibuerit, ne totus cum toto regno meo in communes hostes hactenus proruperim, occupationem scilicet belli Bohemici pro obedientia illius Sanctae Sedis per me suscepti imparitatemque virium, quas si confortari et augeri sollicitavi, non ut cuipiam forem importunus, sed ut rebus christianis miserabiliter labentibus consuleretur, feci. Post, ubi vero caeteris hostibus pacem sive pacis inducias dedi, mox ad conflandum exercitum parandamque classem in Histro sive Danubio me converti, cuius apparatus solo auditu imperator ipse, tota hac aestate cum maximo exercitu in uno loco campestri fixus mansit ; non parum huiuscemodi expectatione fatigatus, expensas plurimas fecit, praesidia in locis finitimis multa locavit, et qui Transalpinas fere sibi subiugaverat, Moldavum invasurus retracto pede in suis mansit. Utroque itaque, et terrestri, et navali coadunato exercitu, in nomine Dei nostri, V^{rae} Sanctitatis mandata humiliter suscipiens, iam aliquot dierum iter perfeci, properoque, ut non solum Moldavum, cui cum sit mihi

subditus, teneor, sed et quascunque possum christianas provincias a nefando vastatore defendam.[1] Quidquid autem admiserit Deus, sive prosperum, sive adversum, Sanctitati V^rae^ significare curabo, quam ceu omnium christianorum parentem exoratam velim, ut taliter cum caeteris potentatibus communi periculo consulere velit, quod pondus hoc ad me et regnum meum modo prorsus devolutum, communi avertatur auxilio. Altissimus Sanctitatem V^ram^ regimini ecclesiae suae sanctae incolumem conservare dignetur.

Datum in Peterwaradia, tertio die mensis Novembris. Anno Domini Millesimo quadringentesimo septuagesimo quinto ; regnorum meorum anno Hungariae etc. decimo octavo, Bohemiae vero septimo.

Eiusdem Vestrae Sanctitatis devotus filius
Mathias Dei gratia rex Hungariae, Bohemiae etc.

Ad mandatum domini regis.

(Originale. Archivio di Stato, Venezia. Busta 29. No. 3. Edidit : Mon. Hung. Hist. Acta extera vol. IV. pag. 310—311. Monumenta Vaticana I/6 pag. 101—102. Fraknói l. c. vol. I. pag. 317—318.)

16.

[Roma, initio Aprilis 1476.]

Sixtus IV. pontifex Romanorum Mathiae regi Hungariae.

Favens petitioni Stephani vaivodae, Petrum episcopum Moldaviae confirmat. Hac de causa pecuniam mittit regi.

Charissime in Christo fili noster etc. Fuerunt apud nos diebus superioribus oratores dilecti filii Stephani waywodae,[1] quos etiam Maiestas Tua plurimum nobis commendavit, praesertim circa promotionem illius sui ad ecclesiam Molduaviensem,[2] in quo libenter tibi satisfecimus, sicut in omnibus solemus, quae cum Deo possumus, libere etiam omnia expedita. Nam et annatam praeter consuetudinem ei liberaliter donavimus et reliqua remisimus, quae ad huiusmodi expeditionem pertinerent ; ita, ut existimemus eum Maiestati Tuae gratias acturum. Petiit autem a nobis per eosdem

---

[1] Gabriel Rangonio episcopus Agriensis, apostolicae sedis legatus de Pétervāradja 1. Decembris 1475. etiam hoc nuntiat : Moldavus paratus est et tantummodo expectat convenire cum Regia M^te^ in loco designato. (Ibidem, vol. II. pag. 285.)

[1] De his oratoribus legitur in epistola Pontificis Romani de dato 3. Aprilis 1476. (Hurmuzaki : Documente vol. 2/1. pag. 14.)

[2] Petrus episcopus.

oratores suos subsidium adversus Turcos, quos valde infensos sibi et eius ruinae imminere dicebat. Respondimus subsidium praesentis anni Maiestati Tuae dicatum esse ; verum propter coniunctionem, quae tecum sibi esset, non dubitare nos, quin omne praesidium afferres ei, quod necessarium esset, attento, quod eius salus ad salutem quoque tuam valde pertineret ; de secunda autem contributione daremus operam, ut iuvaretur. Novissime autem, cum perlatum ad nos sit gravi cum periculo subiacere, scripsimus ad Venerabilem fratrem episcopum Reatinum,[3] commissarium nostrum, ut cum isthic erit, communicato tecum consilio, eius saluti prospiciatur, quemadmodum Tuae Maiestati videbitur ; confidimus enim Stephanum tibi esse charissimum, et considerare te, quanti momenti sit ad hoc bellum sustinendum, et etiam quanti periculi, si propter impotentiam aliquas cum hoste conditiones iniret vel succumberet. Propterea non dubitamus eius praesidium vehementer tibi curae esse ; in quo, ut pro singulari sapientia tua et summa in eum benivolentia studium et operam colloces, sicuti res postulabit et expedire cognoveris, plurimum in Domino te hortamur. Propediem apud vos erit praefatus episcopus cum pecuniis, quae pro maiori parte Venetiis in promptu sunt ; res secundi subsidii bene etiam, ut speramus, succedet, in quo nihil laboris et diligentiae praetermittimus. Datum.

(Copia simplex. Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest. Fol. Lat. 1656. fol. 1. Edidit : Monumenta Vaticana vol. I/6. pag. 118.)

17.

Venezia, 25. Junii 1476.

Senatus Secretus Venetus Emanueli Gerardo secretario Veneto in Valachia.

Mandatum, ut adiuvet Stephanum vaivodam Moldaviae in omnibus suis negotiis.

Post tuum hinc discessum certiores plurifariam facti sumus Turchum contra Illustrem Stephanum vayvodam direxisse gressus suos : id tibi debet exploratissimum esse ; nostis enim practicam nostram ad imperatorem Tartarorum et volumus mandamusque tibi, ut in omnem casum, tam si Turchus in Valachiam venisset, quam non, operam des assiduam et intelligentem intelligendi,

[3] Fabius Gallerani (1475—1477.)

ubi imperator praedictus Tartarorum cum suo exercitu se reperit : et si eum esse intellexeris cis Tanaim versus Boristenem sive flumen, quod vulgo Turlus nominatur, tenta et effice, ut ad eum accedas cum litteris nostris credentialibus, quas tibi mittimus alligatas, et Sublimitati Suae declara venisse ad praesentiam nostram oratorem suum una cum Johanne Baptista[1] secretario nostro, quem oratorem, intuitu Suae Celsitudinis, alacriter et honorifice vidimus et excepimus : et cognitis petitionibus eiusdem Sublimitatis oratorem praedictum expediendum curavimus, qui immediate itineri se exponet cum rebus omnibus postulatis, et cum optimo ordine circa pecunias, et ad praesentiam eiusdem Sublimitatis redibit : hortareque, suade et persuade praedictae Sublimitati, ut in succursum Stephani, si forte ab hoste opprimeretur, festinanter veniat, vel si etiam Stephanus non egerit tali auxilio impraesentia, veniat nihilominus ad offensionem communis inimici.

Haec est nostra mens et voluntas, ut tua opera idem imperator confirmetur in suo proposito veniendi ad impresiam[2] et cum exercitu reducatur quanto ripis Danubii proximius reduci potest ; incumbe igitur ad hoc perficiendum negotium, quantum possibile sit et cum vayvoda conferto huiusmodi nostrum desiderium et mandatum, ut tibi ad securum iter favorem et auxilium praestet. Si vero accessus tuus ad eundem imperatorem impossibilis esset aut propter distantiam, aut propter aliam causam, tu quaere et vestiga omnem viam et modum notificandi Celsitudini Suae expeditionem hinc oratoris eius : et nostram deliberationem satisfaciendi quibuscumque suis postulatis, ut materiam habeat se non delongandi ab illis partibus, sed expectandi reditus praedicti oratoris et appropinquandi locis unde cito esse possit super impresia. Omnia, ut diximus, tentato et facito cum participatione, consensu, voluntate, favore et auxilio vayvodae, quem ad hoc negotium bene fore dispositum nobis sui affirmarunt oratores ; sed, si forte ipse alterius esset sententiae, tu nihil contra suam voluntatem tentato : sed nos facito tuis copiosis et distinctis litteris certiores tam de hoc, quam de omni alia re digna nostra scientia.

De parte 126 — de non 1 — non sinceri 0

(Conceptus. Archivio di Stato, Venezia. Deliberazioni Senato I. Reg. 27. fol. 81.)

---

[1] Trevisanò. [2] Terminus Italicus.

18.

Buda, 3. Julii 1476.

Lucas Lupus consiliarius Galeazzo Maria Sforza principi Mediolanensi.

De postulatis legatorum vaivodae Moldaviae et de voluntate regis ad defendendum suum dominum propensi.

Li oratori di Stefano di Moldavia in Valachia citeriore, feudataria della Maestà del Signor Re mio, homo potente di 25 in 30 millia persone de fanti, et è quello che l'anno passato in lo dì 10. Jan. di Sancto Paolo primo Eremita, che vene a 10 di Gennaro, rompetti uno bassà del Turco, quale haveva insultato il stato suo cum cento ventimilia Turchi, como se dice, al presente sono in Buda et hanno explicate le infrascripte cose:

Primo, che'l dicto Stefano insieme cum li baroni a lui subiecti, perseverano in la fedelità verso el Re mio.

Secondariamente, che'l Turco ha messo il naviglio suo de Constantinopoli in lo Mar mazore, e quando dicti oratori se partitino di là dicto navilio del Turco era in uno castello, chiamato Varna nel Mar mazore, vicino al'infrascritti castelli del dicto Stefano de Moldavia. Il navilio era mazore, che non fu quello dell'anno passato contra Caffa.

Terziatamente, che'l dicto Stefano era certificato dicto Turco volere per ogni modo dirizzare suo navilio contro doi castelli del dicto Stefano, l'uno chiamato Chilia, l'altro castro Mauro, fortissimi (quello castro Mauro in nostra lingua se chiama Moncastro)[1] et voleva dicto Turco mandare uno exercito per terra in Transalpina,[2] feudo d'un altro, pur subiecto alla corona d'Ungheria, potente come e dicto Stefano, et questo faceva el Turco così per damnificare Transalpina, como per impedire che dal canto de Moldavia non se potesse soccorere dicti castelli, però che Transalpina è in mezzo di Moldavia e de' dicti castelli, cum verbi gratia, Moldavia Transalpina e dicti castelli mettendosi in mezzo, cioè in Transalpina, impedirìa il soccorso, como ho detto.

Quarto et ultimo, ditti oratori rechiedono soccorso; sono ancora in Buda, dove si ritrova al presente la Maestà del Re; non sono expediti, ma indubitato è che li darà soccorso.

Quantochè seguiranno, avvisarò la Illma Signoria Vostra.

---

[1] Akermann = Cetatea Albă. [2] Valachia.

Poteriano dicti Turci in absentia di questi oratori haver fatto l'assalto ai dicti castelli, ma quì del certo non se ne ha altro ; etc.

(Originale. Archivio di Stato, Milano. Edidit : Mon. Hung. Hist. Acta extera vol. II. pag. 316—317.)

19.

[Buda,] 7. Augusti 1476.

Ladislaus familiaris vaivodae Vlad Țepeș de motibus Moldavicis et Transylvanico-Turcicis.

Nuntia bellica. Turci apud Románvásár castra posuerunt, dum Stephanus vaivoda Moldaviae in arce Neamțu se defendit. Mox prope Moncastro et Chilia hostem aggreditur. Novus vaivoda Valachiae, Draculia in Medgyes, apud Stephanum Báthory moratur.

Laus Deo MCCCCLXXVI die 7. Augusti hora 22.

Relation de Ladislao, familio de vaivoda Draculia, venuto hac nocte precedenti de Moldavia, d'onde giorno 10 fa partì et dice :

Primo. El Turcho era passato cum tutto l'hoste suo sopra la Moldavia ziorni 4 avanti sua partida et attrovandosi nel luogo de Romanvasar, qui est in medio Moldaviae prope fluvium Sereth, dove propinqua è una fortezza per circa uno miglio italiano, contra la qual fino el partir suo non era facta alcuna novità. Avanti el suo partir circa duo giorni era stato facto scorrere la maggior parte de dicta provincia per el Turcho et bruxar et ruinar tutto. Tamen nè a homini, nè facoltà de quelli haveva possuto far damno da conto, perchè se erano redutte cum le persone e robe alli monti avanti el passar de dicto Turcho. Sentido per el vaivoda Stefano attrovandosi nel luogo sopradicto de Romanvasar cum circa persone 6000 el transito del Turcho, immediate se partì et redussese in uno castello, chiamato Nemz,[1] sopra uno monte ; el resto delle zente del dicto vaivoda, che se divulgava essere oltra persona 60.000 era dal altra parte del Sereth, in modo che l'hoste del Turcho et le zente del dicto vaivoda sono divise per il dicto fiume distante dal luogo de Nemz predicto per una dieta, et avanti che'l dicto Turcho passasse sendo venuti circa Tartari 10.000 in favor de quello, li fu al incontro le zente del vaivoda circa Moncastro, et quelli ruppe et liberano circa persone 5 milla, che havevano preso di subditi suoi. Essendo venuta parte dell'armata marittima del Turcho per fermare uno ponte sotto

[1] Cetatea Neamțului.

Moncastro, sono rebattuti per quelli del dicto luogo et etiam per quelli de Chilia. Erano sta prexi circa 500 Janizeri, che verso quella erano corsi, nè contra alcuno dei dicti era facta obsessione alcuna, et per quanto se divulgava, non se credeva dicto Turco mandasse ad obsieder i loghi predicti, fino non si ritrovasse alle mano cum el vaivoda Stefano, perchè, se quello vincesse haverìa dicti loci senza difficultà. Erano a parte fuggiti oltre 500 dal hoste del Turco, fra i quali erano molti Hungari captivati per avanti, per i quali a sta affermato morbo e carestia grandissima esser nel hoste del Turco et è de tanta vehemenza dicto morbo, che de una hora infermi dal altra sono morti, et uno piccolo pane valeva 5 aspri, nè fino al partire suo de dicte parte, altro era innovato. Divulgavase l'hoste del Turco la maior parte, del quale ipse vidit esser persone 90 milla computati circa 9 milla, dateli per Bozarad vaivoda Transalpino,[1] nè più ne haveva possuto dare, perchè erano fuggiti alle montagna, et quotidie fuggiva per non se voler unir cum le zente del Turco.

Ziorni otto fa, che'l partì di Megies, loco de Transilvania, dove si ritrovava Báthory István, capitaneo regio et el vaivoda Draculia,[2] patron suo et la nocte sequente poi sua partita dovevano partirsi, perchè per giorni 4 avanti tutte le zente de dicta provincia Transilvanense, che se divulgava erano persone oltre 30.000, erano avviate et messe a cammino, et lui nella venuta sua haveva scontracta la maior parte per Báthory István et Draculia supradicti, era sta mandato a dir al vaivoda Stefano, che non togliesse impresa alcuna cum el Turco, fino che non fosseno uniti cum lui cum omnibus gentibus, et che fra 6 ziorni poi la sua partita a la più longa seranno ritrovati cum omnibus, et cum el vaivoda predicto, el qual altro non expectava, salvo che el giunger di . . . le zente sopra scripte, et oltra le arme consuete cadauno de quelli del vaivoda de' Transilvani portarà una manara con se, et questo, per quanto el sentì, per potere sbarrare le strade cum arbori et legnami per serrare la via al Turcho, che non habbia el modo de ritornar addietro.

(Originale. Archivio di Stato, Venezia. Edidit: Mon. Hung. Hist. Acta extera vol. II. pag. 319—321.)

---

[1] Basarab Laiota. [2] Vlad Țepeș.

20.

Bereczk, 25. Augusti 1476.

Comes Stephanus Báthory iudex curiae, Mathiae regi Hungariae.

Turca acquiescit in oppugnanda Neamțu, motus rumoribus copias Hungarorum adproperantes circumferentibus. Stephano vaivodae manus auxiliatrices misit ipseque ei in eadem angusta obviam ivit, qua Mathias rex Moldaviam tendebat.

Serenissime Princeps. Domine et domine noster naturaliter gratiosissime.

Pridem scripseramus Serenitati V^{rae} ex parte imperatoris Turcorum ac Illustris domini Stephani vaivodae Moldaviae, quomodo et qualiter habuisset conflictum.[1] Sciat Serenitas V^{ra} omnia sicuti et quemadmodum V^{rae} Serenitati scripseramus, vera fuisse. Nunc etiam Serenitati V^{rae} veras novitates scribimus, quomodo imperator Turcorum castrum Nemiz vocatum in Moldavia habitum obsederat et abinde perfidum Bozarad vaivodam Transalpinum cum aliquot milibus Turcorum deputaverat, ut terram Bozza et totam Transilvaniam subintraret, per illam viam, qua Serenitas V^{ra} Moldaviam intraverat et iam per eandem viam aliquantulum processerat, audiensque idem Bozarad etiam nos versus ipsam viam applicari statimque non curando mortem equi, adventum nostrum imperatori intimavit, quo audito imperator nulla mora expectata ab obsidione dicti castri Nemiz festinans discessit versus domum, modo nescitur et nec adhuc ipse dominus Stephanus vaivoda scit, utrum vada transfretaverit, an ad castra Albam Nezther[2] et Chilie ierit, quia ita fugit audito adventu gentium V^{rae} Serenitatis, ut decet ante hostes fugere. Hodie enim est quarta dies, quod certitudinaliter rescivimus ipsum dominum Stephanum vivere, quia miseramus ad eum hominem nostrum, qui ipsum in Moldavia pluribus diebus quaesivisset, tandem multis laboribus in alpibus recepisset. Idemque dominus Stephanus vaivoda cum isto homine nostro, unum boiaronem suum ad nos miserat petiturum a nobis aliquas gentes pro suo auxilio. Cui nos non solum tantas, quantas ipse petebat gentes, sed longe plures, eo, ut in omnibus voluntas Vestra Regia impleretur, misimus, nuntiando eidem, ut quamprimum opus fuerit, etiam personaliter cum omni potentia V^{rae} Serenitatis ad ipsum accedemus. Sciat etiam Serenitas V^{ra} actos praefatum Bozarad ad domum ivisse et cum omnibus gentibus

---

[1] Penes Valea Albă, 26. Julii 1476. [2] Akerman.

suis vigilem et indivisum fore, qui solummodo expectat ingressum nostrum ad Moldaviam, statim terram Bozza intraret ; sed nos ad insidias suas attendimus, ut vota sua minime compleat. Ad praesens autem sumus hic in ipsa scilicet via Bereczki, per quam Serenitas Vra Moldaviam intraverat, pro eo, ut si repente ipsi domino Stephano vaivodae placemus, in una die ad eum intrare valeamus. Quid intimavit nobis ipse dominus Stephanus vaivoda, cum apud ipsum ita sciretur, quod adhuc de vadis imperator alium vaivodam ad Moldaviam eligere vellet : tantummodo pro ea re manemus, ut si oportuerit nos ad ipsum dominum Stephanum intrare aut non? Denique eidem tantas gentes, immo plures quam ipse optabat, misimus, quibus se bene poterit tueri. Insuper nosmet ipsi personaliter parati sumus cum omnipotentia Serenitatis Vrae in auxilium suum, quacumque hora voluerit intrare. Caeterum enim dicet is Stephanus Sövénffy familiaris, ostensor praesentium, cui credere dignetur Serenitas Vra, quam Altissimus conservet felicem prosperamque ad vota.[1]

Ex castris gentium Vestrarum regalium prope Bereczk praedictis sexto die festi Beati Regis Stephani. Anno 1476.

Eiusdem Vestrae Maiestatis

Comes Stephanus de Bathor
iudex curiae Vestrae Regiae fidelis.

Intitulatio : Serenissimo Principi, domino domino Mathiae, Dei gratia regi Hungariae, Bohemiae etc. Domino gratiosissimo.

(Copia coaeva. Archivio di Stato, Venezia. Edidit : Mon. Hung. Hist. Acta extera vol. II. pag. 321—323.)

21.

Buda, 8. Septembris 1476.

Justinianus Cavitelli Galeazzo Maria Sforza, principi Mediolanensi.

Turci Moldaviam et Valachiam reliquerunt.

Sono etiam venute ozi lettere d'uno altro capitaneo de Sua Maestà che'l Turco in totum s'è partito de Moldavia, cioè Valachia

[1] Dappoi questa son venute altre lettere etiam al ambassadore dei Venetiani da un secretario dalla Signoria mandato al Stefano di Moldavia, lo quale non è ancora arrivato al dicto Stefano per le cose son successe del Turco, ma sta in li confinii del dominio d'esso Stefano, che el Turco ha passato el Danubio et è tornato in Bulgaria, et come in lo suo essercito è una grandissima peste et fame ; et la causa della fame è stata che Stefano sentendo, che el Turco devia invadere lo suo stato bruzò quasi tutto el paese.

et cum confusione ha passato el Danubio. Io ne scrisse a Vostra Excellentia, ma le lettere havute confirmano che è bona nova. Le gente della Maestà del Re che sono XL mila persone, sono unite tutti con il Valacho, sì che non temono il mondo ; sono più di 110 mila persone et etiam credo che in fra 8 giorni omnino la Maestà del Re personaliter anderà a Belgrado, et credo sentirà Vostra Excellentia, che'l farà qualche facto e questo fa senza fallo li denari mandati de Italia ; etc.

(Originale. Archivio di Stato, Milano. Edidit : Mon. Hung. Hist. Acta extera vol. II. pag. 325—326.)

22.

Venezia, 23. Septembris 1476.

Senatus Secretus Venetus Ser Antonio Donato militi, oratori Veneto in curia Romana.

Motus Turcorum Induciae inter reges Poloniae et Hungariae. Idea crutiatae in partibus Moldaviensibus.

Sumus ex partibus Transilvanae ab Hemanuele secretario nostro facti certiores de progressibus Turci et statu conditioneque illarum rerum : quae omnia, ut intelligatis, mittimus vobis incluso exemplo et volumus, ut cum Summo Pontifice communicetis, additis illis verbis et rationibus, quae vobis accomodatae videantur ad inducendum atque adeo inflammandum Summum pontificem in cura et studio non deserendarum, sed iuvandarum potius rerum praedictarum.

Continetur in litteris suprascripti Hemanuelis inter caetera memoramentum instaurandarum indutiarum inter Ser^{mos} dominos reges Poloniae et Hungariae, quam nos non solum utilem et penitus necessariam fore existimamus, ita, ut sine ea inutilem et inefficacem iudicandam censemus omnem impensam et omnem provisionem et conatum, qui ab Sede Apostolica et ab omnibus christianis principibus fieret pro favore rerum christianarum, pari modo necessariam iudicamus bonam etiam compositionem et pacificationem procurandam et faciendam inter Imperatoriam Maiestatem et Ser^{mum} dominum regem Hungariae, qui expeditus et securus ab his vicinis, et etiam intrinsecis dissensionibus et molestiis robustius vacare proprie propugnationi adversus communem inimicum possit : et propterea vos priusquam istinc discedatis plusquam semel sitis cum Summo Pontifice, procurate et studiose quaerite,

ut Sanctitas ipsa, quae sola per auctoritatem supremam suam prospicere utrique rei potest, vel per litteras, vel per nuntios, sicut Beatitudini Suae visum fuerit, prospiciat et efficiat, quod tam indutiae praedictae inter utrumque regem prorogentur et firmentur, quam suprascripta etiam fiat cum imperatore compositio et pacificatio.

Ad haec ambo probaremus etiam publicationem crutiatae in partibus illis Transilvanis et Moldaviensibus, et alibi, ubi prodesse rebus christianis posset. Hanc etiam partem Beatitudini antedictae memorate et suadete, quantum potestis; etc.

(Originale. Arch. di Stato, Venezia. Delib. Senato I. Reg. 27. fol. 97.)

23.

Buda, 15. Novembris 1476.

Mathias rex Hungariae Ernesto principi electori Saxoniae.

De novo bello in Moldaviam ducto, ex qua vaivoda Valachiae, Basarab, ab eius copiis pulsus est. Ad hanc dignitatem Dracul nominavit, quare Basarab exacerbatus exercitu Turcico ex Bulgaria veniens rediit in regnum suum, sed a militibus regis iterum excluditur regno suo.

Postquam vero copias nostras, quas ad regna maioris minorisque Valachiae tutanda transmiseramus, ad nos revocavimus, pontes super Danubio et Zavo fluminibus extruximus et ad invadendum denuo hostem ipsiusque regnum nos paravimus; ipse [Turcus,] ut est potentissimus, mirabilem brevi congessit exercitum, castra metarique coepit et quo nos diverteremur intendere, cumque cerneret se per nos, quemadmodum superiori anno, fatigari et nostra cunctatione plurimis damnis et gravissimis expensis affici, tradente sibi transitum perfido Bozorad regni Transalpini waivoda, Moldaviam invasit, waivodam, qui nimis propriis viribus confisus, non expectato exercitu nostro, confligere voluit, prostravit[1] coepitque civitatem et castrum Nemecz obsidione cingere ac bombardis et machinis oppugnare, contra quem duos imperatores gentium nostrarum cum circiter sexaginta milibus hominum transmisimus. Hos ubi ille appropriare percepit, obsidione soluta, relictis tormentis et multis impedimentis, turpem se convertit in fugam, nec respira-

[1] Relationem pugnae penes Valea Albă vide apud Donado da Lezze: Historia Ţurchesca; editio professoris I. Ursu.

vit, donec iter, quod pluribus hebdomadis intrando absolverat, triduo confecit rursusque Danubium remeavit, nec destitit quoad Constantinopolim rediit. Quanta in fuga illa, in hominibus et iumentis, damna susceperit, vix credi posset ; vera namque omnium qui istinc veniunt relatione, ultra quinquaginta milia hominum invisendo illo ingressu primo quidem ferro, deinde fame, peste et nimio periere labore. Imperatore itaque in fugam converso, iussimus capitaneos nostros regnum Transalpinum ingredi, infidelem Bozorad excludi et Draguliam, virum armorum et Turcis infestissimum, in waivodam erigi, quod favente Altissimo iam effectum est. Fugit Bozorad regnoque pulsus, in regno Bulgariae, omnes, quos potuit Turcos in subsidium adduxit, conflixit et Deo optimo cooperante prostratus, ut solum Turcorum occisi et capti sint circiter decem et octo milia, ipse denuo fugae se commisit, castrum, quod caput est regni munitissimum,[2] intravit, quem capitanei nostri insecuti sunt, ac ille, metuens obsidionem, ad Turciam tertio fugit. Exinde obsessum est castrum et duabus hebdomadis expugnatum sicque regna illa inferiora et mari contermina tuta et secura deinceps reddita sunt ; etc.

Datum Budae, 15. die Novembris. Anno Domini 1476.

(Originale. Staatsarchiv, Dresden. Edidit : Fraknói l. c. vol. I. pag. 355.)

24.

Buda, 4. Decembris 1476.

Mathias rex Hungariae Gabrieli Rangonio episcopo Agriensi.

Turci in Moldavia a Stephano Báthory dispersi et clade afflicti sunt et provincia illa sic iterum recuperata est.

Mathias Rex etc. Reverendissime Pater.

Supervenit nunc famulus comitis Stephani de Bathor, qui attulit ista nova, quod Bozarab vaivoda Transalpinus, qui habito magno imperatoris Turcorum praesidio contra nostros se praeparaverat, antequam Moldavus cum ipsis convenisset, profligatus sit, ubi ingens victoria parta, multi ex hostibus caesi, multi vulnerati sunt, et praesertim de Turcis, qui octo et decem milia fuisse feruntur, quasi nemo evaserit, prout ipse nuntio referente Paternitas V[ra] latius intelligit. Insuper castrum, quod illius terrae fortissimum est,

---

[2] Probabiliter Castrum Dămbovița = București.

ad quod totius provinciae illius primus respectus est, duabus septimanis per nostros obsessum et fortiter expugnatum est, et iam regnum illud in potestatem nostram, Deo prosperante, redactum.

Ex castro nostro Budae, die 4. Decembris 1476.

(Copia coaeva. Archivio di Stato, Milano. Edidit : Mon. Hung. Hist. Acta extera vol. II. pag. 335—336.)

25.

Buda, 8. Decembris 1476.

Mathias rex Hungariae Sixto IV. Pontifici Romano.

Descriptio accuratior victoriarum ab eius exercitu in Moldavia Valachiaque deportatarum. Fuga Turcarum. Clades vaivodae Basarab, ad cuius dignitatem capitaneus eius, Dracul evectus est.

Ex litteris meis novissime ad Sanctitatem V^{ram} datis omnem apparatum et expeditionem gentium mearum adversus Turcos plane eandem Sanctitatem V^{ram} accepisse arbitror. Impraesentiarum vero felices utriusque exercitus mei successus ipsi Sanctitati V^{rae} significo. Quippe, divina favente clementia, post turpem Turcorum imperatoris fugam de Moldavia unus exercitus meus, quem adversus ipsum Turcorum imperatorem habebam, antequam waivoda Moldaviae supervenisset, Bozorad waivodam Transalpinum cum praesidiis Turcorum et multis aliis circiter decem et octo milia hominum expeditorum, quos ipse Bozorad tam de reliquiis ipsius imperatoris, quam etiam de Bulgaria sibi asciverat, invasit, et fugato ipso Bozorad, exercitus suus adeo per meum fusus est, quod pauci admodum evaserunt, qui vel caesi, vel capti non fuerint. Qui quidem Bozorad post suam fugam et suorum profligationem in quandam arcem suam, quae in regno illo et arte, et natura munitior erat, ingressus, sentiens, quod capitanei mei ipsum vehementer insequerentur, nil arci illi fidens, relicto in ipsa praesidio clanculum ab ea auffugit et Turciam intravit. Meus vero exercitus, qui circiter sexaginta milium hominum erat, absque ulla cunctatione arcem ipsam obsidione cinxit et paucis admodum diebus eam obtinuit, sic, quod profligato Bozorad regnum illud, ex quo ad Moldaviam securus Turcis ingressus patebat, iam ad manus meas devenit, et Dragula capitaneus meus, vir imprimis Turcis infestissimus et admodum bellicosus, de mea voluntate et disposi-

tione per incolas regni illius Transalpini in vaivodam cum solita solemnitate est assumptus; etc.

Datum Budae, 8. die Decembris. Anno Domini 1476.

(Originale. Archivio di Stato, Venezia. Busta 29. No. 9. Edidit: Mon. Hung. Hist. Acta extera vol. IV. pag. 325. Monumenta Vaticana vol. I/6. pag. 123—124. Fraknói l. c. vol. I. pag. 359.)

26.

Venezia, 10. Januarii 1477.

Senatus Secretus Venetus Johanni Baptistae Trevisano secretario Veneto in Polonia.

De successu bellico Stephani vaivodae Moldaviae contra Turcos.

Nescimus, quid tu novi habueris vel per reditum nuntii tui, vel aliter de progressibus imperatoris Tartarorum et de sua dispositione; sed ab Emanuele Gerardo nuperrime ex Moldavia sumus facti certiores, Tartaros confiniis vayvodae Stephani adhaesisse reputatos amicos et expectatos ab eodem Stephano, sicut per inclusum exemplum litterarum, quas idem vayvoda ad Emanuelem scribit, inspicies: et nobis etiam incertum est, quaenam sit illa gens, magni scilicet imperatoris, an quae circa Caffam dimorari solet. Sed quaecumque illa sit et quomodocumque succedat practica tua, non videtur nobis, ut deserenda illa sit, sed conservanda potius ad reputationem saltem, quando etiam effectus aliquis sequi non deberet: sed cum omni dexteritate et commoditate et cum scientia Regiae Maiestatis tu actiones tuas moderare et guberna, et omnia querito studeto et efficito, quae grata Celsitudini Regiae fore intellexeris, et ab omni suo suorumque subditorum periculo et incommodo longinqua et aliena, ut in tua expressum commissione veniant etiam amici Ser^mi domini regis et omnium amicorum nostrorum: sin venturi non sunt practica etiam secum nullo modo rebus Regiae Sublimitatis nocere possit. Tu hanc omnem nostram intentionem et mentem Regiae M^ti declarato, quam intelliges ex forma istorum mandatorum nostrorum et ex forma etiam responsionum factarum Calimacho oratori suo: et esto in scribendo ad nos diligentissimus, quoniam verisimile nobis fit, ut ad istorum receptionem responsionem ab imperatore Tartarorum receperis: et tibi nota iam esse debeat, quaecumque spes haberi illinc possit, et scribito etiam et declarato, quae gens est illa, quae confiniis vayvodae Stephani facta est propinqua, qui numerus, qui dominus,

quae intentio et voluntas eorum: et caetera omnia nobis explica, quae digna sint nostra notitia; etc.

Venetiae, 15. Januarii 1476. [M. V.]

(Originale. Arch. di Stato, Venezia. Delib. Senato I. Reg. 27. fol. 124.)

27.

Venezia, 1. Februarii 1477.

Leonardus Botta a Gian Galeazzo Maria principi Mediolanensi.

Turci in Valachiam ingressi Draculi et Basarab vaivodas interfecerunt.

Per altre mie del dì 27 del passato a Vostra Illma Signoria furono advisata, como per la via de Albania se haveva nova, che'l Turco haveva expugnato uno bastione,[1] il quale el Re de Ungaria haveva facto fare per tutela de Belgrado et per obsidione de Semedro. Hora significo alla Vostra Signoria como dicta nova per la via d'Ungheria se è verificata, et quod maius est, el praefato Re advisa questa Signoria, como ultra l'expugnatione del dicto bastione li Turchi sono etiam corsi nella Valachia maggiore, et di novo le hanno riacquistata tutta et hanno tagliato ad pezzi Draculia capitaneo del dicto Re, con circa quattro mille persone, et similiter hanno morto Bozarab, Signore della dicta Valachia, la quale novella è riputata qua molto sinistra et pernitiosa per li christiani, et maximamente che pare, che'l prelibato Re de Ungaria con li sui soliti modi accenni non poteva resistere ad tanti impeti, sol è non adiutato.

Datum Venetiis die Sabbati primo Februarii 1476. [M. V.]

(Originale. Archivio di Stato, Milano. Edidit: Mon. Hung. Hist. Acta extera vol. II. pag. 340.)

28.

Buda, 5. Junii 1477.

Mathias rex Hungariae Stephano Báthory iudici curiae.

Pro fidelitate et praesertim, quod praeterito anno exercitus in bello Moldavo Valachicoque duxerit, bonis Mathiae Maróthi emortua familia ad fiscum regium revolutis donatur.

Nos Mathias Dei gratia, Rex Hungariae, Bohemiae etc. Memoriae commendamus . . . universis, quod . . . consideratis integerrima fide . . . et variis servitiorum generibus fidelis nostri dilecti Magnifici comitis Stephani de Bathor, iudicis curiae nostrae,

[1] Szabács penes Danubium.

quae ipse sacrae imprimis regni nostri Hungariae coronae tandemque Maiestati nostrae . . . praesertim vero in conflictibus et pugnis acerrimis . . . exhibuit et impendit ; inter quae quidem praeclara servitia . . . ut alia, quae plurima sunt, omittamus, haec quae novissime peregit . . . specialiter recensere . . . dignum duximus, quod superiori siquidem anno . . . Turcorum imperator, qui christianorum sanguine satiari nequit, nostram sentiens occupationem, coactis et adunatis undique viribus et copiis, maxima cum manu regnumque et provinciam nostram Moldaviae, cum ope et adiutorio perfidi Bozorad, vaivodae partium Transalpinarum regni nostri, qui a Maiestate nostra et sacra corona defecerat, subintravit et totam fere eam provinciam ditioni suae subiugavit ; cui cum propter praefatas curas et occupationes nostras, subito personaliter occurrere et obvenire non poteramus Maiestatis nostrae in persona, ipsum comitem Stephanum de coetu aliorum fidelium nostrorum elegimus, ad huiusmodi expeditionis usus, qui solita sua usus virtute et industria, cum auxilio et ope certorum fidelium nostrorum praefatum Turcorum imperatorem fudit, et in turpem fugam convertit provinciamque ipsam liberam et nobis pacatam reliquit. Tandem vero fugato et expulso de Moldavia ipso Turcorum imperatore, de nostra commissione et speciali mandato se et gentes suas adversus praedictum perfidum Bozorad vaivodam et provinciam Transalpinam convertit ibique ipsum Bozorad, simul cum reliquiis Turcorum, quos imperator ipse pro praesidio et defensione ipsius Bozorad et provinciae illius Transalpinae locaverat, similiter fudit et profligavit, ac de ipsa provincia turpiter auffugere coëgit et alterum vaivodam, quem nos elegeramus, in eadem provincia fideliter reliquit. Volentes igitur viro tot virtutibus et meritis clarissimo, de nobisque et republica regni nostri optime merito Regio, ut decet, occurrere cum favore et erga eum nostram aliquantisper ostendere munificentiam, castellum... vocatum in comitatu... habitum, simul cum oppido similiter... appellato, quae alias quondam Magnifici Mathyus de Maroth bani Machoviensis praefuissent, sed per defectum seminis eiusdem ad Sacram dicti regni nostri Hungariae coronam . . . devoluta sunt . . . memorato comiti Stephano de Bathor . . . de manibus nostris Regiis dedimus ; etc.

Datum Budae in festo Sacratissimi Corporis Christi. Anno eiusdem 1477.

(Pray : Commentarii historici pag. 184—185. et gróf Teleki József : Hunyadiak kora Magyarországon vol. XII. pag. 22—24.)

29.

Venezia, 17. Junii 1477.

Senatus secretus Venetus Ser Antonio Victuri militi, oratori suo in Hungaria.

Etsi falsi rumores etiam ad aulam Mathiae regis pervenerint, securo animo eum esse iubet simulque legatum suum a Stephano vaivoda Moldaviae benevole acceptum dimissumque esse, causam domini sui apud S. Sedem libenter commendasse refert.

Nudiustertius novae nobis sunt redditae litterae V^{rae} diei 1. Jun. primi instantis, in quibus tria continentur, ad quae brevissime responsuri venimus in hunc modum: Et primo ad partem Slesiae et aliarum rerum illius temporis nil aliud dicere volumus in praesentiarum, quoniam satis ante hac dictum est in ea materia. De Stephano vaivoda, quae fuit secunda pars, confessi semper sumus et confitemur favisse illi studiose, ut cuius salutem arbitrati sumus, isti regno in utramque partem plurimum importare: testis est Summus Pontifex cum universa curia nos in favorem Stephani nunquam fuisse locutos, nisi convenienti et honorifice de Regia Sublimitate; testis est ipsa Regia Maiestas, quae vobis et praecessori vestro affirmavit, necessarium esse conservare Stephanum, et illi opem ferre multotiens promisit et assensit, ut de pecuniis contributionis ultra primas Maiestati Suae consignatas portio sua eidem Stephano daretur. Oratorem postremo eiusdem vaivodae venientem ad nos et in Romanam curiam proficiscentem consueta nostra facilitate et alacritate vidimus et audivimus et bonis verbis expedivimus non cum consilio X, neque ullo novo et inusitato servato cum eo modo vel in excipiendo, vel in audiendo aut respondendo, sicut falso Regiae Sublimitati relatum est. Et Deus parcat illis, qui huiusmodi praebent advisamenta a veritate aliena; etc.

(Originale. Arch. di Stato, Venezia. Delib. Senato I. Reg. 28. fol. 22.)

30.

Buda, 22. Octobris 1479.

Mathias rex Hungariae Sixto IV. Pontifici Romano.

Turci cum 43000 Valachis ex Valachia Transylvaniam aggressi, a Stephano Báthory et Paulo Kinizsi clade maxima afficiuntur, pedites Valachi vero ferme omnes necantur.

Significaveram etiam posterioribus litteris de incursu Turcorum, quem in mea extra hoc regnum absentia sub conductu Vene-

torum per terras imperatoris ad hoc regnum per talem viam et ad tales regni mei partes fecerant, ad quas nescivissem de eorum incursionibus vel nunquam suspicari. Postea vero, animati fortasse spoliis recentibus, vel potius persuasorum instinctu, quos ex sua prudentia Sanctitas V[ra] bene intelligit, exciti, coactis ingentibus copiis partes Transalpinas intraverant, quibus oppressis partes Transsilvanas, potiorem regni mei totius regionem, de qua amplissimi redditus salinis et argenti aurique fodinis ibidem existentibus mihi proveniunt, sub conductu Ezebeg, qui post bassam Natoliae apud Turcum primus habetur, invaserant. Erant in ea multitudine Turcorum circiter quadraginta tria milia et omnis Valachorum populus, qui, oppressa recenter Transalpinarum regione, cum eisdem Turcis advenerant, cum quibus iam ex Transsilvanis revertentibus et ingentem praedam referentibus comes Stephanus de Bathor vaivoda Transsilvanus, adiuncto secum Paolo Kinisi generali capitaneo et inferiorum partium huius regni, qui cognito Turcorum incursu ad mea mandata auxilio illi in partes Transsilvanas accesserat, intra fines partium Transsilvanarum congressus est. Conserto ingenti prelio Turcorum exercitus profligatus est, fusae sunt in eo conflictu maximae et innumerabiles Turcorum copiae et Valachi magno numero trucidati, praecipue pedites Valachorum usque ad interruptionem deleti, pauci ex equitibus eorum evaserunt; etc.

Datum Budae, 22. die mensis Octobris 1479.

(Originale. Archivio di Stato, Milano. Edidit: Mon. Hung. Hist. Acta extera vol. II. pag. 394. Monumenta Vaticana Hungariae vol. I/6. pag. 136. Fraknói l. c. vol. I. pag. 450.)

31.

[Buda, 1479.]

Adnotatio de exercitu Mathiae regis Hungariae.

Ordine per terra del Ser[mo] Re d'Ungheria contra il Turco.

Item del regno d'Ungheria ha 10.000 homini d'arme armati, et fanti con schudi et balestri 4000.

Item di Transilvania ha XVI mila huomini d'arme chiamati Siculi, che di loro ciaschuno ha lancia et schudo et archi manuali; et quali si reputano migliori sagittarii che sieno in levante. Ciaschuno di questi ha uno chavallo velocissimo.

Item nel prefato ordine sono bombarde octo per guastare muri. Et similmente machine VIII et X bombarde grande che

gettano pietre con fuocho. Et anchora vi sono altri instrumenti che gettano fuocho ; et spingharde 4000, et schoppiettieri (che gli dicono pixidarii) 2000, ciaschuno col suo schoppietto ; et maestri 80 di bombarde.

Item di Transilvania sono Valachi 2000, e quali sono lodati inanzi a tutti contra a' Turchi ; che sono della hereditá di detto Ser^{mo} Re, et che sempre hanno pugnato di compagnia et col suo genitore, et con la Maestà propria.

Item nobili Transilvani di chavallo et piè hanno 10.000, e quali etiandio sono consueti pugnare contra Turchi.

Item Vaivoda Moldaviense ha in questo exercito a chavallo XII mila et a piè XX mila, et certe assai in buona copia bombarde.

Item Vaivoda della Valachia maggiore ha VIII mila a chavallo et a piè XXX mila, e quali sempre stettono et stanno al presente ne' confini de' Turchi. Et già sono cento anni che Turchi hanno pugnato contra quella patria ; nè per anchora hanno loro nociuto. Nè altro gli divide che solo el Danubio.

(Originale. Archivio di Stato, Firenze. Strozziana filza 304. No. 37. Edidit : «Történelmi Tár» 1885. pag. 763.)

32.

Buda, 9. Julii 1480.

Beatrix regina Hungariae Herculi I. duci Ferrariae.

Exercitus Mathiae regis una cum copiis Stephani vaivodae Moldaviae vaivodam Valachiae summa victoria super eum reportata affecerunt, ut vix e pugna aufugere posset, quare aliae urbes Valachiae fidem regi praestiterunt.

Illustrissime Dux, Cognate et Frater Carissime.

Como quello sapemo sta se relegrarà delli felici progressi del Signore Re nostro marito, et etiam per essere cose, che toccano alla salute della fede christiana, li donamo avviso, como li capitanei, quali la Maestà Sua tenia in le parte de Transilvania per recuperare alcune di quelle parte, le quale li Turchi assai tempo fa haviano comenzato ad signoriare, havendono congregate tucte le loro gente, et etiam essendo con essi capitanei el Magnifico Stefano vaivoda Moldavo, cum lo quale del proximo la Sua Maestà havia firmata pace et donatoli obbedientia, che tucti insieme facciano numero de circa sexantamilia persone, tra ad cavallo et pede : li quali circa
1. Junii la festa dello Corpore de Christo intrarono in le dicte parte de Transilvania per nomine chiamata la gran Valachia, et venendo questo

ad notitia de uno Bazarab iuniore, nomine Cyppelles vaivoda[1] obbediente al Turcho, che le dicte gente erano intrate in le dicte parte, convocati tucti quelli Turchi erano dappresso et assai multitudine de Valachi facendone numero de venti milia persone : credendosi con la dicta multitudine superare le gente nostre, non sapendo la multitudine delli nostri, subito provocò lo dicto suo exercito contra li nostri, li quali li distavano per mezzo miglio ungaresco, ma perchè lo loco era boschoso et aspro, dove ne era alcuno monticello, ordinò alle sue gente devessero aspectare alla pianura credendose superarli, subito che vede venir tanta multitudine de gente lassò de volere battagliare et pigliaron ad fugire le gente del Signore Re, che li erano bene vicino et alle spalle ne tagliaron ad pezzo circa octomilia : et per dece milia sino a lo Danubio che li segueron, non si trovava si non corpi morti. Multi constricti de gran timore se buctaron in lo Danubio, per manera de dicte gente non se ne salvò, si non lo dicto Bazarab cum quattro homini. Expugnaron etiam tucte fortezze de quelle provincie, et è parso ad tucti conscriverne delle altre et fare nove monitione : dicendo non volere essere più de Valachi, ma de Hungari, et con fede et gran cautela li haveno promesso essere fideli de Hungari, per modo che mai più ce serà periculo, che quelle parte se habbiano da revoltare, maxime per le bone provvisioni ce sono state facte et constantemente se faranno. Ancora haveno assediate due fortezze, le quale sono al incontro de Nicopolim del altra parte de Transilvania, accosto lo Danubio, dove haveno lassate assai gente et altre artigliarie necessarie, et l'altre gente se sono andate in Bulgaria, la quale haveno brusato et guastato. Credese Deo nobis propicio in quelle parte omne cosa succederà ad votum della Maestà del Signore Re. Etiam se have gran speranza, che non passaranno multi dì che alcune fortezze, che tene lo Turcho dal altra parte de lo Danubio, perveneranno in manu de Sua Maestà, la quale per la gratia de Dio sta sanissimo della persona. Et non havendo altro che scrivere alla Signoria Vostra, la pregamo ce voglia donare avviso della su bona valetudine et etiam de quella de madama la duchessa nostra sorella[2] et delli figlioli nostri nepoti, offerendome ad omne piacere de quella.

Datum Budae, die VIII. Julii MCCCCLXXX.

De Vostra Signoria Cara sore

Regina Beatrix

(Originale. Archivio di Stato, Modena. Edidit : Mon. Hung. Hist. Acta extera vol. II. pag. 436—438.)

[1] Basaraba Ţepeluş. [2] Eleonora ducissa Modenae.

33.

Radkersburg, 14. Aprilis 1481.

Mathias rex Hungariae Sixto IV. Pontifici Romano.

Adiungit Stephani vaivodae Moldaviae epistolam, ex qua Turcam et se, et vaivodam aggredi tentare apparet.

Postquam ego requisitioni et mandato Sanctitatis V^{rae}, ut fui et cupio semper esse obediens, in negotio defensionis fidei ea agere, quae mihi possibilia et quae etiam impossibilia videbantur, non destiti, iam tandem eo deventum est, quod semper antea praedicabam et iam re vera experior Turcum scilicet per me irritatum totis in me viribus studiis esse conversum : ita quippe sum avisatus per nonnullos fideles amicos de Porta Turcorum principis, quod etiam plures capitanei mei et exploratores ex Turcia reversi confirmant statuisse illum in vindictam acceptae nuper a me iniuriae omnes suos conatus, dimissis caeteris potentatibus christianis, quos bello praemebat, in me et dominia mea convertere, 24. Junii ac usque festum Sancti Johannis Baptistae personaliter cum omni potentia sua dominia mea subintrare ; quas novitates litterae Stephani vaivodae Moldavi inter alias plurimas in eandem fere sententiam allatae confirmant, prout ex eisdem litteris in specie praesentibus inclusis et ad V^{ram} Sanctitatem unacum quadam scedula Stephani de Bathor waiwodae mei Transsilvani transmissis Beatitudo V^{ra} cognoscet, intelliget enim, quales nunc apparatus ipse Turcus faciat, ut simul et mea dominia, et ipsius Stephani waiwodae invadat, ut scilicet nos undique constrictos atque ad ferendam mutuo opem magis impeditos facilius opprimat. De hoc quidem certus sum, et id pro explorato habeo, omnes suos apparatus impraesentiarum contra me et ad invadenda dominia mea fieri atque ad festum Sancti Johanni Baptistae, si non antea, illum personaliter in dominiis meis affuturum ; etc.

Datum in civitate mea Rakospurga, 14. die mensis Aprilis. Anno Domini 1481.

(Originale. Archivio di Stato, Venezia. Busta 29. No. 24. Edidit : Mon. Hung. Hist. Acta extera vol. IV. pag. 352. Monumenta Vaticana Hungariae vol. I/6. pag. 170. et Fraknói l. c. vol. II. pag. 124.)

34.

Buda, 7. Augusti 1481.

Mathias rex Hungariae Sixto IV. Pontifici Romano.

Etsi laboribus belli Bosnensis vix se refecerit, monitu eius perductus Stephanum vaivodam Moldaviae in Valachiam misit, qui ibi vaivodam a Turcis impositum in fugam dedit.

Redditum est mihi Breve Sanctitatis Vrae. quo hortatur me, ut sub hac opportunitate, qua Vra Sanctitas classem non parvam adversus impiissimos Turcos instruxit, ipse quoque non praetermitterem terrestrem expeditionem adversus ipsos Turcos instituere. Ad quod Sanctitati Vrae respondeo: nunquam me fuisse tepidum neque negligentem ad ea, quae unquam facere ab ineunte aetate potui pro obsequio Sanctae Sedis Apostolicae et reipublicae christianae commodo et incremento. Nuper enim, accepto Brevi Sanctitatis Vrae. quibus me similiter ad prosequendum fidei negotium hortabatur, licet fatigatus recenti expeditione in Bozna nondum quieti indulseram, hortamenta tamen Vrae Sanctitatis nolens surda aure pertransire, sed potius monitis eius, tanquam Christi vicarii, ut teneor, semper obedire, feci protinus, ut Stephanus waivoda Moldavus, qui mihi et coronae meae subiectus est, collecto ingenti apparatu, adiunctis etiam sibi finitimis capitaneis et gentibus meis, usque in viscera maioris Volachiae, hoc est in partes Transalpinas penetraret eundemque waivodam, quem novissime Turci in id regnum intruserant, expelleret; quod et fecit, parta ingenti victoria, non sine magna et ingenti laude nominis christiani. Nam ubi in partes illas Transalpinas cum exercitu potenti pervenit, qui alio nomine Cypellews appellatur, collecta ingenti multitudine Walachorum et Turcorum, qui eum in ipsa provincia conservabant, praefato waivodae Moldavo obviam factus, commissa atroci pugna profligatus est; et omnis illa multitudo hostium, quae partes illas ab obedientia mea et societate christiani populi divellere ac Turcis coniungere nitebantur, Deo sic volente, in eodem loco certaminis profligata est,[1] paucis, ut fertur, superstitibus ex tota illa multitudine remanentibus; waivoda ille socius Turcorum cum tribus duntaxat personis vix evasisse dicitur. Missi sunt tamen post eum plusquam mille equites, qui illum fugientem insecuti, dum haec nova ad me mitterentur, nondum redierant. Allata sunt

[1] Penes Rîmnic Sărat 8. Julii 1481.

etiam circiter triginta signa eius pugnae monumenta, de quibus Sanctitatem V^{ram} in proximo participem faciam, ut intelligat me rebus christianis non deesse, sed omni studio invigilare, quo hostes fidei, quantum a me possibile est, sine intermissione conterantur; etc.

Datum Budae, 7. die mensis Augusti. Anno Domini 1481.

(Originale. Archivio di Stato, Venezia. Busta 29. No. 28. Edidit: Monumenta Hungariae Historica. Acta extera vol. IV. pag. 360. Monumenta Vaticana vol. I/6. pag. 181—182. Fraknói l. c. vol. II. pag. 156—157.)

35.

Chilia, 2. Augusti 1484.

Baiazet II. sultanus Turcorum senatui civitatis Ragusa.

Nuntiat se victoriam de perfido Stephano vaivoda Moldaviae reportasse eiusque duas arces munitissimas: Chiliam 8, Moncastro vero 2 diebus occupasse.

Nui Sultan Bayaxit Han, Dei gratia imperator magno etc.

La presente escrivimo alo rectore et gentilhomine de la città de Ragusa, fideli servitori et veri amici de lo nostro imperio; amore et amicitia. Appresso significamo, come e Stephano voievoda de Moldavia sempre per fin ad poco tempo fo servitore fidele de la felicissima memoria de lo nostro genitore et anchora de lo avo et che mai preteriò comandamenti di quelli. Dappoi mosso da lo suo severo et de cattivo concepto, li comandamenti nostri cominciò ad preterire; imo il paese de Valachia, quale già era a lo nostro imperio tributario, damnizare cominciava, per la qual cosa indignato lo animo nostro et cum aiuto de lo superno Iddio cum tutte le potentie et forze nostre, tolsemo il cammino verso Moldavia, ni quello del dicto Stephano voievoda, unde cum aiuto de ipso superno Dio passassemo il fiume de lo Danubio, dove venne imperator de li Tartari cum septanta milia homini d'arme et inclinasse personaliter ad nui, offerendose cum tutta sua gente a li comandi et servitii nostri et similiter tutta gente de Vlaquia, et de lì partissimo et primo venessimo sotto ad una terra de lo dicto Stephano chiamata Chielie, la qual è chiave et porta ad tutto lo paese de Moldavia et Ongaria, et in quel del Danubio, dove lo prefato imperatore de li Tartari cum suo campo et anchora Vlachi a li servitii nostri fidelmente se portorono. Et cusì in espatio de iorni 8 la soprascripta terra cum aiuto de Dio pigliassimo et fortificas-

simo de la banda de terra et del mare ad nome de lo imperio nostro et de lì partessimo et venissimo sotto un' altra terra de lo dicto voievoda, chiamata per nome Moncastro, la qual è chiave et porta al tutto il paese de Polonia, Russia, Tartaria de tutta al mare maiore. La quale terra mediante Iddio in spatio de dui jorni piglissimo et fortificassimo similiter et de lì cum la voluntà Divina inverso la imperiale sedia nostra andassimo; per tanto essendo voi fideli servitori et veri amici del imperio nostro, et anche e lo costume de tutti grandi Signori le sue victorie et bone novelle notificare a li amici et fideli servitori soi et cusì per questa advisamo le Nobilità Vestre et cum la presente mandamo a posta lo nostro messo chiamato per nome Elex.

Datum die 2. Augusto sotto Chielie.

A tergo : Copia de la littera de l'imperatore Turcho recevuta a li 2. de Octobre 1484. Extracta da la idioma schiava in vulgar latino.

(Originale. Archivio di Stato, Milano. Edidit : Mon. Hung. Hist. Acta extera vol. III. pag. 37.)

36.

Wien, 18. Novembris 1485.

Mathias rex Berchtoldo Hennenberg archiepiscopo Moguntinensi.

Pace cum vaivoda Moldaviae inita cum hic mox a sultano aggrederetur ei succurrit ; sed tunc rex Poloniae eum sibi devinxit fidemque iurare fecit, etsi et ipse, et antecessores eius semper regi Hungariae dediti erant.

Cognovimus enim tam vires, quam facultates nostras longo continuoque bello cum utroque Caesare pedentim debilitari ; vidimus praeterea Maiestatem Caesaream tam apud principes imperii, quam apud alios plurimos suffragia sollicite tam contra nos et in perniciem nostram ordinare, varias indicere conventiones et ubique nos accusare, culpam suam et causas belli in nos retorquere, et omnes principes in nos concitare ; et ob hoc principes imperii iustas rationes nostras nedum audirent, sed ne oratores quidem nostros pro nostra et causae nostrae iustificatione ad eos missos contra ius gentium in eorum conspectu admitterent. Coacti igitur sumus, ut praemisimus, novum capere consilium et cum altero Caesare, videlicet Turcorum, pacem acceptare, ne sub duorum imperatorum onere nos deficere contingat. Sicque cum illo percusso foedere et pacis sufferentiis confectis universa dominia nostra, universas item provincias terrasque et subditos ad coronam regni

nostri pertinentes et inter alios subditos nostros waivodam Moldaviae simul cum ea tota provincia in treugas inclusimus, verum is sive suasu aliorum non recte consulentium, sive proprio usque consilio contra iusiurandum nostrum, quod illi Caesari super treugarum observantia, ut fieri solet, praestitimus, in treugis stare recusavit et Caesarem ipsum variis in dies spoliis, rapinis, incendio aliisque iniuriis temere affligere coepit ; propter quod ille provocatus quaedam castra waivodae ipsius obsidione cinxit. Nos vero per waivodam avisati et ad ferendum subsidium requisiti, protinus copias, quas in Transsilvania Moldaviae contermina alebamus et simul eam totam provinciam Transsilvaniam ad succurrendum ipsi waivodae delegimus ; alias etiam gentes, quas subito comparare potuimus, sero namque de rerum statu nuntium allatum extitit, cum ingeniis et caeteris bellicis impedimentis praemisimus, quae iam in Transsilvaniam usque penetraverant ; et dum personaliter etiam cum omnibus viribus una, quas undique colligere potuimus, in illius auxilium proficisci speramus, iamque in procinctu sumus, interea certiores reddimur Turcos castra ipsa expugnasse et relictis in eis praesidiis ad propria remeasse. Tandem vero cum aestate defluxa novas cum Turco pacis sufferentias firmamus, waivodam praefatum et reliquias cuius perniciei rursus in treugas instar aliorum dominiorum nostrorum inclusimus. Sed cum haec aguntur, interea Serenissimus dominus rex Poloniae, qui semper dominia nostra ambit et ad illa omnibus technis aspirat, se de ipso subdito nostro ingessit, et data illi spe subsidii, quod ipsum scilicet non modo tutaret et manuteneret, sed etiam castra commemorato ordine deperdita a manibus Turcorum recuperaret, eum a nobis et obedientia nostra subduxit, et contra mutuas inscriptiones et inita foedera, contra iusiurandum, quo nobis et regno nostro tam waivoda praefatus, quam etiam praedecessores sui semper astricti fuerunt, eidem accepto ab ipso perpetuo fidelitatis homagio, quod iure et licite facere neque potuit, neque debuit, investituram sollempniter contulit ; quo factum est, ut ille treugas praedictas, sicuti prius, ita etiam posterius in spe promissi subsidii contempsit, et factus insolentior Turcum alio intentum et nihilominus illo molientem, rumore de Polonorum adventu comitato, quasi de illis terrerent, contra se et ipsam provinciam secundo provocavit. Accessit, quod praefatus dominus Rex ad ostentationem ipsi waivodae faciendam, missis ad Turcum oratoribus, illum rogatum habuit, quo ab ipsius waivodae impetitione abstineret et castra recepta redderet, quippe suus esset subditus ; et nisi faceret, tantae

esset potentiae tantarumque virium, ut waivodae futuri arces etiam praedictas facillime recuperare posset. Propter quod Turcus inflammatus copias in Moldaviam pugnaturas e vestigio misit. Nos vero, qui illum seductum et a nobis defecisse vidimus, Polonos etiam in oris Moldaviae post datum illi investituram agentes accepimus, ipsi waivodae opitulari noluimus. Sed ubi iam sunt Poloni? Ubi tanto verborum flumine promissum subsidium? Ubi data fides eorum, Reverendissima Dominatio Vestra accipiat. Dum turpiter bellum cum Polonis in Moldavia coeperit, dum agros impune vastat et praedia cuncta populat, Poloni interea in oris semper Moldaviae intenti, nec se quoque movent. Cum vero multum temporis ibi hostes spe pugnae terruit, et illam frustra expectare conspicantur, universam eam provinciam ferro et igne consumunt et abeunte quos tandem Poloni versos in fugam surgentes ostentationis dumtaxat causa aliquibus diebus cum curribus oneratis aliisque plurimis impedimentis pedentim lentoque gradu insequi coeperunt ; sed quis copias levis armaturae, ut sunt Turci, curribus et armis impeditus, etiam si vellet, et nihil omnino fingeret, insectari potest, quanto magis Poloni, qui neque voluerunt et neque ausi fuerunt, illos insequi non potuerunt ; etc.

Datum in arce nostra Viennae, 18. Novembris. Anno 1485.

(Copia simplex. Hofbibliothek, Darmstadt. Edidit : Fraknói l. c. vol. II. pag. 296—298.)

37.

Buda, 29. Junii 1489.

Mathias rex Martino Tharczay comiti camerarum Transylvanarum.

Paulo Bekenyi 500 aureos tradi iubet, ut eos ad nuptias filii vaivodae Moldaviae adhibere possit.

Mathias Dei gratia rex Hungariae Bohemiaeque, necnon dux Austriae etc.

Egregie fidelis nobis dilecte. Commiseramus his diebus per alias nostras civibus nostris Koloswariensibus, ut ad manus Pauli Beken, dispensatoris nostri, quingentos illos aureos, quos adhuc nobis solvere debebant, assignare deberent, qui, ut intelligimus, responderunt, quod iam dudum ad manus tuas illos assignassent. Scire autem debes, pecunias illas ad celebrationem nuptiarum filii waivodae Moldaviensis deputavimus. Eam ob rem volumus et tibi committimus, ut absque omni mora et difficultate dictam sum-

mam manibus praefati dispensatoris nostri tradere debeas, ut scilicet nuptiarum illarum convivium, nomine nostro bene disponere queat. Nam alias sis certus, maximum scandalum et dedecus pateremur. Et ideo iterum atque iterum committimus, aliud nullo modo facere praesumas, praesentes autem, si voles, pro tua expeditione reservare potes.

Datum Budae, in festo Beatorum Petri és Pauli apostolorum. Anno Domini etc. LXXX^{mo} nono.

Mathias Rex manu ppa

Intitulatio: Egregio Martino Tharczay comiti camerarum nostrarum Transylvanarum etc. Fideli sincere nobis dilecto.

(Originale. Állami Darnay-Múzeum, Sümeg.)

38.

Graz, 11. Augusti 1490.

Maximilianus I. imperator Romanorum Ordinibus Transylvaniae.

Decernit, ut usque ad adventum suum eius nomine Stephano vaivodae Moldaviae fidem iurent eiusque opes implorent, si necessarium fuerit.

Maximilianus etc. Venerabilibus, magnificis, egregiis, nobilibus honorabilibusque ac circumspectis praelatis, baronibus nobilibusque ac comitibus oppidis et villis, et rectoribus ac gubernatoribus eorumdem ubilibet per Transsilvaniam constitutis nostrum et regni nostri Hungariae fidelibus dilectis. Gratiam regiam et omne bonum. Venerabiles, magnifici, egregii, nobiles honorabilesque ac circumspecti.

Credimus vos non ignorare iniuriam nobis per aliquos praelatos et barones regni nostri Hungariae contra appertissima sua et praedecessorum suorum litteras et sigilla illatam ac coronam et regnum Hungariae nobis divino et humano iure debita temere et defacto esse denegata, quam armis et potentia acquirere divinamque nostram iustitiam prosequi compellimur. Misimus propterea ad Illustrem Stephanum waivodam Moldaviae fidelem nostrum dilectum, qui nostra favet iustitia nobisque tanquam domino suo et Hungariae regi adhaeret illique commisimus, ut vos omnes et singulos, qui clarissimo iuri nostro, ac nobis tanquam vero et indubitato domino et regi Hungariae adhaerere et fidelitatis iuramentum praestare volunt, in nostram regiam obedientiam protectionemque et defensionem recipiat, vosque et singulos ex

vobis nostro nomine, armis et potentia tamquam fideles nostros dilectos, protegat et defendat, donec et quousque nos personaliter, ut in brevi speramus, vobiscum comparebimus, vobis et cuilibet vestrum regalis benignitatis nostrae gratiam et benivolentiam uberius exhibituri. Quare vos omnes et quemlibet vestrum requirimus et hortamur ac praecipiendo mandamus, ut ipsi Stephano vaivodae nostro nomine pareatis et obediatis, ac in singulis vestris necessitatibus vestrum refugium ad eum habeatis, prout ab Antonio Siebenbürger, familiari nostro fideli dilecto, clarius intelligetis, cui plenam credentiae fidem adhibete et taliter ergo vos ostendere velitis, prout vos, pro vestra erga Deum religione facturos non dubitamus. In quo rem nobis facietis gratissimam, gratiosis favoribus et beneficiis erga vos et quemlibet vestrum recognoscendam, et memoria nostra unquam abolendam.

Datum in oppido nostro Gretz, die 11. mensis Augusti. Anno 1490. Regnorum Romanorum 5. Hungariae 1.

(Archiv für Kunde österr. Geschichts-Quellen vol. 3. pag. 410—411.)

39.

Buda, 18. Aprilis 1492.

Wladislaus II. rex Hungariae conventui ecclesiae de Kolozsmonostor.

Mandatum introductorium et statutorium pro parte Stephani vaivodae Moldaviae in dominium Csicsó et Küküllővár.

Wladislaus Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Fidelibus nostris, conventui ecclesiae de Colosmonostra. Salutem et gratiam. Cum nos debitum, ut decet, habentes respectum ad praeclaram illam fidem et fidelium obsequiorum merita fidelis nostri Spectabilis et Magnifici Stephani vaivodae Moldaviensis, quae ipse primum Serenissimo principi condam domino Mathiae regi, praedecessori nostro felicis reminiscentiae ac Sacrae huius regni nostri Hungariae coronae deindeque etiam nobis in hoc primordio regiminis nostri cum summa fide et fidelitatis perseveratione, vestigiis praedecessorum suorum vaivodarum inhaerendo exhibuit et impendit, castra Chycho et Kikellevar vocata in partibus nostris Transilvanis habita, quae ipse a manibus eiusdem condam domini Mathiae regis habuit et hactenus tenuit eorundemque pacificam et quietam possessionem habet atque tenet etiam de praesenti, simul cum omnibus oppidis, villis, possessionibus, portionibus et iuribus possessionariis, necnon praediis et tributis ad

eadem castra pertinentibus et item cum cunctis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet ac omni eo iure, quo eadem a manibus praefati condam domini Mathiae regis habuit et tenuit, et quo etiam nostrae Maiestatis incumbit collationi, memorato Stephano vaivodae ac per eum Magnifico Alexandro filio eiusdem ipsorumque veris haeredibus et posteritatibus universis novae nostrae donationis titulo, vigore aliarum litterarum nostrarum superinde confectarum in perpetuum contulerimus volumusque eosdem in dominium eorundem castrorum ac cunctarum pertinentiarum suarum per nostrum et vestrum homines legitime facere introduci : Fidelitati igitur Vestrae harum serie firmissime mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo praesente Albertus Siley de Benye, Andreas Porkolab de Peterfalva, Gregorius de Zenthgyergy, Franciscus de Kisdevecher, aliis absentibus homo noster ad facies praedictorum castrorum Chycho et Kikellevar, et cunctarum suarum [pertinentiarum] vicinis et commetaneis eorundem legitime convocatis et praesentibus accedendo, introducat praefatum Stephanum v[aivod]am et dictum filium suum in dominium eorundem et earundem, statuatque eadem et easdem eisdem praemissi iu[ris titulo] ipsis incumbenti perpetuo [possiden]da, si non fuerit contradictum ; contradictores vero, si qui fuerint evo[cet eos contra] annotatum Ste[phanum vaiv]odam ac dictum filium eiusdem ad terminum competentem in praesentiam vai[vodae vel] vicevaivodae [illarum parti]um regni nostri Transsilvanarum rationem contradictionis eorundem reddit[uros, et] post haec huiusmodi s[tatution]is et introductionis seriem cum contradictorum et evocatorum, si qui fuerint [vici]norumque et commetaneorum, q[ui] praemissae statutioni intererunt, necnon possessionum portionumque et iurium possessionariorum statuendorum nominibus terminoque assignato eidem vaivodae vel vicevaivodae nostro dictarum partium Transsilvanarum suo modo rescribatis.

Datum Budae, feria quarta proxima ante festum resurrectionis Domini. Anno eiusdem Millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo. Regnorum nostrorum Hungariae etc. anno secundo, Bohemiae vero vigesimo primo.

Titulus : Fidelibus nostris conventui ecclesiae de Colosmonostra pro Spectabili et Magnifico Stephano vaivoda Moldaviensi ac Magnifico Alexandro filio eiusdem introductoria et statutoria.[1]

(Originale. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 27740.)

---

[1] Regestum huius mandati v. Hurmuzaki : Documente 2/11. pag. 327.

Exequutio huius mandati facta est in festo Beati Francisci 4. Oct. confessoris ad faciem praenominati castri Kikellevar. Et dum praenominatum Stephanum vaivodam et dictum filium suum in dominium castrorum praedictorum, ac pertinentiarum earundem introducere et statuere voluissent, tunc Bartholomaeus de Bethlen tertiae partis dicti castri Chycho . . . et pro quarta parte puellari ac dote parafernali in persona nobilis dominae Annae relictae condam Egregii Marci de Bethlen, item Albertus Siley de Bewnye, annotati castri Kykelleuar et pertinentiarum suarum in personis generosae dominae Elisabeth vocatae, relictae condam Magnifici domini Joannis Pangracz de Dengeleg alias vaivodae Transsilvani... huiusmodi statutionis contradictionisque velamine obviassent.[2]

40.

[Buda, 18. Aprilis 1492.]

Wladislaus II. rex Hungariae pro Stephano vaivoda Moldaviae.

Donatio proventus castrorum [Csicsó et Küküllővár] vitae comite.

Nos etc. Memoriae commendamus etc. Quod nos debitum habentes respectum ad praeclaram fidem illam ac fidelitatem, quam fidelis noster Spectabilis et Magnificus Stephanus waywoda terrae Moldaviae, Sacrae imprimis huius regni nostri Hungariae coronae ac Maiestati nostrae exhibuit et impendit atque in omni rerum suarum statu et conditione observaturum sese promisit, universos proventus nostros, qui nobis de pertinentiis castrorum suorum t. et t.[1] vocatorum in partibus regni nostri Transsilvanensis habitorum ordinaria lege et consuetudine devenire deberent, eidem vitae suae comite duximus penitus et per omnia relaxandum, atque in subsidium suum conservationemque eorundem castrorum suorum libero iure tempus infra remissum deputandum ; immo relaxamus et deputamus per praesentes. Quo circa vobis fidelibus nostris Magnificis t. waywodae praedictarum partium regni nostri Transsilvanarum et comitibus Siculorum nostrorum eiusque vicewaywodis ac vicecomitibus Siculorum nostrorum, item dicatoribus praedictorum proventuum nostrorum ordinariorum partibus in eisdem pro tempore constitutis firmiter praecipimus et mandamus, quatenus a modo deinceps huiusmodi proventus nostros ordina-

---

[2] Relatoria huius contradictionis : Országos Levéltár Dl. 27741.

[1] Idest Csicsó et Küküllővár.

rios ex pertinentiis dictorum castrorum t. et t. dicare et exigere dicarique et exigi facere nullo modo praesumatis, sed eosdem eidem Stephano waywodae hominibusque suis per ipsum ad hoc deputatis per universum tempus vitae suae libere et sine omni impedimento et contradictione exigendos et colligendos relinquere. Datum.

(Liber formularum archiepiscopi Nicolai Oláhi, fol. 19. Bibliotheca conventui de Jászó Ms. No. 78.)

41.

Buda, 26. Junii 1495.

Bartholomaeus Drágfy vaivoda Transylvanus conventui ecclesiae de Kolozsmonostor.

Mandatum evocatorium pro parte dominarum Catherinae relictae et Sophiae consortis Michaelis Szoby contra Stephanum vaivodam Moldaviae et socios de restitutione rerum earum parafernalium in possessione Csicsó etc.

Amicis suis Reverendis conventui ecclesiae de Colosmonostra Bartholomeus Dragfy de Belthewk waivoda Transsilvanensis et Siculorum comes. Amicitiam paratam cum honore. Dicitur nobis in personis Generosarum dominarum Katherinae relictae et Sophiae consortis Egregii Michaelis de Zob, filiae condam Magnifici Ladislai filii olim Stephani Desew de Losoncz, quomodo ipsa scilicet domina Katherina, dotem et res suas parafernales eidem de portionibus et iuribus possessionariis praefati condam Ladislai Desewfy, domini et mariti sui, in castris Balwanyos et Chycho in Zolnok interiori, ac Wech appellatis in Thordensis, item possessionibus Nemethy, Gerlah, Fywzes, Zaz Nyres, Chaba, Zenth Benedek, Chapthelke et Bathon in de Zolnok, ac Pwznakamaras, Wychec, Zenth Jacab, Kyryeles, Kenthelke, Arok Allya, Sofalwa, Zenth Marthon, Zombaththelke, Kewthe et Zereth ad praescriptum castrum Balwanyos, necnon Retheg, Myhalfalwa, Koldo, Kereszthwr, Fel Ewr, Bacza, Monosthorzeg, Al Ewr, Kapplan, Magyar Bogath, Kerew, Orman, in de Zolnok, et Wayda Kamaras in de Colos, necnon Rwgo, Kessel, Baba, Gywrgh et Ladfalwa in iamfato de Zolnok, ad dictum castrum Chycho; item Wech, Felsewydech, Alsoydech, Felfalw, Alsoydechpathaka, Kewesd, Hodaz, Zazdyznojo, Zakal, Lewel, Kezepydechpathaka et Felsewydechpathaka, in praescripto Thordensi, ac Bathos, Wayolla, Felsew Sayo, Repa et Geleden, in de Colos, necnon Bohnya, Kawas, Danyan, Lyppend, War Allya, Ewr-

menes et Solymos vocatis, in de Kykellew comitatibus, partium Transsilvanarum existentibus habitis, ad praenotatum castrum Wech pertinentibus; praelibata siquidem domina Sophia similiter dotem et res parafernales Generosae condam dominae Katherinae, olim consortis dicti condam Stephani Desew, matris utputa praefati condam Ladislai Desewfy, aviae scilicet suae, de dictis castris portionibusque et iuribus possessionariis, demptis dumtaxat praescripto castro Balwanyos et eius pertinentiis, necnon ius suum quartalitium de praenarratis castris Chycho, Balwanyos et Wech, ac earundem pertinentiis praescriptis iuxta regni consuetudinem provenire debentibus a Reverendo in Christo Patre domino Dominico electo ecclesiae Waradiensis[1] personalis praesentiae Regiae Maiestatis locumtenente ac Illustri[2] et Magnifico Stephano partium Moldaviensi waivoda et Johanne Ongor de Nadasd, apud quorum scilicet manus nunc annotata castra portionesque et iura possessionaria existerent, rehabere vellent lege regni requirente. Super quo Vestram Amicitiam praesentibus petimus diligenter, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo praesente Stephanus Chereny de Balasfalwa aut ... aliis absentibus, homo noster praefatos Dominicum electum dictae ecclesiae Waradiensis, necnon Stephanum waivodam et Johannem Ongor ammoneat dicatque et committat eisdem verbo nostro, ut ipsi praescriptas dotes et res parafernales memoratarum dominarum utriusque Katherinae, necnon ius quartalitium eiusdem dominae Sophiae ipsis de praenotatis castris portionibusque et iuribus possessionariis modo, quo supra provenire debentibus extradare debeant et teneantur. Qui si fecerint, bene quidem, alioquin evocet eosdem contra annotatas dominas exponentes ad octavas festi Beati Jacobi apostoli proxime venturas nostram in praesentiam 1. Aug.
rationem superinde reddituros. Et posthaec huiusmodi ammonitionis et evocationis seriem cum evocatorum nominibus, ut fuerit expediens octavas ad praedictas nobis suo modo rescribatis.

Datum Budae, feria sexta proxima post festum Sacratissimi Corporis Christi. Anno eiusdem Millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto.

(Transsumptum originale conventui ecclesiae de Kolozsmonostor. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 27982.)

Admonitio et evocatio praescripta facta est Sabbato et dominica diebus ante festum Beatae Margarethae virginis et

---

[1] Dominicus Kálmáncsehi. [2] In originale: Illustro.

11–12. Julii martyris in personis Reverendissimi domini Dominici electi ecclesiae Waradiensis in dicta Sofalwa, Stephani waivodae Moldaviensis in Waydakamaras et Johannis Ongor de Nadasd in Wayolla, qui id facere recusaverunt.

42.

Kolozsmonostor, 24. Junii 1499.

Conventus ecclesiae de Kolozsmonostor comiti Petro Szentgyörgyi vaivodae Transylvani.

Relatoria statutionis pro parte Joannis Ungor de Nádasd in possessionibus Szentmargita, Keresztur et Felőr cum contradictione hominum Stephani vaivodae Moldaviae et Bogdan filii eiusdem.

Magnifico domino Petro comiti de Sancto Georgio et de Bozyn vaivodae Transsilvano et comiti Siculorum, domino eorum honorando conventus monasterii Beatae Mariae Virginis de Colosmonostra. Amicitiam paratam cum honore. Vestra noverit Magnificentia, quod nos honore et reverentia, quibus decuit, receptis litteris vestris adiudicatoriis, modum et formam vestrae iudiciariae deliberationis in se exprimentibus, pro parte Magnifici Johannis Ungor de Nadasd contra Magnificum dominum Stephanum vaivodam Moldaviensem et Bogdan filium eiusdem, in quos mortuo condam Paulo Horwath de Myk[eza]zya praesens causa quodam modo est condescensa, emanatis nobisque loquentibus et directis, iuxta earumdem continentiam, amicabilibus petitionibus vestris annuentes, ut tenemur, unacum nobili Stephano de Nema, homine vestro de sede vestra iudiciaria per vos ad id specialiter transmisso, nostrum hominem, videlicet religiosum virum fratrem Blasium sacerdotem, socium nostrum conventualem unum ex nobis ad infrascripta exequendo nostro pro testimonio fide dignum duximus destinantes ; qui tandem exinde ad nos reversi nobis uniformiter retulerunt isto modo : Quod ipsi Sabbato proximo ante festum
22. Junii Nativitatis Beati Johannis Baptistae noviter praeterito, primo ad faciem possessionis Zenthmargytha vocatae in comitatu Zolnok interiori existentis habitae,[1] vicinis et commetaneis eiusdem videlicet nobilibus Philippo et Emerico de Mykezaza ac Urbano de Arpasto aliisque quam pluribus inibi legitime convocatis et praesentibus accessissent, restatuissent eandem possessionem Zenthmargytha annotato Johanni Ongor, iure sibi ex praemissis attinendam, perpetuo possidendam; contradictionem praelibatorum domini

---

[1] In originali : habitas.

Stephani vaivodae et Bogdan filii eiusdem aliorum quorumlibet praevia ratione non obstante. Tandem vero die similiter in eodem ad facies possessionum Kerezthur ac Felewr vocatarum comitatu in praescripto existentibus adiacentibus, consimiliter vicinis et commetaneis earundem, puta antefatis Philippo et Emerico de Mykezaza ac Urbano de Arpasto aliisque quam pluribus inibi legitime convocatis et praesentibus, accessissent in dicta Kerezthur viginti unum in praefata vocata Felewr possessionibus vocatis nomine sessiones iobagionales populosas ipsos solos dominum Stephanum vaivodam et Bogdan filium eiusdem proprie et praecise concernentes invenientes easdemque occupantes ac pro condigna earundem aestimatione in duabus veris iudiciariis, in tertia vero partibus, partis scilicet adversae manibus, tamdiu per vos et eandem partem adversam, donec eaedem a nobis et ipsa parte adversa, in condigna earundem aestimatione, per hos, quorum redemptioni magis competunt, redimerentur, titulo pignoris statuissent et commisissent possidendas, modo simili contradictione praenotatorum domini Stephani vaivodae et Bogdan filii eiusdem convictoris et aliorum quorumlibet praevia ratione non obstante. Demum vero et ultimo die simili in eodem iidem vester et noster homines ad faciem oppidi Reththeg appellati, in praedicto comitatu Zolnok interiori existentis habiti, vicinis et commetaneis eiusdem antedictis consimiliter inibi legitime convocatis et praesentibus accedentibus, et dum idem oppidum praehabita reambulatione[2] et condigna aestimatione eiusdem modo simili occupare ac pro condigna eiusdem aestimatione in duabus vestris iudiciariis, in tertia vero partibus, partis scilicet adversae manibus modo praemisso titulo pignoris statuere voluissent, possidendum ; tunc quidem Gregorius Farkas et Johannes Bagy familiares et iobagiones praenominatorum domini Stephani vaivodae et Bogdan filii eiusdem, in eodem oppido Reththeg commorantes simulcum nonnullis complicibus eorum, de speciali mandato et commissione eorundem dominorum[3] ipsorum, manibus armatis et potentiarie contra praefatos nostrum et vestrum homines insurgentes, eosdem ab ipsa executione repellentes, ipsam vestram iudiciariam commissionem eiusdem exequi non admisissent.

Datum tertio die diei restatutionis et repulsionis praedictarum. Anno Domini Millesimo quadringentesimo nonagesimo nono.

(Transsumptum originale comitis Petri Szentgyörgyi de anno 1501. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 28000.)

---

[2] In originali : praehabitam reambulationem. [3] In originali : domini.

43.

Kolozsmonostor 12. Februarii 1500.

Conventus ecclesiae de Kolozsmonostor pro parte Stephani vaivodae Moldaviae.

Fassionales Joannis et Emerici Bánffy de Losoncz pro Stephano vaivoda Moldaviae, et eius filio Bogdan super medietate possessionum Josiplápos, Alsótécs Borkút, Macskamező, Dánpataka et Rohy in comitatu Szolnok interiori existentium eis venditarum.

Conventus monasterii Beatae Mariae Virginis de Kolosmonostra. Omnibus Christi fidelibus, tam praesentibus, quam futuris praesentium notitiam habituris. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod Egregii Johannes filius olim Johannis Banffy ac Emericus filius condam Michaelis similiter Banffy de Lossonch, idem Emericus, Petri, Andreae et Michaelis fratrum, necnon Elisabeth, Drusianae et Julianae, sororum suorum, quos infrascriptum concerneret seu concernere posset negotium, oneribus et quibusdam gravaminibus ad cunctas suas haereditates, alias in se assumptis ab una, ac Egregius Petrus castellanus castri Chycho, Spectabilis et Magnifici domini Stephani vaivodae Moldaviensis domini scilicet sui in persona, partibus ex altera, coram nobis personaliter constituti, iidem Johannes et Emericus sponte et libere confessi exstiterunt in hunc modum, quomodo ipsi matura intra se deliberatione praehabita directam et aequalem medietatem possessionis Josyplapos simul cum pertinentiis videlicet Alsoszewch, Borkwt, Machkamezew, Danpataka et Rohy possessionum vocatarum, omnino in comitatu Zolnok interiori existentium habitarum medietatibus, portiones scilicet ipsorum possessionarias ipsos iure haereditario concernentes cum cunctis ipsarum utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, puta terris arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, foenetis, silvis, nemoribus, virgultis, montibus, vallibus, vineis ac vinearum promontoriis, aquis, fluviis aquarumque et fluviorum cursibus, piscinis, molendinis, piscinarum etiam et molendinorum locis ; generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum earundem integritatibus de iure et ab antiquo ad praescriptas medietates possessionarias spectantibus et pertinere debentibus quovis nominis vocabulo vocitatis et appellatis praefato Spectabili et Magnifico Stephano vaivodae et Bogdan filio eiusdem ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis pro mille et quingentis florenis auri puri, ab eodem, ut dixerunt, plene receptis

et habitis levatisque dedissent, vendidissent et inscripsissent, imo dederunt, vendiderunt et inscripserunt coram nobis, iure perpetuo et irrevocabiliter tenendam, possidendam, pariter et habendam, nullum ius, nullamve iuris et dominii proprietatem, si quod et quam hactenus medietatibus possessionariis in praescriptis habuissent vel in futurum habere sperarent, sibipsis vel eorum posteritatibus reservando, sed totum ius omnemque iuris et dominii proprietatem in praefatos Stephanum vaivodam et Bogdan filium ac haeredes et posteritates eorundem universos transferendo pleno iure; assumentes nichilominus annotati Johannes et Emericus Banffy eosdem Stephanum vaivodam et Bogdan filium eiusdem, necnon haeredes et posteritates eorundem quoslibet in pacifico dominio dictarum medietatum possessionariarum contra quoslibet legitimos impetitores, causidicos et actores tenere, tueri et defendere propriis ipsorum laboribus et expensis. Qui si id facere nollent, non possent, aut non curarent quovismodo, extunc memorati Stephanus vaivoda et Bogdan filius eiusdem haeredesque et postritates eorundem universi, solum vigore praesentium mediante, in totales portiones possessionarias eorundem Johannis et Emerici in oppido Hwnyad et pertinentias eiusdem in comitatu de Colos existentes habitas sese intromittendi, utendi et possidendi fructusque et utilitates percipiendi seu percipifaciendi plenariam habeant potestatis facultatem. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes litteras nostras privilegiales pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas et consignatas duximus concedendas.

Datum feria quinta proxima ante festum Beati Valentini martyris. Anno Domini Millesimo quingentesimo.

(Transsumptum originale conventus ecclesiae de Kolozsmonostor de anno 1500. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 36869.)

44.

Kolozsmonostor, 3. Aprilis 1500.

Conventus ecclesiae de Kolozsmonostor pro parte Stephani vaivodae Moldaviae.

Fassionales Joannis et Emerici Bánffy de Losoncz pro Stephano vaivoda Moldaviae et eius filio Bogdan super medietate altera possessionum Josiplápos, Alsótécs, Borkút, Macskamező, Dánpataka et Rohy in comitatu Szolnok interiori existentium eis venditarum.

Conventus monasterii Beatae Mariae Virginis de Kolosmonostra. Omnibus Christi fidelibus, tam praesentibus, quam

futuris praesentium notitiam habituris. Salutem in omnium Salvatore. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod Egregii Ladislaus filius olim Lossonczy Banffy dicti de Losoncz sua ac Nicolai et Francisci filiorum suorum in personis, quorum onera et quaelibet gravamina, si iidem in subnotandis persistere nollent super se assumendo, item Franciscus, Stephanus et Sigismundus filii quondam Georgii similiter Banffy de eadem Lossonch, idem etiam Franciscus oneribus et quibusvis gravaminibus Christophori filii sui, in infrascriptis omnino in se assumptis, praefatus vero Stephanus modo simili onera et quaelibet gravamina Ladislai filii sui, si in infrascriptis persistere nollet per omnia super se assumendo, ab una, parte vero ex altera Egregius Petrus Porkolab castellanus castri Chycho, Spectabilis et Magnifici domini Stephani vaivodae Moldaviensis, domini scilicet sui in persona coram nobis personaliter constituti, per eosdem Ladislaum, Franciscum, Stephanum et Sigismundum sponte et libere confessum exstitit in hunc modum, quomodo ipsi matura in se ipsis deliberatione praehabita directam et aequalem medietatem possessionis Josyplapos, necnon pertinentias eiusdem, utputa Alsoszewch, Borkwt, Machkamezew, Danpataka et Rohy possessionum vocatarum medietates, totales videlicet portiones ipsorum possessionariorum possessionibus in eisdem, omnino in comitatu Zolnok interiori existentes habitas, ipsos iure haereditario concernentes . . .[1] praefato Spectabili et Magnifico Stephano vaivodae et Bogdan filio eiusdem ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis pro mille et quingentis florenis auri puri, ab eodem Stephano vaivoda, ut dixerunt, plene receptis et habitis levatisque dedissent, vendidissent et inscripsissent . . . nullum ius, nullamve iuris et dominii proprietatem, si quod et quam hactenus medietatibus seu portionibus possessionariis praehabitis habuissent vel in futurum se habere sperassent, sibipsis vel eorum posteritatibus reservando, sed totum ius omnemque iuris et dominii proprietatem in praefatos Stephanum vaivodam et Bogdan filium eiusdem ac heredes et posteritates eorundem universos transferentes pleno iure assumendo; nichilominus annotati Ladislaus, Franciscus, Stephanus et Sigismundus Banffy eosdem Stephanum vaivodam et Bogdan filium eiusdem, necnon heredes et posteritates eorundem quoslibet in pacifico dominio dictarum medietatum seu portionum possessionariarum contra quoslibet legitimos impetitores, causidicos et actores

---

[1] Secundum tenorem litterarum antecedentium.

tenere, tueri et conservare propriis ipsorum laboribus et expensis. Qui, si id facere nollent, non possent, aut non curarent, quovismodo, ex tunc memorati Stephanus vaivoda et Bogdan filius eiusdem heredesque et posteritates eorundem universi solum vigore praesentium mediante in et ad dominium totalium portionum possessionariarum eorundem Ladislai, Francisci, Stephani et Sigismundi, in oppido Hwnyad et pertinentiis eiusdem in comitatu de Colos existentium habitarum, sese intromittendi . . . habeant potestatis facultatem; etc.

Datum feria sexta proxima ante dominicam Judica, Anno Domini Millesimo quingentesimo.

(Transsumptum originale conventus ecclesiae de Kolozsmonostor, de anno 1500. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 36869.)

45.

Kolozsvár, 12. Novembris 1500.

Comes Petrus Szentgyörgyi vaivoda Transylvanus conventui ecclesiae de Kolozsmonostor.

Litterae requisitoriae pro parte Stephani vaivodae Moldaviae.

Amicis suis Reverendis conventui ecclesiae de Kolosmonostra. Petrus comes, comes de Sancto Georgio et Bozyn iudex curiae Serenissimi principis et domini, domini Wladislai regis Hungariae, Bohemiae etc. vaivodaque Transsilvanus et comes Siculorum etc. Amicitiam paratam cum honore. Dicitur nobis in persona Spectabilis et Magnifici domini Stephani vaivodae Moldaviensis, quomodo quaedam litterae et litteralia sua instrumenta ex legitima fassione annuentiaque et inscriptione Egregiorum Johannis, Emerici, Ladislai, Francisci, Stephani et Sigismundi Banffy de Losonch facta possessionum ipsius domini Stephani vaivodae exponentis Josyplapos, Alsoscewch, Rohy, Danpataka, Machkamezew et Borkwth vocatarum, omnino in comitatu Zolnok interiori existentium habitarum, tangentium et corcernentium quodam modo ab ipso domino exponenti deperdita forent et alienata, quarum paria in vestra sacristia seu conservatorio dictae ecclesiae vestrae more solito reposita haberentur et locata, quibus nunc idem dominus Stephanus vaivoda pro tuitione iurium suorum admodum foret necessarius. Vestram igitur praesentibus petimus amicitiam diligenter, quatenus receptis praesentibus praescripta paria antedictarum litterarum et litteralium instrumentorum dicti

domini exponentis in dicta vestra sacristia seu conservatorio dictae ecclesiae vestrae, diligenter requiri et reinveniri requisitarumque et reinventarum tenorem in transscripto litterarum vestrarum in forma debita annotato domino Stephano exponenti emanari facere et extradare debeatis iuris ipsius ad cautelam, caventes tamen, ne fraus et dolus exinde oriatur aliqualis.

Datum in civitate Coloswar feria quinta proxima post festum Beati Martini episcopi et confessoris. Anno Domini Millesimo quingentesimo.

(Transsumptum originale conventus ecclesiae de Kolozsmonostor, de anno 1500. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 36869.)

12. Nov. Vi mandati vaivodalis huius conventus ecclesiae de Kolozsmonostor statim eo die (feria quinta proxima post festum Beati Martini episcopi et confessoris 1500) extradedit litteras duas per nos sub. No. 43 et 44. publicatas.

46.

Marosvásárhely, 3. Februarii 1501.

Comes Petrus Szentgyörgyi conventui ecclesiae de Kolozsmonostor.

Mandatum restatutionis pro parte Joannis Ungor de Nádasd in possessionibus Szentmargita, Keresztur et Felőr, contra Stephanum vaivodam Moldaviensem ac Choban (Bogdan) filium eiusdem.

Amicis suis Reverendis conventui ecclesiae de Colosmonostra Comes Petrus, comes de Sancto Georgio et de Bozyn iudex curiae Serenissimi principis domini Wladislai Dei gratia regis Hungariae et Bohemiae etc., necnon vaivoda Transsilvanus et comes Siculorum. Amicitiam paratam cum honore. Noveritis, quod cum iuxta nostram iudiciariam commissionem litterarumque nostrarum adiudicatoriarum, sententionalium pro parte Magnifici Johannis Ungor de Nadasd contra Magnificum Stephanum vaivodam Moldaviensem ac Choban, alio nomine Bogdan dictum, filium eiusdem, 30. Apr. 1499 in octavis festi Beati Georgii martyris in Anno Domini Millesimo quadringentesimo nonagesimo nono transacto praeteriti confectarum vobisque loquentium et directarum homo de sede nostra iudiciaria per nos ad id specialiter transmissus, praesente vestro testimonio, ad faciem possessionis Zenthmargytha vocatae in comitatu Zolnok interiori existentis et habitae, vicinis et commetaneis eiusdem universis inibi legitime convocatis et praesentibus

accedentibus et eandem possessionem Zenthmargytha cum cunctis eiusdem utilitatibus et pertinentiis quibuslibet restantiae et alia omnia in dictis litteris nostris adiudicatoriis, sententionalibus contenta et specificata iuxta series et continentiam earundem litterarum nostrarum adiudicatoriarum, sententionalium peragere habuisset et harum serie ad octavas festi Beati Jacobi apostoli (1. Aug.) tunc venturas nobis rescribere debuissetis, ab eisdem quoque octavis festi beati Jacobi apostoli reportatio seriei praemissarum partes inter easdem seriebus litterarum nostrarum prorogatoriarum protelata ad praesentes octavas festi Epiphaniarum Domini dila- (13. Jan.) tive devenisset. Quibus instantiis Georgius Moczkos de Nyenye pro praefato Johanne Ungor cum procuratoriis litteris nostris nostram veniens in praesentiam, litteras vestras super praemissis relatorias rescriptas nobis praesentavit hunc tenorem continentes.[1]... Quibus praesentatis antefati Stephanus vaivoda Moldaviensis ac Choban sive Bogdan filius eiusdem per annotatum Georgium Moczkos, legitimum procuratorem dicti Johannis Ungor actoris, in persona eiusdem congruis diebus ipsarum octavarum coram nobis expectati ad reddendam rationem praemissae potentiariae repulsionis possessionariaeque reoccupationis, nostram in praesentiam non venerunt neque miserunt, sed se mediante aliis litteris nostris iudicialibus exinde confectis, in iudiciis ; ex eoque in poena solutionis singularum marcarum auri, singulos septuaginta duos floerenos auri facienda convinci et aggravari permiserunt, postulans praefatus procurator iam fati Johannis Ungor actoris, eidem per nos in praemissis discussionem et deliberationem impertiri. Et quia ex serie dictarum litterarum vestrarum relatoriarum, rescriptionalium praefatos Gregorium Farkas, Johannem Bagy, familiares et iobagiones praenotatorum domini Stephani vaivodae ac Choban filii eiusdem in dicto oppido Reththegh commorantes, simulcum nonnullis complicibus eorum in personis dictorum dominorum ipsorum, ex mandato et commissione eorundem praescriptam possessionariam restatutionem et executionem faciendos, iuxta praetactam nostram iudiciariam commissionem ac dictarum litterarum nostrarum adiudicatoriarum, sententionalium exinde confectarum continentiam, per dictos nostrum et vestrum homines fieri debentes, perficere et exequi non permisisse sicque ipsa nostra iudiciaria commissio minime ad effectum deducta exstitisse reperiebatur: ob hoc ipsi dominus Stephanus ac Choban, alio nomine

---

[1] Vide sub No. 29.

Bogdan, filius eiusdem, pro praemissa eorum primaria repulsione dictorum nostri et vestri hominum reoccupationeque praetactarum possessionum Zenthmargytha, Kerezthwr et Felewr vocatarum et pertinentiarum earundem per praefatos familiares et iobagiones ipsorum modo praemisso ausu temerario factis in singulis marcis auri, singulares septuaginta duos florenos auri facientibus et aggravari, et nichilominus praemissa nostra iudiciaria deliberatio scilicet possessionaria restatutio praenotata iuxta praemissam nostram primariam iudiciariam commissionem viceiterata exequi perficique et effectui mancipare, ad eaque perficienda noster et vester homines transmitti debebant; Amicitiam igitur Vestram praesentibus petimus diligenter, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo praesente Albertus de Zenth Gergh aut Stephanus vel Thomas de Nema . . . aliis absentibus, homo noster de sede nostra iudiciaria per nos ad id specialiter transmissus ad facies praescriptarum possessionum Zenthmargytha, Kerezthwr et Felewr vocatarum vicinis et commetaneis earundem universis inibi legitime convocatis et praesentibus accedentibus, restatuat easdem eidem actori cum cunctis ipsarum utilitatibus et pertinentiis quibuslibet antefato Johanni Ungor actori iure sibi incumbente possidendas; contradictione praefatorum domini Stephani vaidae et Choban filii eiusdem convictorum et aliorum quorumlibet praevia ratione non obstante. Tandem vero ad facies universorum iurium possessionariorum memoratorum domini Stephani vaidae Moldaviensis ac Choban filii eiusdem convictorum ipsos solos proprie et praecise contingentium consimiliter vicinis et commetaneis, necnon filiis, filiabus, fratribus et aliis generationum eorundem hominibus inibi legitime convocatis et praesentibus accedentibus, praemissam nostram sententiam et omnia in eadem contenta et specificata simulcum solutione et satisfactione dictarum singularum marcarum auri, singulos septuaginta duos florenos auri facientium plenarie et suo modo expedire perficereque et peragere, debitaeque executioni viceiterata demandari debeant et teneantur, consimiliter contradictione praefatorum domini Stephani vaivodae ac Choban filii eiusdem et aliorum quorumlibet praevia ratione non obstante;
1. Aug. quarum tandem seriem ad octavas festi Beati Jacobi apostoli nunc venturas legitime perdurandas, ut fuerit expediendum, nobis amicabiliter rescribatis.

Datum in oppido Zekelwasarhel vigesimo secundo die octavarum festi Epiphaniarum Domini praedictarum. Anno eiusdem Millesimo quingentesimo primo.

Titulus: Amicis suis Reverendis conventui ecclesiae de Colosmonostra pro Magnifico Johanne Ungor de Nádasd contra Magnificum dominum Stephanum vaivodam Moldaviensem ac Choban, alio nomine Bogdan dominum, filium eiusdem super quadam possessionaria vicciterata reambulatione, aestimatione ac marcarum solutione et titulo pignoris statutione per nostrum et vestrum homines modo intrascripto fiendae memoriales, cuius series ad octavas festi Beati Jacobi apostoli nunc venturas legitime perdurandas et reportandas.

Lecta, praesentata et extradata in sede per Magistrum Franciscum de Barcha.

(Originale. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 28000.)

47.

Nagyvárad, 15. Junii 1501.

Capitulum ecclesiae Varadiensis pro parte Emerici Czobor.

Testimonium de eo, quod Emerici Czobor (ut legati Wladislai regis ad vaivodam Moldaviae missi) heri Varadinum venientis, in foro urbis, a duobus canonicis vi servi eius aggrediuntur et partim caesi, partim vincti sunt; quae res legatum prohibuit, ut legatum Turcicum ad vaivodam properantem praeveniret.

Nos capitulum ecclesiae Sancti Stephani prothomartiris de promontorio Waradiensi. Memoriae commendamus, quod Egregius Emericus Czobor de Zenthmyhal, camerarius salium regalium partium Transilvaniensium, coram nobis personaliter constitutus, per modum protestationis nobis significare curavit in hunc modum: Quod ipse pro nunc in singulari legatione Serenissimi principis et domini, domini Wladislai, Dei gratia regis Hungariae, Bohemiae etc., domini nostri naturalis gratiosissimi, per eundem ad waivodam Moldaviensem deputatus fuisset et dum die hesterna 14. Junii
ad civitatem Waradiensem pervenisset et in suo hospitio descendisset, extunc eodem die honorabiles magister Joannes Bornemyza et Petrus de Zeben decanus, canonici ecclesiae Waradiensis, ex commissione et voluntate honorabilis capituli dictae ecclesiae Waradiensis studiose et ex praeconcepta malitia ad hospitium familiarium suorum, ubi videlicet dicatores regii hospitium habuissent et tenuissent, in theatro Waradiensi descendentium, armatis manibus et potentiariis, more praedonico et hostili irruissent, ibique hostiis confractis alios ex eis occidissent, aliis vero diris vulnerum plagis et laetalibus affecissent et nonnulla bona et res familiarium suorum vulneratorum abstulissent et

quod ipsorum placuisset voluntati fecissent et mox post vulnerationem huiusmodi eosdem captivassent et nonnullos ex eis eodem die de captivitate, propria eorum voluntate amisissent, sequente vero 15. Junii die, datarum scilicet praesentium, rursus eosdem familiares suos taliter validatos captivassent et captos tenuissent. Et cum Regia Maiestas ipsum Emericum Czobor protestantem, cum nonnullis potioribus ac electis familiaribus suis pro exsequenda legatione huius videlicet regni Hungariae in succursum et defensionem christianae religionis ad ipsum waivodam Moldaviensem praedictum destinasset, ex adverso autem imperator Turcorum modo simili nuntium suum in legatione ad eundem waivodam Moldaviensem transmisisset, igitur, casu quo ipse praestando celeri cursu ipsum nuntium imperatoris Turcorum praevenire et ipsum waivodam Moldaviensem adire et accelerare, ac ex sua tarditate ratione discordiarum praedictarum in civitate praefata Waradiensi motarum, suam legationem, debito et opportuno tempore ipsi waivodae Moldaviensi ante adventum nuntii imperatoris Turcorum explicare et perficere non posset, extunc non tepiditate vel negligentiae suae, sed praefato capitulo ecclesiae Waradiensis merito poterit imputari. Super quaquidem protestatione praemissa praesentes litetras nostras protestatorias eidem protestanti duximus concedendas.

Datum in festo Beatorum Viti et Modesti martirum. Anno Domini Millesimo quingentesimo primo.

(Originale. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 21478. — Edidit «Történelmi Tár» 1906. pag. 173—174.)

48.

[Kolozsmonostor,] 19. Novembris 1501.

Conventus ecclesiae de Kolozsmonostor pro parte Nicolai Bethlen.

Vaivodam Stephanum bonis Joannis Dezsőfi iniuria uti testatur.

Attestatoria super eo, quod directam et aequalem medietatem totalium portionum possessionariarum condam Johannis Desevfy senioris, de Losoncz praedictam, in oppido Retheg ac possessionibus Felewr, Kerezthwr, Kwldo, Monosthorzeg, Iloswa, Zenthmargytha, Bogath, Somkwth, Orman et Kerev, in Zolnokinteriori, ac Waydakamaras vocatis, in de Colos, aliis etiam quibuscumque comitatibus et possessionibus qualitercunque vocitatis existentibus

habitarum, . . . nunc apud manus Magnifici Stephani wayvodae Moldaviensi indebite haberentur.

Datum in festo Beatae Elizabeth reginae. Anno Domini 1501.

(Conceptus. Archivum conv. de Kolozsmonostor, Kolozsvár. No. 322.)

49.

Vácz, 13. Januarii 1502.

Capitulum ecclesiae Vaciensis pro Sophia Desewffy.

Michaelis Szobi vidua (Sophia Dezsőfi de Losoncz) se pro dote a Stephano vaivoda Moldaviae Csicsó et ex pertinentiis sibi debitis 400 florenos accepisse testatur, de quo eum cum filio, Bogdan vaivoda quietum reddit.

Nos capitulum ecclesiae Waciensis. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod generosa domina Sophia consors egregii Michaelis de Zob, filia videlicet Magnifici condam Ladislai filii olim Stephani Desewfy de Lossoncz, coram nobis personaliter constituta, sponte et libere confessa est ac retulit in hunc modum : Quod, quia sibi Egregius Ivanko boyaro et familiaris Spectabilis ac Magnifici domini Stephani heredis et domini vaivodaeque terrae Moldaviensis in sortem solutionis et omnimode satisfactionis dotis ac rerum parafernalium olim generosae dominae Katherinae, consortis praelibati condam Stephani Desewfy, matris ipsius Ladislai, aviae scilicet suae, necnon quartae puellaris iurumque suorum quartalitiorum eidem dominae Sophiae de castro Chycho vocato, ac universis possessionibus portionibusque et quibuslibet iuribus possessionariis praefati condam Ladislai, patris sui, ubilibet et in quibuscunque comitatibus partium Transsilvanarum existentibus et habitis, ad idem castrum Chycho spectantibus et pertinentibus, iuxta legem atque approbatam regni consuetudinem provenire debentium, quadringentos florenos auri puri Hungaricales veri et iusti ponderis, in persona praefati domini Stephani vaivodae, domini scilicet sui, dedisset effectiveque solvisset, ideo ipsa domina Sophia super huiusmodi solutione dictorum quadringentorum florenorum auri ad plenum contenta, memoratum dominum Stephanum vaivodam ac filium eiusdem, Bogdan vaida nominatum eorundemque heredes et posteritates universos super praescriptis dote et rebus parafernalibus iuribusque suis quartalitiis, quietos, expeditos ac modis omnibus absolutos reddidisset et commisisset ; praeterea

universas litteras evocatorias, iudiciales, adiudicatorias, sententionales, repulsorias et alias quaslibet causales adversus eosdem dominum Stephanum vaivodam et Bogdan vaida, filium eiusdem, coram quovis iudice et iustitiario regni praevia ratione quomodolibet emanatas et confectas, vanas, cassas, mortuas et inanes viribusque destitutas ac exhibitoribus earundem nocituras reliquisset ; insuper totum et omne ius suum, si quod eadem domina Sophia in praescriptis castro Chycho et pertinentiis eiusdem etiam alias qualitercunque habuisset, aut se, vel suos posteritates in futurum habere sperasset, in praefatos dominum Stephanum vaivodam et Bogdan vaida, filium eiusdem, eorundemque heredes et posteritates universas transtulisset pleno iure, imo quietos reddidit dictasque litteras causales viribus carituras reliquit, totum quoque ius suum transtulit coram nobis, harum nostrarum pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratarum vigore et testimonio litterarum mediante.

Datum feria quinta proxima post festum Beati Pauli primi heremitae. Anno Domini Millesimo quingentesimo secundo.

(Originale, pergamenaceum. Archivum comitum Károlyi, Budapest. Edidit: Codex diplomaticus comitum Károlyi vol. III. pag. 51—53.)

50.

Kolozsmonostor, 1. Martii 1502.

Conventus ecclesiae de Kolozsmonostor pro relicta Ladislai Desewffy.

Vidua Ladislai Dezsőfi de Losoncz vaivodam Stephanum et filium Bogdan quictum reddit de eo, quod quoad Csicsó et alia post mortem mariti ad se devoluta bona sibi satisfactum sit.

Nos conventus monasterii Beatae Mariae Virginis de Kolosmonostra. Memoriae conmendamus, quod generosa domina Katherina relicta Magnifici condam Ladislai Desewffy de Losoncz coram nobis personaliter constituta, sponte et libere est confessa in hunc modum : Quod, quia sibi Spectabilis et Magnificus dominus Stephanus heres et dominus wayvodaque terrae Moldaviensis de et super dote ac rebus parafernalibus suis eidem de castro Chycho vocato ac universis possessionibus portionibusque et quibuslibet iuribus possessionariis praefati condam Ladislai Desewffy, domini et mariti sui, ubilibet et in quibuscunque comitatibus partium Transsilvanarum existentibus et habitis, ad idem castrum Chycho spectantibus et pertinentibus, iuxta laudabilem et approbatam regni

consuetudinem atque legem provenire debentibus, plenariam et omnimodam impendisset pecuniarum solutione mediante satisfactionem, ideo eadem domina Katherina super eiusmodi satisfactione ad plenum contenta memoratum dominum Stephanum wayvodam ac filium eiusdem Bogdan wayda nominatum... quietos ... reddidisset atque conmisisset ; etc.

Datum feria tertia proxima post dominicam Oculi. Anno Domini Millesimo quingentesimo secundo.

(Archivum conventus de Kolozsmonostor. Protocollum «Michael» fol. 176. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 36405.)

51.

Kolozsmonostor, 11. Aprilis 1502.

Conventus ecclesiae de Kolozsmonostor in negotio Johannis Desewffy.

Joannes Dezsőfi de Losoncz testatur filiam Annam mortui Dezsőfi eiusque matrem a Stephano vaivoda Moldaviae et eius filio Bogdan quoad bona Csicsó ab illis possessa quietas redditas, illisque satisfactum esse.

Conventus monasterii Beatae Mariae Virginis de Kolosmonostra. Omnibus Christi fidelibus praesentibus et futuris, praesentium notitiam habituris, salutem in Domino Jesu Salvatore. Ad universorum notitiam serie praesentium volumus pervenire, quod Egregius Johannes, filius condam Michaelis Desewffy de Losoncz, onera et quaelibet gravamina generosae dominae Juliannae matris ac nobilis puellae Elyzabet, sororis carnalis suarum, si in subscriptis persistere nollet per omnia super se assumendo coram nobis personaliter constitutus, sponte et libere confessus est in hunc modum: Quomodo sibi Magnificus dominus Stephanus, wayvoda Moldaviensis ac Bogdan, filius eiusdem, de et super iure quartalitio Generosae dominae Annae, filiae condam dominae Elenae, filiae olim Johannis senioris, filii condam magistri Nicolai, filii Desew de Losoncz, necnon dote et rebus parafernalibus Generosae dominae matris ipsius condam Johannis senioris, eisdem, de universis portionibus possessionariis eiusdem condam Johannis Desewffy senioris in castro Chycho in Zolnok interiori ac oppidis, possessionibus, villis et praediis ad idem castrum spectantibus et pertinere debentibus, ubivis et in quibuscunque comitatibus istarum partium Transsilvanarum existentibus, nunc erga manus dicti domini Stephani wayvodae habitis, iuxta regni consuetudinem

convenire debentibus, quod et quam Egregius Nicolaus, filius condam Marci de Bethlen ex praefata domina Anna progenitus, vigore aliarum litterarum nostrarum fassionalium, obligatorialium superinde confectarum eidem Johanni Desewffy, coram nobis iure perhennali dedit, annuitque et ascripsit, promptis cum pecuniis plenariam atque omnimodam impendisset solutionem et satisfactionem. Ob hoc idem Johannes Desewffy sua ac dictarum dominae Juliannae et puellae Elizabet in personis superinde ad plenum contentus eosdem dominum Stephanum wayvodam et Bogdan filium eiusdem de et super huiusmodi solutione et satisfactione dicti iuris quartalitii atque dotis et rerum parafernalium praescriptarum quietos, expeditos reddidisset ac modis omnibus absolutos conmississet propterea, quod ipse Johannes Desewffy pro eadem summa pecuniarum dictum totale ius quartalitium ac dotem et res parafernales praescriptas omni eo iure, quo praetitulatus Nicolaus Bethlen modo antelato, eidem Johanni Desewffy dederat et inscripserat, eisdem domino Stephano wayvodae et Bogdan filio eiusdem ac ipsorum heredibus et posteritatibus universis dedisset, vendidisset contulissetque et ascripsisset iure perpetuo et irrevocabiliter tenendum, possidendum, pariter et habendum, nullum ius, nullamve iuris et dominii proprietatem in eisdem idem Johannes pro se ac dictis dominae Juliannae matris et puellae Elizabet sorori suae reservando, sed totum ius omnemque iuris et dominii proprietatem eiusdem iuris quartalitii ac dotis et rerum parafernalium praescriptarum in praefatos dominum Stephanum wayvodam et Bogdan filium eiusdem transferendo pleno iure, immo quietos, expeditos reddidit et conmisit, ac modis omnibus absolutos, necnon dedit, vendidit contulitque et ascripsit coram nobis, assumendo nichilominus praefatus Johannes Desewffy annotatos Stephanum wayvodam et Bogdan filium eiusdem in pacifico dominio huiusmodi iuris quartalitii contra praefatas dominam Juliannam et puellam Elizabet et alios quoslibet legitimos impetitores, causidicos et actores protegere et conservare propriis suis laboribus et expensis, tali obligationis vinculo mediante, quod si casu quo praefatus Johannes Desewffy antefatos dominum Stephanum wayvodam ac Bogdan filium eiusdem in pacifico dominio praescripti iuris quartalitii contra praefatas, dominam Juliannam et puellam Elizabet et alios quoslibet legitimos impetitores, causidicos et actores protegere et conservare propriis suis laboribus et expensis tali obliganti vinculo mediante, quod casu quo praefatus Johannes Desewffy antefatos dominum Stephanum wayvo-

dam ac Bogdan filium eiusdem in pacifico dominio praescripti iuris quartalitii dictae condam dominae Annae contra praedictos quoslibet legitimos impetitores protegere et conservare nollet, non curaret aut non posset quovismodo, extunc idem Johannes Desewffy contra praelibatos dominum Stephanum wayvodam et Bogdan filium eiusdem, solum vigore praesentium cum aestimatione eiusdem iuris quartalitii convinceretur et convinci deberet eo facto. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes litteras nostras privilegiales pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas duximus concedendas.

Datum feria secunda proxima ante festum beatorum Thyburcii et Valeriani martyrum. Anno Domini Millesimo quingentesimo secundo.

(Archivum conventus de Kolozsmonostor. Protocollum «Michael» fol. 187—190. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 36405.)

52.

Kolozsmonostor, 13. Decembris 1502.

Conventus ecclesiae de Kolozsmonostor in negotio Joannis Bánffy.

Joannes Bánffy de Losoncz possessionem Orbó nominatam pro 2000 florenis Stephano vaivodae Moldaviae et eius filio Bogdan vendidit.

Conventus monasterii Beatae Mariae Virginis de Kolosmonostra. Omnibus Christi fidelibus praesentibus et futuris,praesentes visuris. Salutem in domino Salvatore. Ad universorum notitiam praesentium serie volumus pervenire, quod Egregius Johannes Banffy de Losoncz oneribus et quibuslibet gravaminibus universorum fratrum et consanguineorum suorum in subscriptis per omnia in se assumptis, nostram personaliter veniens in praesentiam, sponte et libere confessus est in hunc modum : Quomodo ipse matura deliberatione in se praehabita totalem possessionem suam Arbo[1] vocatam in comitatu Zolnok interiori existentem et habitam, simul cum cunctis eiusdem utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, silvis, nemoribus, rubetis, montibus, vallibus, aquis, aquarum etiam decursibus, foenetis, piscinis, molendinis, piscinarumque et molendinorum locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et

[1]Recte: Orbó = Felsőorbó.

pertinentiarum integritatibus quovis nominis vocabulo appellatis Spectabili et Magnifico viro Stephano wayvodae Moldaviensi et Bogdano filio eiusdem pro duobus milibus florenorum auri ab eisdem, ut dixit, plene receptis dedisset, vendidisset et inscripsisset, immo dedit, vendidit et inscripsit nostra in praesentia iure perpetuo et irrevocabiliter tenendam, possidendam, pariter et habendam, nullum ius vel iuris et dominii proprietatem in praescripta totali possessione sibipsi reservando, sed totum et omne ius ac dominii proprietatem, si quod et quam in eadem possessione totali hactenus habuisset vel etiam in futurum se habere sperasset, in praefatum Stephanum et Bogdan filium eiusdem heredesque ipsorum universos transferendo pleno iure ; assumendo nichilominus annotatum Johannem Banffy memoratos Stephanum wayvodam et Bogdan filium eiusdem heredesque ipsorum universos in pacifico dominio praetitulatae totalis possessionis Arbo contra quoslibet legitimos impetitores, causidicos et actores tenere ac defendere propriis suis laboribus et expensis. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes litteras nostras privilegiales pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas duximus concedendas.

Datum feria tertia, in festo Beatae Virginis Luciae. Anno Domini Millesimo quingentesimo secundo.

(Archivum conventus de Kolozsmonostor. Protocollum «Michael» fol. 227—228. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 36405.)

53.

Buda, 5. Januarii 1503.

Wladislaus II. rex Hungariae conventui ecclesiae de Kolozsmonostor.

Mandatum statutorium pro parte Stephani vaivodae Moldaviae et Bogdan vaivodae filii eiusdem in dominio castri Csicsó.

Wladislaus Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Fidelibus nostris conventui ecclesiae de Colosmonostra. Salutem et gratiam. Cum nos illi fassioni, donationi, venditioni et ascriptioni, quas Generosa domina Sophia consors Egregii Michaelis de Zob, filia videlicet Magnifici condam Ladislai filii ol[im Stephani Dese]wfy de Losoncz, de totali et omni iure suo, si quod eadem in castro Chycho vocato et universis [suis pertinentiis] in partibus regni nostri Transsilvanis existentibus habitis qualitercunque habuisset aut se habituram sperasset mediantibus litteris capituli ecclesiae

Waciensis fassionalibus exinde confectis,[1] et item illis fassionibus, quas Egregius Nicolaus filius condam Marci de Bethlen super iure quartalitio Generosae dominae Annae matris suae, filiae videlicet olim Georgii Banffy de Balwanyos, ex condam nobili domina Elena, filia condam Joannis Desewfy senioris de Losoncz, ac dote et rebus parafernalibus Generosae dominae matris eiusdem condam Joannis senioris eisdem de universis portionibus possessionariis eiusdem condam Joannis senioris in dicto castro Chycho et eiusdem universis pertinentiis provenire debentibus Egregio Joanni filio condam Michaelis Desewfy de dicta Losoncz suisque haeredibus et posteritatibus universis, atque idem Joannes filius condam Michaelis de huiusmodi iure suo quartalitio et rebus parafernalibus praescriptis atque omni eo iure, quo antelatus Nicolaus de Bethlen eidem Joanni dederat: mediantibus [binis] litteris vestris fassionalibus exinde confectis Spectabili et Magnifico Stephano wayvodae [nostro][2] Moldaviae et Bogdan wayda filio eiusdem ipsorumque heredibus et posteritatibus universis ex causis et rationibus in eisdem litteris designatis imperpetuum fecisse dinoscuntur, mediantibus aliis litteris nostris privilegialibus exinde confectis nostrum Regium consensum praebuerimus velimusque ipsos in dominium huiusmodi iurium per nostrum et vestrum homines legitime facere introduci. Super quo Fidelitati Vestrae firmiter praecipientes mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo praesente Georgius de Zentghergh vel Stephanus de Nema aliis absentibus homo noster ad facies dicti castri Chycho consequenterque iurium dictae dominae Sophiae consortis Michaelis de Zob ac Nicolai filii condam Marci de Bethlen et Joannis filii condam Michaelis Desewfy de Losoncz in eodem castro et cunctarum suarum pertinentiarum habitarum[3] . . . introducat praefatos Stephanum vaivodam et Bogdan vaida filium eiusdem in dominium eorundem statuatque eadem eisdem . . . si non fuerint contradictores; contradictores vero, si qui fuerint, evocet eosdem contra annotatos Stephanum vaivodam et Bogdan filium eiusdem in praesentiam vaivodae nostri Transsilvanensi ad terminum competentem rationem contradictionis eorundem reddituros; etc.

Datum Budae, feria quinta proxima ante festum Epiphaniarum Domini. Anno eiusdem Millesimo quingentesimo tertio.

---

[1] Vide sub No. 49. de dato 13. Januarii 1502.

[2] Has [lacunas] refundere debemus ex transsumpto huius documenti de anno 1503 sub Dl. 28004. [3] In originali: habitorum.

Regnorum nostrorum Hungariae etc. anno tredecimo, Bohemiae vero tricesimo tertio.

Titulus: Fidelibus nostris conventui ecclesiae de Colosmonostra pro Spectabili et Magnifico Stephano vaivoda Moldaviae et Bogdan vayda filio eiusdem.

(Originale. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 29023.)

Introductio et statutio praemissa facta est feria sexta proxima [3. Febr.] post festum Purificationis Virginis Gloriosae ad facies dicti castri Chycho pro parte Stephani vaivodae Moldaviensis et Bogdan wayda filii eiusdem, nullo penitus contradictore inibi apparente. Sed relatio haec conventus de statutione praescripta verisimiliter non pervenit ad cancellariam regiam, quia invenitur alterum mandatum regium hanc causam tractans de dato Budae in festo Beati [23. Apr.] Adalberti episcopi et martyris 1503 vigore cuius conventus ecclesiae [11. Maii] de Colosmonostra feria quinta proxima post festum Beati Joannis ante portam Latinam praefatos Stephanum vaivodam et Bogdan wayda filium eiusdem introduxit et statuit in dominium dicti castri Chycho.[4]

54.

Nagyvárad, 21. Septembris 1503.

Georgius Szathmáry episcopus Varadinensis et comes comitatus Bihariensis nobilibus ac officialibus de Belényes.

Privilegium pastorum Valachorum in districtu Belényes et comitatu Bihariensi degentium de non solvendis mulctis.

Georgius electus et confirmatus ecclesiae Waradiensis ac comitatus Byhoriensis comes perpetuus, cancellarius regius etc. Universis et singulis nobilibus, castellanis et waivodis et officialibus nostris in pertinentiis Walachalibus episcopatus nostri Waradiensis ubilibet constitutis et existentibus. Salutem. Conquestus est nobis discretus Dan praesbiter Walachalis de Jegesfalwa, archidiaconus praesbiterorum nostrorum Walachalium de pertinentiis Belenes, quomodo vos eundem et suos praesbiteros sibi subiectos diversis tribulationibus et byrsagiis ac aliis solutionibus et gravaminibus impediretis ac vexaretis, atque contra iura et libertatem sacerdotii ipsorum byrsagia[1] et onera iudicialia super ipsum et

[4] Conceptus relatoriae huius novae statutionis vide Országos Levéltár, Budapest. Dl. 28002.

[1] Birsagia vox solis Hungaris nota, ex radice *Birság* seu mulcta et poena iudiciaria desumpta est.

praesbiteros sibi subditos extorquere velletis, et quia nos ex litteris antecessorum nostrorum intelleximus, quod dictus archidiaconus et praefati praesbiteri Walachales fuerunt exempti ab omni solutione byrsagiorum et etiam ab omni potestate castellanorum, waivodarum et aliorum officialium quorumcunque: Ideo vobis et cuilibet vestrum harum serie firmissime committimus et mandamus, quatinus a modo deinceps praefatum Dan archidiaconum et praesbiteros Walachales sibi subiectos, propter aliquos excessus et delicta, ac propter aliquam causam impedire, turbare ac byrsagiis et exactionibus impedire non praesumatis, nec sitis ausi modo aliquali. Sed si idem archidiaconus aliquid excesserit, tunc ipse coram nobis vel vices nostras gerente iuridice requiratur. Si vero praesbiteri sui Walachales in aliquo deliquerint et aliqui contra eos quidpiam agere habuerint et tunc tales conveni[unt] praesbiteros coram archidiacono ipsorum, qui iudicium et iustitiam ipsi querulanti de praesbiteris Walachalibus [demon]strabit, post hac, si quae partium iudicio archidiaconi contenta non fuerit, ad nos aut vicegerentem nostrum, seu personam nostram repraesentantes, pro tempore scilicet hic constitutos provocet et appellet, cui nos aut dicti vicegerentes nostri, omnimodam iustitiam impartiri facient. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum in castro nostro Waradiensi, in festo Beati Matthaei Apostoli et Evangelistae. Anno Domini Millesimo quingentesimo tertio.

(Transsumptum anni 1554. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 36571.)

Litterae haec privilegiales confirmatae sunt per Fratrem Georgium electum Waradiensem, thesaurarium et consiliarium Regiae M[tis] ac comitem perpetuum comitatus Bihoriensis castellanumque et provisorem castri Budensis — Waradini, feria sexta ante festum Beatorum 18. Jan.
Fabiani et Sebastiani martyrum 1538 et iterum per Mathiam Zaberdinum episcopum ecclesiae Waradiensis ac comitem perpetuum comitatus Bihoriensis Waradini, feria sexta ante dominicam Misericordiae, 6. Apr.
1554.

55.

Buda, 16. Octobris 1503.

Wladislaus II. rex Hungariae Alexandro regi Poloniae.

Experto, quod Stephanus vaivoda terram occupatam cedere nolit, se ad pacem condendam finesque Moldaviae ordinandas suos homines mittere paratum praebet.

Wladislaus Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Serenissimo principi domino Alexandro, eadem gratia Poloniae regi etc. Fratri germano nostro charissimo. Salutem et prosperorum suc-

cessuum incrementa. Accepimus litteras Maiestatis Vestrae iucundo fraternoque animo, quibus eius mentem, simul etiam desiderium in causa recuperationis illius terrae occupatae plane cognovimus. Nos, qui hactenus pro virili nostra omnem possibilem favorem ac fraternam charitatem erga Maiestatem Vestram et totum illud regnum ab initio in cunctis rebus semper ostendere conati sumus et re ipsa, ut par fuit, ostendimus, sumusque vel deinceps hoc tenore charitatis usuri, ita in praesenti causa, pro revisione illius terrae, per Stephanum waivodam nostrum Moldaviensem temere, ut causatur occupatae, omnem certe operam medio oratorum nostrorum sciat,[1] nos navasse et quemadmodum idem waivoda noster superioribus his diebus per internuntios suos obtulerat, se voluntati nostrae in hac parte morem gesturum et terras illas remissurum, prout etiam Maiestati Vestrae freti verbis illorum meminimus scripsisse, putavimus animum waivodae hac in re non immutaturum et pro oblationibus suis nobis omnino statisfacturum. Verum, cum pro causa istius remissionis et progressu ulteriori aliorum negotiorum cum oratoribus Maiestatis Vestrae in formam articulorum redactorum ad ipsum Stephanum waivodam specialem oratorem nostrum, unacum notario quodam suo, pro mutua ordinatione subito post illorum discessum expedivissemus ; tunc primum in reditu eiusdem oratoris nostri cognovimus terram illam contra priores oblationes suas waivodam ipsum, nescitur quibus ex causis motus remittere noluisse. Id quod quam molesto animo tulerimus, nos ipsi soli sumus conscii. Verum meminisse poterunt oratores Maiestatis Vestrae, prout etiam eidem ab eisdem relatum esse non dubitamus, ad unum articulorum id pro futura occurrentia tunc additum esse, quo si waivoda ipse nequiret per oratorem nostrum ad restitutionem terrae occupatae induci, saltem inducere conaretur, ut manus suas et suorum omnium de illis exciperet relinqueretque liberam sub quadam neutralitate id, quod posthabitas utrocitroque difficultates, spopondit se oratori nostro facturum, sic et eo modo, ut quamprimum novi oratores nostri ad metas Moldaviae applicarent e vestigio suas manus et suos omnes officiales esset de terris illis excepturus et sub neutralitate relicturus. Quid aliud novi orator ille noster, praeter continentias et mentem articulorum istic constitueri prorsus ignoramus. Caeterum non fuit etiam mentis nostrae, uti Maiestas Vestra scribit, quo nos contra continentias

[1] Wladislai II. epistola (16. Octobris 1503 data) oratoribus suis ad vaivodam Moldaviae missis, Stephano Thelegdy, Francisco Balassa et Emeriço Czobor, vide Hurmuzaki : Documente II/1. pag. 23.

articulorum hic cum oratoribus suis confectorum, ad revisionem illarum terrarum oratores nostros pro arbitratoribus mitteremus, sed tamquam bonos mediatores et honesta pacis media, sicque et hac facultate potestateque tantummodo et non alia novos iam oratores nostros iam pridem expedivimus, qui pro festo Omnium 1. Nov. Sanctorum iuxta habitam hic concordiam, cum oratoribus suis in Kolachyn inducto, etiam ad id ipso waivoda sunt omnino constituturi. Quare rogamus eandem Maiestatem Vestram, velit cognita sedulitate et diligentia nostra, quam in causa hac pro ulteriori tranquillitate sua et totius regni sui praestitimus, huius navatae operae nostrae habere rationem et de oblata neutralitate pro isto tempore contentari, suosque oratores seu consiliarios ad praemissum diem et locum celeri cursu expedire et omnino transmittere, nec quavis ratione pro ulteriori conservatione honoris utriusque nostrum conventum semel indictum et quidem salutarem, ut putamus, partibus futurum negligere. Quos quidem oratores suos nostri vel post praemissum diem sunt istic in loco omnino expectaturi, ne tantus conventus et per loci distantiam satis partibus laboriosus sine optato aliquo fine contra omnium expectationem dissolvatur et animus waivodae nostri, ab ista revisione, data occasione alicuius negligentiae, postea distrahatur abalieneturque. Et cum sciamus Maiestatem Vestram pro suo gravissimo consilio res suas et regni sui via potius concordiae, quam belli componere consuevisse, taliter vel in praesenti causa secum constituat, ut prorsus belli cogitationibus ad partem sepositis, pacem et concordiam ob utriusque nostram quietem futuram amplecti velit et de sumendis armis animum avocet, ac via armorum nihil prorsus attente speramus nunquam nos confisi in oratorum nostrorum industria ac diligenti studio bonum aliquem exitum concordiae habituros. Et post haec etiam velit sibi persuadere Maiestas Vestra nos non destituros et omnes vias possibiles et modos necessarios quaesituros ac tentaturos, quo differentiae obortae via honestae concordiae, non armorum sedentur et in alterutrum recte complanentur. Caeterum quid novissime cum oratoribus Maiestatis Vestrae hic in causa ferendi auxilii egerimus ac tractaverimus, non dubitamus eandem ex illorum fidis relatibus plane iam cognoscere potuisse. Quam et bene feliciterque valere semper optamus.

Datum Budae in festo Sancti Galli. Anno Domini 1503.

(Copia coaeva. Bibliotheca Regiae Universitatis, Budapest. Litterae originales 3.a. Edidit Georgius Pray : Commentarii historici pag. 186—189. et «Történelmi Tár» 1906. pag. 174—176.)

56.

Buda, 20. Decembris 1503.

Wladislaus II. rex Hungariae capitulo ecclesiae Albensis Transylvanae.

Mandatum regium de certis rebus Egregii Francisci Balassa de Gyarmath cubicularis *Regiae* Maiestatis, qui superioribus diebus proxime praeteritis per Maiestatem Suam in certis arduis sui et regni negotiis ad Magnificum Stephanum wayvodam Moldaviensem fuit in legatione missus.

Datum Budae feria quarta proxima post festum Beatae Luciae virginis et martyris. Anno Domini 1503.

(Originale. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 29351.)

57.

[Buda, initio 1504.]

Wladislaus II. rex Hungariae Leonardo Loredan duci Venetiarum.

Ad ducem Venetiarum pro medico exmittendo ad curandum Stephanum vaivodam Moldaviae.

Wladislaus. Illustrissimo principi domino Leonardo duci Venetiarum, amico et confoederato nostro charissimo. Salutem et fidelium successuum incrementa.

Illustrissime princeps. Cum Spectabilis et Magnificus Stephanus waywoda terrae Moldaviensis, fidelis noster dilectus, longa et diuturna detineatur aegritudine, sitque homo ingraviscentis aetatis, adeo, ut vel ipsa vita sit iam sibi odiosa futura, cupiamusque eundem pro ea fidei observantia, quam erga nos absque aliqua labe re ipsa semper ostendit, declaravitque diutius victurum ac eius aegritudinibus mederi, salutique corporis prorsus consulere, quo ex diuturnitate vitae suae fructu tanto suae in nos declaratae fidei pro regnorum nostrorum ulteriore stabilimento diutius perfrui possimus, mittit Venetias usque hos homines suos, praesentium latores, pro habendo conducendoque quodam perito expertoque phisico et curatione aegritudinum eius generis, quibus waywoda ipse affligitur apto et idoneo sufficientique; proinde duximus Ill^{mam} Dominationem Vestram rogandam, velit pro satisfactione animi nostri negotium hoc praemissis ex causis commendatum habere ac permittere, quo aliquis peritus ad eius expensas et conduci, et pedes istinc libere efferre possit, quin potius commendare

alicui ex suis, ut suo iussu atque ope sufficiens idoneusque eius artis phisicus inveniatur, id quod ad singularem suam erga nos hactenus ostensam semper benivolentiam pro iure mutuae confoederationis sciat certe accessurum et waywodae non tam rem necessariam, quam nobis gratissimam facturum. Quam optamus diu felicem ac incolumem ad vota sua valere. Datum.

(Liber formularum archiepiscopi Nicolai Oláh, fol. 102. Bibliotheca conventus de Jászó. Ms. No. 78.)

58.

Gyergyószentmiklós, 20. Octobris 1504.

Andreas Lázár Johanni Tharczay comiti Siculorum.

Consessus comitatus Háromszék. Timent ultionem vaivodae Valachiae. Nuntium vaivodae Moldaviae.

Servitium fidelissimum cum promptitudine famulatus.

Magnifice domine. Hoc scire V^{rae} Magnificentiae damus, quod de negotiis omnibus, quae mihi nuntiastis, cum fratribus et amicis nostris de eisdem confabulati sumus, praecipue in tribus sedibus, prope metas Transalpinenses commorantibus, et de futura congregatione haec determinavimus, ex quo ipsi trium sedium Siculi ad eandem intrare noluerunt, talem causam obiciendo; waivoda enim Transalpinensis hominem suum specialem cum legatione tali ad eos miserat, ut a modo tam Turcis liberum iter intrandi ad dictas tres sedes praeberet, quam etiam Valachis, et finaliter nullis inimicis eorum obstare velit, et propter hanc rationem ea facere dixit, quia cum waivoda Bogdano Moldaviensi essent contra eum concordati et uniti, propter quod waivoda Transalpinus vindicare promisit, et eaedem tres sedes e medio ipsorum aliquos inmittere decreverunt, ut sciscitarentur de tam gravi voluntate waivodae, ut si esset, unacum V^{ra} Dominatione et regno seipsos contra eundem deffendere appromptuarent, propterque videlicet, ut eorum inmissus nuntius rediret, congregatio futura proxime prorogaretur ad feriam secundam proximam post festum Simonis et Judae apostolorum, in qua confabulando et determi- 4. Nov.
nando cum V^{ra} Dominatione sic concludamus, unde nosmet ipsos deffendere queamus . . . Item, sicuti Dominatio V^{ra} me rogatum habuerat, ut ad waivodam Moldaviensem hominem meum inmitterem, miseram et revenit, et hanc relationem waivoda Moldavus de negotiis illis fecit : Si cuipiam amicorum meorum ego placuero,

me inveniet. Caeterum in praescripta congregatione V^{ra} Dominatio interesse velit, quia absente V^{ra} Dominatione, nil determinare poterimus ; etc.

Datum in Gergyo, dominica post Lucae Evangelistae. Anno Domini Millesimo quingentesimo quarto.

Andreas Lazar
famulus Vestrae G. D.

Intitulatio : Magnifico domino Johanni Tarczay, comiti Siculorum. Domino nostro gratioso.

(Originale. Archivum civitatis Bártfa.)

59.

Nagyenyed, 11. Novembris 1504.

Comes Petrus Szentgyörgyi vaivoda Transylvanus capitulo ecclesiae Albensis Transylvanae.

Mandatum statutorium super Vesszős pro parte Nicolai et Blasii Bethlen, cum contradictione Bogdan vaivodae Moldaviae.

Petit capitulum, ut Egregios Nicolaum filium condam Marci filii Nicolai filii Johannis filii olim Gregorii de Bethlen ac Blasium filium condam Gregorii filii Antonii filii praefati condam Johannis filii dicti olim Gregorii de dicta Bethlen in dominium totalis possessionis Wezzews vocatae in comitatu de Kykellev existentis habitae, ipsos exponentes titulo pignoris concernentis introduci et statui faciat.

Datum in oppido Enyed, in festo Beati Martini episcopi et confessoris. Anno Domini Millesimo quingentesimo quarto.

(Originale. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 29909.)

Exequutio facta est feria tertia proxima post festum Beatae
26. Nov. Katherinae Virginis et martyris proxime praeteritum ad faciem praescriptae possessionis Wezzews, ubi agilis Michael Meggyes, vicecastellanus de Kykellewar ac providus Nicolaus Geréb in eadem Wezzews commorans, in persona Spectabilis ac Magnifici domini Bogdan vaywodae Moldaviensis praemissae introductioni et statutioni contradictionis velamine obviassent, ob quam contradictionem introductionis idem homo vaivodalis, praesente dicto testimonio ibidem eodem die memoratum dominum Bogdan
14. Jan. vaywodam contra annotatos exponentes ad octavas festi Epiphaniarum Domini nunc venturas . . . evocasset.

60.

Hârlău, 28. Decembris 1504.

Bogdan vaivoda Moldaviae Joanni Tharczay comiti Siculorum.

Cum suus Vanca in Transylvania a hominibus impiis interfectus et exspoliatus sit, eius in hoc negotio iustitiam implorat.

Bogdanus, condam Stephani wayvodae Dei gratia heres, dominus ac wayvoda terrae Moldaviensis.

Magnifice amice nobis dilecte. Conqueruntur nobis, hi miseri homines nostri in eo, quia frater ipsorum, Vanca nomine quosdam boves ad partes Transilvanenses ratione venditionis abegerat, qui quidem Vanca in reditu, dum foret terris et oris Michaelis de Gyalakuth, quidam homines contra eum insurgentes, praedictum Vanca interemerunt, ac ab eo septuaginta florenos Hungaricales, duos equos (item omnia armamenta, quae praedicti fratres sui, praesentium exhibitores V^rae^ M[agnificentiae] clarius declarabunt) abstulerunt; itaque rogamus atque hortamur V^ram^ Magnificentiam, confidentia speciali, dignetur V^ra^ Magnificentia ex parte malefactorum et homicidarum iustitiam sic amministrare, ut praedictae res his miseris nostris fratribus praedicti interempti reddantur, nec annichilentur. Valere V^ram^ Magnificentiam longeve desideramus.

Datum Bahloviae, in die Innocentium. Anno Domini Millesimo quingentesimo quarto.

Intitulatio: Magnifico Johanni Tharczay, comiti Siculorum, amico nobis sincere dilecto.

(Originale. Archivum civitatis Bártfa.)

61.

Gyulafehérvár, 2. Januarii 1505.

Capitulum ecclesiae Albensis Transylvanae comiti Petro Szentgyörgyi vaivodae Transylvani.

Relatio restatutionis Nicolai et Blasii de Bethlen in possessionem Vesszős factae, qui per officialem Bogdan vaivodae Moldaviae ibidem repulsi sunt.

Spectabili et Magnifico domino comiti Petro comiti de Sancto Georgio et de Bozyn, iudici curiae regiae waivodaeque Transsilvano. Fideli et amico eorum honorando etc. Capitulum ecclesiae

Albensis Transsilvanae honoris et amicitiae continuum incrementum. Vestra noverit Magnificentia, quod nos honore et reverentia, quibus decuit, receptis litteris Vestrae Magnificentiae adiudicatoriis modum et formam cuiusdam possessionariae restitutionis iuste exprimentibus pro parte Egregiorum Nicolai et Blasii de Bethlen contra Magnificum dominum Bogdan waivodam Moldaviensem in Colosvar decimo die octavarum festi Epiphaniarum Domini proxime praeteriti emanatis[1] nobisque amicabiliter sonantibus et directis, iuxta quarum quidem litterarum continentiam, unacum Sigismundo de Petherfalwa homine vestro waivodali per Vestram Magnificentiam de sede sua iudiciaria ad id specialiter transmisso, nostrum hominem, videlicet discretum Magistrum Albertum rectorem altaris Beatorum decem milium militum in hac ecclesia nostra Albensi fundati ad praemissam possessionariam restitutionem suo modo peragendam nostro pro testimonio fide dignum duximus transmittendum. Qui tandem exinde ad nos reversi nobis consona voce retulerunt eo modo : Quod ipsi die dominico in festo scilicet 28. Dec. Beatorum innocentium martyrum[2] proxime praeterito ad faciem praescriptae possessionis Wezzews, vicinis et commetaneis eiusdem universis et signanter nobilibus t. et t. ac providis t. et t. etc. inibi legitime convocatis et praesentibus accessissent et dum idem homo vester waivodalis praesente ipso nostro testimonio eandem possessionem Wezzews simulcum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, iuxta praemissam iudiciariam commissionem vestram litterarumque vestrarum adiudicatoriarum superinde confectarum continentiam antefatis Nicolao et Blasio de Bethlen, actoribus pignoris titulo possidendam contradictione praelibati domini Bogdan waivodae in causam attracti et aliorum quorumlibet praevia ratione non obstante restatuere voluisset, tunc agilis Nicolaus Gereb officialis in eadem possessione Wezzews constitutus nomine et in persona praedicti domini Bogdan waiwodae inibi personaliter adhaerens evaginato gladio in ipsos vestrum et nostrum homines irruens eosdem a praemissa executione dictarum litterarum vestrarum adiudicatoriarum violenter repulisset. Cuius 13. Jan. seriem nos Magnificentiae Vestrae ad octavas festi Epiphaniarum Domini proxime venturas suo modo duximus rescribendam, praescriptas litteras eiusdem adiudicatorias capite sigilli nostri consignatas exhibenti in specie restituentes.

---

[1] Hoc datum (22. Januarii) est impossibile, quia datum relationis huius est proprium 2. Januarii. [2] Mendose, quia hoc festum erat die sabbato.

Datum sexto die diei executionis et repulsionis praedictarum. Anno Domini 1505 supradicto.

(Conceptus originalis. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 36519.)

62.

Gyulafehérvár, 21. Januarii 1505.

Melchior Rákosi vicarius Albensis[1] senatui civitatis Besztercze.

Rem Bernardi Vermes Stephani olim vaivodae Moldaviae familiaris ordinandam commendat.

Ex [litteris] Serenissimi domini nostri regis pro parte Egregii Bernardi Vermes, alias familiaris et cas[tellani] Spectabilis et Magnifici quondam domini Stephani vaivodae Moldaviensis, felicis recorda[tionis] et contra quandam mulierem, relictam videlicet condam Johannis Keller, fratris eiusdem [Bern]ardi Vermes pridie defunctam, emanatis . . . cum praesentibus, vobis exhiberi debendis . . . Vestris Dilectionibus harum serie sub ecclesiastica censura iniungimus, quatenus . . . causam eandem inter partes more et consuetudine illius civitatis vestrae cognoscere ac fine debito terminare velitis et debeatis ; etc.

Datum Albae in festo Beatae Agnetis Virginis et martyris. Anno Domini Millesimo quingentesimo quinto.

Thomas notarius.

(Originale. Archivum comitatus Beszterczenaszód, Besztercze. No. 445.)

63.

Kraków, 6. Septembris 1505.

Alexander rex Poloniae pro parte Bogdan vaivodae Moldaviae.

Conventio inter Alexandrum regem Poloniae et Bogdan vaivodam Moldaviae inita, ut praedictus vaivoda se et suos successores atque ipsam terram Moldaviae regno Poloniae incorporet; e converso rex vaivodae sororem suam, virginem Elisabetham, in matrimonium promittit.

Alexander Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiaeque dominus et haeres etc. Significamus tenore

---

[1] Melchior de Rakos artium liberalium et decretorum doctor, canonicus et vicarius ecclesiae Albensis Transsilvanae in spiritualibus et causarum auditor generalis etc.

praesentium, quibus expedit, universis. Quia cum recenseremus privilegia et inscriptiones inter reges praedecessores nostros, regnumque nostrum Poloniae et vaivodas et terram Moldaviae existentia, quibus mediantibus ipsi vaivodae se in et ad subiectionem et fidelitatem regum et regni Poloniae inscribebant, regesque praedecessores nostri consilia et auxilia vaivodis Moldaviae contra omnes hostes praestabant et eos in suam et regni sui protectionem recipiebant, sub quibus privilegiis et inscriptionibus, sicut rex perpetua veraque et sincera amicitia et fides inter reges et vaivodas, regnumque Poloniae et terram Moldaviae supererat et crescebat; sic nos considerantes vires paganorum plus solito augeri, quam unquam fuere conarique et velle terram Moldaviae primum, tandem regni nostri terras (quod Deus avertat) debellare, exindeque ad remotiora christianorum dominia liberum transitum habere; ut igitur his malis nobis regnoque nostro ac vaivodae, terraeque Moldaviae, imo toti christianitati ex parte paganorum imminentibus tempestive occuramus et illorum conatus prohibeamus alias *usthanowyly* ad Dei Salvatoris nostri gloriam et honorem fideique christianae et praedictorum nostrorum et Moldaviae dominiorum defensionem amicitiaeque certitudinem ac firmitatem cum Isak Wisthernyk, Iwankone Pythar et Luca Dracza, Magnifici domini Johannis Bogdan vaivodae Moldaviae consiliariis oratoribus ad nos in eis rebus missis, tales conditiones et contractus per medium nostrorum consiliariorum fecimus et inivimus. Imprimis, ut ad omnes eventus contra paganos et alios hostes nostros Deus omnipotens, cuius in defensione fidei agitur res, omnibus actionibus et nostris, et dicti vaivodae Moldaviae patrocinetur et faveat tanto clementius, quanto ad eius, in defensione fidei orthodoxae venerandam Maiestatem nos Sua Sanctitas divina devotiores coniunctioresque cognoverit; debet dominus Johannes Bogdan vaivoda praedictus se et suos successores terramque Moldaviae regno Poloniae incorporare perpetuo, nosque eum in nostrum, regnique nostri principem et consiliarium ac consiliarios eius in nostros consiliarios creabimus et creare debebimus. Ad quod ipse Johannes Bogdan vaivoda cum universis suis consiliariis, boyaronibus et incolis terrae Moldaviae inscriptionem faciat et eam incorporationem inscribet et inscribent et litteras nobis super id dabit et dabunt in forma ampliori in talibus fieri consueta, sic et ex nunc et futuris perpetuis temporibus regnum Poloniae et terra Moldaviae sit unum corpus individuum, una gens, unus populus unanimisque alias *sgodna*, fidelitas et voluntas una, dominus autem Johannes Bogdan

vaida se et successores suos ad omnem fidelitatem et subiectionem perpetuam nobis et successoribus nostris et regno Poloniae inscribet, nullique domino aut principi catholico, schismatico vel pagano sine scientia et consilio nostro et successorum nostrorum regni Poloniae adhaerebit, aut se confoederabit, quem nos in nostram et regni nostri protectionem assumemus ascribemusque perpetuam, ut ille nos et nos ipsum contra quemlibet hostem non deseramus, sed totis viribus et potentiis nostris nos invicem in omni casu adiuvabimus et, ut futuris perpetuis temporibus inter nos ac successores nostros ac inter ipsum vaivodam et successores suos non oriantur unquam occasiones contentionum et discordiarum, quemadmodum hactenus fiebant, praesertim granicierum ratione tenebimur granicies propter observandam pacem innovare inter regnum nostrum et terram Moldaviae, sicut domini et de regno Poloniae et de terra Moldaviae et non de aliis terris pro utraque parte invenient iustum esse, qui quidem dominus Johannes Bogdan, vaida Moldaviae ex nunc restituet, quicquid terrae de regno occupavit aliter possedit restituendum terra cum omnibus possessionibus, gentibus, incolis et proventibus et solus recipit et modo tenet, quatenus tam nos, quam caeteri principes christiani amici nostri benevolentiores efficiantur ad omnia pro defensione ipsius vaidae et pro eius petitionis exauditione, postquam vero dominus Johannes Bogdan vaida suprascriptus res implebit et terram restituet, nos eius benevolenter ad omnem eventum certiorem et constantiorem favore nostro faciendo promittimus et pollicemur cum consiliariis nostris, quia consiliarios debemus et ordinarios alias *jednacz* debemus cum Sanctissimo domino nostro papa et Ser^ma domina Elizabeth Dei gratia regina Poloniae, genitriceque nostra, ac Serenissimis principibus dominis Hungariae et Bohemiae rege, duce Sigismundo Maioris Glogoviae, Oppaviae et in Slesia duce, eiusdemque Slesiae superioris et inferioris gubernatore, et daremus prout dare volumus eidem domino Johanni Bogdan vaivodae Moldaviae Ill^mam principem virginem Elizabeth reginulam, sororem nostram charissimam et esset sibi coniunx et domina terrae Moldaviae, quod nos pollicemur et promittimus fideliter et sinceriter, sine aliquo colore, doli et absque astutia, in verbo nostro regio tandem volentes Deo dum venient per nos in ea re mittendi oratores nostri a Sanctissimo domino nostro papa et a fratribus nostris nos debemus instituere conventionem generalem, ad quam conventionem dominus Johannes Bogdan vaida debet mittere suos fideles et potentes dominos in legatione ad nos, qui tunc ordinabunt)

alias *Banda spawyacz*, et agent *Banda rednacz*, pro eadem Illma principe virgine reginula et pro aliis necessitatibus et inscriptionibus, quibus opus est inter nos et inter terras nostras, quaeque fideliter et perpetuo starent, et si pro principe reginula non ordinaremus, nec ageremus in conventione praedicta, tum eisdem nuntiis (quod Deus et nunc, et tunc avertat a nobis), extunc nihilominus ipsi nuntii in conventione cum consiliariis nostris ita consulere et facere debebunt inscriptiones, et esset inter nos perpetua pax et amicitia et contra quemlibet hostem auxilia et defensiones, prout ad hoc tempus, quo non adimplebuntur et non finientur res istae suprascriptae, dominus Johannes Bogdan vaida debet nobis esse amicus et auxiliator, secundum posse suum auxiliis et consiliis contra quemlibet hostem, nos similiter debemus sibi esse amicus et auxiliator contra suos hostes; et in testimonium ac in maius robur praemissorum omnium sigillum nostrum regnique nostri praesentibus est subaspensum.

Datum Cracoviae, Sabbato ante festum Nativitatis Beatae Virginis Mariae. Anno Domini Millesimo quingentesimo quinto.

(Copia coaeva. Archivum capituli Strigoniensis, Esztergom. Capsa 8. secul. fasc. 6. No. 18.)

64.

Lublin, 16. Martii 1506.

Alexander rex Poloniae pro parte Bogdan vaivodae Moldaviae.

Litterae patentes regis Poloniae, quibus declarat se gratia defendendae fidei contra paganos, Turcas nempe et Tartaros, suam sororem virginem Elisabetham certo daturum in matrimonium Bogdan vaivodae Moldaviae.

Alexander Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae Prussiaeque dominus et haeres etc. Significamus tenore praesentium, quibus expedit, universis. Quia ad Dei et Salvatoris nostri honorem et gloriam suaeque fidei sanctae multiplicationem ac populi catholici imo verius communis christianitatis contra immanes Turcos et Tartaros eiusdem fidei sanctae hostes, defensionis robur et augmentum, scientes Magnificum dominum Johannem Bogdan vaivodam Moldaviae acerrime contra paganos pugnantem eique ipsos communes Christi hostes adeo insidiantes, ut eum a christiana averterent et sui damnabili imperii iugo subiicerent, ut igitur sacri foedere matrimonii in fide orthodoxa contracti occasio

et praesumptio sublata esset hostibus ipsis paganis ipsum dominum Johannem vaivodam populumque sibi subiectum dolis, astutiis et viribus aggrediendi, quibus mediantibus eum et in fide sancta, et in dominatu suo subvertere hactenus machinari consueverunt. Quapropter tametsi multi divites Romanae fidei pro desponsanda Illma principe Elizabeth virgine reginula Poloniae, germana nostra nobiscum et cum nonnullis praelatis baronibusque nostris agerent, tamen nos Dei et Salvatoris nostri causa, cuius in defensione et augmento fidei agitur res et eundem dominum vaivodam in fide orthodoxa contra machinationes hostium eorundem per dispensationem eiusdem Ill^{mae} principis reginulae, germanae nostrae roboremus ad defensionemque contra paganos communem obligationem reddamus, certa et bona deliberatione nostra talem cum eiusdem Bogdanii vaivodae oratoribus Johanne Tethul Logoffet, Isak Wyzthernyk, Iwanko Pythar et Luca Dracza in praesentiarum ad nos in ea re remissis contractis fecimus, quia tandem Ill^{mam} principem Elizabeth virginem reginulam, sororem nostram eidem domino Bogdano vaivodae Moldaviae in uxorem daturi sumus, oratores nostros speciales in ea re et aliis ad ipsum dominum vaivodam ad festum Beatorum Petri et Pauli apostolorum vel citius, qui oratores nostro nomine inscriptiones a vaivoda et subditis eius universis exigerent et reciperent, quale quantumque dotalitium ex eo habitura ac quomodo in sua Romanae fidei professione servari debeat, qui etiam oratores nostri simul cum domino vaivoda tractando diem et locum designabunt, atque inscribent quam primum hoc decenter fieri possit, superque id ipsi oratores nostri suas tanquam nostras domino vaivodae et dominus vaivoda suas nobis litteras dabunt, pro quibus die et loco hoc matrimonii vinculum fieri consummarique debebit, pro quibusque die et loco nos quoque, si licitum fuerit, pro nostra sororisque nostrae et domini Bogdani vaivodae honorificentia veniemus, ad quem diem et locum per oratores nostros designantes, si nos venire nequibimus, praelatos spirituales saecularesque nostros, cum Illma Elizabeth virgine reginula sorore nostra mittemus, et omnia structuri sumus, quae ad hoc matrimonii tempus consummandum pertinere consueverunt etiam ipsi oratores nostri cum domino vaivoda tractabunt et in scripturis ab ipso recipient, quod ipse et universi consiliarii subditique sui Ill^{mam} virginem reginulam, sororem nostram in honore, veneratione et libertate decenti servabunt. Insuper efficiat dominus quoque vaivoda in terra sua episcopum sanctae fidei Romanae habeat eiusque et ecclesiarum Romanarum in terra sua augmentum

faciat, semper autem Ill^mae virgini reginulae, sorori nostrae Polonos fidei non alteriusque Romanae sacerdotes officiales ac servitores utriusque sexus adhibebit, cum quibus illa conversiones consuetas haberet honestas, quam eius familiares utriusque sexus domini vaivodae, suique professionis Graecae et Ruthenae praelati spirituales ac saeculares, non poterunt in fide Romana impedire, sed potius ipse dominus vaivoda cum benevolentia, favore et charitate sinet eam eidem profiteri et augmentare Romanam et quid contigit eodem domino vaivodae et subditorum eius hoc Spiritus almae gratiae deferimus et nihilominus dominus vaivoda ad Sanctissimum dominum nostrum papam sive per se, sive cum nostris oratore seu oratoribus commoditate se ad deferente mittere debebit, seque declarabit, quia pro defensione christianorum cum persona et viribus sumens suam commoditatem sibi innocuam agere debebit, praesertim quum principes christiani agere vellent, ut autem hoc ipsum matrimonii foedus quispiam non putet absque misterio utili et commendabili reipublicae christianae factum, debebit ipse dominus vaivoda, universique subditi sui foedus amicitiae perpetuae adhaerentiae defensionis et communicationis nobiscum, ac cum regno nostro inscribendum, super quo speciales nos illi et ipse nobis litteras utrinque, iuxta ordinationem et conclusionem oratorum nostrorum ad eundem vaivodam mittendorum daturi sumus. Et interim, ne nos et ipse in hac et aliis pacificis nostris certarumque hinc inde nostrarum actionibus impediamur, sed et tute prosequeremur matrimonii consummationem, debebit ipse dominus vaivoda industriosis suis effectibus efficere, quod hac aestate nulli incursus Tartarorum essent in terras nostras, sed et eos avertat dominus vaivoda a terris nostris iuxta omne posse suum, et si eos avertere non posset, nihilominus matrimonium fieri debeat, iuxta tractatus et secundum tractatus nunctiorum nostrorum ad dominum vaivodam mittendorum. Etiam dominus vaivoda de aliis rebus, quae sciret nobis contraria aut nociva, nos campiductores, capitaneos et subditos nostros praecustodiet et scitum dabit. Reliquum faciet dominus vaivoda ex virtute, quae ad amicum et dominum christianum pertinent, pro bono communi regni et terrarum nostrarum, sicut pro se et suis terris facturus esset. Debebimus etiam ad Ser^mu dominum Hungariae regem in isto matrimonii negotio mittere, sicut hoc nobis convenit facere, ad eum velut fratrem seniorem et similiter ad Ill^mu dominum ducem Sigismundum aeque charissimum faciemus, alia autem omnia litteris perpetuis inter nos dominumque vaivodam et regnum nostrum et terram

Moldaviae inferimus, praesentia autem scripta, sicut concludimus, quia dum praemissa omnia ex utraque parte complebuntur, nos volumus et pollicemur et matrimonium hoc ad finem deducatur. Quae omnia et singula suprascripta nos Alexander rex promittimus tenenda et complenda domino Johanni Bogdano vaivodae terrae Moldaviae, sine dolo et sine colore omnis fraudis et super hoc est fides nostra et fides omnium et singulorum dominorum archiepiscoporum, episcoporum, palatinorum, castellanorum ac omnium aliorum spiritualium et saecularium, consiliariorum nostrorum; in eorum omnium et singulorum praemissorum fides et testimonium, sigillum nostrum praesentibus est subaspensum.

Datum in conventione Lubliniensi generali, feria secunda post dominicam Oculi. Anno Domini Millesimo quingentesimo sexto, regni vero nostri quinto.

(Copia coaeva. Archivum capituli Strigoniensis. Esztergom. Capsa 8. secul. fasc. 6. No. 19.)

65.

Buda, 26. Maii 1507.

Emericus Perényi palatinus capitulo ecclesiae Albensis Transylvanae.

Mandatum evocatorium pro parte dominae Catherinae consortis Laurentii Ujlaki contra Bogdan vaivodam Moldaviae, ratione castri Küküllővár.

Amicis suis Reverendis capitulo ecclesiae Albensis Transsilvanae. Emericus [de Peren comes perpetuus] comitatus Abawywariensis, regni Hungariae palatinus et iudex Comanorum. Amicitiam paratam cum honore. Dicitur nobis in persona Generosae ac Magnificae dominae Katherinae consortis Illustris domini Laurentii ducis de Wylak, quodlicet [alias] castrum Kykellew vocatum in partibus Transylvanis in comitatu de Kykewllev habitum simulcum caeteris universis possessionibus portionibusque et iuribus possessionariis, aliis quoque utilitatibus et pertinentiis quibuscunque ad idem castrum de iure pertinere debentibus, quocunque nomine vocitatis in ipsam dominam exponentem per mortem et decessum condam Magnifici Johannis Pongracz de Dengeleg, genitoris ac Mathiae similiter Pongracz fratris ipsius dominae exponentis uterini in ipsam dominam exponentem titulo pignoris iuxta regni consuetudinem pleno iure devolutum et redactum extiterit; tamen olim dominus Mathias rex statim post mortem

et decessum praefati condam Johannis Pongracz, patris ipsius dominae exponentis circa annum videlicet Domini Millesimum 1476 quadringentesimum septuagesimum sextum praeteritum idem castrum Kykellew a manibus praefati condam Mathiae Pongracz, fratris dictae dominae exponentis absque omni pecuniaria solutione et satisfactione indebite ac potentialiter abstulisset et tandem condam Illustri domino Stephano waidae terrae Moldaviae tradidisset, quod scilicet castrum Kykellew simulcum dictis possessionibus et pertinentiis suis nunc apud manus Illustris domini Bogdan, filii dicti domini Stephani vaivodae terrae Moldaviae haberetur et idem castrum cum suis pertinentiis modo simili idem dominus Bogdan indebite atque potentialiter detineret apud se de praesenti, in praeiudicium et dampnum dictae dominae exponentis valde magnum. Super quo Vestram Amicitiam praesentibus petimus diligenter, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo praesente Alexius de Haranglab, aut . . . aliis absentibus homo noster memoratum dominum Bogdan vaivodam Moldaviae 13. Jan. contra annotatam dominam exponentem ad octavas festi Epiphaniarum Domini nunc venturas, domini Petris comitis iudicis curiae regiae ac vaivodae Transylvani evocet in praesentiam rationem superinde redditurum ; litis pendentia, si quae foret inter ipsos non obstante : insinuandum ibidem eidem, ut sive ipse octavis in praedictis coram dicto domino vaivoda Transylvanensi compareat, sive non, idem dominus vaivoda ad partis comparentis instantiam id faciet, in praemissis, quod iure videbitur expedire ; etc.

Datum Budae feria quarta proxima post festum Pentecostes. Anno Domini Millesimo quingentesimo septimo.

Titulus : Amicis suis Reverendis capitulo ecclesiae Albensis Transylvanae pro Generosa ac Magnifica domina Katherina consorte Illustris domini Laurentii ducis de Wylak contra Illustrem dominum Bogdan vaivodam Moldaviae ad octavas festi Epiphaniarum Domini nunc venturas in praesentiam domini vaivodae Transsylvani. Evocatoria et insinuatoria.

(Originale. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 29919.)

Exequutio facta fuit in festo Omnium Sanctorum in Bódogasz- 1. Nov. szonyfalva in comitatu de Kekellew in pertinentiis castri Kikellewar existentibus, contradicentes nomine Bogdan vaivodae terrae Moldaviae providus Benedictus iudex et socii.

66.

Buda, 29. Novembris 1507.

Comes Petrus Szentgyörgyi vaivoda Transylvanus conventui ecclesiae de Kolozsmonostor.

Mandatum evocatorium pro parte dominae Catherinae consortis Laurentii Ujlaki ratione quartalitiae suae de castro Küküllővár contra Bogdan vaivodam Moldaviae.

Amicis suis Reverendis, conventui ecclesiae de Colosmonostra. Comes Petrus comes de Sancto Georgio et de Bozyn, iudex curiae Serenissimi principis domini Wladislai Dei gratia regis Hungariae, Bohemiae, etc. necnon waivoda Transsilvanus et Siculorum comes. Amicitiam paratam cum honore. Dicitur nobis in persona Generosae dominae Katherinae consortis Illustris domini ducis Laurentii de Wylak, filiae videlicet Magnifici condam Johannis Pongracz de Dengeleg alias vaivodae Transsilvanensis etc., quod ipsa iura sua quartalitia, necnon dotem et res parafernales Generosae condam dominae Elizabethae matris suae relictae scilicet praefati condam Johannis Pongracz sibi de castris Kykellewwar, in de Kykellew, ac Almas in de Kolos et Thorozko nominatis in Thordensi, item oppidis Buza in de Doboka et Aldyod appellatis in Hunyadiensi comitatibus partium Transsilvanarum existentia, necnon universis oppidis, possessionibus, villis, praediis portionibusque et iuribus possessionariis quocunque nomine vocitatis ac ubilibet et in quibuscunque comitatibus earundem partium Transsilvanarum adiacentibus ad eadem castra Kykellewwar, Almas et Thorozko, necnon oppida Buza et Aldyod de iure et ab antiquo spectantibus, quae scilicet praelibati condam Johannis Pongracz patris sui praefuissent, iuxta regni consuetudinem provenire debentibus a Spectabili et Magnifico Bogdano vaivoda Moldaviensi ac Josa de Som comite Themesiensi et partium regni inferiorum capitaneo generali, Moyse Buzlay de Gergellaka ianitorum et Emerico Deesi de Themeschel dapiferorum regalium magistris ac Joanne Tharczay de Thothselmes alias Siculorum comite, apud quorum scilicet manus, inde huiusmodi castra et oppida simul cum dictis eorundem universis pertinentiis haberentur, ipsum utputa castrum Kykellewwar, apud dicti domini Bogdani vaivodae . . . unacum praenarratis eorundem castrorum et oppidorum pertinentiis universis existerent, rehabere vellet ; iure admit-

tente legeque regni requirente. Super quo Vestram Amicitiam praesentibus petimus diligenter, quatenus vestrum mittatis hominem, pro testimonio fide dignum, quo praesente Johannes vel Paulus de Thotewr, aut *socii*, aliis absentibus, homo noster de curia regia consequenterque sede nostra vaivodali ad id specialiter transmissus, erga praefatos dominum Bogdanum vaivodam Moldaviensem ac . . . accedens, ammoneat eosdem dicatque et committat eisdem nomine regio verboque nostro vaivodali, ut ipsi praescripta iura quartalitia praefatae dominae Katherinae exponentis, necnon dotem [et res] parafernales annotatae condam dominae Elizabeth matris suae sibi de praescriptis castris et oppidis atque eorundem castrorum et oppidorum pertinentiis praenotatis, quae scilicet, ut praemittitur praelibati condam Johannis Pongracz praefuissent, iuxta dicti regni consuetudinem provenire debentibus eidem dominae exponenti extradare reddereque debeant et teneantur. Quae si fecerint, bene quidem, alioquin evocet eosdem contra antefatam dominam exponentem ad octavas festi Epiphaniarum Domini proxime venturas nostram vaivodalem in praesentiam rationem superinde reddituros ; etc.

Datum Budae in vigilia festi Beati Andreae apostoli. Anno Domini Millesimo quingentesimo septimo.

Titulus: Amicis suis Reverendis conventui ecclesiae de Colosmonostra pro Generosa domina Katherina, consorte Illustris domini Laurentii ducis de Wylak filia videlicet Magnifici condam Johannis Pongracz de Dengeleg vaivodae Transsilvanensis. Ammonitoria.

(Originale. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 27791.)

67.

Gyulafehérvár, 30. Decembris 1507.

Capitulum ecclesiae Albensis Transylvaniae Leonardo Barlabási de Héderfája vicevaivodae Transylvani.

Relatio statutionis Affrae et socii in possessione Bajon contradicente Bogdan vaivoda Moldaviae.

Introduci facit Affram filiam condam Nicolai de Vizakna et Nicolaum filium condam Francisci de eadem Vizakna in dominium totalis possessionis Bajon vocatae in pertinentiis castri Kykellewar in comitatu de Küküllő existentis et habitae in festo beati Johannis
27. Dec. Apostoli et Evangelistae. Adfuerunt et contradixerunt Martinus Kozma et Brictius Magyar incola eiusdem possessionis in per-

sona Spectabilis et Magnifici domini Bogdani vaivodae Moldaviensis, domini ipsorum.

Datum quarto die dici executionis praenotatae. Anno Domini supradicto.

(Conceptus. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 30513.)

68.

Buda, 6. Januarii 1508.

Wladislaus II. rex Hungariae pro Radulio vaivoda Valachiae.

Joannes Tharczay remissa arce Algyógy in comitatu Hunyad sita, quae ob praestitam fidelitatem Radul vaivodae Valachiae data est, pro 7000 florenis arcem Onód, similiter in Hunyad sitam, accipit a rege.

Nos Wladislaus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod licet nos superiori anno recensitis servitiis illis, quae fidelis noster Egregius Johannes Tharczay de Thothselmes, protunc comes Siculorum nostrorum, nobis et huic regno nostro diversis ac necessariis in rebus variisque item temporibus impendit, simul etiam quantas et quam multiplices expensas et sumptus in eisdem servitiis nostris et regni variisque officiolatibus, quos a nobis tenuit, maxime vero, quum honore comitatus Siculorum nostrorum a nobis fungeretur, ob nonsolutionem salarii sui fecerit et profuderit, facile in animum revocantes, cum eodem Johanne Tharczay, post factam super debitis suis, quibus eidem tam in sortem dicti salarii sui, quam ratione praedictorum servitiorum suorum obligabamur calculationem, tandem in duodecim milibus florenorum, ex quo illam ob alias graves et ingentes nostras et regni nostri necessitates protunc in parata pecunia ipsi Johanni Tharczay nequaquam persolvere, sed nec aliter ipsum contentare potuimus, quo securus de rehabitione pecuniarum suarum a nobis redderetur, oppidum nostrum Aldyod vocatum, in comitatu Hunyadiensi, in partibus scilicet regni nostri Transsilvanis habitum, ad nos tam per viam concordiae cum Illustri domina Beatrice relicta ac Elizabeth filia condam Illustris Johannis Corvini ducis ac regnorum nostrorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae bani desuper factae, quam etiam per defectum seminis eiusdem ducis ac Christophori filii eiusdem, vetusto ac optimo iure huius regni nostri deventum et devolutum, simul cum omnibus possessionibus et pertinentiis eiusdem oppidi, ipsi

Johanni Tharczay infra tempus redemptionis eiusdem inscripserimus et impignoraverimus; nunc tamen, quum nuntius et orator fidelis nostri Spectabilis ac Magnifici Radwl waywodae partium regni nostri Transalpinarum ad nos applicuisset,[1] inter aliasque legationis suae partes et articulos, fidem ac integritatem eiusdem domini sui, animique ipsius in nos et sacram huius regni nostri coronam firmam constantiam ac nobis et huic regno nostro semper serviendi promptitudinem diffuso satis et prolixo sermone explicasset, simul etiam nomine et in persona eiusdem waywodae nostri, domini scilicet sui, instantius nobis cum summa gratiarum actione supplicasset, quod tanti et tam ardentis ipsius erga sacram huius regni nostri coronam desiderii et fidei rationem habere, et iam tandem nostram in ipsum waywodam gratiam et affectionem, quandoque etiam oblatione et pollicitatione nostra firmatam, in effectum perducere et huiusmodi nostram benivolentiam exhibitione reali in eum ostendere et declarare dignaremur: Nos animo repetentes, necessarioque considerantes, quantae accessioni et utilitati, tam arcta et vehemens ac officiosa ipsius waywodae nostri in nos

---

[1] De hoc apud Nicolaum Istvánfi (pag. 35. Historiarum de rebus Ungaricis) e converso haec invenimus: Per eos dies Veneti belli rumoribus, qui passim increbuerant, excitus Radulo, Transalpinae Valachiae, quae etiam montana vocatur, princeps, tam clientelae suae, quae antiquo iure reges Hungariae respicit, declarandae causa, quam pro aliis rebus, ad Vladislaum Budam venit, equos militares, regio more instratos ac asturcones optimi generis; acinaces, auro gemmisque ornatos, aliaque dona adferens, versatusque apud regem aliquamdiu mansit, auctus officiis honoribusque. Postea Thoma Bocatio cardinale, Petro comite Sancti Georgii ac Josepho Somio, nec non Moyse Buslavio, praefecto aulae et Benedicto Battianio, qui in aerarii praefectura, Stephano Telegdino magistratu abeunte, successerat, obnixe eum commendantibus, oppidum satis frequens et celebre Aldiodum, cum amplis latifundiis redditibusque, in Transilvania situm, a rege donativi nomine, quod eius quoque heredes sequeretur, obtinuit. Fuerat Aldiodum antea Joanni Tharcziano, e regione Pannoniae superioris, Polonis vicinae, Sarosiana, nobili viro, ab Vladislao certis conditionibus collatum, quo tempore is Siculorum comes, uti vocant, ius illis populis dicebat. Sed, quum Raduloni oppidum istud propinquius commodiusque esset, rex Joannem Tharczianum partim praesenti pecunia pro eo numerata, partim tradita ei arce Onodia, contentum reddidit. Quo munere Radulo laetus, gratiis Vladislao actis, in suam provinciam incolumis reversus est. Neque ea liberalitas et munificentia frustra fuit; quandoquidem ille, non immemor muneris sui, non tantum erga Vladislaum regem grati animi meritis officiisque propensissimum se praebuit; verum etiam in partibus Ludovici filii et successoris usque ad extremum vitae regnique eius finem integra constantique fide permansit.

et dictam sacram coronam nostram observantia et integritas non tantum huic regno, verum etiam universae reipublicae christianae hucusque fuerit, sitque vel deinceps futura, ob idque non esse a nobis negligendum, quin liberalitatis nostrae munificentia eundem waywodam nostrum, quo idem incepta iam pridem et hucusque observata in nos fide et devotione eo magis solidetur et confirmetur, gratiose amplectamur, ipsumque obnoxiorem obligatioremque huic regno nostro et eius sacrae coronae reddamus. Cum igitur diu multumque nobiscum reputassemus, quaenam et qualia bona in hoc regno nostro, vel partibus sibi subiectis, sibi et dominio suo viciniora eidem conferre possemus, coniecta tandem mente nostra ad praefatum oppidum Aldyod, quod ipsi waywodae nostro, utpote in partibus regni nostri Transilvanis habitum, vicinius existit, illud unacum universis suis pertinentiis a praefato Johanne Tharczay repetivimus ; qui, ut bonus et fidelis subditus, voluntati inprimis nostrae, deinde etiam petitioni dominorum consiliariorum nostrorum . . . aliorumque dominorum tunc apud nos praesentium (ut par erat) acquiescens, oppidum ipsum una cum praedictis suis pertinentiis nobis remisit et restituit per nos tandem praefato waywodae nostro, ut praefertur, conferendum et tradendum. Quapropter nos . . . Johanni Tharczay suique heredibus et posteritatibus universis . . . castrum nostrum Olnod vocatum, in comitatu Borsodiensi habitum . . . conferendum duximus.

Datum Budae in festo Epiphaniarum Domini. Anno eiusdem Millesimo quingentesimo octavo. Regnorum nostrorum Hungariae etc. anno decimo octavo, Bohemiae vero tricesimo octavo.

Wladislaus Rex manu propria scripsit.

(Originale, pergamenaceum. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 21803. Edidit : Georgius Pray : Commentarii historici pag. 193—196.)

69.

Kolozsvár, 24. Januarii 1508.

Comes Petrus Szentgyörgyi vaivoda Transylvanus capitulo ecclesiae Albensis Transylvanae.

Mandatum restatutionis et reambulationis castri Küküllővár pro parte dominae Catherinae consortis ducis Laurentii Ujlaki per Bogdan vaivodam Moldaviae indebite et potentialiter retenti, cum serie sententiae capitalis dicti vaivodae, non venientibus ad diem iudiciariae dictae causae.

Amicis suis Reverendis capitulo ecclesiae Albensis Transylvanae. Comes Petrus comes de Sancto Georgio et de Bozyn iudex curiae Serenissimi principis domini Wladislai Dei gratia regis Hungariae, Bohemiae etc., necnon vaivoda Transylvanus et Siculorum comes. Amicitiam paratam cum honore. Noveritis, quod Balthasar de Orozy pro Generosa ac Magnifica domina Katherina consorte Illustris domini Laurentii ducis de Wylak cum procuratoriis litteris capituli ecclesiae Chasmensis iuxta continentiam litterarum nostrarum prorogatoriarum ac vestrarum evocatoriarum et insinuatoriarum in praesentibus octavis 13. Jan. festi Epiphaniarum Domini in figura nostri iudicii comparens contra Illustrem dominum Bogdan vaivodam Moldaviensem easdem litteras vestras evocatorias et insinuatorias nobis ad amicabilem litteratoriam petitionem Spectabilis et Magnifici domini Emerici de Peren comitis perpetui comitatus Abawyvariensis regni Hungariae palatini et iudicis Comanorum rescriptas tenoremque litterarum eiusdem domini Emerici palatini Budae feria quarta proxima post festum Pentecostes in anno Domini Millesimo 26. Maii quingentesimo septimo proxime praeterito[1] emanatarum vobisque directarum verbaliter in se habentes, asserentes actionem et propositionem dictae dominae actricis litteris contineri in eisdem nobis praesentavit ;[2] etc. Vos igitur amicabilibus petitionibus eiusdem domini Emerici de Peren palatini etc. gratum praebentes consensum unacum Elia de Zewkefalwa homine suo palatinali unicum hominem videlicet discretum magistrum Albertum rectorem altaris Decem milium militum et martyrum in ipsa ecclesia vestra fundati ad praemissa suo modo peragenda vestro pro testimonio fide dignum transmisissetis. Qui tandem exinde ad vos reversi vobis uniformiter retulissent eo modo, quomodo ipsi in 1. Nov. festo Omnium Sanctorum proxime praeterito ad possessionem Bodogazzonfalwa vocatam in dicto comitatu de Kykellew habitam et ad dictum castrum Kykellew pertinentem accessissent, ibique idem homo palatinalis dicto vestro testimonio praesente memoratum dominum Bogdan vaivodam terrae Moldaviae providis Benedicto iudice, Petro Nagy et Benedicto Kys iuratis, possessionis eiusdem id videndum et audiendum contra annotatam dominam 13. Jan. Katherinam actricem ad praescriptas octavas dicti festi Epiphaniarum Domini tunc venturas nostram evocasset in praesentiam

---

[1] In originali : praeteritum.

[2] Vide textum documenti annotato de anno 1507 sub No. 65.

rationem superinde reddituram, litis pendentia, si qua fieret inter ipsos non obstante, insinuasset ibidem eidem, ut sive ipse octavis in praedictis coram nobis compareret, sive non, nos ad partis comparentis instantiam id faceremus in praemissis, quod iure videretur expediri. Quibus quidem octavis festi Epiphaniarum Domini instantibus praefatus dominus Bogdan vaivoda in causam attractus per annotatum Balthasar de Orozy legitimum procuratorem dictae dominae actricis in persona eiusdem congruis diebus ipsarum Octavarum coram nobis expectatus, eandem nostram in praesentiam non venit, neque misit, se mediante aliis litteris nostris iudicialibus exinde confectis in iudiciis aggravari permittens, postulans praefatus procurator dictae dominae actricis in persona eiusdem eidem ex parte memorati in causam attracti per nos in praemissis iuris aequitatem impertiri, verum, quia in persona dictae dominae actricis praemissa querimonia pro praenotatis actibus potentiariis contra et adversus praefatum dominum Bogdan vaivodam in causam attractum memorato domino Emerico de Peren comiti et palatino nostro praemisso . . . fuisse idemque Bogdan vaivoda in causam attractus eiusdem domini Emerici comitis et palatini ac vestrorum homines praescripta insinuatione subsequenti ad dictas praesentes octavas festi Epiphaniarum Domini nostram in praesentiam evocatus exstitisse ad easdemque Octavas memoratus Bogdan vaivoda in causam attractus eandem nostram in praesentiam venire vel mittere non curasset, sed se in suae culpabilitatis manifestum iudicium a facie iuris et iustitiae penitus absentisse praedictis iudiciorum oneribus se aggravari permisisse ex praemissis reperiebatur manifeste ; propter quod praenotatum castrum Kykellew apud manus praelibati Bogdan vaivodae in causam attracti modo habitum simulcum praetactis universis possessionibus, portionibusque et iuribus possessionariis ad idem castrum de iure spectantibus aliisque utilitatibus et pertinentiis quibuslibet eidem dominae actrici restatui, nichilominusque pro huiusmodi indebita et potentiaria detentione dicti castri Kykellew et pertinentiarum eiusdem idem Bogdan vaivoda in causam attractus licet in facto potentiae maioris, ex eoque in sententia capitali ac amissione cunctorum iurium suorum possessionariorum rerumque et bonorum suorum quorumlibet intra ambitum harum partium Transsylvanarum ubilibet existentium et adiacentium convinci deberet et aggravari. Quia tamen iuxta statuta dominorum regum Hungariae laudabilemque et approbatam praedicti regni Hungariae, consequen-

terque partium istarum Transsylvanarum consuetudinem ab antiquo in talibus observari solitam personae masculini sexus, contra femineos et e converso femineus sexus contra masculinos non in ipsa capituali sententia, sed in emendis dumtaxat capitum suorum rerumque et iurium possessionariorum amissione condempnari solent et aggravari : ideo memoratus dominus Bogdan vaivoda in causam attractus pro praemissa, ut praefertur, indebita potentiariaque detentione dicti castri Kykellew ac pertinentiarum eiusdem contra et adversus praefatam dominam Katherinam actricem in emenda capitis sui, ex eoque in centum marcis homagialibus ratione sui baronatus quadringentos florenos auri facientibus ipsi solummodo dominae actrici persolvendis, praeterea in amissione universorum iurium suorum possessionariorum, rerumque et bonorum quorumlibet intra ambitum harum pertinentiarum Transsylvanarum ubilibet existentium et adiacentium ipsum solum proprie et praecise concernentium in duabus nostris iudiciariis, in tertia vero partibus dictae dominae actricis, partis scilicet adversae manibus devolvendis et applicandis convinci et aggravari debere nobis ac nonnullis harum partium Transsylvanarum nobilibus, sedis scilicet nostrae iudiciariae iuratis coassessoribus nobiscum in examine praesentis causae pariter consedentibus perspicue agnoscebatur ; de quorum consilio praematuro nos antedictum castrum Kykellew simulcum praetactis universis possessionibus portionibusque et iuribus possessionariis ad idem castrum spectantibus, aliisque cunctis utilitatibus et pertinentiis eiusdem iam fatae dominae Katherinae actrici readiudicantes reddique et modo subscripto restatui committentes nihilominusque saepedictum dominum Bogdan vaivodam praetextu antelatae potentiariae indebitaeque detentionis eiusdem castri et pertinentiarum suarum adversus ipsam dominam actricem in emenda capitis sui ex eoque in centum marcis homagialibus ratione dicti baronatus sui, quadringentos florenos auri, ut praefertur, facientibus eidem dumtaxat dominae actrici persolvendis, praeterea in amissione praenarratorum universorum iurium suorum possessionariorum rerumque et bonorum quorumlibet intra terminos et limites partium istarum Transsylvanarum ubilibet, uti praemittitur adiacentium, existentiumque et habitorum in duabus nostris iudiciariis, in tertia vero partibus praedictae dominae actricis partis scilicet adversae manibus devolvendis et reddundorum convictum et aggravatum esse decernentes atque committentes, Vestram Amicitiam praesentibus petimus diligenter, quatenus

vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo praesente magister Stephanus de Galacz aut Salathiel de Fratha, vel Christophorus de Kerezthwr, sin Johannes de Zwchak, seu Petrus de Bochar, aliis absentibus homo noster de sede nostra iudiciaria per nos ad id specialiter transmissus primo et principaliter ad facies praescripti castri Kykellew vicinis et commetaneis eiusdem castri universis inibi legitime convocatis et praesentibus accedentibus restatuat idem castrum Kykellew simulcum dictis universis possessionibus, portionibusque et iuribus possessionariis ad idem spectantibus, aliisque cunctis utilitatibus et pertinentiis suis eidem dominae actrici praemisso iure sibi incumbente possidendum, contradictione praefati domini Bogdan vaivodae convicti et aliorum quorumlibet praevia ratione non obstante ; tandem vero ad facies cunctorum aliorum bonorum et iurium possessionariorum eiusdem domini Bogdan vaivodae ubivis intra ambitum harum partium Transsylvanarum habitorum, ipsum solum proprie et praecise concernentium vicinis et commetaneis eorundem ac filiis et filiabus et generationis eiusdem convicti hominibus universis inibi legitime convocatis et praesentibus accedentibus, habita prius eorundem iurium possessionariorum legitima reambulatione et condigna aestimatione, exclusis etiam prius portionibus aliorum quorumlibet de eisdem et primo de rebus et bonis suis mobilibus, tandem vero, si necesse fuerit, de eis iuribus possessionariis eiusdem convicti tot et tantum, quot videlicet et quantum se ad valorem dictarum centum marcarum homagialium quadringentos, ut praemissum est, florenos auri facientium, extendere videbitur, separando et excidendo occupet, occupataque tantum modo manibus praefatae dominae actricis applicet et assignet titulo pignoris possidenda. Tandemque eadem iura possessionaria occupata, quae supermanserunt in duabus nostris iudiciariis, in tertia vero partibus antefatae dominae actricis, partis scilicet adversae manibus tamdiu per nos et eandem partem adversam, donec eadem a nobis et ipsa parte adversa in condigna aestimatione redimantur, similiter titulo pignoris statuat possidenda semper ex contradictione praefati domini Bogdan vaivodae convicti et aliorum quorumlibet praevia ratione non obstante. Res etiam et bona eiusdem convicti, si quae reperire poterit modo simili exclusis portionibus aliorum quorumlibet de eisdem aufferat, easdemque et eadem similiter in duabus nostris iudiciariis, in tertia vero partibus dictae partis adversae manibus applicet et assignet. Illis autem, qui se huiusmodi iura possessionaria occupata redimere velle asseruerunt [ad] octavas

festi Epiphaniarum Domini nunc venturas legitime perdurandas coram nobis comparendis praefigat et deputet, occultatores vero dictarum rerum et bonorum, si qui fuerint easdemque et eadem ad ammonitionem nostri et vestri hominum reddere recusaverint, evocet [eosdem] homo noster contra annotatam dominam actricem nostram in praesentiam octavas ad praedictas rationem occultationis eorundem reddituros. Et post haec huiusmodi possessionariae reambulationis, aestimationis, occupationis, statutionis ac homagii solutionis, necnon titulo pignoris statutionis, rerumque et bonorum ablationis seriem, cum dicta iura possessionaria se redimere velle asserentium occultatorum et evocatorum, si qui fuerint, nominibus octavas ad praedictas, ut fuerit expediendum, nobis suo modo rescribatis.

Datum Coloswar, duodecimo die octavarum festi Epiphaniarum Domini praedictarum. Anno eiusdem Millesimo quingentesimo octavo.

Titulus: Amicis suis Reverendis capitulo ecclesiae Albensis Transsylvanensis pro Generosa ac Magnifica domina Katherina consorte Illustris domini Laurentii ducis de Wylak contra Illustrem dominum Bogdan vaivodam Moldaviae super quadam possessionaria restatutione, reambulatione, aestimatione, occupatione ac homagii solutione et satisfactione, necnon pignoris statutione, rerumque et bonorum ablatione per nostrum et vestrum homines modo intrascripto fiendis. Quarum series, ut fuerit expediendum ad octavas festi Epiphaniarum Domini nunc venturarum legitime perdurandarum est reportanda.

Proclamata et extradata per me Magistrum Stephanum Werb[ew]czii. Adiudicatum.

(Originale. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 29920.)

70.

Buda, 2. Februarii 1508.

Wladislaus II. rex Hungariae capitulo ecclesiae Albensis Transylvanae.

Mandatum statutorium super possessione Algyógy in comitatu Hunyadiensi existenti pro parte Radul vaivodae Valachiae Transalpinae et eius familiae.

Wladislaus Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Fidelibus nostris capitulo ecclesiae Albensis Transsilvanae. Salutem et gratiam. Cum nos animadvertentes saneque considerantes integerrimam fidem ac fidelitatis constantiam servitiorumque

gratissima et cumulata merita fidelis nostri Spectabilis et Magnifici Radwl waywodae partium regni nostri Transalpinarum, quae idem sacrae primum huius regni nostri Hungariae coronae praedecessoribusque nostris Serenissimis ac inclytis regibus huius regni nostri felicium recordationum et deinde etiam nobis felici omine ipsis succedentibus, semper praestanti constantia animoque promptissimo pro voto nostro exhibuit et impendit, exhibereque vel deinceps nobis item et Illustrissimis liberis ac successoribus nostris dedit ; volentes igitur eundem gratia et liberalitatis nostrae munimine prosequi, oppidum nostrum Aldyod vocatum in partibus regni nostri Transsilvanis ac in comitatu Hwnyadiensi habitum . . .[1] memorato Radwl waywodae nostro Transalpinensi et per eum Generosae puellae Anka vocatae filiae ac Wlad similiter waywodae, fratri eiusdem Radwl vaivodae nostri carnali, ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis vigore aliarum litterarum nostrarum donationalium superinde confectarum in perpetuum contulerimus velimusque eundem in dominium eiusdem ac pertinentiarum suarum per nostrum et vestrum homines legitime facere introduci. Super quo Fidelitati Vestrae harum serie firmiter praecipiendo mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo praesente Ladislaus de Folth aut . . . aliis absentibus homo noster, ad facies dicti castri Aldyod ac suarum pertinentiarum . . . introducat praefatum Radwl waywodam nostrum in dominium eiusdem castri Aldyod et suarum pertinentiarum, statuatque idem ac easdem eidem praemissae nostrae donationis titulo ipsi incumbenti perpetuo possidendum, si non fuerit contradictum. Contradictores vero, si qui fuerint, evocet eosdem contra annotatum Radwl waywodam nostrum ad terminum competentem ; etc.

Datum Budae, in festo Purificationis Beatissimae Mariae Virginis. Anno Domini Millesimo quingentesimo octavo. Regnorum nostrorum Hungariae etc. anno decimo octavo, Bohemiae vero tricesimo octavo.

Titulus : Fidelibus nostris capitulo ecclesiae Albensis Transsilvanae pro Spectabili et Magnifico Radwl waywoda nostro Transalpinensi. Introductoria et statutoria.

(Originale. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 30976.)

---

[1] Praetermisimus ea, quae leguntur in litteris donationalibus sub No. 68. exaratis.

Exequutio facta est feria sexta ante dominicam Ramis 14. Apr. Palmarum, ut hac die, ita etiam feria secunda, quarta scilicet die statutionis et septima, die sexta statutionis plures contradixerunt.

71.

Buda, 26. Septembris 1508.

Wladislaus II. rex Hungariae comiti Petro Szentgyörgyi vaivodae Transylvani.

Gratias agens pro relationibus de rebus Valachiae actis, eius propensionem petit pro vaivoda Mihnea, etsi legati ad se mittendi sint. Vias versus Valachiam quamprimum aperiendas esse optat, ut mercatores tute pertransire possint.

Wladislaus Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc.

Spectabilis et Magnifice, fidelis nobis sincere dilecte. Quali legatione Egregius Paulus Literatus, familiaris vester, praesentium ostensor, ad nos a vobis missus fuerit, plane et ad unguem intelleximus, optavitque nomine vestro, ut eum quamprimum expediremus, relationemque nostram in scriptis daremus. Et quamvis paucis ante diebus nos fidelem nostrum Egregium Emericum Czobor, plena nostra informatione isthuc ad vos et etiam fidelem nostrum vaivodam Moldaviae expediverimus, de hisque omnibus per eundem plene intimaverimus, quem iam isthic esse existimamus: nihilominus placuit nobis, quod vos rursum pro vestro debito officio singularique vestra erga Maiestatem Nostram fidelitate de rebus praesertim Transalpinis nos certiores reddideritis. Itaque date operam omnibus modis, quibus potestis, habita bona et sufficienti ratione honoris nostri regnorumque nostrorum, ut ipse Myhne vaivoda, prout constituit facere, oratores suos insignes, speciales auctoritate, officio et honore ornatos, in suo nomine et voluntate ac consensu omnium boyaronum et consiliariorum totiusque illius provinciae nostrae ad nos plena instructione, integra auctoritate potestateque et facultate mittat, et commodo eoque apparatu et honore, quoad Maiestatem Nostram mittere debet; postquam ipse, ut iam ab omnibus dicitur, utque intelligimus, est paratus una cum illo regno nostro nobis, liberis et successoribus nostris, regibus Hungariae ac huic sacrae nostrae coronae, more praedecessorum suorum perpetuo, fideliter, integre et constanter vel etiam melius servire, quod autem ipse oratores suos mittere debeat, hoc ex nostra voluntate processisse, neque ipse, neque etiam sui

ullo pacto intelligant. Cum autem praefatos oratores miserit et tales, quales, taliterque, qualiter mittere debet, miserit, Fidelitas Vestra eosdem isthic non retineat, neque cum eis quicquam concludat, sed ipsos mox et incontinenter ad nos mittat, qui cum venerint, legationemque ipsam nobis exposuerint et interea etiam absque dubio ipse Czobor redibit, vel qualiter in rebus nostris processerit, nobis litteris aut nuntiis significabit, videbimus postea, quid nobis faciendum erit. Itaque Fidelitas Vestra poterit eidem vaivodae Myhnae significare nomine suo, qualiter iam diu Fidelitas Vestra et per se, et per suos amicos, secundum ipsius voluntatem, ad suam petitionem pro ipso apud Maiestatem Nostram intercesserit, ut ipse consensu et confirmatione nostra, in praefato regno nostro Transalpino, uti verus et legitimus vaivoda permanere possit, praesertim postquam intellexit hoc, quod ipse omnia sit paratus facere, unacum suis omnibus boyaronibus et cum tota illa nostra provincia, quaecunque Maiestas Nostra Regia voluerit, sitque paratus iurare et promittere ac etiam perpetuo omnia inviolabiliter una cum suis observare et nunc quoque Fidelitas Vestra apud nos per suos speciales oratores, praesentium scilicet exhibitores, intercessit et quod credit Fidelitas Vestra, immo quasi etiam pro comperto habet, quod, postquam nos mentem et animum suum ab oratoribus fidelitatemque et debitam oboedientiam ac paratam bene, fideliterque serviendi voluntatem intelleximus, quod nos ipsum a nobis non alienabimus, non abiiciemus, sed fortassis vestra intercessione eius servitia acceptabimus et supplicationibus suis tandem locum relinquemus. His et aliis rebus pulchro modo, sanoque consilio, quibus Fidelitati Vestrae pro rei et temporis conditione melius et consultius videbitur, inducat ipsum per oratorem et nuntium suum, ut suos oratores ad Maiestatem Nostram mittat. Volumus enim, ut omnem spem eidem de nobis promittatis, neque, ut eum in omnibus nostro nomine assecuretis, neque, ut eidem spem iam conceptam et eidem qualitercunque promissam adimatis. Et cum sui oratores venire inceperint, visum fuit Maiestati Nostrae admodum quadrare, ut etiam vos aliquem specialem vestrum hominem eisdem adiungeretis, medio cuius rursum supplicaretis nobis penes voluntatem ipsius et hoc etiam eidem intimare potestis, quod vos ita facere statuistis, quando ipse suos miserit oratores, iudicio nostro non esset malum, ut vos quoque ostenderetis ei, quod sicuti alias pro eo libenter intercessistis apud nos, ita etiam nunc, quando oratores sui apud nos erunt, intercedere vultis. Quantum vero ad occlusionem illius viae, com-

munis Transalpinam versus attinet, ut negotiatores ultro citroque more alias consueto quiete, pacifice negotia sua exequi possint, volumus omnino, ut quamprimum aperiatur, quo ipsi mercatores libere agere possint, nec prius, quantum nobis videtur, claudi debuisset ; nisi interea aliquid aliud emergat, quod hanc nostram voluntatem immutare deberet, illud committimus iudicio et voluntati vestrae. De rebus autem novis, nobis per hunc suum familiarem et nuntium intimatis, agimus Fidelitati Vestrae ingentes gratias, rogamusque ipsam et requirimus, ut etiam deinceps, quicquid audire et intelligere poterit, vel ab Turcis vel Zophy Tartarisve, aut ab aliis, quod nos pro regnorum nostrorum tuitione et provisione facienda scire debeamus, Fidelitas Vestra suo consueto studio et diligentia nobis quamprimum significet, ut Dei clementissimi gratia et adiutorio, pro nostro summo et incredibili quodam desiderio, omnibus in tempore occurrere et prospicere possimus, quod ipsam diligentissime et vigilantissime pro Maiestatis Nostrae erga se singulari perpetuaque gratia et beneficentia facturam non dubitamus.

Datum Budae, feria tertia proxima ante diem Sanctorum Cosmae et Damiani martirum. Anno Domini Millesimo quingentesimo octavo.

Commissio propria domini regis.

Titulus : Spectabili et Magnifico comiti Petro, comiti de Bozyn et de Sancto Georgio, iudici curiae nostrae ac vaivodae partium regni nostri Transilvanarum, necnon comiti Siculorum etc. Fideli nobis sincere dilecto.

(Originale. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 21783. Edidit Pray: Commentarii historici pag. 189—193 et «Történelmi Tár» 1906. pag. 182—184.)

72.

[Buda, 1508.]

Wladislaus II. rex Hungariae Sigismundo I. regi Poloniae.

Relationibus acceptis vaivodam Valachiae per legatos suos attentum facere rogat, ne sedem suam relinquat et quietus sit de suo auxilio.

Spectabilis et Magnifice fidelis et affinis nobis sincere dilecte. Scribitis nobis waywodam nostrum Transalpinensem per Caesarem Turcorum in conspectum suum et ad portam suam esse vocatum, velleque ipsum waywodam omnino ingredi, quod si fieret, plane

nobis et huic regno sacraeque coronae nostrae valde detrimentosum foret. Idcirco vos hortamur et rogamus, ut unum nuntium et hominem vestrum ad ipsum waywodam quamprimum mittatis, cuius medio persuadeatis illi rationibus et viis omnibus, quibus vobis videbitur ad rem nostram et huius regni, ne ingrediatur, sed persistat in sede sua, nos enim eum minime derelinquere, sed totis viribus nostris et huius regni eidem succurrere omnique ope et auxilio adesse et manu tenere ac defendere eum volumus.

(Liber formularum archiepiscopi Nicolai Oláh, fol. 127. Bibliotheca conventus de Jászó. Ms. No. 78.)

73.

Kolozsvár, 20. Januarii 1509.

Comes Petrus Szentgyörgyi vaivoda Transylvanus de pacto et confoederatione cum Bogdano vaivoda Moldaviae initis.

Nomine regis et filii vaivodam in omnibus periculis et invasionibus perpessis se adiuturum esse promittit.

Nos comes Petrus comes de Sancto Georgio et de Bozyn iudex curiae Serenissimi principis domini Wladislai, Dei gratia regis Hungariae, Bohemiae etc., necnon waivoda Transylvanus et Siculorum comes. Recognoscimus per praesentes, quod quia nos cum Spectabili et Magnifico domino Bogdano waivoda Moldaviensi pactum et confoederationem infrascriptam sicuti et quemadmodum nostrorum hominum et familiarium medio, ita vigore etiam litterarum nostrarum stabilire firmareque et ratificare studentes, id eidem domino Bogdano waivodae bona fide nostra Christiana promisimus, ut nos primo et ante omnia fidelitatem nostram una cum ipso domino Bogdano waivoda praefato domino nostro Wladislao regi, atque Illustri domino Ludovico, Maiestatis Suae nato charissimo, contra omnes et singulos Maiestatis Suae et eidem domino Ludovico, duci tempore in eventu impugnantes et resistentes ac etiam impugnare volentes, neminem quempiam excipientes totis nostris viribus, laboribus et expensis, pure et sincere tenebimus et nos quoque eidem domino waivodae Moldaviensi omni auxilio atque promotione sui honoris et augmento semper et ubique, tam scilicet erga Maiestatem Regiam, quam dominos praelatos et barones atque proceres regni huius Hungariae, simul cum capitis et bonorum nostrorum appositione dominorum etiam et amicorum atque nobis famulantium posse, cunctis in rebus

et expeditionibus, quae scilicet praefatis domino nostro regi et Ludovico duci eius nato, consequenterque sacrae coronae praeiuditium sive dispendium aliquod non inferrent, ut par est, studebimus adesse et contra quoslibet personae rerumque suarum turbatores aut molestatores et praetacti regni sui invasores ac depopulare seu devastare volentes obstare, totisque nostris, ut praemisimus viribus fideliter et iuste, iuxta omne posse nostrum resistere et incumbi, immo promittimus atque pollicemur harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante.

Datum in civitate Colosvariensi in festo Beatorum Fabiani et Sebastiani Martirum. Anno Domini 1509.

Indorsatio : Péter gróf mikor egyenességet moldovai vajdával szerzett.[1]

(Originale. Archivum baronum Kemény, Nagyenyed.)

74.

Nagyszombat, 25. Januarii 1509.

Wladislaus II. rex Hungariae conventui ecclesiae de Kolozsmonostor.

Mandatum statutorium super medietate possessionis Szunyogszeg pro parte nobilis Stephani Maylad boyaronis Wolachi.

Wladislaus Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Fidelibus nostris conventui ecclesiae de Kolosmonostra. Salutem et gratiam. Cum nos illi fassioni et perpetuali collationi et venditioni, quam alias nobiles Michael, Petrus, Nicolaus et Ladislaus de Forro, de et super medietate totalis possessionis Zwnyogzegh vocatae, portione scilicet ipsorum possessionaria, in comitatu Albensi Transsylvanae existenti habita, fideli nostro nobili Maylad Wolacho, boyaroni videlicet nostro de Komana, mediantibus litteris fassionalibus fidelis nostri, Spectabilis et Magnifici comitis Petri, comitis de Bozyn et de Sancto Georgio, iudicis curiae nostrae et wayvodae nostri Transsylvanensis etc., pro certa summa pecuniarum in eisdem litteris fassionalibus expressatarum fecisse dinoscuntur, nostrum regium et gratiosum consensum vigore aliarum litterarum nostrarum superinde confectarum praebuerimus, et nichilominus attentis et consideratis fidelitate et servitiis eiusdem Maylad quae idem sacrae imprimis huius regni nostri Hungarici coronae, et deinde Maiestati Nostrae, iuxta suae possibilitatis exigentiam

[1] Pĕtru grof pe când s'a îndreptățit cu voivoda Moldovei.

exhibuit et impendit, totum et omne ius nostrum regium, si quod in dicta medietate totalis possessionis Zwnyogzegh qualitercumque haberemus, aut nostram ex quibuscumque causis, viis, modis et rationibus, concernerent Maiestatem, pariter cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet memorato Maylad contulerimus velimusque eundem in dominium eiusdem per nostrum et vestrum homines legitime facere introduci: Ideo Fidelitati Vestrae firmiter mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo praesente Ambrosius de Moha, seu *socii* aliis absentibus homo noster per nos ad id praesentialiter deputatus et missus, ad facies praescriptae possessionis Zwnyogzegh . . . introducat praefatum Maylad in dominium dictae medietatis eiusdem possessionis statuatque eandem eidem . . . si non fuerit contradictum. Contradictores vero, si qui fuerint, evocet eosdem contra annotatum Maylad ad terminum competentem in praesentiam wayvodae nostri Transsylvanensis praefati, rationem contradictionis eorum reddituros; etc.

Datum Thyrnaviae, in festo Conversionis Beati Pauli apostoli. Anno Domini Millesimo quingentesimo nono. Regnorum nostrorum Hungariae etc. anno decimo nono, Bohemiae vero tricesimo nono.

Titulus: Fidelibus nostris conventui ecclesiae de Kolosmonostra pro nobili Maylad Wolacho introductoria et statutoria.

(Originale, Országos Levéltár, Budapest. Dl. 26500. Edidit e transsumpto anni 1810 «Történelmi Tár» 1891. pag. 624—625.)

Introductio et statutio supradicta peracta est in possessione Szunyogszeg feria tertia proxima ante festum Ascensionis Domini; 15. Maii.
nemine contradicente.

75.

Sutschawa, 12. Decembris 1509.

Osvaldus Korláthkői et Barnabas Belay senatui civitatis Besztercze.

Equum unum homini ad vaivodam Transylvaniae misso dari petunt.

Nobiles et circumspecti amici nobis dilecti. Constare vobis certo scimus, in quo negotio nos a Regia Maiestate, domino nostro gratiosissimo dominisque praelatis et baronibus regni Hungariae huc deputati sumus et plenam quoque nos huius facultatem, ut a quacunque civitate aliquid auxilii rogaverimus, statim admini-

strare studeant. Misimus autem nunc quosdam nostros famulos ad eas Dominationes Vestras, quorum unum ad dominum vaivodam Transsilvanum deputavimus. Rogamus igitur et in persona domini nostri gratiosissimi committimus, ut eidem unum equum dare velitis, quia equus eiusdem ultra modum est defatigatus, quem apud vos mittet. Quod si secus feceritis, si quid mali contingerit regno Hungariae, quod Deus avertat, omnem culpam ad vos retorquemus, quia idem lator litterarum citissime ad nos reverti habet ita, ut nos in terra adhuc Moldaviae pervenire possit. Quos valere optamus.

Ex Szwczwa, feria quarta ante festum Luciae virginis. Anno Domini etc. 1509.

Oswaldus de Korlathkew et Barnabas Belay.

Intitulatio : Nobilibus et circumspectis magistro civium caeterisque civibus civitatis Bistriciensis. Amicis nobis plurime dilectis.

(Originale. Archivum comitatus Beszterczenaszód, Besztercze. No. 520.)

76.

Praha, 1. Januarii 1510.

Wladislaus rex Hungariae capitulo ecclesiae Albensis Transylvanae.

Mandatum statutorium pro parte Magnifici Joannis Podmanyczky de Podmanin supremi cubiculariorum magistri in possessione Algyógy.

Donavit ei oppidum Aldyod in comitatu Hunyadiensi habitam et existentem,» quod novissime per mortem et defectum seminis fidelis nostri Spectabilis et Magnifici condam Radwl waywodae regni nostri Transalpini, cui ipsum oppidum Aldyod ob certas et rationabiles causas, tunc animum nostrum moventes, cum suis pertinentiis, successu temporum contuleramus, optimo et vetustissimo praedicti regni nostri Hungariae iure ad sacram eiusdem regni nostri Hungariae coronam, consequenterque collationem nostram regiam rursus devolutum est et condescensum»[1] *et mandat capitulo, ut Joannem Podmaniczky in possessionem eius statuat.*

Datum Pragae, in die Circumcisionis Domini. 1510.

(Conceptus. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 29614.)

---

[1] Litteras donationales vide ibidem, sub No. Dl. 21981.

Exequutio statutionis suprascriptae facta est in Vigilia festi Beati Andreae apostoli, certisque diebus 1510 immediate sequentibus ad facies dicti oppidi Aldyod, nullo contradictore apparente. 29. Nov.

77.

[Buda, 1510.]

Wladislaus II. rex Hungariae Anonymo.

Donatio propter interemptionem Mihnae vaivodae Valachiae Transalpinae.

Nos etc. Memoriae commendamus etc. Quod considerantes et perpendentes fidelitatem et servitia fidelis nostri Egregii t., quae idem sacrae imprimis huius regni nostri Hungariae coronae et deinde Maiestati nostrae in his, quae tutamen et defensionem partium nostrarum inferiorum concernunt, quantum in eo est et fuit, strenuo semper ac constanti animo fide integerrima in omnibus fortunae casibus exhibuit et impendit, prout deinceps quoque ex debito exhibere tenebitur, totalem et integram illam partem et portionem, quae Egregium condam Demetrium Jaxyth fratrem carnalem ipsius Petri ex universis castris, castellis, oppidis, possessionibus, portionibusque et omnibus iuribus possessionariis eosdem condam t. et t. fratrem eius aequali iure concernentibus tangebat, quaeque superioribus diebus eo, quod idem condam t. immemor fidei et fidelitatis suae nobis et sacrae coronae nostrae debitae non veritus etiam violare fidem et promissionem nostram, quam nos fideli nostro Spectabili et Magnifico Myhnae waywodae partium regni nostri Transalpinarum[1] dederamus contra huiusmodi fidem et promissionem nostram temere et indebile ac impie eundem t. trucidavit et interemit, ad nos dictamque sacram regni huius nostri Hungariae coronam consequenterque collationem nostram regiam iuxta antiquam et approbatam eiusdem regni nostri consuetudinem atque legem rite et legitime devoluta esse perhibetur et redacta, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, puta

---

[1] Caedem Mihnae vaivodae Valachiae, qui impetrata ab Wladislao II. fide publica Cibinii agebat, refert Nicolaus Olahus (Hungaria et Atila cap. 12.) et Sieglerus (Chronologia rerum Hungaricarum) ad annum 1510. Caedes haec peracta est Cibinii per Demetrium Jaxith, causam vero, cur Jaxith facinus hoc adtentaverat, prodit Schesaeus (Ruinae Pannonicae Lib. I. versus 364 et 365) hoc modo: «Cum Jaxith Mihnam crudeli caede peremit, Ob decus ereptum Germanae [i. e. sororis] illustre pudoris.»

terris etc., sub suis veris metis et antiquis [limitibus] existentibus, cum intuitu praemissorum servitiorum ipsius t., tum vero eo respectu, ne bona ipsa, quae alioquin ipsum t. iura consanguineitatis concernunt et ratione quorum singularia semper servitia etiam exhibere nobis et huic regno tenetur, hinc inde distrahantur et, ut ipse t. deinceps ad ea ipsa servitia peragenda promptior et diligentior reddatur, eidem Petro t. suisque heredibus et posteritatibus universis dedimus, donavimus et contulimus, immo damus, donamus et conferimus iure perpetuo et irrevocabiliter tenendam, possidendam, pariter et habendam, salvo iure alieno, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante, quas in formam nostri privilegii redigi faciemus dum nobis in specie fuerint reportatae. Datum.

(Liber formularum archiepiscopi Nicolai Oláh, fol. 17. Bibliotheca conventus de Jászó. Ms. No. 78.)

78.

Buda, 27. Maii 1511.

Wladislaus II. rex Hungariae pro Bogdano, vaivoda Moldaviae.

Percepto Turcam Bellogrado et Moldaviae imminere, precibus Bogdan vaivodae Moldaviae motus auxilium ferre paratum se esse nuntiat, quare Varadinum insurrectionem decrevit, ad quem locum quisque dimidium exercitus sui mittere debeat.

Wladislaus etc. Intelleximus et re vera pro explorato habemus, partim ex oratore Serenissimi regis Polonorum, fratris nostri charissimi, quem Sua Maiestas in praesentiarum signanter propterea trepida ad nos acceleratione misit, partim ex litteris fidelis nostri Spectabilis ac Magnifici Bogdani, terrae nostrae Moldaviae vaivodae, quod quidam filius imperatoris Turcorum numeroso Turcorum exercitu ex Caffa movens, castrum nostrum Nester Fejervar obsedit; filius autem imperatoris Tartarum ingenti ac copiosa manu penes Dasso prope Moldaviam consedit, et illuc castra sua locavit, quorsum autem conatus ipsorum tendat, iam facile patet. Agunt enim, ut vires coniungant et mutuis freti viribus, Moldaviam ipsam in magna propterea trepidatione nunc locatam occupent, ut inde vires eorum, quocunque voluerint, liberius et perniciosius effundere valeant, qua occupata (Deus perpetuo avertat) difficile est impetum eorum ab Transilvania, et consequenter ab aliis regnis nostris coërcere. Hac enim arte et fraude id iam

aggredi et tentare volunt, ut scilicet nullis impediti fluminibus, sicco itinere, regna nostra invadere valeant, quod iam a . . . [fere] annis diversis quaesitis occasionibus, perficere sunt conati. Hortatur autem nos Serenissima fraterna Maiestas, dominus rex Poloniae per suum oratorem, nunc apud nos agentem, ut salutare et necessarium auxilium Moldaviae, regno nostro, et toti christianitati, mature feramus . . . Offert Sua Maiestas Sacratissima, pro zelo christianae religionis se in nullo poenitus defuturam. Praefatus vero vaivoda noster Moldaviensis, a nemine, quam a nobis ipsis, dependet, et inde auxilium opportunum exspectat ; ob quod nobis vehementer supplicat. Ut autem tantam trepidationem et periculum Deo auctore, a regnis nostris abigere et propellere valeamus, constituimus una cum dominis praelatis et baronibus pleno et integro consilio, ut quilibet gentes suas, quas, iuxta decreti continentiam tenere et paratas habere, et medietatem earum ad festum Beatae Margarethae virginis et martyris proxime venturum, 13. Julii. Varadinum mittere debeat, medietatem vero domi conservet, ut quocunque necessarium fuerit, etiam illam medietatem subito mittere possit. Hoc autem omnibus statibus nunc praesentibus commisimus, absentibus autem et aliis quoque comitatibus per similes litteras nostras quamcelerrime significavimus Vestraeque mandamus et committimus Fidelitati harum serie firmissime et sub poena in decreto expressa ; et, si vos causa destructionis et amissionis huius inclyti regni esse non vultis, aliud facere non praesumatis, sed omnino medietatem vestrarum gentium ad praedictum diem Varadinum, ut praemissum est, mittere debeatis, ut ex eo loco, quocunque commissum fuerit, sine mora se movere valeant. Ordinavimus autem hominem nostrum, qui Varadini omnium et singulorum gentes revidere et recensere et nobis, si quis poenam decreti incurrerit, veraciter deferre debeat. Confestim autem, his malis et periculosis novis intellectis, expedivimus ad partes inferiores, fideles nostros Spectabiles ac Magnificos vaivodam Transilvanum et comitem Temesiensem, officiales nostros, quemlibet in suum officiolatum, ut ipsi, quoad aliae vires regnorum nostrorum subsequi poterunt, ad omnia diligentissime et vigilantissime provideant.

Datum Budae feria tertia proxima post festum beati Urbani papae et martyris. Anno 1511.

(Georgius Pray: Commentarii historici pag. 196—198.)

79.

Buda, 6. Junii 1512.

Wladislaus II. rex Hungariae conventui ecclesiae de Kolozsmonostor.

Ob lites bonorum Bogdan vaivodae in Szentmargita sitorum relationes de impositione edandas esse iubet.

Wladislaus Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Fidelibus [nostris] conventui ecclesiae de Colosmonostra. Salutem et gratiam. Exponitur nobis in persona fidelis nostri Spectabilis et Magnifici Bogdani vaivodae terrae nostrae Moldaviensis, qualiter annis superioribus praetextu et occasione possessionis suae Zentmargytha vocatae in partibus illis Transsilvanensibus habitae quidam nobiles et praesertim filius condam Michaelis Desew praefatum dominum vaivodam convenisset in causam, in qua quidem causa eundem exponentem aggravare vellent et niterentur in ipsius exponentis praeiudicium et dampnum valde magnum. Et quia homines dicti domini vaivodae in castris suis Chychow et Kykellew vocatis constituti, propter eorum imperitiam, paria litterarum evocatoriarum debito tempore a vobis extrahere neglexissent, propterea, quod ipse exponens paribus earundem litterarum pro iuris sui defensione nunc admodum foret necessarius, pro eo Fidelitati V[rae] harum serie firmiter committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus et praemissis suo modo se habentibus super qualicunque evocatione contra ipsum dominum vaivodam per vos ad instantiam cuiuscunque facta litteras vestras relatorias sub sigillo vestro, praetextu et occasione dictae possessionis Zentmargytha, vel alias qua[liter]cunque emanatas et confectas atque extradatas in v[estra sacr]istia seu conservatorio ecclesiae vestrae diligenter requiri et reinveniri facere, requisitarumque et reinventarum paria et tenores in transumpto litterarum vestrarum sub eodem sigillo vestro dicto exponenti iure illius regni nostri admittente emanari facere et eidem extradare debeatis iuris sui ad cautelam. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum Budae, in festo Sanctae et individuae Trinitatis. Anno Domini Millesimo quingentesimo duodecimo.

(Originale. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 28019.)

80.

Sutschawa, 2. Decembris 1512.

Bogdan vaivoda Moldaviae senatui civitatis Besztercze.

Iustitiam eius implorat in re possessoria cuiusdam servi sui, Andreae Faber.

Bogdanus Dei gratia dominus et vaivoda regni Moldaviae. Prudentes et circumspecti domini, vicini et amici sincere dilecti. Litteras pro parte Andreae Faber, iobagionis[1] nostri et instantiae iuris tramite ductae per etiam Mathiam et hominem vestrum missas abunde ad unguem intelleximus, ubi nos favore instantiae de eo dicto Andrea[2] de rebus paternis consanguineorum scilicet suorum debito modo iustitiam administrare faceremus, quod etiam nos, visis iuribus et testibus eorundem eam iustitiam obaudivimus ; sed idem Andreas Faber nobis retulit, ut genitor et pater eorundem tempore suae infantiae ad quatuor [annos] viridis sororibus suis centum florenos Hungaricales ad sortiendum eisdem dictis sororibus praebuerat, de quibus centum[3] florenis sibi penitus nichil dedisset, uti et eum Andream, sicuti et eas concernuisset. Quapropter rogamus et requirimus vos, gratia bonae vicinitatis et communis nostrae iustitiae, simulcum ob respectum amicitiae, quatenus eidem Andreae Faber de dictis[4] florenis centum divisis[5] portionem suam et convenientem ante divisionem extradare debeatis, et caetera remanentia eo expedito ad tres partes similiter bipartiri et dividere, mediante iuris faciatis.

Datae ex arce Swchwaniensi, feria quinta post festum Andreae apostoli. Anno Millessimo quingentesimo duodecimo.

Intitulatio : Prudentibus et circumspectis dominis iudici et iuratis civitatis Bistriciae, vicinis et amicis sincere dilectis.

(Originale. Archivum comitatus Beszterczenaszód, Besztercze. No. 560.)

81.

[Buda, 1513.]

Wladislaus II. rex Hungariae Basarabae IV. vaivodae Valachiae.

Ad vaivodam Transalpinorum, ut nuntio suo, Martino, ad eum misso fidem daret.

Spectabilis et Magnifice fidelis nobis sincere dilecte. Remisi-

---

[1] In originali : iobagioni. [2] Andreae. [3] Quo centem. [4] dicto. [5] diviso.

mus hunc nuntium imperatoris Turcorum[1] ad nos missum et cum eodem pariter etiam hunc vestrum hominem, quem ad nos miseratis. Cum quibus una expedivimus et misimus ad eundem imperatorem Turcorum hunc nobilem Martinum aulicum curiae nostrae cum certis litteris nostris. Rogamus idcirco Fidelitatem Vestram, ut pro consueta vestra in nos fide et integritate, eundem hominem nostrum commendatum habere et insuper curare velitis, ut ad eundem imperatorem quamprimum salvus et incolumis pervenire et habita istic expeditione tandem unacum priore oratore et sine impedimento ullo redire ad nos possit, in quo nobis gratissimum servitium facietis. Datum.

(Liber formularum archiepiscopi Nicolai Oláh, fol. 75. Bibliotheca conventus de Jászó. Ms. No. 78.)

82.

Buda, 15. Maii 1514.

Wladislaus II. senatui Besztercze et aliarum civitatum Saxonicalium.

Stephano Telegdi ad vaivodam Moldaviae misso viaticum necessarium mutuo dandum et sex pocula donanda implorat, seque alias reddendum promittit.

Wladislaus Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Prudentes et circumspecti fideles, nobis dilecti. Misimus fidelem nostrum Egregium Stephanum de Telegd consiliarium nostrum ad vaivodam Moldaviae, in rebus nostris et huius regni nostri arduissimis, cui hic ob varias et graves necessitates nostras exponentes et alia, quae ad hanc profectionem ipsius pertinebant, commode ita subito, ut res postulabat, disponere non potuimus; necessarium itaque fuit, ut eius expeditionem ad vos reiceremus, deputavimus autem ei pro expensis florenos quadringentos; praeterea debebit secum ferre pro muneralibus sex cuppas in valore similiter quadringentorum florenorum. Quam ob rem fidelitates Vestras requirimus et nihilominus eisdem firmissime mandamus, quatenus acceptis praesentibus praescriptos quadringentos florenos in paratis et sex cuppas auratas alicuius apparentiae totidem florenos valentes, quorum omnium summa extendetur ad florenos octingentos, quamcitissime, non taxae, sed mutui nomine disponere et praefato Stephano Thelegdy dare debeatis, dantes vobis plenam facultatem per praesentes, ut illos de proventibus

[1] Selim I. (1512—1520.)

nostris, quicunque primi futuri inter vos sunt, pro vobis excipere possitis. In his autem pecuniis et rebus expediendis nullam difficultatem nullamque renitentiam faciatis, ne profectio ipsius Thelegdy vel negligatur, vel retardetur. Posset enim ex hoc grave scandalum atque etiam ingens periculum evenire, quod certe nulli, nisi vobis possemus imputare. Scimus bene vos satis esse exhaustos, sed facere aliud non possumus, quin expeditionem huius rei vobis committamus. Non erit autem opus hanc summam de medio communitatis pro nunc exigere, poteritis illam per vos, qui civitatibus et sedibus praeestis, disponere et tandem vobis ipsis de proventibus nostris satisfacere ; quoniam autem res, pro qua ipse Thelegdy mittitur, est magni ponderis, moramque non patitur, rursus vobis mandamus, ut secus in praemissis sub poena gravissimae indignationis nostrae facere non praesumatis ; praesentes autem superinde poteritis in cautionem vestram conservare.

Datum Budae, in festo Beatae Sophiae viduae. Anno Domini Millessimo quingentesimo quarto decimo.

W. Rex.

Titulus: Prudentibus et circumspectis magistris civium, iudicibus iuratis atque consulibus, caeterisque potioribus septem et duarum sedium Saxonicalium, necnon civitatum Bistriciensis, Brassoviensis ac terrae Barcza, Saxonibus, fidelibus nobis dilectis.

(Copia coaeva. Archivum com. Beszterczenaszód, Besztercze. No. 583.)

83.

Kolozsmonostor, 5. Junii 1514.

Conventus ecclesiae de Kolozsmonostor comiti Joanni Szapolyai.

Relatio de eo, quod cum iussu eius Joannem Dezsőfi iterum in bona sua Szentmargita imponere voluissent, in hoc a Paulo, provisore Bogdan vaivodae Moldaviae vi impediti sint.

Spectabili et Magnifico domino Johanni de Zapolya, comiti perpetuo terrae Scepusiensis et Siculorum comiti, amico eorum honorando. Conventus monasterii Beatae Mariae Virginis de Colosmonostra. Amicitiam paratam cum honore. Vestra noverit Magnificentia, quod cum nos receptis debita cum reverentia litteris V[rae] Magnificentiae adiudicatoriis modum et formam cuiusdam iteratae possessionariae exequutionis et marcae auri solutionis, denotantibus pro parte Egregii Johannis, filii condam Michaelis Desewffy de Chycho, contra Spectabilem et Magnificum

dominum Bogdanum vaivodam Moldaviensem in civitate Coloswar quinto decimo die octavarum festi Epiphaniarum Domini proxime
27. Junii praeteriti emanatis, nobisque amicabiliter sonantibus et directis, iuxta earundem continentiam amicabilibus petitionibus eiusdem V^{rae} Magnificentiae annuentes unacum nobili Philippo de Mykehaza homine vestro vaivodali, inter alios in eisdem litteris V^{rae} Magnificentiae adiudicatoriis nominatim conscriptos specificato et ad id de sede vestra iudiciaria specialiter transmisso unum ex nobis videlicet religiosum virum fratrem Mathiam sacerdotem, socium nostrum conventualem ad praemissam viceiteratam possessionariam exequutionem, iuxta continentiam litterarum Magnifici domini comitis Petri, comitis de Sancto Georgio et de Bozyn iudicis curiae Regiae Maiestatis alias similiter vaivodae Transsilvanensis et Siculorum comitis etc. adiudicatoriarum suo modo peragendarum nostro pro testimonio fide dignum duxissemus transmittendum; tandem iidem exinde ad nos reversi pariformiter nobis retulerunt eo modo: Quod cum ipsi feria quarta
31. Maii proxima post festum Beati Urbani papae, noviter praeteritum, et aliis diebus immediate sequentibus, ad id scilicet aptis et sufficientibus primo et principaliter ad facies possessionis Zenth Margytha appellatae in comitatu Zolnok interiori existentis, vicinis et commetaneis eiusdem, puta nobilibus et dum praefatus homo V^{rae} Magnificentiae dicto nostro testimonio praesenti praenarratas litteras annotati domini comitis Petri adiudicatorias pro parte antefati Johannis, filii dicti condam Michaelis Desewffy de Chycho confectas quo ad omnes earum continentias, clausulasque et articulos, iuxta scilicet iudiciariam commissionem eiusdem domini comitis Petri variatione sine omni peragere et perficere contradictione praelibati domini Bogdani vaivodae Moldaviensis et aliorum quorumlibet praevia ratione non obstante, effective exequi voluissent, quidam Paulus udvarbiro, familiaris dicti Magnifici domini Bogdani vaivodae Moldaviensis in possessione eiusdem Kerezthwr vocata commorans ibidem in facie dictae possessionis Zenth Margytha in eosdem V^{rae} Magnificentiae et nostrum homines irruens evaginato gladio, nomine et in persona praefati domini Bogdani vaivodae Moldaviensis, domini sui a praemissa viceiterata exequutione antefatarum litterarum memorati domini comitis Petri ... repulisset.[1] Quarum series nos V^{rae} Magnificen-

---

[1] Alter officialis vaivodae Bogdan hoc tempore in Vajdakamarás fuit Sandrinus.

tiae ad octavas festi Beati Jacobi apostoli nunc venturas legitime perdurandas suo modo rescribendas praescriptasque litteras eiusdem V[rae] Magnificentiae adiudicatorias capite ... consignata V[rae] Magnificentiae in specie duximus remittendas.

Datum sexto die diei exequutionis et repulsionis praenotatarum. Anno Domini Millesimo quingentesimo decimo quarto.

(Transsumptum Joannis Szapolyai vaivodae Transylvaniae de anno 1519. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 28028.)

84.

Gyulafehérvár, 3. Augusti 1515.

Capitulum ecclesiae Albensis Transylvanae comiti Petro Szentgyörgyi vaivodae Transylvani.

Relatio de eo, quod cum iussu eius Nicolaum Bethlen tertio in bona sua Vesszős imponere voluissent, in hoc a Sava, provisore Bogdan vaivodae Moldaviae in Küküllővár, armis aggressi et vulnerati sint.

[Capitulum ecclesiae Albensis Transsilvanae. Memoriae commendamus per praesentes ___ quod confratres nostri ___] ad nos reversi concorditer nobis [retulerunt, quod ipsi] ___ [ad] faciem possessionis Wezews vocatae, in [comitatu de Kykellew existentis habitae, ad castrum] Kykellewar nuncupatum pertinentis [apparentes] eandem possessionem Wezews . . . antefatis Nicolao et Blasio [Bethlen] ac deinde ad legitimam reambul[ationem] ___ Bogdan vaivodae convicti, ubivis . . . et precise concernentis et alias quoque ad plenariam atque omnimodam ___ [ad]iudicatorias et continentiam earundem procedere voluissent, tunc agilis Zawa castellanus dicti [castri] Kykellewar nomine et in persona praefati domini Bogdan vaivodae, assumptis secum quampluribus equitibus et peditibus de pertinentiis dicti castri Kykellewar ac ipsis vestro scilicet et nostro hominibus more hostili in occursum veniendo, necnon evaginatis gladiis et frameis, vibratisque lanceis in et super annotatos vestrum et nostrum homines temere et violenter irruendo, praefatum nostrum testimonium diris et admodum enormibus vituperiis affecissent, et expost quoque ipsum per habenas equi sui hinc inde per plateas et vicos ipsius possessionis Wezews violenter trahendo et ducendo, novissime ipsum nostrum testimonium praefati equites et pedites eiusdem castellani cum dictis gladiis et frameis nudatis admodum dire et acriter verberas

sent, ac tunicam ipsius in dorso per vehementiam ictus gladiorum ac framearum dilaniassent et perscindissent, ubi et praefatum quoque Osvaldum de Syle gravissimis verberibus affecissent, et eis eosdem vestrum et nostrum homines ad executionem praeinsertarum litterarum vestrarum adiudicatoriarum etiam vice tertiarum non permisissent; sed, ut praemittitur, ab huiusmodi executione violenter et ignominiose repulissent, et eatenus iidem vester et noster homines frustra redire coacti exstitissent. Cuius quidem violentae ac potentiariae repulsionis seriem, prout nobis relatum exsti-
1. Aug. tit, ad octavas festi beati Jacobi apostoli proxime venturas legitime perdurandas una cum praescriptis litteris eiusdem Vestrae Magnificentiae adiudicatoriis capite sigilli nostri consignatis eidem Vestrae Magnificentiae duximus rescribendam.

Datum tertio diei repulsionis praenotatae. Anno Domini Millesimo quingentesimo decimo quinto.

Titulus: ... [pro Bogd]an vayvoda Moldaviense super quadam introscripta vice tertiariae restatutionis etc. repulsione restatutionis etc. et repulsionis relatio.

(Originale, Archivum comitum Teleki, Marosvásárhely. Edidit: Codex diplomaticus comitum familiae Teleki vol. II. pag. 340—341.)

85.

[Wien, 1515.]

Felix Petanchich cancellarius Segniae Wladislao II. regi Hungariae.

Via, quae ex Pannonia per Transylvaniam et Valachiam ducit versus Thraciam et Pontum.

Est et tertium iter, opportunius minusque laboriosum ducens ex Pannonum finibus in Thraciam et ad alia loca vicina Ponto. Re vera, quia tam ipsos Pannones, quam reliquos trans Danubium commorantes populos, illud minime latet, cum ex concursu commeantium invicem mercatorum, tum ob continuum bellum, quod circa oram Istri et eas regiones, Turcos propulsando exercent, pauca tantummodo ad hanc viam necessaria aggrediar. Buda itaque abest a Varadino LXXX millibus passuum interiacentibus Cumanorum locis, et flumine Tibisco. Hinc ad Rhium oppidum prope Crissiam amnem est via unius diei, semper campestris. Ex eo patet accessus per vallem longam in Colusvar, sive Themisvar. Inde ad Sibinium pari spatio itineris, et perfacili. Haec civitas est principalis ex septem castris, quae regio vulgo Transylvania sive

Herdelia appellari consuevit. Bello insuperabilis, parit enim strenuos ac fortissimos milites. Est in ea Huniad oppidum, loci natura munitissimum, unde Joannes pater divi Mathiae regis oriundus fuit, qui hic primum Turcis eorum duce Mecrisbecho interfecto, melioribus semper auspiciis victoriam prosequendo, adeo hostibus terrori et suis admirationi extitit, ut omnium sententia in regni gubernatorem deposceretur. Ex Sibinio sequitur Corona, sive Bresovia, ultimum oppidum Transylvaniae adiacens montibus, qui dividunt eandem provinciam a maiori Valachia seu Dacia ; hinc tertia die aditur Tragoviscus metropolis Valachorum, et sedes peculiaris principum, inaccessibilis non muro, non moenibus cincta, sed fossa, vallo et aggeribus tantum cum sudibus praeacutis exterius positis, sita inter paludes obductas, lutosis sylvis et lacunis aquarum, ita, quod hieme tota pene circumfinitima regio immeabilis sit. Haec est provincia Dacia dicta apud veteres, Romanorum colonia (unde eius aborigines hac etiam nostra tempestate) passim Latino utuntur colloquio. Est ea gens barbara, crudelis, divinationibus et auguriis dedita. Rapinis semper et praedae inhians. Ex his locis declinando viam ad traiectum Bidinii et Nicopolis dirigentem, ad laeva offert se Vasillum castrum, medium ferme consistens inter Valachiam maiorem et minorem (sive Moldaviam), ubi saepe cum Turcis certatum est, Dracula enim cum paucis, sed electis Machumetum Turcorum imperatorem, potitum iam maiori Valachia et ad minorem occupandam maturantem hic ad secundam vigiliam noctis aggressus conversum in fugam ad Danubium cum magna suorum caede et ignominia regredi coëgit. Hic denique Stephanus Moldaviae princeps Suleimanum bassam et ducem Romaniae sic prostravit, ut ex XXX Turcorum millibus pauci admodum (qui forte velocioribus equis insederant) evaserint. Ex Vasillo circiter XXX millia passuum pertransitur Ister (ad Brilagum sive Braillovum oppidum) ultra quod occurrit Graecia procedens ultra septem ora Danubii usque ad Pontum, ubi est campus Varnae celebratus primo conflictu imperatoris Sigismundi et ducis Burgundiae. Postmodum caede Vladislai Pannoniae et Poloniae regis atque legati apostolici.[1]

(Ex libello auctoris «De itineribus in Turciam» Viennae 1522 edito.)

---

[1] Relationem huius edidit post mortem auctoris ex apographo eiusdem, dato carente, Ioannes Cuspinianus, calendis Iuliis 1522 Viennae.

86.

Buda, 9. Junii 1517.

Ludovicus II. rex Hungariae capitulo ecclesiae Albensis Transylvanae.

Mandatum introductorium et statutorium de oppido Algyógy in comitatu Hunyadiensi existenti habito pro parte Basarab vaivodae Transalpinae Valachiae et eius filii Theodosii.

Ludovicus Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Fidelibus nostris capitulo ecclesiae Albensis Transsilvanae. Salutem et gratiam. Cum nos animadvertentes saneque considerantes integerrimam fidem ac fidelitatis constantiam servitiorumque gratissima et cumulata merita fidelis nostri Spectabilis et Magnifici Bozorab,[1] waywodae nostri Transalpinensis, quae idem imprimis Serenissimo principi condam domino Wladislao regi etc., genitori nostro charissimo felicis memoriae, deindeque Maiestati nostrae et sacrae huius regni nostri Hungariae coronae semper praestanti constantia animoque promptissimo, pro voto nostro ac pro rerum et temporum statu et conditione exhibuit et impendit, exhibereque vel deinceps debebit; volentes igitur eundem gratia et liberalitatis nostrae munere prosequi, quo idem hac gratia et munificentia nostra regia provocatus et nostra quoque praesenti liberalitate invitatus ad serviendum nobis et sacrae dicti regni nostri Hungariae coronae tanto propensius accendatur, quanto regiam nostram in se munificentiam senserit indies amplius cumulari, tum ex eo, tum vero, ut idem waywoda Bozorab, qui tanquam fidelis noster subditus, spem suam et omnem fiduciam in Maiestate nostra collocavit, tempore necessitatis et adversitatis, quae res humanas quantumvis tutas plerumque perturbare solent, secure cum suis filiis et filiabus atque boyaronibus et rebus suis ad nos et ad regnum nostrum confugere et certum locum habere, in quo caput suum et suorum filiorum, filiarumque atque boyaronum suorum, fidelium scilicet nostrorum, tempore necessitatis reclinare et tutari possit, oppidum nostrum Aldyod vocatum, in dictis partibus praedicti regni nostri Hungariae Transsilvanis in comitatu Hwnyadiensi existens habitum, simul cum eiusdem villis et possessionibus, omnibusque aliis pertinentiis, proventibus et utilitatibus quibuslibet, ad idem de iure spectantibus et pertinere debentibus, memorato Bozorab waywodae nostro, necnon Theodosio filio eiusdem, successori

[1] Neagoe Basarab.

scilicet suo ex certa nostra scientia et animo deliberato, deque consilio dominorum praelatorum et baronum huius regni nostri, vigore aliarum litterarum nostrarum donationalium superinde confectarum, imperpetuum contulerimus velimusque eundem Bozorab waywodam nostrum Transalpinensem, necnon Theodosium filium eiusdem in dominium eiusdem oppidi Aldyod et suarum pertinentiarum per nostrum et vestrum homines legitime facere introduci. Super quo Fidelitati Vestrae harum serie firmiter praecipiendo mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem, pro testimonio fide dignum, quo praesente Leonardus sive Andreas, seu Johannes de Barcha, sive . . . aliis absentibus, homo noster ad facies praedicti oppidi Aldyod vocati . . . introducat praefatos Bozorab waywodam et Theodosium, filium eiusdem in dominium eiusdem et earundem, statuatque idem et easdem eisdem . . . ; contradictores vero, si qui fuerint, evocet eosdem contra annotatos Bozorab waywodam Transalpinensem et Theodosium filium eiusdem ad terminum competentem ; etc.

Datum Budae, feria tertia proxima post festum Sanctae et individuae Trinitatis. Anno Domini Millesimo quingentesimo decimo septimo. Regnorum nostrorum Hungariae et Bohemiae etc. anno secundo.

Titulus : Fidelibus nostris capitulo ecclesiae Albensi Transsilvanae pro Spectabili et Magnifico Bozorab waywodae nostro Transalpinensi, necnon Theodosio filio eiusdem introductoria et statutoria.

(Originale. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 30545.)

Exequutio facta est feria secunda proxima ante festum Apolloniae virginis [1518] homo regius Leonardus de Barcha, capitularis magister Stephanus, nullo contradictore apparente. 8. Febr

87.

Kolozsvár, 27. Januarii 1519.

Comes Joannes Szapolyai vaivoda conventui de Kolozsmonostor.

Mandatum super restitutione, reambulatione, aestimatione, occupatione, rerumque et bonorum ablatione ac titulo pignoris statutione pro parte Joannis Dezsőfi in possessione Szentmargita contra Stephanum vaivodam Moldaviae, qui ad omnia bona amittenda a vaivoda damnatus est, quia ab anno 1508 et impositionem iteratis vicibus impedivit et in sessionibus ob haec convocatis praesens non fuit.

Amicis suis Reverendis, conventui ecclesiae de Colosmonostra Joannes de Zapolya comes perpetuus terrae Scepusiensis, vaivoda

Transsilvanus et Siculorum comes etc. Amicitiam paratam cum honore. Noveritis, quod cum iuxta iudiciariam commissionem Spectabilis et Magnifici domini comitis Petri, comitis de Sancto Georgio et de Bozyn, iudicis curiae Regiae Maiestatis alias vaivodae Transsilvanensis et Siculorum comitis litterarumque suarum adiudicatoriarum pro parte Egregii Johannis, filii condam Michaelis Desewffy de Chycho contra Magnificum condam dominum Bogdanum vaivodam Moldaviensem in octavis festi Epiphaniarum 13. Jan. 1508 Domini in anno eiusdem Millesimo quingentesimo octavo transacto praeteriti, in civitate Coloswariensi per eum celebratis confectarum vobisque loquentium et directarum continens homo ipsius domini comitis Petri vaivodalis praesente vestro testimonio, ad faciem possessionis Zenthmargytha vocatae, in comitatu Zolnok interiori habitae, scilicet pertinentiarum suarum accedere, idemque et easdem praesentibus vicinis et commetaneis suis praefato Johanni, filio condam Michaelis Desewffy, iuris eidem in dictis litteris ipsius domini comitis Petri adiudicatoriis expressas [et ha]bendas statueret ac de iudiciis sex marcarum in processu ipsius causae aggregatarum satisfactionem impendere debuisset, 13. Jan. et horum series vos ad octavas festi Epiphaniarum Domini tunc venturis ipsi domino comiti Petro rescribere debuissetis, ab eisdemque octavis festi Epiphaniarum Domini reportare seriei praemissorum partes inter eosdem primum praefati domini comitis Petri, et tandem eo honoris ac officio vaivodatus harum partium Transsilvanarum, sponte cedente et eodem officio nobis per regiam clementiam collato nostrarum litterarum prorogatoriarum seriebus, 13. Jan. 1514 protelata, ad octavas similiter festi Epiphaniarum Domini in anno eiusdem Millesimo quingentesimo decimo quarto praeteriti per nos celebratas nostram in praesentiam delative attigeret; quibus instantiis Johannes de Bathor pro praefato Joanne Desewffy actore, cum procuratoriis litteris nostris, in eandem nostram veniens praesentiam, litteras vestras super praemissis relatorias rescriptas nobis praesentarat, in quibus praetactam praenotati domini comitis Petri iudiciariam commissionem modo praemisso exequi 22. Jan. 1508 debens in festo Beati Vincentii martyris, in anno gratioso Millesimo quingentesimo octavo praenotato in facie praetactae possessionis Zenthmargytha in comitatu Zolnok interiori existentis et habitae praesentibus vicinis et commetaneis eiusdem universis, litteris in eisdem specificatis per Egregium Ladislaum Porkolab tunc castellanum castri Chycho, nomine et in persona annotati domini Bogdan vaivodae Moldaviensis, evaginato gladio repulsione medi-

ante praepeditam et perturbatam ac effectui mancipari minime permissam exstitisse comperieramus, seriose. Quibus exhibitis memoratus Bogdan vaivoda per praefatum Johannem de Bathor, legitimum procuratorem dicti actoris in persona eiusdem congruis diebus ipsarum octavarum coram nobis expectatus, nostram in praesentiam non venerat, neque miserat se mediante aliis litteris nostris iudicialibus exinde confectis, in iudiciis, ex eoque in poena solutionis unius marcae auri, septuaginta duos florenos auri facienda convinci et aggravari permittentes postularat praefatus procurator iam fati actoris eidem per nos in praemissis, discussionem et finalem deliberationem impertiri. Et quia ex serie dictarum litterarum vestrarum rescriptionalium praefatus dominus Bogdan vaivoda in causam attractus praescriptam possessionariam restitutionem, iuxta dictarum litterarum praenominati comitis Petri adiudicatoriarum superinde confectarum continentiam per vaivodalem et vestrum homines fieri debentem perfici et exequi facere non permisisse, sed eosdem vaivodalem et vestrum homines per praelibatum Ladislaum Porkolab exinde potentialiter repulisse, sicque primo iudiciaria commissio praefati domini comitis Petri minime ad effectum deducta exstitisse reperiebatur; et ob hoc ipse Bogdan vaivoda in causam attractus pro huiusmodi violenta temerariaque repulsione in praetacta una marca auri, septuaginta duos florenos auri facienda, in duabus praefato domino comiti Petro tamquam iudici, in tertia vero partibus praelibato actori persolvi debenti convinci et aggravari; et nihilominus praemissa annotati comitis Petri iudiciaria commissio, iuxta praetactam suam primariam deliberationem atque commissionem iterata vice exequi et effectui mancipanda fore nobis ac huius regni nobilibus sedis scilicet nostrae iudiciariae iuratis coassessoribus nobiscum in examine huiusmodi causae consedentibus perspicue agnoscebatur, ad eamque perficientes noster et vester homines necessarii transmitti videbantur, pro eo Amicitiam Vestram litteratorie petieramus diligenter, quatenus vestrum mitteretis hominem pro testimonio fide dignum, quo praesente homo noster infradeclarandus de sede nostra iudiciaria per nos ad id specialiter transmissus, praescriptam ipsius domini comitis Petri iudiciariam commissionem, iuxta series continentiam praedictarum priorum litterarum suarum adiudicatoriarum, ac omnia in eisdem contenta suo modo perficeret, ageretque et exequeretur, effective variatione sine omni contradictione iam fati domini Bogdan vaivodae et aliorum quorumlibet praevia ratione non obstante, tandem vero ad facies iuris

possessionarii praefati domini Bogdan vaivodae in causam attracti intra ambitum harum partium Transsilvanarum ubilibet habitarum, vicinis et commetaneis earundem universis, inibi legitime convocatis et praesentibus accedentibus, habita prius eorundem iuris possessionarii legitima reambulatione et condigna aestimatione, exclusisque portionibus aliorum quorumlibet, de eisdem primo de rebus et bonis mobilibus ipsius domini Bogdan vaivodae, tandem vero, si necesse fuerit, de iure possessionario tot et tantum, quot videlicet et quantum se ad valorem unius marcae auri, ut praemittitur septuaginta duos florenos auri faciendum extendere videretur, separando et excedendo occuparet occupataque in duabus nostris, in tertia vero partibus dicti actoris partis suis manibus, tamdiu, per nos ipsam partem adversam, quousque per ipsum dominum Bogdan vaivodam vel alios, quorum redemptionem magis competeret a nobis et ipsa parte adversa redimerentur; statuerit titulo pignoris possidenda consimiliter, contradictione praefati domini Bogdan vaivodae et aliorum quorumlibet praevia ratione non obstante. Et post haec huiusmodi possessionariae viceiteratae restatutionis ac marcae auri solutionis seriem, ut 1. Aug. fieret expediendum ad octavas festi Beati Jacobi apostoli tunc venturas legitime perdurandas nobis suo modo rescriberetis. A quibus quidem octavis festi Beati Jacobi apostoli causa partium praescripta, partes inter easdem seriebus litterarum vestrarum prorogatoriarum . . . medio etiam tempore praefato domino Bogdan vaivoda ab hac luce decedente et causa praesenti in Magnificum dominum Stephanum similiter vaivodam Moldaviensem filium eiusdem Bogdan vaivodae condescendente praesentes octavas 13. Jan. festi Epiphaniarum Domini dilative attigissetis. Quibus instantiis Franciscus de Fanchyka pro praefato Johanne Desew actore, cum procuratoriis litteris nostris in nostram veniens praesentiam, litteras vestras super praemissa exequutione nobis relatorias rescriptas in papiro clause emanatas, nobis praesentavit hunc tenorem continentes. . .[1] Quibus exhibitis et praesentatis memoratus dominus Stephanus vaivoda in causam attractus per annotatum Franciscum de Fanchyka, legitimum procuratorem praefati actoris in persona eiusdem congruis diebus praescriptarum octavarum festi Epiphania- 13. Jan. rum Domini coram nobis expectatus nostram in praesentiam non venit neque misit, se mediante aliis litteris nostris iudicialibus exinde confectis in iudicio consueto conquiri et aggravari, permittens

[1] Vide sub numero 83.

postulans praefatus procurator annotati actoris in persona eiusdem ex parte memorati domini Stephani vaivodae convicti per nos sibi in praemissis discussionem et finalem deliberationem impertiri; verum quia praefati Philippus de Mykeháza noster et frater Mathias sacerdos vester homines die in praesentibus litteris vestris relatoriis expresso, specificati iuxta praenarratam iteratam nostram iudiciariam commissionem litterarumque nostrarum adiudicatoriarum antedictarum exinde confectarum continentiam ad praescriptam possessionem Zenthmargytha ... vicinis et commetaneis suis universis inibi legitime convocatis et praesentibus accessisse, ibique tam praemissam unius marcae auri solutionem, quam etiam omnia alia et sui -- praefatis litteris nostris adiudicatoriis cont[em]ptum earundem continentiam et tenorem iterata vice peragere, debitaeque exequutioni demandari voluisse ac praefatum Paulum udvarbiro nomine et in persona ... domini Bogdan vaivodae Mol[daviensis] defuncti, domini scilicet sui, manibus exaratis et potentiarie evaginato gladio, huiusmodi viceiteratae exequutioni violenter restitisse eosdemque nostrum et vestrum [homines] litterarum nostrarum adiudicatoriarum potentia mediante repulisse; ideoque praescripta iudiciaria nostra commissio effectui mancipari executionemque debitam for --- propter, quod praefatus dominus Stephanus vaivoda, in quem scilicet mortuo praefato condam Bogdano vaivoda, patre suo, praesens causa, ut praemitti[tur] --- violentaque repulsione dictorum nostri et vestri hominum et non admissione eiusdem viceiteratae nostrae deliberationis atque commissionis, in contemptum --- deliberationis nostrae et contra formam atque contenta generalis decreti regni Hungariae, consequenterque partium istarum Transsilvanarum inter caetera super --- in nota seu labe perpetuae infidelitatis, ex eoque in sententia capitali ac amissione proprietatis et perpetuitatis cunctorum iurium possessionariorum --- intra ambitum partium istarum Transsilvanarum existentium et habitarum ipsum solum proprie et praecise concernentium in duabus nostris iudiciariis [sed]ibus, in perpetuum devolvendarum et redundandarum iuxta vim et formam praescriptis generalis decreti convinci et aggravari debere nobis ac [sedis] iudiciariis iuratis assessoribus nobiscum in iudicio et examine praesentis causae consedentibus, perspicue agnoscebatur, pro eo nos ex scientia nostra speciali iuratorum assessorum quaesito et assumpto superinde consilio praematuro: Nolentes ipsius condam Bogdan vaivodae et ex consequenti ipso scilicet deceden --- temerarias viceiteratasque

repulsiones in contemptum, ut praefertur et vilipendium praenarratae iudiciariae deliberationis atque commissionis nostrae et contra formam ac [contenta generalis decreti praescripti] ___ antelato patratos et commissos simpliciter et impune pertransire, ne alii ab eodem exemplati ad similes actus potentiarios viceiteratasque repulsiones se apponere praesumant, sed potius idem dominus Stephanus vaivoda praemissa infidelitatis nota obfrustratus et innodatus reatus sui poenam defleat, eiusque poenalis afflictio etiam quoslibet alios ab huiusmodi temerarie viceiteratis repulsionibus terreat, retrahat et restringat caeterisque transeat in exemplum terribile: Eundem dominum Stephanum vaivodam, pro praemissa temerarie violenteque viceiterata repulsione, annotatum Paulum udvarbiro nomine, ut praemittitur, praelibati condam Bogdan vaivodae, et expost praefati domini Stephani, modo quo supra, in contemptum et vilipendium iudiciariae commissionis atque deliberationis nostrae ac contra generale decretum statutaque regni Hungariae praedicti, consequenterque praenarratarum partium Transsilvanarum patrata et commissa in praescripta nota seu labe perpetuae infidelitatis, ex eoque in sententia ac amissione proprietatis et haereditatis cunctorum iurium possessionariorum, rerumque et bonorum suorum quorumlibet ubivis intra ambitum praeallegatarum partium Transsilvanarum, ut praefertur, existentium et habitarum convictum et aggravatum esse decernentes et committentes, Vestram Amicitiam praesentibus petimus diligenter, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo praesente magistri Nicolaus de Zwchak . . . ceu Bartholomeus Makray de Zenthgyewrgh aliis absentibus homo noster de sede nostra iudiciaria per nos ad id specialiter transmissus, primo et principaliter ad facies praenarratae possessionis Zenth Margytha, vicinis et commetaneis eiusdem universis, inibi legitime convocatis et praesentibus accedentibus restatuat eandem possessionem eidem actori iure sibi incumbenti perpetuo possidendam; contradictione praefati domini Stephani vaivodae convicti et aliorum quorumlibet praevia ratione non obstante; tandem vero ad facies cunctorum iurium possessionariorum antefati domini Stephani vaivodae convicti ubivis intra ambitum praedictarum partium Transsilvanarum existentium, ipsum solum proprie et praecise concernentium, vicinis et commetaneis consimiliter eorundem ac filiis, filiabus et aliis generationis eiusdem Stephani vaivodae convicti hominibus universis inibi legitime convocatis et praesentibus accedentibus, habita prius earundem legitima ream-

bulatione et condigna aestimatione, exclusis etiam prius portionibus quorumlibet de eisdem, occupet eadem occupataque in duabus nostris iudiciariis, in tertia vero partibus dicti actoris, partis scilicet adversae manibus in perpetuum statuat possidenda, contradictione praenotati domini Stephani vaivodae et aliorum quorumlibet praevia ratione non obstante ; res etiam et bona, si quas et quae reperiri poterunt modo simili exclusis portionibus aliorum quorumlibet de eisdem auferat ablataque modo simili in duabus nostris iudiciariis, in tertia vero partibus praefati actoris, partis scilicet adversae manibus det et applicet contradictione modo simili praenotati domini Stephani vaivodae et aliorum quorumlibet praevia ratione, pariter non obstante et post haec huiusmodi possessionariae vicetertiariae restatutionis, occupationis rerumque et bonorum ablationis ac totius inibi peragendi negotii seriem, ut fuerit expediendum ad octavas festis Beati Jacobi apostoli proxime venturas, 1. Aug. legitime perdurandas nobis suo modo rescribatis.

Datum Koloswar, decimo quinto die octavarum festi Epiphaniarum Domini praedictarum. Anno eiusdem Millesimo quingentesimo decimo nono.

Titulus : Amicis suis Reverendis conventui ecclesiae de Colosmonostra pro Egregio Johanne, filio condam Michaelis Desewffy de contra Magnificum dominum Stephanum vaivodam Moldaviensem super quadam possessionaria restatutione, reambulatione, aestimatione occupatione rerumque et bonorum ablatione ac titulo pignoris statutione per nostrum et vestrum homines modo intrascripto fiendis memoriales, quarum series ad octavas festi Beati Jacobi apostoli nunc venturas legitime perdurandas, ut fuerit expediendum et reportandum.

Lecta, publicata et extradata per me Magistrum Paulum de Barcha protonotarium.

(Originale. Országos Levéltár. Budapest. Dl. 28028.)

88.

Csicsó, 21. Februarii 1519.

Ladislaus castellanus castri Csicsó senatui civitatis Besztercze.

Suum Nicolaum tute incedere sini rogat.

Salutem dico plurimam. Circumspecte vir nobis honorande. Reducatur, ut quidam homo nomine Nicolaus, de possessione Dominationis Vestrae Zalwa vocata ad bona domini nostri Generosi causa morandi venire intendit. Petimus eandem Vestram Dominationem,

ut iuxta dispositionem[1] nostram, quas habemus eundem quiete et pace permittatis, quod vicem a nobis optatam habebitis. Valere felicissime optamus.

Ex castro Chyczo in profesto Katedra Petri. Anno 1519.

Ladislaus[2] castellanus Castri Chyczo etc.

Intitulatio : Circumspecto viro iudici civitatis Bistriciensis vicino atque amico nobis honorando.

(Originale. Archivum comitatus Beszterczenaszód, Besztercze No. 505.)

89.

Buda, 16. Septembris 1519.

Ludovicus II. rex Hungariae conventui ecclesiae de Kolozsmonostor.

Percepto iudicio a Joanne Szapolyai vaivoda Transylvaniae lato adversus Stephanum vaivodam Moldaviae, huius precibus motus, iudicium non perfici, vel si iam executum esset, litteras de hac executione extradandas non esse iubet.

Ludovicus Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Fidelibus nostris conventui ecclesiae Beatae Virginis de Colosmonostra. Salutem et gratiam. Expositum est Maiestati nostrae pro parte et in persona fidelis nostri Spectabilis et Magnifici domini Stephani vaivodae Moldaviensis, quod licet superioribus annis quaedam causa inter Egregios Nicolaum de Bethlen et Johannem filium condam Michaelis Desewffy de Lossoncz, ut actores ab una, ac praedecessores ipsius exponentis vaivodas scilicet Moldavienses ab altera partibus, ratione et praetextu oppidi Zenthmargita nominati in comitatu Zolnok interiori adiacentis et habiti, mota fuerit et suscitata ; tamen idem exponens, veluti noviter et de recenti vaivodatum illius terrae nostrae Moldaviensis adeptus et causae praemissae penitus inscius, ad prosecutionem eiusdem invigilare
13. Jan. superintendereque nescivisset, unde in octavis festi Epiphaniarum Domini proxime praeteritis per fidelem nostrum Spectabilem et Magnificum Joannem de Zapolya comitem perpetuum terrae Sepwsiensis, vaivodamque nostrum Transsilvanum et Siculorum nostrorum comitem, in civitate nostra Colosvariensi celebratis, quaedam litterae eiusdem Joannis comitis et vaivodae adiudicatoriae, sententionales per non venientem et non comparitionem praelibati exponentis contra eundem per antefatos Nicolaum de Bethlen

[1] In originali : dispositioni. [2] Porkoláb.

et Joannem Desewffy, causa partium in praemissa fuissent reportatae, vigore quarum nisi repulsio quaedam, nomine et in persona ipsius exponentis facta subsecutaque fuisset, praescriptum oppidum Zenthmargita iidem Nicolaus et Joannes actores pro se statui fecissent in eiusdem exponentis praeiudicium et damnum manifestum. Cum tamen, si litis motio et processus causae praemissae praefato exponenti innotuisset et ad eius directionem idem exponens invigilare scivisset, sperasset se et causam ipsam ab alterius partis impetitione defacili defendere potuisse, prout posse speraret etiam de praesenti ; unde supplicatum exstitit Maiestati nostrae in persona eiusdem exponentis, ut sibi circa praemissa de iuris remedio providere dignaremur opportuno ; et quia iuxta contenta generalis decreti huius regni nostri tam iudices ordinarii eiusdem regni nostri partiumque sibi subiectarum, quam etiam loca capitularia et conventualia ab extradatione et emanatione eiuscemodi litterarum adiudicatoriarum atque sententionalium per non venientem cuiuspiam in causam attracti conficiendarum et exinde relatoriarumque rescribendarum libere semper inhiberi possunt ; quapropter Fidelitati Vestrae harum serie firmiter praecipientes committimus et mandamus, quatenus habita praesentium notitia, si ad executionem praetactarum litterarum adiudicatoriarum, sententionalium antefati Joannis comitis et vaivodae nostri testimonium vestrum nondum exmisistis, neque de caetero exmittere audeatis, si vero ipsa executio iam forsitan peracta et in eadem repulsio quoque praemissa subsecuta fuisset ; extunc vos litteras super huiusmodi executione vestra relatorias, praenominatis Nicolao de Bethlen ac Joanni Desewffy extradare et emanari facere nullatenus praesumatis, nec sitis ausi modo aliquali, donec aliud a Maiestate nostra habueritis in mandatis, praefatum enim vaivodam nostrum Moldaviensem iustis suis iuribus ex improviso destitui volumus. Secus itaque nulla ratione facturi. Praesentibus perlectis, exhibenti restitutis.

Datum Budae, feria sexta proxima post festum Exaltationis Sanctae Crucis. Anno Domini Millesimo quingentesimo decimo nono.

(Transsumptum originale conventus monasterii de Kolozsmonostor de anno 1519. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 28029.)

90.

Várfalva, 8. Octobris 1519.

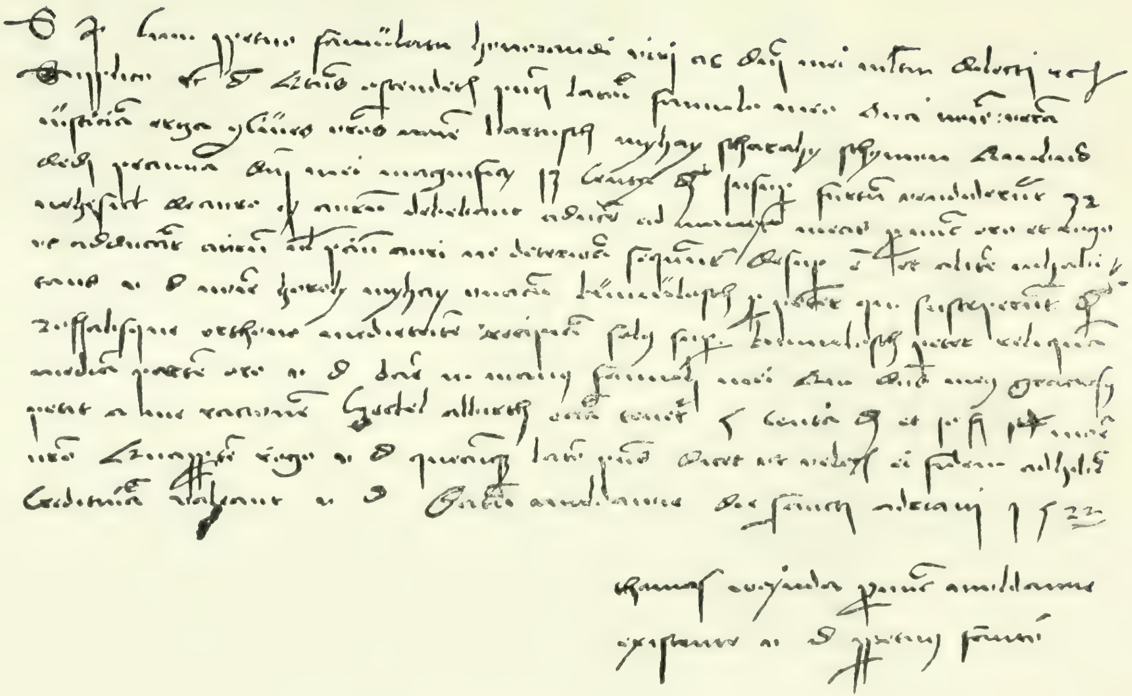
Joannes Szapolyai vaivoda Transsilvanus conv. eccl. de Kolozsmonostor.

Epistola regis accepta suum iudicium in Stephanum vaivodam latum exequendum non esse eos commonet.

Johannes de Zapolya comes perpetuus terrae Zepwsiensis, vaivoda Transsilvanus et Siculorum comes etc. Amicis suis Reverendis conventui ecclesiae Beatae Virginis de Colosmonostra. Amicitiam paratam cum honore. Allatae sunt ad nos litterae Regiae Maiestatis, domini nostri gratiosissimi vobis in facto cuiusdam causae inter Egregios condam Nicolaum de Bethlen ac Johannem filium condam Michaelis Desewffy de Losoncz, ut actores ab una, ac praedecessores regni Moldaviensis vaivodas, velut in causam attractos, partibus ex altera, ratione et praetextu oppidi Zenthmargitha nominati in comitatu Zolnok interiori adiacentis et habiti, motae et vertentis ; in qua idem condam Nicolaus de Bethlen et Johannes Desewffy actores contra Spectabilem et Magnificum Stephanum vaivodam modernum eiusdem regni 13. Jan. Moldaviensis in octavis festi Epiphaniarum Domini proxime praeteriti in civitate Coloswariensi per nos celebratis quasdam litteras nostras adiudicatorias sententionales per non venientem et non comparitionem eiusdem domini vaivodae, pro se reportatas haberent, in eo praeceptorie loquentes et directe, quod si ubi vos exequutionem praetactarum litterarum nostrarum adiudicatoriarum, sententionalium testimonium vestrum nondum exmisissetis, neque de caetero exmittere auderetis ; si vero iam ipsa forsitan exequutio peracta et executione in eadem repulsio aliqua executa foret, extunc vos litteras super huiusmodi vestra executione relatorias praelibatis condam Nicolao de Bethlen ac Johanni Desewffy extradare nullo modo praesumeretis, et quia, sicuti Maiestas Sua vobis superinde mandasse videtur,[1] ita et nos quoque harum serie Maiestatis Suae in persona firmiter committimus, quatenus agnitis iisdem litteris Maiestatis Suae praesentibus quoque nostris a praemissa executione dictarum litterarum nostrarum interea temporum cessare et supersedere om[nibus modis] debeatis et teneamini. Secus nulla ratione facere praesumatis. [Praesentibus per]lectis exhibenti restitutis.

---

[1] Vide hoc mandatum sub No. 89.

Autographum Thomae Wajdae.

(Moldaviae — Baia — 4. Februarii 1522.)

Datum in possessione Warfal[va] Sabbato proximo post festum Beati Francisci confessoris. Anno D[omini] 1519.

(Originale. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 28031.)

91.

[Baia,] 4. Februarii 1522.

Thomas Wajda senatui civitatis Besztercze.

Negotia, ob quae suum Ona ad eum miserat, eius iustitiae commendat.

Salutem plurimam. Cum perpetuo famulatu honorandi viri ac domini mei multum dilecti etc. Supplico Vestrarum Dominationum, quatenus ostendetis praesentes latori, famulo meo Ona nomine veram iustitiam erga concives vestros nomine Bartusch Mihay, Scharahy Schymon, quibus dedi pecuniam domini mei Magnifici 13 centa denarios, insuper fertum vendiderunt 32 nehezík de auro, quod aurum debebant adducere ad manus meas; pro nunc oro et rogo, ut adducatur aurum vel pretium auri, ne deteriora sequuntur. Desuper est et aliter inhabitans Vestrae Dominationis nomine Horody Mihay unacum Kumulesch Péter, qui susceperunt denarios 20 florenos absque orthone medietatem, recipiam solus super Kumulesch Péter, reliquam mediam partem oro Vestris Dominationibus dare in manus famuli mei, quia dominus meus gratiosus petit a me rationem. Hertel Alberth etiam tenetur 5 centa denarios et se[x] florenos in nomine nostro. Quapropter rogo V^{ras} Dominationes, quaecunque lator praesens dixit, ut velitis ei fidem adhibere creditivam. Valeant V^{rae} Dominationes.

Datum Moldawiae, die Sancti Adriani 1522.

Thomas Wayvoda pronunc Moldaviae existente, Vestrarum Dominationum perpetuus servitor.

Intitulatio: Prudentibus ac circumspectis viris iudici[1] ac iuratis Bistriciensibus,[2] dominis ac amicis charissimis praesententur.

(Originale. Archivum comitatus Beszterczenaszód, Besztercze. No. 749.)

---

[1] In originali: iudicis. [2] Wistriciensibus.

92.

Buda, 1. Junii 1523.

Ludovicus II. rex Hungariae oratori suo Stephano Broderics praeposito Quinqueecclesiensi, Romae.

Nuntium de litteris pontificiis auxilium promittentibus perceptis, quod summa vel 10,000 militum indigeat adversus Turcas, qui vaivodam Valachiae in fugam dederunt et nunc Hungariae imminent.

Redditum nobis paulo post tuas litteras et Breve apostolicum de summa quinquaginta milium ducatorum, quae nondum accepimus in huius afflicti regni nostri defensionem a Sanctissimo Domino Nostro et ista Sede Apostolica decretorum, designatum quoque legatum amplissimum patrem Sancti Sixti cardinalem maiore ad nos propediem venturum praesidio intelleximus. Explicas autem non obscure, quantum id praesidii futurum sit, videlicet unde conduci atque aliquamdiu sit opus peditum decem milia possint, fatemur has copias viribus nostris nec levem, nec mediocrem futuram accessionem. Si tamen hoc tempore pedites istos conductos et in locis opportunis cum nostro peditatu atque equitatu dispositos haberemus, maiori essent nobis adiumento, quam si paucis post mensibus viginti milia conducerentur. Nam, ut rerum nostrarum statum cognoscas, vaivoda Radul, quem nos anno superiore Valachiae Transalpinae praefeceramus[1] Turcis, provinciam summa vi nuper occupantibus et novum vaivodam[2] cum vexillo imperatoris inducentibus rursum cedere et in Transsilvaniam cum optimis quibusque et nostrarum partium viris confugere est coactus. Cum igitur haec provincia in hostium sit potestate cogita quantum Transilvaniae ac Severino aut ne quid de partibus loquamur, quantum universo regno nostro impendeat periculi. Adiungere enim hostes sibi poterunt Valachiae utriusque populos et si libitum fuerit, ipsos etiam Tartaros in belli ac praedae societatem allicere.

Datum Budae, prima Junii 1523.

(Copia coaeva. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

---

[1] Radul dela Afumați. (1521—1524.) [2] Vladislav III. (1523—1525.)

93.

Buda, 30. Julii 1523.

Joannes Szapolyai vaivoda capitulo ecclesiae Albensis Transylvanae.

Mandatum statutorium pro Logofetul Horwath, Banul Pârvul et Vistiernicul Vancia super possessione Algyógy in comitatu Hunyadiensi existenti.

Joannes de Zapolya comes perpetuus terrae Scepusiensis et waiwoda Transsilvanensis ac Siculorum comes etc. Amicis suis Reverendis, capitulo ecclesiae Albensis Transsilvanensis. Amicitiam paratam cum honore. Dicitur nobis in personis Egregiorum Horwath Logoffeth, Perwl Ban et Wancha Wyzther, quomodo ipsi in dominium totalis possessionis Aldyod, in comitatu Hunyadiensi existentis, ipsos ex gratiosa annuentia sive donatione Regiae Maiestatis, domini nostri gratiosissimi concernentis legitime vellent introire. Requirimus igitur et hortamur vos, nihilominus etiam authoritate et in persona praefati domini nostri regis vobis committimus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo praesente ... homo noster ad facies dictae possessionis Aldyod ... introducat praefatos Horwath Logoffeth, Parwl Ban et Wancha Wyzther in dominium eiusdem statuatque eandem eisdem praemisso iure ipsis incumbente possidendam, si non fuerit contradictum. Contradictores vero, si qui fuerint, evocet eosdem contra annotatos Horwath Logoffeth, Perwl Ban et Wancha Wyzther ad terminum competentem nostram in praesentiam, rationem contradictionis eorum reddituros ; etc.

Datum Budae, feria quinta proxima post festum Beatae Annae Matris Mariae. Anno Domini 1523.

Titulus : Amicis suis Reverendis capitulo ecclesiae Albensis Transsilvanensis[1] pro Egregiis Logoffeth Horwath et aliis introscriptis introductoria et statutoria.

(Originale. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 31039.)

28. Dec. Exequutio facta est ... in Gyogh in festo Beati Joannis Apostoli et Evangelistae ... et contradixisset in eadem ratione et in persona Johannis Tharnak, necnon dominae Elenae, relictae

[1] Circa hoc tempus vixit Venerabilis ac religiosus frater Dionysius de Gyalu, episcopus Argensis, ordinis fratrum Heremitarum Beati Pauli primi heremitae in claustro seu coenobio Beatissimae Virginis Mariae supra Tóthfalu fundato, Albae Juliae vicino.

condam Barnabae Bani Zewreniensis, item Marthae relictae Petri Ravazdi de Arany, Katharinae relictae condam Nicolai de Kemend, puellae Frusinae filiae eiusdem dominae Elenae ratione portionis possessionariae in possessionibus Csokmo et Thewrek in comitatu Hunyadiensi; item Johannes de Kemend, item domina Margaretha relicta condam Ladislai Palathicz ratione unius sessionis nobilitaris, quam ipsa inhabitavit et pertinentiarum eiusdem, altera die introductionis contradixisset et sic evocatis sunt ad octavas Epiphaniarum.

94.

Buda, 4. Augusti 1523.

Ludovicus II. rex Hungariae capitulo ecclesiae Albensis.

Mandatum statutorium pro Logofetul Horwath, Banul Pârvul et Vistiernicul Vancia super possessione Algyógy in comitatu Hunyadiensi existenti.

Ludovicus Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Fidelibus nostris capitulo ecclesiae Albensis Transsilvanae. Salutem et gratiam. Cum nos habentes respectum ad praeclaram fidelitatem et servitiorum merita fidelium nostrorum Magnificorum Horwath Logofeth, Perwl bani et Wancha Wizther, boiaronum Transalpinensium, quae iidem sacrae imprimis huius regni nostri Hungariae coronae et deinde Maiestati nostrae pro locorum et temporum varietate exhibuerunt, tum maxime in eo, quod annis superioribus hostibus nostris Turcis numerosa multitudine Transalpinum non semel invadentibus et subiugare conantibus totis viribus ipsorum restitissent, verum ubi illorum impetui sustinendo pares non essent, maluerunt patria bonisque suis carere, quam fidem et fidelitatem nobis et sacrae coronae Hungariae debitam violare, seque in nostrum regnum recipientes nostrae submisere potestati; propterea volentes nos tot egregia eorum facinora aliquo gratiae et munificentiae nostrae regiae munimine prosequi, quo provocato ad praestanda nostrae Maiestati et coronae regni nostri Hungariae alacriores reddantur, oppidum nostrum Aldyod vocatum in partibus nostris Transilvanis habitum, quod mortuo Spectabili et Magnifico Bozorab wayvoda nostro Transalpinensi, cui illud contuleramus, rursus ad collationem nostrae Maiestatis, iuxta consuetudinem regni nostri devolutum dinoscitur, simulcum omnibus possessionibus et villis aliisque pertinentiis et proventibus ad

illud de iure et ab antiquo spectantibus, memoratis Horwath Logofeth, Perwl bano[1] et Wancha Wyzther, vigore aliarum litterarum nostrarum donationalium superinde confectarum contulerimus velimusque eosdem in dominium eiusdem et eorundem per nostrum et vestrum homines legitime facere introduci. Super quo Fidelitati Vestrae harum serie firmiter praecipientes mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo praesente Ladislaus Folthy ... introducat praefatos Horwath Logofeth, Perwl[2] banum et Wancha Wyzther boiarones in dominium eiusdem statuatque eadem eisdem praemissae nostrae donationis titulo ipsis incumbenti perpetuo possidenda, si non fuerit contradictum. Contradictores vero, si qui fuerint, evocet eosdem contra annotatos boiarones ad terminum competentem ; etc.

Datum Budae, feria tertia ante festum Beatissimae Mariae de Nive. Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo tertio.

Titulus : Fidelibus nostris capitulo ecclesiae Albensis Transsilvanae pro Magnificis Horwath Logofeth Perwl bani et Wancha Wyzther. Inroductoria et statutoria.

(Originale. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 31040.)

Exequutio praefata facta est in festo Beati Johannis apostoli
27. Dec. et evangelistae noviter praeterito ad facies praescripti oppidi Aldyod. Contradixit die statutionis eadem nobilis Johannes de Kemend nominibus et in personis plurium, alteraque die statutionis nobilis domina Margaretha relicta quondam domini Ladislai Palathicz de Aldyod.

95.

Pozsony, 12. Januarii 1524.

Ludovicus II. rex Hungariae oratori suo, Stephano Broderics, Romae.

Relationes vaivodarum Moldaviae et Valachiae de Turcis agentes.

Habemus enim recens ex wayvodis Moldavo et Transalpino, aliisque exploratoribus nuntium destinasse Turcas omni genere apparatuum instructissimos proximo mense Martio regnum hoc nostrum Tartaris etiam in societatem belli adiunctis invadere.

Datum Posonii, feria tertia intra octavas Epiphaniarum Domini. Anno eiusdem 1524.

(Copia coaeva, Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

---

[1] In originali : bani. [2] Recte : Pârvul.

96.

Ragusa, 29. Junii 1524.

Michael Bocignoli Ragusaeus Gerardo Plania secretario imperatoris.

Descriptio Valachiae et eius incolarum. Quomodo Valachia in potestatem Turcarum venerit.

Valachia ultra Danubium contra Nicopolim regiam aliquando Bulgarorum sedem, nunc Turcico subditam imperio, sita est, quae ab Turcis recens defecit. Cuius defectionis antequam causas exponam, visum est Valachiae situm designare ac alia quaedam paulo altius repetere, quo narrata plus perspicuitatis recipiant. Huius Valachiae fines sunt ab oriente altera Valachia, quae Moldovia ab Ungaris appellatur, ab antiquis Dacia dicta, ab occidente Ungari, Sibignique oppidum in ripis Danubii situm, atque ad Ungaros pertinens, a septentrione montes, qui Transylvaniam Ungaricae ditionis regionem, Valachiamque discriminant, a meridie Danubius. Patet in longitudinem XII dierum itinere ab occidente in orientem, in latitudine a meridie in septentrionem trium et amplius, in hac planicie perpetua solum pingue, capaxque cultus, nisi qua paludes, aut silvae intercidunt. Regio omnium ferax, quae ad humanae vitae necessitatem pertinent, praeter vinum, cuius alioquin ea gens, utpote crapulae, ventrique dedita, appetentissima est. Pecudum nullibi maior copia, equorumque armenta vix minoribus animalibus cedentia, vicis, non urbibus, sed frequentissime habitatur. Nam in ea vici XV millia, quorum minimi L domos habent, in hac salis montes, quos provinciales, velut in lapidicinis saxa, excidunt, Turcisque vendunt. Gentis rude ingenium,[1] atque incultum, parque suo pecori, neque militiae, neque rerum publicarum curam gerunt, rixarum atque discordiarum adeo studiosi, ut plerumque a principum caede non abstineant. Quo factum est, ut cum solis Ungaris vectigales essent, Turcis non solum vectigales, sed pene subditi facti sint. Lingua Itala, sed aliquanto contractiore utuntur; christiani sunt, sed scismatici. Inter eos aliquando princeps fuit, quem voievodam appellant, Dragulus nomine, vir acer et militarium negotiorum apprime peritus. Hic non solum sua egregie tutabatur, sed Turcarum fines hybernis temporibus, ut plerumque fit, glacie concreto Danubio aggrediebatur, eosque igni,

---

[1] Ab hoc loco usque ad finem capitis huius edidit lingua Italica Antonmaria del *Chiaro:* Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia (Venezia, 1748.) pag. 112—117.

ferroque vastabat. Qua re Mahumetes, abavus Solymani, qui in praesentiarum Turcis imperat, permotus, ut iniurias ulcisceretur, Danubium transiens Valachiam ingressus est. Huic nusquam Dragulus occurrit. Deduxerat enim ex agris, vicisque in densissimas silvas paludibus obsitas non solum homines, pecudesque, sed etiam omnia usui necessaria, ita, ut Turcarum exercitus aliunde, quae ad victum pertinerent, comportaret. Ipse vero Dragulus expeditis aliquot equitibus, noctu saepius, interdiu plerumque per aufractus, tramitesque notos silvas egrediebatur, multosque Turcarum aut pabulantes, aut longius ab agmine recedentes intercipiebat, aliquando nihil minus opinantes universos adgrediebatur, interfectisque multis donec se colligerent, in silvas iterum refugiebat, neque hostem aequis conditionibus inire proelium permittebat. Quapropter Mahumetes, cum neque commeatum exercitus haberet, neque Dragulum silvis inclusum cum maximo suorum periculo adgredi placeret, multis ex suis amissis, sine praeda, sine victoria, qua venerat, redire coactus est. At Valachorum reguli metu hostis liberati immemores ab Dragulo suscepti beneficii in Draguli necem perniciosa consilia agitare coeperunt, militiam detrectare, Turcas extollere, Draguli facta deprimere, victoriam perniciosiorem aliquando victoribus quam victis futuram praedicare, Turcas hostes affirmare pati non posse, cum his foedus etiam vectigali proposito ineundum decernere; contra Dragulus, ne pacem a victis peterent, suadere, se suaque armis defenderent, in libertate viverent, persuadere conatur, denique nullo modo se vivente Turcis Valachiam vectigalem passurum dicere. Dumque in ea opinione persisteret, a Regulis per insidias obtruncatur, atque in eius locum alius subrogatur. Hic annuo vectigali proposito duodecim milibus aureis pacem ab Turcis mercatus est; liberi vero Draguli, multique ex eius factione ad Turcam transfugiunt, a quo perbenigne suscepti, vitamque christianam permissi ducere, nam hi non erant scismatici, sed catholici. At Valachi nullo statu contenti, neque illum, quem in demortui locum posuerant, diutius regnare passi sunt; sed eo interfecto, cum in deligendo principe non concordarent, rem ad Turcam detulerunt. Ille vero unum ex his, qui ad eum transfugerant, instituit, ac tanquam unum ex praefectis insignibus praefecturae honestatum in provinciam ire iubet, constituitque, ut nemini Valachiae principem esse liceret, nisi quem aut ipse institueret, aut Valachis eligentibus confirmaret. Addit insuper, ut quotiens Constantinopolim venire iuberet, id sine mora, velut aliarum provinciarum praefecti, faceret; quo factum est, ut pene

subditi Turcis effecti sint. Tempore vero procedente Turcarum rex Belgradum capit. Basarabas, Valachorum princeps (quem ego, dum apud Valachos agerem, privatum novi) relicto post se septenni filio[2] moritur. Huic Turca principatum defert, tutores, qui rem administrarent Turcas quoad puer ad aetatem praeveniret, eo animo instituit, scilicet, ut Valachi Turcis principibus paulatim assuescerent; induxerat in animum hac occasione oblata provinciam penitus occupare, nam et inde facillimum in Ungaros, quibus cum bellum gerere coeperat, transitum prospiciebat, et ex provincia, si per Turcas eo modo, quo caeterae praefecturae, gubernaretur, plus utilitatis recepturum arbitrabatur. At Valachi neque puerum, neque Turcas receperunt, sed in demortui locum alio principe suffecto oratores ad Turcam mittunt, rogant, principem per eos electum confirmaret, puerum aetate inutilem et tanto imperio regendo minime idoneum persuadere conantur; praeterea non esse hoc veteris instituti, ut Turcis provincia daretur, neque hoc Valachos unquam passuros affirmant. Quamobrem irritatus Turca oratores, contra ius, fasque gentium iugulare iussit, caeteris vero, qui cum eis venerant, naribus praecisis domum redire permisit. Praefectis praeterea Nicopolis, Bedini, atque Cilistriae manum praedatoriam colligant, imperat, Valachiamque vastent. Quibus perceptis Valachi Joannem comitem Scepusiensem[3] ex Transylvania accersunt, huic se suaque omnia permittunt, palam ab Turcis deficientes. Ille vero milite conducto Valachiam venit, Turcasque parantes regionem vastare prohibet. Quod, ubi regi Turcarum nuntiatum est, veritus ne provinciam occuparent Ungari; de pace cum Valachis, propositis antiquis conditionibus, coepit agere. Hanc Valachi hortante comite (verebatur enim mobile gentis ingenium, et semper in proditionem spectans) perlibenter susceperunt; foedus initum est, ut Turcarum rex aliquem ex Valachis, quos penes se haberet principem institueret, Valachi eo modo quo prius vectigal penderent, et si in praeteritis vectigalibus quicquam non dedissent, resarcirent, Turcis vero posthac, praeter ista, nulla potestas in provincia esset. Iis ita compositis voievodam ab Turca missum suscipiunt, comes Scepusiensis ad sua redit. Sed semper praesenti statu Valachi non contenti alterum quaerunt, nam expulso ob rege Turcarum voievoda misso, in locum eius alium sufficiunt. Quod quamvis graviter Turca tulerit,

---

[2] Vlad (Vladislaus) IV. nomine; regnavit 1482—1495.

[3] In originali: Seposiensem.

tempore forsan ita suadente non aegre ferre dissimulavit, moxque oratorem cum CCC equitibus Valachiam destinat, ad principem recens electum insignia principatus mittit, clavam ferream, vexillum, quo in bello omnes praefecti, quos Turcae Sangiachos vocant, uti solent, hoc ex cauda equina confectum est, praeterea insigne quoddam capitis aureo filo, velut diadema circumdatum. Hic postquam Valachiam venit, a voievoda honorifice excipitur, sed dum in conspectu regulorum, plebisque, fingit insigne capiti aptare, clavam ferream capiti impingit, ac voievodam, prout a rege Turcarum mandatum fuerat, interficit. Caeteri vero equites plerosque ex regulis aggressi iugulant, equisque conscensis nullo repugnante, castellum, quod in ripis Danubii situm est,[4] petierunt ; quod post mortem Draguli, Valachi Turcis vectigales facti tradiderunt. Iis auditis advolat Scepusiensis comes, provinciam suscipit, communi marte commune periculum propulsaturus. Nam, si Turcae Valachiam occupaverint, actum erit de tota Transylvania, cuius ipse supremus est princeps.[5]

Caeterum Turcarum rex metu defectionis Aegypti liberatus expeditionem in Valachos parat ; quo, si rex profectus fuerit, actum esse non solum de Valachis Moldovitisque, quos Dacos appellatos superius dixi, sed procedente tempore de Ungaris, Polonisque plerique arbitrantur, quippe cum nullos apud Ungaros apparatus, quibus tanto principi resisterent, cernant. Si vero quempiam ex suis miserit, Transylvanis volentibus Moldovitisque ad id accedentibus, in fideque Valachis manentibus, rem non eo periculi futuram existimant.

Die XXIX. Junii M. D. XXIIII. Ragusii.

(Originale typis excussum.[6] Bibliotheca comitis Alexandri Apponyi,[7] Lengyel.)

---

[4] Id est Giurgiu. [5] Usque ad hunc locum Del Chiaro.

[6] Titulus libelli huius rarissimi est : Epistola Michaelis Bocignoli Ragusei ad Gerardum Planiam Caesareae Maiestatis secretarium, in qua exponit causas rebellionis Axmati a Solymano Turcarum imperatore, et quo pacto Axmati consilia oppressa fuerint cum ipsius interitu, praeterea ut Solymanus rebus Cayri compositis, expeditionem in Valachiam susceperit. Cuius sane provinciae situs, amplitudo, fertilitas, hominum mores, ingenia, quaedamque alia describuntur gratissima futura his, qui strategemata, dolos, et variam fortunam max[imorum] principum scire cupiunt. Adduntur quoque praefecturarum Turcicarum et quorundam[8] provinciarum recentiora nomina.

[7] Cfr. Graf Alexander Apponyi : Hungarica. Ungarn betreffende, im Auslande gedruckte Bücher und Flugschriften vol. 1. (München, 1903.) pag. 148—149. [8] Mendose, loco : quarundam.

97.

Besztercze, 7. Martii 1525.

Joannes Szapolyai vaivoda Transylvanus capitulo ecclesiae Albensis.

Mandatum statutorium pro parte Paharnicul Gyura de quarta parte possessionaria in Algyógy existente.

Amicis suis Reverendis capitulo ecclesiae Albensis Transsylvanae, Johannes de Zapolya comes perpetuus terrae Scepusiensis vaivodaque Transsylvanus et Siculorum comes etc. Amicitiam paratam cum honore. Dicitur nobis in persona Egregii Gywra poharnok, filii condam Demetrii Pozob dicti ex Generosa domina Zorja, nunc relicta condam Horwath Logoffeth, boieronis Transalpinensis, quomodo ipse in dominium directae et aequalis quartae partis totalium portionum possessionariarum praefati condam Horwath Logoffeth in oppido Aldyod atque pertinentiarum eiusdem, omnino in comitatu Hwnyadiensi existentium habitarum, ipsum exponentem ex perennali fassione eiusdem condam Horwath Logoffeth concernentium legitime vellet introire. Super quo Vestram Amicitiam praesentibus petimus diligenter, quatinus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo praesente Nicolaus aut Blasius de Boythor . . . aliis absentibus homo noster ad facies praetactarum portionum possessionariarum dicti condam Horwath Logoffeth, consequenterque dictae quartae partis earundem in praetactis oppido ac eiusdem pertinentiis existentium . . . introducat praefatum Gywra poharnok exponentem in dominium quartae partis earundem, statuatque easdem eidem . . . si non fuerit contradictum. Contradictores vero, si qui fuerint, evocet eosdem contra annotatum Gywra poharnok exponentem ad terminum competentem ; etc.

Datum in civitate Bistriciensi feria tertia proxima post dominicam Invocavit. Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo quinto.

Lecta et Correcta In glossa per Magistrum Banchy.

Titulus: Amicis suis Reverendis capitulo ecclesiae Albensis Transsylvanae pro Egregio Gywra poharnok boieroni Transalpinensi. Introductoria et statutoria.

(Originale. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 29652.)

Exequutio facta est in oppido Aldyod feria secunda proxima 13. Martii
post dominicam Reminiscere, nullo penitus contradictore apparente.

98.

Besztercze, 7. Martii 1525.

Joannes Szapolyai vaivoda Transylvanus capitulo ecclesiae Albensis.

Mandatum statutorium pro parte Alexandri filii Horwath Logofet supra possessionem condam Vanciae Vistier in Algyógy eidem a rege Ludovico II. donatam.

Amicis suis Reverendis capitulo ecclesiae Albensis Transilvanae Johannes de Zapolya comes perpetuus terrae Scepusiensis vaivodaque Transilvanus et Siculorum comes etc. Amicitiam paratam cum honore. Dicitur nobis in persona nobilis Alexandri, filii condam Magnifici Horwath Logoffeth boiaronis Transalpinensis, quomodo ipse decedens quidem et nuper insidiis quorundam emulorum prope castrum Zewriniense extincto praefato condam genitore suo, in dominium portionum possessionariarum condam Wancha Wyzther dicti, boieronis similiter Transalpinensis in oppido Aldyod ac possessionibus villisque et pertinentiis eiusdem, in his partibus Transilvanis in comitatu Hwnyadiensi existentium habitarum et adiacentium, alias per defectum seminis sexus virilis eiusdem condam Wancha, sed quia idem Wancha fidelitate, qua sacrae imprimis coronae regni Maiestatis Regiae atque eidem domino nostro regi obstrictus fuerat postposita, relicto fideli Suae Maiestatis Radwl vaivoda Transalpinensi eidem Maiestati Suae et regno eiusdem adversae factioni adhaesisset, ad Maiestatem Suam devolutae fuissent et redactae, ipsum exponentem ex eiusdem domini nostri regis collatione, praefato condam genitori suo factam facta concernentes, legitime vellet introire. Super quo Vestram Amicitiam praesentibus petimus diligenter, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo praesente Nicolaus aut Blasius de Boythor . . . aliis absentibus, homo regius, ad faciem praetacti oppidi Aldyod ac villarum et possessionum sive pertinentiarum eiusdem, consequenterque portionum possessionariarum praefati condam Wancha Wyzther in eisdem habitorum. . . introducat praefatum Alexandrum exponentem in dominium earundem, statuatque easdem eidem . . . si non fuerit contradictum. Contradictores vero, si qui fuerint, evocet eosdem contra annotatum Alexandrum exponentem ad terminum competentem ; etc.

Datum in civitate Bistriciensi feria tertia proxima post

dominicam Invocavit. Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo quinto.

Titulus: Amicis suis Reverendis capituli ecclesiae Albensis Transilvanae pro nobili Alexandro filio condam Horwath Logoffeth boyaronis Transalpinensis. Introductoria et Statutoria.

(Originale. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 29989.)

99.

Lemberg, 4. Maii 1525.

Otto de Chodecz palatinus Russiae senatui civitatis Besztercze.

Rogat, ut litterarum suarum ostensor matrem et coniugem duorum boiaronum Moldavorum, quae apud eos iuvamen invenerunt, tute ad suos dominos Poloniam comitari possit.

Otta de Chodecz palatinus Russiae generalis et Haliciensis, Colomiensis, Snyatinensisque capitaneus. Famatis dominis proconsulo et consulibus caeterisque praefectis quibuscumque titulis fuerint insigniti civitatis Bistricensis. Amicis grate nobis dilectis.

Famati domini, credimus non esse incognitum lamentabilem casum Gavrylonis Vistiernik[1] et Costye Moldavitarum, qui metu sui voivodae desperantes de sua salute ad Vestras Fidelitates ex Moldavia in Bystriczam cum uxoribus et matribus suis aufugerunt. Deinde relictis u[xori]bus suis et matribus, sese in regnum domini nostri clementis[simi] contulerunt, susceptique sunt per Sacram Regiam Maiestatem pro servis, habentque super equos servitium, cuius rei nos testimonium damus his nostris scriptis. Nolentes itaque sic manere separati ab uxoribus suis, hos exhibitores praesentium mittunt ad Vestras Fidelitates cum hisce nostris scriptis, quae nos, habito respectu ipsorum eventui, grato dedimus animo; affectamusque Vestras Fidelitates, amicos et vicinos nostros dilectos, ut uxor Gavrylonis Vistiernik, mater Costye et uxor Georgii Dvornyka, quae illic in Bistricza hodie sunt, cum exhibitoribus praesentium ire permittantur. Non extat enim illis securitas manendi apud Vestras Fidelitates et periculum magnum illis imminet in itinere; nam via a civitate Bistricza tendit usque sub arcem voivodae Chychow vocatam, ibidemque distinguuntur duae viae: una in regnum domini nostri clementissimi et alia in terras voivodae Moldaviensis, facere dignentur Vestrae Fideli-

[1] In originali: Vystielnyk.

tates id opus misericordiae super hos miseros homines, quod uxores ipsorum per id periculosum iter, ubi illis non extat securitas, conducantur. Nos in similibus vel maioribus morem gerere studebimus.

Datum Leopoli, feria quinta die festi Sancti Floriani. Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo quinto. In testimonium huius rei nostrum sigillum est subimpressum.

(L. S.)

(Originale. Archivum comitatus Beszterczenaszód, Besztercze. No. 820.)

100.

Déva, 1. Decembris 1525.

Joannes Szapolyai vaivoda Ladislao Szalkai archiepiscopo.

Vaivodae Moldaviae Valachiaeque inter se dissident. Commoratio viduae filiaeque Neagoe Basarab vaivodae Valachiae Cibinii. Szapolyai vaivodas pacare studet.

Reverendissime domine et amice nobis honorandissime. Post salutem et nostram ipsius commendationem.

Quod ad Dominationem Vestram Reverendissimam saepius scribimus, quam ad Maiestatem Regiam[1], dominum nostrum gratiosissimum, eidemque negotia nostra detegere solemus, Dominationem Vestram Reverendissimam rogamus, dignetur nobis ignoscere, quoniam nos ipsi bene intelligimus Dominationem Vestram Reverendissimam nobis magnum esse nuntium, sed causa est, quia scimus ex consilio Maiestatis Suae multa in lucem devenire. Si igitur et haec quoque res, de quibus nunc Dominationi Vestrae Reverendissimae scribimus, communiter in consilium deduceretur et sic publicaretur, possent regnis Maiestatis Suae periculum afferre, Maiestas itaque Sua communicet cum illis Suae Maiestatis consiliariis, quibus Dominationi V[rae] Reverendissimae videbuntur.

Quae et quales dissensiones inter Moldavum et Transalpinensem waivodas sunt ortae et qualiter contra sese parabant exercitum, superioribus diebus Maiestati Suae rescripsisse recordamur. Nunc autem, prout intelligimus, quidam waivodae filius[2] elevaverat se ex Moldavia et comparaverat quasi duo milia hominum, qui cum Transalpinum et ad Barylla[3] pervenisset

[1] Ludovicus II. (1516—1526.) [2] Forsan Vladislav III. (1523—1525.)
[3] Brăila.

officialis Radwl waivodae[4] illos profligavit, ipse quoque filius waivodae in aqua periisse dicitur.[5] Captivi quoque nonnulli ad Radwl waivodam fuerunt ducti, quos, prout intelligimus, ex quo in una sunt fide, cedere nolens waivodae Moldavo remittere vult. Spes enim bonae pacis speraretur, nam waivodae alter ad alterum speciales miserunt oratores. Sed haec, qualiter fieri queat, non intelligimus, quia Radwl waivoda misit ad nos hominem suum, medio cuius nuntiavit nobis uxorem suam[6] morbo appoplexiae correptam et percussam fore et ipsam in tantum devenisse, ut nulla spes in vita sua existat. Ex quo autem antea quoque fratres et consanguinei dominae relictae condam Bazarab waivodae locuti fuerant Radwl waivodae, quo duceret sibi in uxorem filiam ipsius relictae Bazarab, tamen prius nunquam id facere voluisset: attamen nunc duabus ex causis ad hoc negotium accessit, quia in uxoris vita desperat et nulla est spes et aliud, quia boiarones Transalpinenses ferme omnes sunt fratres et consanguinei dominae relictae condam Bazarab[7] et praecipue Perwulestii et illi boiarones omnes ad Portam Caesaream miserant ad consanguineos ibi existentes, hoc est ad Ibraim bassam et ad alium similiter Muzthapha bassam, qui ipsi, Radwl intimassent, quod si filiam[8] relictae Bazarab[9] sibi in uxorem non duceret, de regno suo penitus expelleretur, et quod non curet de Moldavo, quia caesar ipsi Radwl quattuor zanchacos assignasset, quod quandocunque ipsos vocaret, omnibus eorum viribus et apparatibus ipsi aderunt et rogat nos per nuntium suum, ut ipsam dominam Bazarabne[10] immitteremus in regnum suum, quia adeo firmissimo iuramento et manuum suarum scriptis alter alteri, hoc est Radwl relictae Bazarab et ipsa similiter ipsi Radwl promiserunt, quod aliter hoc negotium non fiet. Cui tale dedimus responsum, quod Maiestas Sua Regia intellexerat illam discordiam inter Moldavum et ipsum, et quod Maiestas Sua tanquam bonus princeps semper, quae pro bono et commodo regnorum suorum et consequens ipsius etiam Transalpini curam gessit. Nam cum intellexisset waivodam Moldavum et ipsum gentes contra se armare, constituerat Maiestas Sua ipsam puellam una cum matre manere Cibinii et quod ibidem ipsi Cibinienses curam eorundem gerant tamdiu, donec Maiestas Sua rem inter ipsos waivodas

---

[4] Banul Pârvul. [5] Fine huius anni 1525. [6] Filia vornici Vlaicu. [7] Hic et inferius: Bozorab. [8] Ruxanda, filia secunda vaivodae Neagoe Basarab. [9] Despina, quae post mortem coniugis sui se in Transylvaniam transtulit. [10] Hic, sicut paulo inferius scriptor epistolae idiomate Hungarico *Bazarabné* scribit et nominat dominam Bazarab.

componere potuisset. Quod autem curam ipsius dominae Maiestas Sua ad nos non confidit, non est alia causa, nisi quod voluit Maiestas Sua, quod nos simus mediator inter ipsos waivodas pro componenda pace. Ideo non esset nostrae facultatis negotium hoc, ex quo Maiestas Sua non ad nos, sed ad Cibinienses id confidit et sic consuluimus, ut pro hac re ad Maiestatem Suam mittat.

Domine Reverendissime, prout nuntius nobis iste dicit, sub firmissimo iuramento cum Bazarabne et cum consanguineis suis iam hoc negotium conclusum est, alter etiam Maiestatem Suam ad nuptias invitavit;[11] quid itaque nos simus facturi, ignoramus et si etiam sciremus, non praesumeremus quicquam in hoc negotio facere absque Suae Maiestatis informatione. Ideo Maiestas Sua Serenissima dignetur negotio providere. Interim tamen scripsimus domino Gerendi,[12] qui et alias, prout ex litteris Maiestatis Suae accepimus, informationem habet, ut nomine Maiestatis Suae Cibiniensibus committat, ut provideant, ne mulier se surripiat, interea vero et nos ipsis itidem committemus.

Iste Transalpinus vel est nimis avidus huius negotii, vel quod quaerit occassionem recedendi a Maiestate Sua. Itaque pro Deo rogamus Dominationem Vestram Reverendissimam, si nuntius ipsius Radwl waivodae iverit ad Maiestatem Regiam, ne subita sibi detur relatio, nisi prius Poynar[13] possit bene victualibus muniri. Hactenus tamen nullus obolus castellano castri ipsius est datus, nisi nostris hucusque conservavimus; quid autem in futurum de illo castro sequitur, ignoramus. In reliquo autem Dominationem Vestram Reverendissimam felicissimam valere optamus.

Ex Dewa, feria sexta proxima post festum beati Andreae apostoli. Anno 1525.

Johannes comes et
wayvoda Manu propria.

Intitulatio: Reverendissimo domino Ladislao archiepiscopo Strigoniensi, primati regni Hungariae, legato nato ac supremo Regiae Maiestatis cancellario, dignissimo domino et amico nobis honorandissimo.

(Originale. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 24226. Edidit «Történelmi Tár» 1906. pag. 365—367.)

---

[11] Dies pro nuptiis fuit determinatus ad 14. Januarii 1526. [12] Nicolaus Gerendi. [13] Castrum Poenarĭ in valle fluvii Argeș situm, vicinum viae, quae in Transylvaniam ducit.

101.

Buda, 30. Martii 1526.

Ludovicus II. rex Hungariae capitulo ecclesiae Albensis Transylvanae.

Mandatum statutorium pro parte boiaronum Banul Părvul et Vistierul Neagoe de medietate oppidi Algyógy, eisdem novae donationis titulo data.

Ludovicus Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Fidelibus nostris capitulo ecclesiae Albensis Transsilvanae. Salutem et gratiam. Quum nos considerantes fidelitatem et servitia fidelium nostrorum Egregiorum boiaronum Perwol bani et Nagoe Wyzther, quae ipsi sacrae primum huius regni nostri Hungariae coronae et demum Maiestati nostrae exhibuerunt, medietatem oppidi Aldyod cum suis pertinentiis universis quocunque nomine vocitatis, ad eandem medietatem oppidi in comitatu Hwnyadiensi in partibus Transsilvanis existentis, de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, sub suis veris et antiquis limitibus existentibus, in cuius medietatis ac pertinentiarum illius dominio iidem boiarones a certis annis perstitissent et nunc quoque, ut perhibetur, essent, novae nostrae donationis titulo eisdem boiaronibus ipsorumque heredibus et posteris universis, vigore aliarum litterarum nostrarum donationalium superinde confectarum dederimus, donaverimus et contulerimus, velimusque eosdem per nostrum et vestrum homines in dominium dictae medietatis praefati oppidi legitime facere introduci. Super quo Fidelitati Vestrae mandamus harum serie firmiter, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo praesente Nicolaus de Bwythor . . . aliis absentibus homo noster ad facies praescripti oppidi Aldyod, consequenterque dictae medietatis praefatorum boiaronum ibidem habitae . . . introducat praefatos boiarones in dominium eiusdem statuatque eandem medietatem eisdem . . . si non fuerit contradictum. Contradictores vero, si qui fuerint, evocet eosdem contra ipsos boiarones wayvodae nostri Transsilvani in praesentiam ad terminum competenten rationem contradictionis eorum reddituros ; etc.

Datum Budae, feria sexta proxima ante festum Pascae. Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo sexto, regnorum vero nostrorum undecimo.

Titulus: Fidelibus nostris capitulo ecclesiae Albensis Transsilvanae pro fidelibus nostris boiaronibus, Egregiis Perwol bano et Nagoe Wyzther. Introductoria, statutoria.

(Originale. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 30569.)

23. Maii Exequutio facta est feria quarta proxima post festum Pentecostes, nullo contradictore apparente.

102.

Hârlău, 6. Aprilis 1526.

Stephanus IV. vaivoda Moldaviae senatui civitatis Besztercze.

Rem cuiusdam subditi sui eorum iustitiae commendat.

Stephanus Vaivoda, Dei gratia dominus regni Moldaviae. Prudentes et circumspecti domini, vicini et amici dilecti. Refert et exponit nobis Adrianus de Moldovabánya,[1] homo et subditus noster, quomodo pridem causa negociandi ivisset versus vos et inibi pro uno homine et colono[2] huius regni nostri Johanne[3] vocato unius equi furato fideiussor extitisset et diem terminumque pro aequitate illius equi sibi infixisse. Dies autem, ut ipse dicit praeteriit, quia ibi applicuisse non potuit, de quo autem Johannes equum emit, est et nunc prope servitor noster et ore fatetur, equum Johanni vendidisse et ideo, si quis habet cum illo servitore nostro quid agere, veniat istuc et omnem sibi iustitiam administrabimus. Propterea rogamus Dominationes Vestras, quatenus Dominationes Vestrae huic Adriano pacem et tranquillitatem, gratia contemplationis nostrae dimittant et velint ipsum liberum habere. Quin autem fecerint a subditis vestris, in decuplo recuperare faciemus.

Datum Baloviae feria sexta in octava Pascae. Anno Jesu Christi et salutis Millesimo quingentesimo vigesimo sexto.

Intitulatio: Prudentibus et circumspectis dominis, iudici et iuratis Bistriciensibus, vicinis et amicis nobis dilectis.

(Originale. Archivum comitatus Beszterczenaszód, Besztercze. No. 874.)

---

[1] Baia. [2] In originali: homini et coloni. [3] Johanni.

103.

[Gyulafehérvár, 9. Junii 1526.]

Capitulum ecclesiae Albensis Transylvanae pro parte Radul vaivodae.

Relatoria statutionis oppidorum Alvincz et Borberek in comitatu Albensi existentium pro parte Radul vaivodae Valachiae factae.

Capitulum ecclesiae Albensis Transylvanae. Omnibus Christi fidelibus praesentibus et futuris praesens scriptum inspecturis. Salutem in omnium largitore . . . Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod nos litteras Ser^{mi} principis . . . Ludovici Dei gratia regis Hungariae . . . introductorias et statutorias nobis praeceptorie loquentes et directas summa cum reverentia recepimus in haec verba : Ludovicus etc.[1] Nos igitur mandatis eiusdem Ser^{mi} domini nostri regis fideliter obedire cupientes unacum praefato Ladislao de Hozywthelek homine suo regio nostrum hominem videlicet honorabilem magistrum Gregorium seu custodem ac rectorem altaris Sacratissimi Corporis Christi in hac ecclesia nostra Albensi praedicta fundati ad praemissam introductionem et statutionem suo modo fideliter peragendam nostro pro testimonio fide dignum duximus destinandum. Qui tandem exinde ad nos reversi concorditer retulerunt nobis eo modo, quomodo ipsi feria quarta proxima post festum Pentecostes noviter 23. Maii.
praeteritum ad facies praescriptorum oppidorum Alwyncz et Borberek vocatorum in dicto comitatu Albensi existentium habitorum, vicinis et commetaneis eorundem universis . . . inibi legitime convocatis et praesentibus, accedentibus, idem homo regius dicto nostro testimonio praesente introduxisset praefatum Radwl vaivodam ipsiusque haeredes et posteros universos in dominium eorundem statuissetque eadem oppida eidem simulcum cunctis praediis, villis, arcibus aliisque suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet praemissae donationis titulo ipsi incumbentibus perpetuo possidenda, nullo penitus contradictore ; etc. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes litteras privilegiales pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas dicto Radwl vaivodae suisque heredibus et posteritatibus universis iurium suorum uberiorem ad cautelam duximus concedendas communi iustitia

[1] Mandatum hoc regis non est insertum.

et aequitate suadente. Datum decimo octavo die diei introductionis et statutionis praenotatae. Anno Domini suprascripto.[2]

(Conceptus capitularis. Országos Levéltár, Budapest. Dl. 29408.)

104.

Sutschawa, 15. Julii 1526.

Senatus civitatis Sutschawa senatui civitatis Besztercze.

Debita concivi suo a quodam Beszterczienśi persolvi petit.

Unseren frintlichen Gruess wisset zu vor ein[1] ehrsamer und weiser nomhoftiger Herr, der Richter mit sampt den ehrsamen wohlweisen, nomhoftigen Herren des ganzen Roth. Wir thun Eueren Herrschaften Kundt, wie dass vor unseren vollkhimlichen Roth ist khumen unser Mitwohner mit Nomen Waskan und geklagt, wie ihm auf ein Zeit in seinem Haus sei ein Rosz verstohlen worden und er dasselbig Rosz gefunden in euerem Land und getedigt hat vor euerem vollkhimlichem Roth in der Zeit, do Herr Gabrihel Richter ist gewest und Herr Gabrihel mit sampt den weisen Herren ihm das Recht zugesprochen haben das Rosz ihm zu peczolen von 12 fl. Ungaricales ; solich obgemelte Geldt Herr Gabrihel auf sich genummen hat zu peczolen dem obgemelten Waskan, dass er den klogt, dass ihm pis auf die Stundt khen Peczo-

---

[2] Statutio haec poni potest anno 1526, quia Saxones contradixerunt illi hoc praenotato anno. Caeterum de his bonis in «Transsilvania» Josephi Benkö (vol. II. pag. 160.) haec inveniuntur : Ad episcopium Albense pertinet castellum quoque Alvinczense, cuius bona dudum erant duo oppida : Alvincz et Borberek cum possessionibus Tartaria, Karna, Rakotó et Borsómező, quae ante tempora Ludovici II. regis Hungariae, inter terras Saxonibus regiis excisas et iura regalia habebantur ; sed Saxonibus (quod ea loca hostibus maxime obvia et exercituum variorum quasi viae essent) alio demigrantibus, consuetudine continua invaluit, ut per principes privatis subinde conferrentur. Prima collatio facta est Radulio vaivodae Transalpino, circa annum 1526, cui statim per universitatem Saxonum septem sedium ex ea ratione fuit contradictum, quod collatio haec per male informatum principem accidisset in detrimentum iurium regalium, ut docent contradictionales capituli Albensis de anno 1526. Verum conatus Saxonum eventu frustrari debuit, propter mutationem status publici et secessum a regno Hungariae : nam separati dein principes, etiam iura quaevis regalia licite donarunt. Quocirca per varias collationes haec quoque bona anno 1532 etc. inciderant in manus variorum privatorum.

[1] In originali : An.

len nicht geschehen ist, sunder er spricht, dass er auf ein Zeit von Herr Wolffgang hat gewandt gelunnen vor 800 denaros, nocher Rest plieben ist 400 denari, so anderst dem Herrn Wolffgang peczolt ist worden. So pit wir Euer Herrschaft, als unsere Frindt und Nochper, ihr unseren Mann recht woldt helfen, dass ihm Peczolung gescheh und werd geben Zeiger dieses Brief, so es den nicht geschiecht und nicht Frybel habt, deren er genueg aufgetagt ist worden. Seit Gott pefolchen.

Datum auf der Socza in die Divisio Apostolorum. Anno 1526.

Janusch Groff mit sampt seinen Geschwornen Bürgeren auf der Czocza.

Intitulatio : Dem Ehrbehren, nomhoftigen, wohlweisen Herren, Herr dem Richter mit sampt seinen nomhoftigen Herren in der Kiniglichen Stadt Neszen, unseren gueten Diener zukum[me] der Brief.

(Originale. Archivum comitatus Beszterczenaszód, Besztercze. No. 897.)

105.

Esztergom, 1. Januarii 1527.

Joannes I. rex Hungariae Petro Perényi et sociis.

Nova donatio certarum possessionum in comitatu Hunyadiensi existentium pro parte Joannis Szalánczy, secretarii Radul vaivodae Valachiae.

Nos Joannes Dei gratia rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Fidelibus nostris Spectabili et Magnifico Petro de Peren, comiti perpetuo comitatus Abaujvariensis, waivodae nostro Transsilvanensi etc.

Noveritis, quod nos consideratis fidelibus servitiis fidelis nostri Egregii Joannis Zalanchy de Zentthamas, secretarii fidelis nostri Spectabilis et Magnifici Radwl waivodae nostri Transalpinensis, quae idem Joannes in variis legationibus et rebus regni nostri saepius ab ipso domino suo ad nos veniens et cum mandatis nostris rediens nobis et sacri huius regni nostri coronae cum omni fidelitatis constantia exhibuit et exhibet, totales directas quartas partes et portiones possessionarias nobilis dominae Annae filiae quondam Joannis [Bhar] de Lapug, sponsae videlicet ipsius Zalanchy in possessionibus superiore et inferiore Lapug, Hathar, Ohaba, They et Finthoag vocatis, in comitatu Hunyadiensi, in partibus praedicti castri nostri Dewa existentibus habitas, ad

eandem iure hereditario, ut dicitur, devolutas, ab omnibus servitiis, taxis et oneribus quibuslibet . . . eximimus et nobilitamus ipsisque Joanni Zalanchy et suae spronsae . . . novae nostrae donationis titulo[1] dedimus ac curiae nobilitari eiusdem Zalanchy in oppido Jofew, in dicto comitatu Hunyadiensi existentis habitae applicavimus ; etc.

Datum Strigonii in festo Circumcisionis Domini. Anno eiusdem 1527.

(Originale. Archivum comitatus Alsófehér, Nagyenyed. Codex authenticorum Kemény ianorum vol. IV. No. 13.)

106.

Praha, 19. Februarii 1527.

Ferdinandus I. rex Hungariae Petro Rareș vaivodae Moldaviae.

Litterae credentiales nuntio suo ad vaivodam misso datae.

Illustrissime sincere dilecte. Commisimus nobili fideli nobis dilecto Laurentio Misschillinger nonnulla vobis exponenda, sicut latius ab eo coram accipietis. Quae cum ex mente et voluntate nostra veniant, vos hortamur plurimum, ut eidem Laurentio in his, quae referet non solum fidem indubiam praestare, sed etiam vos super eisdem ita exhibere velitis, sicut in vos plene confidimus. Et vicissim erga vos omni gratia nostra recognoscemus.

Datum Pragae, die 19. Februarii 1527. etc.

(Conceptus. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

107.

Praha, 24. Februarii 1527.

Ferdinandus I. rex Hungariae Petro Rareș vaivodae Moldaviae.

Salutat sedem regiam ascendentem. Rogat, ne Joannem Szapolyai, vaivodam Transylvaniae, adiuvet, qui contra omnia iura et contractus perniciem Hungariae molitur, sed in eo confidat, ad eumque legatos mittat, quomodo adversus Turcam et ad bonum Hungariae communiter agere debeant.

---

[1] Prima donatio harum possessionum a rege Ludovico II. facta fuit 23. Junii 1526 Budae ; «Történelmi Tár» 1907 pag. 108.

Spectabilis Magnifice sincere dilecte. Salutem et promptum gratificandi affectum.[1]

Intelleximus, quod comes Georgius de Zapolia, qui prius in Moldavia wayvoda fuerat,[2] nuper mortem obiit diemque suam clausit extremam, et in locum ipsius Vram Magnificentiam pro wayvoda Moldaviae elegerunt.[3] Et cum enim semper pronum sincerum et integrum erga nos animum libere ac benigniter tulistis, illius apud nos fame atque ipsa experientia hucusque constitisse, ex hoc pro gratioso beneplacito singularique gaudio vestra electio nobis venit. Inde nos omne bonum cum summa fiducia in Vram Magnificentiam procul omni dubio locamus et ponimus quin etiam Vra Magnificentia erga nos per sese benevolum exhibebit atque ostendet, et cum ad nos ac dilectissimam conthoralem nostram[4] regnum Hungariae ex naturali et legitimo iure hereditario etiam per contractus et concordias inter regnum Hungariae et inclytam domum Austriae initas factas et roboratas conclusasque pervenit; ad hoc Vrae Magnificentiae ex singulari, quam erga Vram Magnificentiam habemus fiducia indicamus et exponimus, quod wayvoda Transsylvaniensis[5] in hoc regnum Hungariae contra omnium ac singularium contractuum, concordiarum, statutorum, privilegiorum, consuetudinum iura cum summa iniuria sese et adhuc perseverantem intrusit et is inde regnum Hungariae in maxima pericula et detrimenta ducit, ac per ipsum illi emergunt. Voluimus propterea hoc anno, quod praedictus wayvoda Transsylvaniensis una cum Vra Magnificentia practicas et concordias ineundas facere ac Vram Magnificentiam cum suo malo et iniurioso proposito atque sua actione ad suam partem allicere praesumat, sed huius rei ex rationibus superius per nos allegatis, quod Vra Magnificentia illi ne quicquam assentiet favebitque, plane confidimus; propterea nos Vram Magnificentiam enixe rogamus et hortamur, quod Vra Magnificentia una cum praenominato wayvoda Transsylvaniensi nullam causam practicum seu quodcumque negotium, quod adversus nos nostraeque conthoralis amantissimae regnique Hungariae esset, suscipere velit, sed potius Vra Magnificentia sese ab omnibus suis practicis abdicabit atque alienum praebebit et nostris partibus, et nobis, uti naturali et electo Hungariae regi adhaerebit, quemadmodum illius generosae fiduciae, quam in Magnificentiam Vram firmiter

[1] Secundum conceptum sonabat: Salutem, benevolentiam ac gratiam nostram regiam et omne bonum. [2] Hoc non est verum et credibile.
[3] Fuit electus medio mensis Januarii, post mortem patris sui, Stephani IV.
[4] Anna regina. [5] Joannes Szapolyai. [6] Carolus V.

ponimus, hoc fieri minime dubitemus. Petimus etiam a vobis, ut V^{ra} Magnificentia immediate et absque omni mora secretam et callidam personam ad nos curiamque nostram mittere velit, quod nos cum illa persona vel oratore vestro in magnis, arduis ac fidelibus negotiis agere habemus, quo commodius Turcae, tanquam naturali christianae fidei hosti, una cum Sacrae Romanae et catholicae Caesareae Maiestatis domini ac fratris nostri colendissimi[6] et cum Sacri Romani imperii auxilio resistere ac regnum Hungariae defendere, tueri et recuperare possemus, et is generosam nostram voluntatem sentiet experieturque. Et hoc ni V^{rae} Magnificentiae ac posteris vestris in futurum pro bono nunquam obliviscemur, sed amicabiliter compensamus. Mittimus etiam cum praesentibus mandatum, quod nos in regno Hungariae publicavimus, ex quo etiam V^{ra} Magnificentia nostram iurisdictionem atque rei causas planius intelligere et exactius dignoscere poterit, et hoc V^{ram} Magnificentiam scivisse voluimus.

Datum harum litterarum ex regia civitate Praga, 24. die mensis Februarii, anni 27 scriptum et positum fuit.

Indorsatio : Wayvodae Moldaviae.

(Conceptus. Staatsarchiv, Wien. Hungarica, fasc. 3.)

108.

Schweidnitz, 21. Maii 1527.

Ferdinandus I. rex Hungariae Petro Rareș vaivodae Moldaviae.

Per reducem legatum certior factus de eius fidelitate, eum adiuturum se promittit.

Illustrissime sincere dilecte.

Ex relatione, quam apud nos nuntius et commissarius vester fecit, accepimus, quo animo et affectione nos prosequamini, gratificandique promptitudinem, quam idem nuntius nobis nomine vestro exposuit, quod equidem grato clementique suscepimus animo, vobisque propterea magnas et habemus, et agimus gratias, nihil plane dubitantes, immo nobis potius persuadentes, quod in hac animi erga nos vestri sinceritate constantiaque quoque persistere nostrasque res et iura digne fovere et tueri debeatis ; unde nos quoque amplissimam occasionem accipere poterimus vos et vestros gratia favoreque nostro complectendi ac in solita sua erga nos fide et affectione ab omni adversariorum impetitione immunem

et illaesum conservandi, ita quod manifesto colligi possit nos officioso animo vestro pari et maiori quoque, dum dabitur occasio, gratitudine respondere voluisse; sicut ille idem nuntius vester, quem nunc ad vos remisimus, latius referet, cuius verbis nostro nomine fidem indubiam praestare vosque deinceps ita exhibere velitis, sicut clementer in vos confidimus, quod vicissim erga vos accumulate compensabimus.

Datum in Sweidnicio, 21. Maii 1527. Regnorum nostrorum I.

(Conceptus. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

109.

Wien, 18. Junii 1527.

Ferdinandus I. rex Hungariae Petro Rareș vaivodae Moldaviae.

Litterae credentiales pro parte Georgii Reichersdorffer ad eum missi.

Illustrissime sincere dilecte. Salutem.

Proficiscitur in praesentiarum ad vos fidelis nobis dilectus Georgius Reicherstorffer, secretarius noster, cui nonnulla commisimus nostro nomine vobis referenda, sicut ab eo coram intelligetis. Quae cum ex mente et voluntate nostra veniant, vos hortamur plurimum, ut eidem Georgio in his, quae referet, nostri contemplatione fidem indubiam praestare eumque, quatenus opus fuerit eo, quo opus fuerit, conduci ac litteris salvi securique transitus et conductus provideri facere velit, sicut in vos gratiose confidimus et vicissim erga vos gratia clementiaque nostra recognoscemus.

Datum Viennae, 18. Junii 1527. Regnorum nostrorum primo.

(Conceptus. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 26. pag. 259.)

110.

Wien, 18. Junii 1527.

Ferdinandus I. rex Hungariae Petro Rareș vaivodae Moldaviae.

Litterae credentiales pro parte Stephani Clyntschytz ad eum missi.

Illustrissime sincere dilecte.

Confert se ad vos fidelis nobis dilectus Stephanus Clyntschytz commissarius noster, cui commisimus nonnulla nostro nomine

vobis tam circa defensionem regni nostri Hungariae, quam expulsionem ab eo communis fidei nostrae hostis exponenda, sicut ab eo coram accipietis. Quae cum ex mente et voluntate nostra veniant vos hortamur enixe, ut eidem Stephano in his, quae referet non solum fidem indubiam praestare, sed etiam vos super eisdem ita exhibere velitis, sicut in vos plane confidimus, quod erga vos vicissim omni gratia favoreque nostro compensabimus.

Datum Viennae, 18. Junii 1527. Regnorum nostrorum primo.

(Conceptus. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

111.

Wien, 23. Junii 1527.

Ferdinandus I. rex Hungariae Joanni Habardanecz.

Benevolum animum pro imperatore Russorum, Ivan, promittit et rogat, ne fines derelinquat, neque concedat Turcas cum Transylvanis aut Siculis uniri, Valachos vero ad vaivodam Scepusiensem, spem unicam in illis ponentem, ad corroborandum regnum intrare sinat.

Referes igitur eidem Johanni Chaar[1] nostram in eum gratiam et favorem, qua eum prae caeteris complectimur nosque illi non indignari, sed in eum omnino confidere, quod suos quoque bene diriget et custodiet, ne aliis incommodent ipsumque nostro nomine te vice horteris, ut in hac sua in nos fide, observantia et constantia, ut optime coepit, permaneat. *Et quia nos expeditionem Hungaricam nunc instruimus, non aliter, quam causa iustitiae et aequitatis, et in prosecutionem iuris nostri, quod tam divino, quam humano iure ac alias multiplici nomine versus Hungariae regnum habemus,* ac pro defensione eiusdem contra internos turbatores, et denique orthodoxae fidei nostrae hostes expellendos nobisque non displiceret, ut cum gentibus suis nunc in occursum nostrum veniret ; sed, quia nos ad infestandum et aggrediendum hostes hac parte satis instructi simus, et ne si forte Turci, Transilvanienses, Siculi et Valachi a parte altera nos quoque invadere vellent, exercitum nostrum dividere cogamur, nobis pro rebus cum nostris, tum is suis expedire magis visum est, ut ipse inpraesentiarum in dicta parte maneat et unacum manu militum suorum in confinibus Turcorum singulari cura diligentiaque advertat, ne quid sinistri contra nos

[1] Nenada, dictus «Homo niger» vaivoda Rascianorum.

aut nostros attentatur; Transilvanienses, item Siculos et Valachos, si forte in nos insurgere vellent, domi retineat et compescat, aliosque rebelles ad obedientiam nostram redigat, donec rebus utrinque feliciter gestis nostrum exercitum suo adiungere *gratoque colloquio* frui possimus. Nam nemini dubium est comitem Scepusiensem omnem suam spem atque fiduciam in Turcos, Transilvanienses, Siculos et Valachos collocasse, quorum opera et auxilio nos a pio iustoque proposito nostro avertere conatur.

(Conceptus. Staatsarchiv, Wien. «Történelmi Tár» 1885. pag. 513—514.)

112.

Buda, 5. Octobris 1527.

Ferdinandus I. rex Hungariae Petro Rareș vaivodae Moldaviae.

Descriptio cladis exercitus Joannis Szapolyai apud Tokaj, qui ipse profugus, Christophorus Frangepan vero prope Varasd necatus est.

Spectabilis et Magnifice fidelis dilecte.

Significamus vobis Johannem comitem Scepusiensem quondam waivodam Transsylvaniensem die 27. mensis Septembris proxime elapsi sub diluculum vel paulo prius cum nostris apud oppidum Tokaj proelium commisisse, in quo cum exercitus noster valida manu resisteret adeo, quod hostes e castris in fugam versi fuerint complures waivodae milites, inter quos non ultimi nominis Maria Lucas, duoque capitanei Poloni interierunt.[1] Cum itaque diesceret, universa equitum nostrorum levis armaturae cohors ad speculationem et praesidia montium collocanda missa, quibus plures ex iis, qui a prima pugna aufugerant obviam facti sunt intercepti. Quo facto nobilis fidelis nobis dilectus Nicolaus comes de Salm senior capitaneus noster generalis fidelem nostrum Erkium de Reischach manipulo gregariorum peditum adiuncto ad castra waivodae misit, qui sic praecedens, quos in castris reperit occidit, caeteros in profluentem Tissiam praecipites dedit. Deinde castrum Tokaj 400 peditibus munitionibus artellaria, aliisque rebus necessariis provisum reddi petiit, qui spreta deditione se crebris tormentorum ictibus contra nostros defendere

---

[1] Cancellatus: Franciscus autem Bodó gravi vulnere laesus . . . illic remansit.

sunt conati. Sed cum capitaneus noster antedictus cum eodem Erkio consilium iniret, quonam modo castrum illud subigere vellet, accidit ignem forte per inadvertentiam nostrorum, qui in tuitionem castri positi fuerant in pulverem tormentarium delati, qui fomento accepto latius serpere coepit et denique omnes fere in eo existentes suffocavit, reliqui a nostris trucidati; waivoda iis visis et quam plerique ex suis maxime agrestium colluvies et Poloni, quos penes [se] habebat, deserta montium loca cursu peterent, cum aliquot equitibus Tissiam ponte transiit, quem subito post se deiici fecit, quod caeteros transitu prohibuit et in ingruentium militum nostrorum manus detrusit, partim ab eisdem occisos, partim in Tissiam per praeceps devolutos. Complures item alii periculum evadere cupientes, commune malum in fluvio sunt experti. Prae-
4. Oct. terea heri allatum ad nos est nuntium comitem Christophorum de Frangepanibus, qui magnum exercitum contra nos in regno nostro Sclavoniae congregaverat a gentibus nostris, quas in eodem regno habuimus, apud civitatem Warasdinam ictu unius sclopeti periisse, exercitumque eius esse dissipatum. Quod vos pro gratia et benevolentia, qua vos complectimur et potissimum, quod compertissimum habeamus vos felicem rerum nostrarum successum ex animo desiderare, illoque non secus atque nos ipsos gaudere latere noluimus.

Datum Budae, 5. Octobris 1527.

(Conceptus. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

113.

Jași, 19. Novembris 1527.

Petrus Rareș vaivoda Moldaviae Ferdinando I. regi Hungariae.

Litterae credentiales pro parte Theodosii Logofet nuntii ad eum missi.

Serenissime princeps et domine Rex noster gratiosissime. Servitium cum fidelitate. Petrus wayboda, Dei gratia dominus terrae Moldaviensis.

Egregius Theodorus supremus logofetus, consiliarius intimus nobis sincere dilectus rediit a Summo imperatore Turcorum, qui septem fere mensibus inibi agebatur; refert nobis diversas novitates, quas Sacrae Regiae M[ti] domino nostro gratiosissimo per hos nobiles Simonem hostiarium et Johannem Literatum Rutenum,

familiares et exhibitores praesentium scilicet nostros, declarare curavimus. Rogamus itaque Ser^{mam} M^{tem} dominum nostrum clementissimum, quatenus ipsa Regia Maiestas praedictos familiares nostros pie et clementer exaudire et relationem in [fidem] nostrum praestare dignetur, quum autem ipsi diverterint statim speciales oratores nostros ad Ser^{mam} M^{tem} mittemus. Demum autem Deus Optimus Maximus Ser^{mam} M^{tem} dominum nostrum clementissimum diu in desiderium, una cum fortunio prosperet et felicitet.

Datum in Yas, ipso die Beatae Elisabeth viduae. Anno 1527.

Intitulatio : Serenissimo principi et domino, domino Ferdinando Dei gratia regi Hungariae, Bohemiae, Croatiae, archiduci Austriae et infanti Hispaniarum. Domino nostro clementissimo.

Aliae litterae.

Nostro potentissimo et Excellentissimo domino scire damus, quod nostri nuntii, quos ad Portam Caesaris Turcarum miseramus rediere, nobis varios rumores, multiplicem famam et verba attulerunt. Ea, quae nos ad commodum honorem M^{tis} V^{rae} et Excellentissimi principis domini fratris sui Caesaris, Hispaniarum regis pertinere intelleximus, celeriter misimus ad M^{tem} V^{ram} celeriterque eidem significavimus.

Ante omnia, quod Turci nituntur in potestatem et frameam eorum totam christianitatem diversis insidiis, diversisque ingenii fallacii tam per terram, quam super aquam subigere, ad quod faciendum Deus ipsos non adiuvet, cum eorum ingeniis bellicis tam navibus, quam bombardis ubique in terra et super aquam parati sunt.

Alia quoque significanda M^{ti} V^{rae} potentissimae duximus, negotium Venetorum pro re certissima Maiestas V^{ra} habeat, quod Maiestas V^{ra} potentissimo ac carissimo fratri suo Caesari, Hispaniarum regi nuntiet, quod Veneti cum Turcis mutuum habent consilium et mutuam intelligentiam, et de omnibus negotiis christianorum Veneti Turcos certiores reddunt, christiani maiores proditores, maiores homicidas Venetis nusquam habent ; quicquid damni, oppressionis et molestiae hactenus christianitas accepit, id totum per Venetos accidit.

Cladem, quam insula Rhodi, Nandoralba et regnum Hungariae a Turcis accepit, consilio et opera Venetorum factam esse certo scimus.

Vidente nuntio nostro Caesar Turcarum mille canthar salnitri Venetis dedit, quae omnia propterea M^{ti} V^{rae} significavimus, ut Maiestas V^{ra} de his Caesaream quoque M^{tem} potentissimum et carissimum suum fratrem reddere vellet certiorem, ut Maiestas Sua Caesarea auxilio Dei posset se et christianitatem ab insidiis Venetorum tueri et defendere.

Insuper Veneti perpetuum habent oratorem apud Turcam, medio cuius ipsi Turco omnia christianitatis negotia significare solent.

Oratoris nomen est Baylos,[1] qui plusquam tres annos apud Turcam oratoris agit officium.

Inter tres praecipuos consiliarios Turcarum is Baylos Venetus est quartus et continuus, qui magno a Turco afficitur honore et cum inducitur ad Portam et cum educitur, per propriumque equum Caesaris vehitur.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

114.

Łwów, 24. Novembris 1527.

Franciscus de Frangepanibus et Stephanus Broderics Sirmiensis Ferdinando I. regi Hungariae.

Nuntia ex Moldavia de clade Turcarum et futura invasione.

Marsalcus regni Poloniae fuit his diebus apud nos. Rediit ex Moldavia, quo eum Maiestas Regia miserat. Is nobis narravit se cum in Moldavia esset, pro certo intellexisse copias Caesaris Turcarum, quas contra Sophii et contra Georgianos miserat L^{ta} hominum millia bis esse profligatas, duce Ibraim bassa ; parare tamen Caesarem in annum proximum maximam expeditionem. Nescitur contra quem, putatur ab aliquibus contra Hungariam. Quod non est vero absimile.

Ex Leopoli, 24. Novembris 1527.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

---

[1] Hoc non est nomen, sed titulus nuntiorum senatus Veneti Constantantinopoli degentium.

115.

[Wien, fine Novembris 1527.]

Stephanus Clyntschytz legatus Ferdinando I. regi Hungariae.

Relatio de legatione sua in Valachiam facta.

Ser^{me} ac potentissime Rex. Domine Clementissime.

Posteaquam Regia Maiestas V^{ra} me tanquam nuntium et commissarium suum ad Ill^{mum} principem dominum Radul Walachiae waivodam destinavit, per longa temporum spatia, licet maxima difficultate, et per certas astutias coram ipso solo et clam, ne waivodae et Turcae nuntii et exploratores, qui frequentes apud eum semper istud persentiscerent, in oppido suo Tergowischtze, quanto citius potui comparui, et exhibitis litteris credentialibus singulos articulos Regiae M^{tis} V^{rae} instructionis oretenus proposui, nominatim de salutatione, exhibitione, benevolentia et gratia Regiae M^{tis} V^{rae} erga ipsum waivodam, et deploratione lamentabili interitus felicis recordationis Ludovici regis Hungariae et Boemiae etc. Quos omnes articulos benevole et debita cum reverentia audivit et percepit ; porro super duobus principalibus, in quibus Regia Maiestas V^{ra} petit : Primum, ut adeptione regni Hungariae partes Regiae M^{tis} V^{rae} agere et fovere velit etc. Deinde, ut nuntios aut mandatarios suos legitimo mandato suo suffultos ad Regiam M^{tem} V^{ram} mittat ; *respondit :* Si Regia Maiestas V^{ra} in tempore et ante coronationem waivodae Transsilvaniae[1] me ad ipsum misisset, potuisset quidem multum pro Regia M^{te} V^{ra} profecisse, adeoque, ut iam dictus waivoda nequaquam regno huic se ad coronandum intromisisset, et licet etiam nunc, si quid posset pro Regia M^{te} V^{ra} nihil non libenter tentaret, tamen, quum, waivoda ille in regno Hungariae et electus, et coronatus, ipse vero Hungaris et ei tanquam regi eorum confoederatus sit, non videat, neque apud se inveniat, quo pacto Regiae M^{ti} V^{rae} petitioni pro nunc satisfacere possit ; similiter, quum Turcis sit tributarius, oportere se quanto magis possit continere et quiescere, neque ad illam vel ad aliam partem declinare. Nam adeo in medio inimicorum sit constitutus, ut si vel minimum tale ab eo animadverteretur, e vestigio dominii sui esset finis et de sede sua expelleretur.

Et inter caetera dicebat omnino praesumendum esset, quod Regia Maiestas V^{ra} cum praefato waivoda proelium committere

---

[1] Coronatio Joannis Szapolyai fuit 11. Novembris 1526.

debebit vel sine bello regno illi Hungariae praeesse illudque acquirere possit, inquit ipse, fortasse ab omnibus possessionibus suis profligari possit. Ad quod responsionem ex me ipso dedi et iurando ei fidem feci, quod Regia Maiestas V^{ra} per potentiam suam ipsum in quacumque causa privatus fuerit, Regia Maiestas V^{ra} effectualiter restituet; quod sibi valde placuit et iussit, ut Regiae M^{ti} V^{rae} hoc de se dicere deberem, quod quamprimum Maiestas V^{ra} bellum contra Turcas motura et Hungariam ingressura esset, me cum legitimo mandato suo iterum ad se mitteret, ut eum de Regiae M^{tis} V^{rae} adventum certificarem. Quo facto, statim sese adcingere et ita ostendere velit, ut Regiae M^{tis} V^{rae} et totius christianae reipublicae commodum vivifice cognoscere deberet. Et tum, inquit, tu mihi tam optatus nuntius venias, et tanta munera a me accipies, ut rex tuus ea miraturus sit, quamquam vero adiecit, si vacuus ad ipsum venierem aut eum deciperem dicendo: Regiam M^{tem} V^{ram} venire, quod non fieret tam me et quotquot Germanos comprehenderet morte punire vellet.

In summa Ser^{me} Rex, persensi mirum ardorem et cupiditatem in hoc homine et tota Walachia, immo etiam Servia, Bulgaria et Bosna esse, ut a faucibus crudelissimorum Turcarum tyrannidis liberentur. Nihil enim aliud apud eos auditur, quam maximae querimoniae de angustiis, tribulationibus et immanissima Turcarum tyrannide, proinde venienti Regiae M^{ti} V^{rae} iurare ausim, omnes certatim et obviis, quod aiunt, ulnis occursuros. Haec Regiae M^{ti} V^{rae} referenda habui, cui me humillime et obsequiose commendo.

Eandem Regiae M^{tis} V^{rae}

humillimus servitor

Stephanus Clyntschytz mpr.

Regia Maiestas V^{ra} bene perpendat animum et intentionem istius waivodae, quod audivi a nonnullis fide dignis et honestis non minimis personis, Regiae M^{ti} V^{rae} multa faventibus in Transsilvania, istum waivodam habere animum labentem, cui pauca fides (quam vis nitet) adhibenda sit. Habet etiam filium unum a latere sibi natum, qui nunc inservit et nutritur in curia Caesaris Turcarum et ille deberet succedi, post mortem patris in dominium Transalpinense vel Walachiae.

(Autographum. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

116.

Piotrków, 3. Decembris 1527.

Oratores vaivodae Moldaviae Sigismundo I. regi Poloniae.

Summa legationis voievodae Valachiae coram Sigismundo rege dictae.

Hi legati venerant ad regem ad conventum Petrcoviensem in fine anni 1527, ut foedus cum eis pactum, quod initio eiusdem anni Cracoviae minori sigillo vicecancellariatus regni obsignatum erat, denuo iterum sigillo magno cancellariatus una cum sigillis consiliariorum et procerum regni consignaretur. Quod concessum eis fuit.

Causa autem haec erat, quod litterae Valachici huius foederis initio minori sigillo signatae fuerunt, quia Christopherus Ssidlovicius cancellarius maior aberat tum a regno, missus in legatione in Boemiam ad coronationem regis Ferdinandi.[1]

Oratores voievodae Moldaviensis auditi sunt in Pyothrkow feria III. ante festum Sanctae Barbarae virginis in fine anni 1527. 3. Dec.

Commemorarunt tenorem prioris suae legationis, quam Cracoviae habuerunt de sublimatione voievodae et domini sui ad sedem paternam, quod illam Maiestas Regia gratam habuerit et pacem ac foedus perpetuum cum suo voievoda inierit litterisque et iuramento suo confirmaverit. Quia vero litterae eiusdem foederis et pacis sunt obsignatae tantum sigillo minori M^tis^ Suae, rogarunt, ut eaedem ipsae litterae maiori sigillo M^tis^ Suae et sigillis dominorum archiepiscoporum, episcoporum, palatinorum et omnium consiliariorum regni obsignarentur eademque foedera hic palam adhuc iuramento M^tis^ Suae confirmarentur.

Retulerunt, quendam hominem, qui se asserebat esse voievodam terrae Moldaviensis, qui educatus est apud Turcos, venisse in potestatem domini sui voievodae et praemium ambitionis suae recepisse.

Retulerunt, quam grave sit illis et onerosum solvere tributum Turco, quod omni anno augetur; rogarunt, ut Maiestas Regia iuvaret aliqua pecuniae summa dominum suum voievodam, quo solvere possit hoc ipsum tributum, quandoquidem thesauri omnes antiquorum voievodarum sint distracti per Stephanum, voievodam defunctum; ipse vero offert se servire M^ti^ Suae et regno eius non solum gentibus, sed etiam persona et capite suo contra quoscunque hostes.

---

[1] Celebrata fuerat mense Decembri 1526.

Ut nuntii sui permittantur ire ad Moscoviam pro comparandis sobellis et aliis pellibus et similiter dentibus [piscium] quibus indiget ad solvendum tributum Turco.

Petierunt, ut dominus suus voievoda possit emere plumbum in regno ad tegendam ecclesiam a se aedificatam et, ut hoc ipsum plumbum dimittatur educi libere absque solutione cuiuscunque thelonei.

De duce Visnyowski[2] et thesauro ad eum deportato cum sorore olim Bohdani[3] voievodae restituendo.

De Petro voievoda, qui est in regno [Poloniae], ut nares ei praeciderentur.

Posthac *honiec*[4] retulit: nuntium voievodae praedicti ex Turcia rediisse, qui tota aestate illic mansit imperatoremque Turcorum, ait, se instruere contra christianitatem. Praeterea Caesarem Precopensem ab eodem imperatore Turcorum postulasse, mitti sibi CCC Janiczeros cum pixidibus manualibus ad expugnanda castra Mtis Regiae et eundem imperatorem Turcorum id fecisse et ipsos Janiczeros misisse, et proinde admonuit, ut Maiestas Sua faceret bonam provisionem in castris suis, quae habet in finibus regni et magni ducatus Lithuaniae.

Postulavit postremo idem *honiec*, ut Maiestas Regia mittat ad dominum suum voievodam aliquem hominem fidum et discretum, per quem vellet significare omnia, quae praefatus nuntius eius ex Turcia rediens illi narravit.

Ad propositionem hanc Regia Maiestas respondit: foedus se obsignaturum, sed pecunias dare non posse propter continua bella, quibus thesaurus exhauritur; praeterea solebant reges Poloniae tum palatinos Valachiae iuvare, quando illis erant subiecti; nunc autem alia est rerum species.

(Acta Tomiciana vol. X. pag. 10—11.)

117.

Istambol, 23. Januarii 1528.

Hieronymus Łaski palatinus Siradiensis Joanni regi Hungariae.

Nuntiat se magno exercitu ad auxilium properare, secum ducens etiam filium Radul vaivodae.

Ego hinc quinta die discedam . . . ego etiam non veniam solus, ducam mecum ad minus octo milia bonorum equitum

---

[2] Recte: Fedor Michałowicz Wiszniewiecki. [3] Nomen sororis incertum. [4] Honiec, goniec = Courrier zu Pferde, reitender Bote.

solutorum pro sex mensibus, quos tenere poterit Maiestas V^{ra} quamdiu voluerit. *Imperator in propria persona ibit* et praemittat *Ibraim bassam cum Janzaris* ; *ego autem veniam in Transilvaniam cum sandzaco Nicopolensi* et cum *filio Radul voievodae*, quem cum magna difficultate eliberavi *ex curia ista*.

Datum Constantinopoli, 23. Januarii. Anno Domini 1528.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

118.

Hârlău, 14. Februarii 1528.

Petrus Rareș vaivoda Moldaviae Thomae Szalaházi episcopo Agriensi.

Cum et ipse totus regi Ferdinando deditus sit, eum ad fidem cohortatur, ne Joanni Szapolyai, hosti christianorum adhaereat.

Petrus Waivoda. Dei gratia dominus terrae Moldaviensis.
Reverendissime domine frater et amice charissime.

Non dubitamus iam dudum intellexisse et audivisse V^{ram} R. Dominationem, praedecessores nostros, waivodas Moldavos, qualiter praedecessoribus regibus Hungariae primum, et Sacrae coronae demum, qualia fidelia obsequia promittendo praestiterunt. Nos autem Ser^{mo} principi et domino huic regi Ferdinando Hungariae etc. itidem pollicemur et promittimus, quod in diebus vitae nostrae semper et assidue in omni hora et momento dierum iussibus suis obtemperare et capiescere, integra fidelitate et stabili obsequio volumus, laboramus Deo iuvante, ut erga ipsam in nullis rebus nostris cespitemus et nullo pacto coactione aliorum ab eo separabimur. Et ita R^{dam} Do. V^{ram} rogamus, velit et ipsa, vestigia nostra in hos consequi et probamus non decipiemini, sicuti nos tres illas nationes Transsilvanienses factione illius Johannis Zapoliensis ad Ser^{mum} dominum Ferdinandum regem Hungariae diversis minis contraximus et eorum nullus haesitat, quin ipsam iam amittat et in partem alterius declinet, quoniam Johannem de Zapolia communem inimicum et hostem totius christianitatis nostrum iisdem viribus nostris iunctis pepullifecimus. Rogamus et nihilominus adhortamur V^{ram} R. Dominationem, veluti fratrem et amicum charissimum, quatenus Ser^{mae} M^{ti}, domino nostro, utrinque clementissimo vehementissima diligentia et disolertia fideliter servire debeat, ne ab ipsa in partem externam inclinet ; si id autem fecerit, non excadet de fiscella nostrae fraternitatis, quia ipsa scilicet Sua Maiestas est verus haeres et iuristramite

in coronationem contractus. Nosque et fidelitatem nostram, vicissim quoque vobiscum una, apud Ser^{mum} dominum Ferdinandum regem commendatam et habitam habeat : hunc igitur Egregium Paulum Literatum, servitorem bonum Suae M^{tis} pariter apud ipsam, intuitu fraternitatis commendatum habeat nostri. Tandem Deus omnipotens sit vobiscum.

Datum Baloviae, ipso Valentini Martiris. A. Jesu Christi 1528.

Intitulatio : Reverendissimo domino Thomae Dei gratia episcopo Agriensi, supremo cancellario regio, fratri et amico charissimo.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

119.

București, 23. Februarii 1528.

Radul vaivoda Valachiae senatui civitatis Brassó.

Monet eos, ut in urbe sui subditi libere res emere possint, quae ad victum necessariae sunt, secus aggressionem, devastationem agrorum et Joannem regem timeant.

Post salutem nostri commendationem. Prudentes et circumspecti domini, fratres et amici vicinique nostri dilecti.

Nos admiramur et satis admirari non possumus,[1] qua de causa tenetis[2] invidiam et estis ira commoti super nos et super regnum nostrum Transalpinum[3] et colonos[4] nostros non [pos]sunt victualia pauca libere comparare,[5] nec emere in civitate Regiae M^{tis}, nec in medio Vestrarum Dominationum, nec in foro?

Rationem istam non possumus intelligere, quae[6] ratio iniuriae sit inter nos. Tamen homines atque[7] coloni,[8] atque[9] negotiatores Regiae M^{tis} sunt liberi in regno nostro ambitare cum[10] omni pace et libertate, nobisque hominem nostrum continuistis et unum fidelem servitorem nostrum in regno nostro decolastis per terram nostram. Sciatis et credatis certius ad fidem et fidem et ad fidem meam Deo debitam, quod si negotium istud non[11] desolabitur et non videbitur, habeo[12] multa agere propter mortem ipsius, ullo modo per totum significare per litteras et per praesentium exhibitorem atque[13] servitorem nostrum : qualiter et multotiens significavi, quod teneant Dominationes V^{rae} bonam vicinitatem

---

[1] In originali : posimus. [2] tenent. [3] Trassalpinum. [4] colones. [5] comperare. [6] qua. [7] adque. [8] colones. [9] adque. [10] com. [11] negotia ista nonne. [12] habio. [13] adque.

erga nos et regnum nostrum, ut vehantur victualia, videlicet triticum et alia victualia, quae sunt necesse colonis[14] nostris, et aperiantur viae versus regnum nostrum ; spero, ut melius erit concordia inter nos, quam frictio[15] instare inter nos et regnum nostrum. Igitur saepius et saepissime scripsi et intimavi, quod volo facere multa mala : igne, combustione et aliorum multorum verborum, sed non feci, et iam sum in ea intentione, quod mala non agerem, nec facerem aliquam devastationem in regno Regiae Maiestatis. Sed si video, quod eam malam conditionem et intentionem non desolabitis et nunc viam non deliberabitis, ut coloni nostri[16] emant victualia, per Deum et per Deum, et per Deum sanctum, quod iuro per litteras nostras, ut[17] sitis dispositi et parati ad conflictionem,[18] quod adhuc vivet Johannes rex et iam intravit ad Budam, rectissime credatis, et imperator Turcorum veniet ei in adiutorium, et ipsum non desolabit. Igitur provideatis, quod melius estis facturi. De quibus omnem relationem aspectamus etc.

Datum ex Bucoresth, in vigilia Sancti Matthiae Apostoli. Anno gratiae 1528.

Radul Dei gratia[19] vayvoda
et dominus verus Transalpinensis.

Intitulatio : Prudentibus et circumspectis iudici, caeteris duodecim[20] iuratis civibus consulibus Brassoviensibus etc. Amicis et vicinis nostris dilectis.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit : Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 26. pag. 260—262.)

120.

București, 24. Februarii 1528.

Radul vaivoda Valachiae senatui civitatis Nagyszeben.

Hostem suum, Sigismundum Szász, nullo modo inter se patiendum, sed aut interficiendum, aut extradandum esse. Cibaria vendenda emendaque concedant, secus ultionem sumpturum se promittit, etiam cum rege Joanne, qui iam Budam intravit.

Prudentes et circumspecti domini, amici et vicini nobis sincere dilecti. Salutem.

---

[14] colonibus. [15] vricio. [16] colones nostros. [17] utt. [18] conflitionem. [19] gratiae. [20] duodecem.

Saepius et saepissime notum feci et clarissime intimavi, ut carae amicitiae ac bonae vicinitatis, ut hostem nostrum in medio vestrum nutrire ac tenere non debetis, videlicet Sigismundum Szász, hostem nostrum naturalem, nosque satis admirari non possumus,[1] quo[2] pactu aut quali[3] conditione tenetis in medio vestrum. Venitque ista[4] hora homo noster et nobis revelavit, quod et modo venit quidam vilissimus latro et sese initiavit, ut ipse esset quidam[5] filius domini vaivodae nosque admiramur, ut, si in medio vestrum aut [in] confinibus Dominationum Vestrarum[6] est, qua de causa nobis non[7] intimetis aut unum talem latronem non decollatis, aut ad regnum nostrum Transalpinum non mittetis : non propter aliud, nisi causae bonae vicinitatis et amicitiae. Quare rogamus et hortamur[8] Dominationes Vestras, ut, si in scitu Dominationum Vestrarum[9] est, ut nobis per praesentium videlicet ostensorem atque[10] servitorem nostrum nobis mittere rogamus, non ea[11] causa, quod nobis aut regno nostro[12] noceret, sed qua de causa ipse sese explorat, ut esset filius vaivodae. Attamen maximam fiduciam in vos semper habui : a paucis autem temporibus nescimus, quae frictio[13] stet inter nos, tamen neque fruges, neque alia nutrialia ad regnum nostrum Transalpinum deliberare, neque mittere vultis : tamen ex regno nostro die nocteque coloni[14] atque[15] negotiatores ambulant libere et pacifice in latum et longum regni nostri. Si tali[16] conditione male estis versus nos aut[17] regnum nostrum, ex tunc et nos in paucis omnem curam gerere studebimus ; quia certe, certe et certius credatis, quod vivet adhuc Johannes rex Hungariae et est iam in Buda, nosque insimul cum[18] ipso oportet mori aut regnum vestrum devastabiturum et comburiturum per naturales inimicos Turcos. Igitur provideant Dominationes Vestrae, quod melius sit facturi, vos faciatis, quod plura vice scribere non volumus.[19] Si autem in ea aliqua vos perveniet frictio,[20] remota[21] fiat de anima nostra, et hoc credatis ad fidem nostram Deo debitam, quod si videbimus aliquod responsum bonum nos die nocteque laborare studebimus, ut ipsos paganos Turcosque retinere solemus. Reliquum autem spero, ut habeo in medio civium quendam hominem nostrum, et nescimus bene, qualis est, qui tenet praefatum latronem, qui[22] sese nominat filium[23] domini [vaivodae] esse : ne forte sperat ipse

---

[1] In originali : possimus. [2] qua. [3] quale. [4] hiista. [5] Quida. [6] Dominationibus Vestrorum. [7] no. [8] ortamur. [9] vestrorum. [10] adque. [11] eo. [12] regni nostri. [13] qua uricio. [14] colones. [15] adque. [16] tale. [17] aud. [18] com. [19] volimus. [20] uricio. [21] remote. [22] quis. [23] filius.

civis, ut nobis aliquid nocebit aut regno nostro ;[24] spero, ut nocebit sibi[25] ipsi et veniet tempus, ut se ipsum inpoenitebit: Dominus nobis dedit et Dominus nobis abstulit. Reliquum feliciter valere optamus.

Datum ex Bucoresth, in die Mathiae[26] Apostoli. Anno gratiae 1528.

Radul Dei gratia[27] vaivoda
et dominus heres verusque Transalpiniensis.

Intitulatio: Prudentibus et circumspectis iudici regio et caeteris duodecim[28] iuratis civibus, consulibus Cibiniensibus etc. Amicis et vicinis nostris dilectis.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 26. pag. 262—263.)

121.

[Piotrków, fine Februarii 1528.]

Sigismundi I. regis Poloniae instructio pro Stanislao de Chodecz.

Legatio a Sigismundo rege Poloniae, ad Petrum, voievodam Valachiae, data Stanislao de Chodecz, marsalco regni Poloniae.

Post dictam salutem et favorem regium excuset in primis tardum adventum suum dominus orator et dicat: Quod quamvis Maiestas Regia dudum designaverit me oratorem ad Tuam Dominationem, non potuit tamen me hactenus a se dimittere propter nonnulla negotia sua et regni sui, a quibus noluit me abesse, praesertim vero propter tractatus, quos fecit Maiestas Sua per oratores suos in Olomuncz, cupiens sistere bellum inter Ser^{mos} Hungariae et Bohemiae reges et eos ad concordiam reducere. Si igitur tardius venerim ad Tuam Dominationem, quam ipsa sperabat, non negligentiae M^{tis} Suae aut meae, sed gravibus negotiis, propter quae discedere a M^{te} Sua hactenus non potui, id ascribat et boni consulat.

Deinde dicat dominus orator ad hunc sensum: Regia Maiestas cum primum ex oratore et litteris Dominationis Tuae certior facta fuisset, Dominationem Tuam in sede patris et maiorum eius collocatam esse, ei ex animo gratulata est eamque dignitatem et dominium favet Dominationi V^{rae}, quoniam eam spem de Dominatione V^{ra} concepit, quod se in hoc dominio amice et sinceriter erga Suam M^{tem} regnumque et subditos eius geret, ita, ut bonum vicinum decet.

---

[24] regni nostri. [25] seseipso. [26] Mathei. [27] gratiae. [28] duodecem.

Cum praeterea eadem Regia Maiestas ex insignibus oratoribus Dominationis V^{rae} accepisset eam cupere, ut foedera et inscriptiones, quae inter reges et regnum Poloniae et voievodas atque terram Moldaviae antiquitus observata et facta erant, renovarentur et confirmarentur, tametsi Stephanus voievoda, adolescens nuper mortuus eadem foedera et inscriptiones non curabat, easque pro maiori parte violabat, Suaeque Regiae M^{ti} et subditis eius hostem pene apertum se declarabat, multis iniuriis et clandestinis incursionibus subditos M^{tis} Suae afficiebat, in ditione quoque sua nil aliud, nisi crudelitatem et caedes in suos exercebat, quod Dominationi V^{rae} optime constat; nihilominus tamen Sua Maiestas, ut princeps christianus, pro bono rei christianae talia foedera et inscriptiones renovavit atque confirmavit, me quoque huc ad Dominationem V^{ram} misit, eam adhortatum, ut similiter talia foedera et inscriptiones renovet, iureque iurando suo et litteris sigillo suo et boiaronum suorum obsignatis coram me confirmet.

Insuper Sua Maiestas animadvertens vires et potentiam infidelium magnam esse, nihilque eos aliud moliri, quam, ut christianitatem circumvenirent et opprimerent, considerans quoque, quam magnum momentum sit, si Dominatio Tua in tuendis et defendendis ab infidelibus finibus et subiectis cum M^{te} Sua unum et idem velit atque senserit eosdemque amicos et eosdem hostes cum eadem Regia M^{te} habuerit, tametsi hoc ipsum in foederibus et in inscriptionibus sufficienter expressum sit; tamen mandavit mihi Sua Maiestas Regia super hac re diligentius et exquisitius seorsum et speciatim cum Dominatione Tua agere, postulatque a Dominatione Tua et eam hortatur, ut si quando Tartari in ditionem Suae M^{tis} incursionem facere velint, Dominatio Tua velit ei cum gentibus suis auxilium praestare, vicissim vero Sua Maiestas, si quando Dominationem Tuam aut dominium eius ab eisdem Tartaris infestari contigerit, mittet etiam ei auxilium ex gentibus suis.

Et quoniam Sua Maiestas Regia Tartaros in campis paratos esse, tam ex significatione Dominationis Tuae, quam etiam a speculatoribus suis certo scit, ideo praefecto copiarum suarum, quas in terris Russiae habet, iâm mandavit, ut, si iidem Tartari in terram Dominationis V^{rae} incurrerint, mox idem dominus praefectus cum omnibus copiis Dominationi V^{rae} in auxilium praesto adsit.

Idem, Maiestas Sua a V^{ra} Dominatione cupit, ut, si eosdem Tartaros in regnum M^{tis} Suae vires suas convertere constiterit, Dominatio V^{ra} etiam cum suis copiis et gentibus Suae M^{tis} adsit,

ut ita coniunctis viribus facilior esset defensio et de hostibus victoria.

Quod oratores Dominationis V^{rae} commemoraverunt terram Moldaviensem plus iusto gravatam esse atque exhaustam tributo Turcorum imperatori debito, petieruntque Dominationem V^{ram} in hoc sublevari, asseverantes, praedecessores M^{tis} Regiae praedecessoribus Dominationis V^{rae} id factitare solitos: quantum ad hoc negotium attinet, scire dignetur Dominatio V^{ra} M^{tem} Suam magnis nunc in regno et dominiis suis difficultatibus et impendiis esse gravatam, et si unquam M^{tis} Suae praedecessores Dominationis Tuae praedecessoribus indulgebant, nunc maxima mutatio in his rebus facta est et longo aliter res omnes se habent ac se tunc habebant, attamen Sua Maiestas hoc negotium subsidii ferendi differt ad proximum regni sui generalem conventum, in quo cum omnibus consiliariis regni sui super ea re deliberatione et consultatione habita certius responsum Tuae Dominationi dabit.

Retulerunt etiam oratores Dominationis Tuae, eam Turcorum imperatori nomine tributi etiam pelles pretiosas pendere solere, utpote sabellos et hermelinos vel albulas, et ob eam rem liberum transitum hominibus et nuntiis Dominationis V^{rae} ad Moscoviam postulabant. Super qua re Sua Maiestas Regia taliter respondit: se videlicet cum duce Moscorum nondum in gratiam rediisse, nec secum adhuc firmam et perfectam amicitiam habere, et propterea non convenire Suae M^{ti}, ut ad eum vel terram eius per terras et dominia sua alicui externo transitum concedere deberet; tamen eam deliberationem suspendit Sua Maiestas ad adventum suum in magnum ducatum Lithuaniae. Quo cum feliciter pervenerit, consultabit super ea re cum senatoribus Lithuaniae et quidquid cum dignitate et sine detrimento rerum suarum facere poterit, Sua Maiestas, illic constituet, et, ut constituerit, faciet Dominationem Tuam certiorem. Interea temporis, si talibus pellibus vel aliis similibus rebus Dominationi Tuae opus fuerit, facile eas venales reperiet idque in copia in regno suo Poloniae aut magno ducatu Lithuaniae. Poterit orator, dominus marsalcus, legationem istam iuxta exigentiam temporis et iuxta arbitrium suum dividere et partem eius palam et publice, partem secreto et privatim referre. Id quod arbitrio suo et solertiae temporisque qualitati permittitur.

Quod si quae mentio ingeretur de supellectili et thesauris, quos dux Visnievecensis olim cum uxore sua, filia[1] voievodae

[1] Recte: soror vaivodae Bogdan.

Moldaviae acceperat, respondebit dominus orator, causam hanc quoque ad adventum Suae M^tis in magnum ducatum Lithuaniae reiectam. Cum enim Sua Maiestas illuc venerit et dominus voievoda Moldaviae nuntium suum illuc miserit, non negliget cum duce Visnievecensi iustitiam debitam facere.

De iniuriis, violentiis ac rapinis ex Moldavia subditis Regiae M^tis iam pridem illatis, si opportunitas temporis adfuerit, poterit expostulare orator et tractare.

Etiam de quatuor villis in Pokucie interceptis poterit agere, si aptam ad hoc occasionem viderit.

Haec et caetera idem dominus orator pro sua prudentia ita extendet et moderabitur, prout res, tempus et dignitas M^tis Regiae postulabit.

(Acta Tomiciana vol. X. pag. 113—115.)

122.

Szászsebes [initio Martii 1528.]

Petrus Perényi vaivoda Transylvanus Radulio vaivodae Valachiae.

Se a rege Ferdinando vaivodam Transylvaniae nominatum esse refert, qui ab ordinibus Hungariae, Croatiae et Transylvaniae in regem electus et coranatus est. Ne cedat rumoribus falsis, sed in fidem regis Ferdinandi redeat. Secus propensum se ei futurum esse resque in litteris ad Cibinienses datis ordinandas promittit.

Spectabilis ac Magnifice domine, frater et amice vicineque nobis honorandissime. Post salutem, fraternitatem, amicitiam bonaeque vicinitatis commendationem.

In praesentiarum hoc V^rae Spectabili et Magnificae Dominationi scribere possumus, quod nos ex benigna domini nostri gratiosissimi voluntate, ut puta Ser^mi domini Ferdinandi, Dei gratia regis Hungariae et Bohemiae etc. ac principis Hispaniarum, archiducis Austriae, Stiriae, Carniolae ducisque Slesiae ac Moraviae et Sacri Romani imperii locumtenentis generalis etc. ad huius regni Transsilvaniae dominium et potestatem sumus deputati, transmissi et delegati, ideo nos erga V^ram Spectabilem et Magnificam Dominationem eadem bona fraternitate, benevolentia et vicinitate nunc quoque fieri et esse volumus, quam primitus, tempore scilicet Zapoliensis, dum hoc eodem officiolatu fungeremur, ut eadem V^ra Spectabilis et Magnifica Dominatio recoli poterit, semper eidem V^rae Spectabili et Magnificae Dominationi commendavimus.

Caeterum, prout ex litteris eiusdem ad Cibinienses missis[1] intelligimus, aliqui malivoli aliquid adverso animo V^{rae} Spectabili et Magnificae Dominationi seminassent, credat eadem, et re vera a nobis percipiat, quod praelibatus dominus noster gratiosissimus, Serenissimus scilicet dominus Ferdinandus rex primum : a toto regno Bohemiae in eodem asserto regno est in regem electus et coronatus ; de hinc Hungariam veniens, ab omnibus proceribus, magnatibus baronibusque, dominis scilicet saecularibus et aliis dominis spiritualibus, episcopis et archiepiscopis ac communiter ab universo regno Hungariae, a maiori usque ad minimum, et etiam a regnicolis regnorum Sclavoniae, Croatiae et Transsilvaniae, nullo obstante libere est in regem electus, et diademate sacro regali coronatus. Idcirco quemadmodum etiam ex litteris V^{rae} Spectabilis et Magnificae [Dominationis] intelligimus, quod aliqui malivoli eidem V^{rae} Spectabili et Magnificae Dominationi seminassent, ut dominus noster gratiosissimus, Serenissimus scilicet dominus Ferdinandus rex coram praetacto Johanne Zapoliensi Buda exivisset, et iterato dictus Johannes Zapoliensis Budae sua sede frueretur et potiretur, huic rei et inanis famae eadem V^{ra} Spectabilis et Magnifica Dominatio fidem ne adhibeat, quia exercitus domini nostri gratiosissimi, Ser^{mi} scilicet domini Ferdinandi, regis Hungariae et caetera, ab illo tempore, quo Hungariam intravit et cum praenarrato Johanne Zapoliensi alterari adversarique coepit, ne minimam quidem iacturam, aut aliqua incommoda suscepit et passus est, nunc quoque tantum exercitum tantamque gentem ad persequendum dictum Johannem transmisit, ut etiam minima pars ad ipsum exterminandum sufficeret. Quare rogamus eandem V^{ram} Spectabilem et Magnificam Dominationem, tanquam fratrem et bonum nostrum vicinum, ut rumoribus tam inanis, vilibus et frivolis ne acquiescat, aut aliquam praebeat fidem, nam praefatus Johannes Zapoliensis omne suum negotium semper talibus rebus et inanis rumoribus ad exitum ducere est asuetus et consuevit. Ideo certo credat V^{ra} Spectabilis et Magnifica Dominatio, quod in brevi tam potestas, quam etiam nomen ipsius exterminabitur et abolebitur, et non quod Turcorum subsidio opitularetur seu sublevaretur, sed etiam Turcas caveat de suo principatu et dominio, non quod ipso aliquis minitetur aut territetur, nam dominus noster gratiosissimus, Serenissimus scilicet dominus Ferdinandus Turco

---

[1] Sub dato 24. Februarii 1528 et No. 120.

par est potestate, et apparatu bellico praestantior, quam rem eadem V^{ra} Spectabilis et Magnifica Dominatio a suo legato, nunc ad eundem dominum nostrum gratiosissimum misso, clarius intelligere poterit. Sed ubi V^{ra} Spectabilis et Magnifica Dominatio ad Cibinienses ex parte filii cuiusdam vaivodae et frugum ad partes Transalpinos non emissione scribit, nos ut praescripsimus, cum V^{ra} Spectabili et Magnifica Dominatione omni fraternitate bonaque vicinitate uti et frui volumus, et omnia negotia in bonum finem deducere et concludere. Si V^{ra} Spectabilis et Magnifica Dominatio inprimis domino nostro gratiosissimo, Ser^{mo} videlicet domino Ferdinando, Dei gratia regni Hungariae et Bohemiae etc. omni fidelitate, post haec vero nobis et huic regno Transsilvaniae bona fraternitate optimaque vicinitate esse et fieri voluerit; si vero eadem huic rei contrarium voluerit, nos tanquam probus et fidelis servus post dominum nostrum gratiosissimum, prout honor noster exigit, omnia adiacentia et circumstantias huius regni sub officiolatu et potestate nostra existentes contra quospiam protegere defendereque studebimus et maiora etiam attentare, si qui domino nostro gratiosissimo reluctaverint nobisque et huic regno bona vicinitate fieri noluerint aut recusaverint.

Ex Zazsebes et caetera.

(Copia coaeva. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 26. pag. 264—266.)

123.

Buda, 16. Martii 1528.

Thomas Szalaházi episcopus Agriensis Ferdinando I. regi Hungariae.

Ordinationes vaivodam Transylvaniae concernentes.

Ad waiwodam Transalpinum expedita responsio est. Item ad dominum waiwodam Moldavum[1] et alios, uti magis consultum videbatur exempla litterarum, quae ex Turcia sunt allatae, mittentur utrique waiwodae et admonebuntur de his, quae sunt eorum officia. Duae possessiones aut oppida, quae Transalpinus in Transsilvania possidebat: Alwincz et Borberek a Georgio secretario[2] occupata restituentur. Aliis quoque in rebus, quae occurrent video

[1] Mendose: Transalpinum. [2] Idest: Reichersdorffer.

dominorum sedulitatem non defuturam, modo auctoritas, quam eis V^ra^ Maiestas concessit per aliquos non impediatur.

Budae, die Lunae post Oculi. Anno etc. 1528.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

124.

Buda, 27. Martii 1528.

Thomas Szalaházi episcopus Agriensis Ferdinando I. regi Hungariae.

Nuntia de rebus a vaivodis Moldaviae Valachiaeque gestis.

Domini consiliarii . . . in Hungaria hostem plane nullum futurum vident. Polonos autem vaivoda Moldavus ita a suppetiis Joanni Zapoliensi ferendis avertet, si hic nuntius verum narrat, ut magis id sint curaturi, quomodo se suaque contra Valachos tueantur, quam, ut alienigenam et exulem adiuvent, tormenta maiora mittentur propediem etc.

Veniet ad M^tem^ V^ram^ Paulus quidam hieme superiori per vicewaiwodam Transsilvanum ad M^tem^ V^ram^ missus. Fuit apud waiwodam Moldavum et rediit cum rebus novis M^ti^ V^rae^, uti spero non ingratis. Gratulor M^ti^ V^rae^, quod tam fidum habeat Valachum, ut etiam Hungaros ad fidem M^ti^ V^rae^ tum bonis verbis ac blande allicere, tum minis gravioribus vocare non dubitet.

Budae, die Veneris ante dominicam Judici 1528.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

125.

Tărgoviște, 10. Aprilis 1528.

Hieronymus Łaski palatinus Ferdinando I. regi Hungariae.

Refert se res regis Joannis ulterius ab anno cordi habuisse, ideoque nunc exercitu Turcico, Moldavo, Valacho et Tartarorum regem Ferdinandum eiusque subditos aggressurum. Belli denuntiatio.

Ser^mo^ principi et domino, domino Ferdinando, Bohemiae regi ac duci Austriae etc. Hieronymus de Lasco et in Rituani palatinus Siradiensis etc. Salutem et christianam negotiationem expostulat.

Mos est, Ser^me^ Rex, et certe laudabilis, ut cum unus alteri se hostem constituat, ut tunc, prius antequam aliquid hostiliter fiat, talem suum animum hosti significet ; sed cum ego iam annus est, quod Ser^mo^ principi et domino, domino Joanni inclytae Hungariae

etc. regi, domino meo clementissimo, me addixerim obsequiis, cumque in certis negotiis Gallias abivissem, in redituque meo, ecce undique prope Hungariam omnia armis fremere conspexissem, miratus, quid hoc sibi vellet et quod Turcicae tyrannidis obliti propria viscera lanientur, multaque desuper investiganti, exemplar litterarum accepissem, quo marchio Casimirus sub Serenitatis Tuae nomine bellum inclyto regi ac domino meo adnuntiat, et non solum domino meo, sed, ut fit, omnibus illi assistentibus, ac vidissem hanc exilem personam meam eo modo, sicuti et aliorum bonorum dicti Ser^{mi} domini mei regis servitorum tali adnuntiationi inesse, timuique mihi tunc. Nam hoc ipsum in media Bohemia didici et suffurabam me omni arte ex dominiis Serenitatis Tuae, ac effeci, ut incolumis ad dominium meum redierim, ubi submoratus aliquantulum, necessario consilio ad magnum Turcarum imperatorem orator discessi ad parandam inter illum ac eundem Ser^{mum} dominum meum pacem atque amicitiam. Nam uno eodemque tempore, praesertim ob nonnullorum ad Celsitudinem Tuam ignominiosam defectionem, nequaquam erat tutum cum eodem ac magno Turcarum dominio bellum agere, principi meo, qui ex Germania, ubi Maiestas Tua omnes suos habet, qui ex Polonia, quae neutri Maiestatum Vestrarum adesse statuerat, nullas gentes ad stipendia sua ducere potuit. Quamobrem, licet mihi iam non amplius esset opus hisce bellicis ceremoniis, nec esset opus, ut iterum Serenitati Tuae, cum his se, qui mecum veniunt, hostem declarem, cui Celsitudo Tua medio marchionis Casimiri in suis belli litteris hostilitatem minata, sicuti et aliis est, tamen ex genuina virtute mea dolendum Tuae Celsitudini significo novum, quia ego conductis contractisque gentibus Turcis, Moldavis, Valachis ac Tartaris, domino meo serviendum venio, ubi me hoc invitum facere superos ipsos obtestor, cum tamen videam iustitiam Ser^{mi} domini mei regis Amplitudinem Tuam opprimere velle, et quod bovem in foveam lapsum etiam in die festo evangelium iubeat extrahere, non excusare me potui, quin facerem, quae iuberer, ut servitor. Itaque omne id, quod erit per me et gentes hasce actum contra Serenitatem Tuam ac illius generaliter omnes subditos, et etiam contra cunctos Serenitati Tuae quomodocunque assistentes, erit factum, sicuti ab illo, qui ex superhabundanti virtute, honoreque consulendo suo hostem se praesentibus illi declaravit, prout praesentibus declarat.[1]

[1] In defensionem Hieronymi Łaski, nepotis scilicet sui, Joannes Łaski archiepiscopus Gnesnensis circiter eodem tempore haec scribit Sigismundo

Datum ex castris ad Targoviszte positis, 10. Aprilis. Anno Domini 1528.

(Copia coaeva. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Stephanus Katona: Historia critica regum Hungariae stirpis Austriacae vol. XX/1. (Claudiopoli, 1794.) pag. 336—338 et Acta Tomiciana vol. X. pag. 186.)

126.

Buda, 12. Aprilis 1528.

Stephanus Pemfflinger provisor Ferdinando I. regi Hungariae.

De gestis Georgii Reichersdorffer cum Radul vaivoda Valachiae suspectis.

Intelligo etiam, Ser^me^ Rex, ipsum Georgium secretarium multa nociva perpetrasse cum vaivoda Transalpino, quae forte possent emergere in futurum detrimentum M^tis^ V^rae^ et regnorum suorum. Quae illa sint, nescio, quum generaliter mihi scribitur; etc.

Datum Budae in die Paschatis. Anno Domini 1528.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 26. pag. 269.)

127.

[Bodzanczin, fine Aprilis 1528.]

Petrus Tomicki episcopus, vicecancellarius Sigismundo I. regi Poloniae.

Notitiae variae de rebus Moldavicis.

Caeterum non multo ante fuit apud me dominus Joannes Tanczinski,[1] castellanus Lublinensis, ad imperatorem Turcarum et palatinum Moldaviae orator profecturus, cui plenam et copiosam utriusque legationis dedi instructionem. Dedi etiam ei binas litteras publicae fidei seu salvi conductus, alteras Turcico seu

---

I. regi Poloniae: Ferendum est, Serenissime Domine, in partem singularis felicitatis M^tis^ V^rae^, quod per eiusdem nepotis mei ingenia fuerit conservatum regnum M^tis^ V^rae^ hac aestate ab infestationibus Turcicis, Tartaricis et Valachicis, quae futura erant, prout sum memor, modernum Valachiae palatinum per dominum capitaneum Camenecensem M^ti^ V^rae^ in avisamentum significasse, quia Turcae facturi erant hac aestate incursionem quandam maximam non absque Tartaris et ipsis Valachis, qui iussioni Turcicae parent, in dominia M^tis^ V^rae^; etc. (Acta Tomiciana vol. X. pag. 316.)

[1] Recte: Tęczyński.

Arabico, alteras vero Italico sermone scriptas, quas hic ad me obsignatas adhuc Iwasko Armenus attulerat. Illarum vero Italicarum excipi iussi exemplum, quod nunc M^{ti} V^{rae} Ser^{mae} mitto. In quo, quia sunt quaedam obscure posita, praesertim de oratore Ser^{mi} regis Joannis, ut a M^{te} V^{ra} Ser^{ma} facilius intelligantur, describi quoque feci interrogatorias quasdam clausulas, quas Iwasko de variis rebus ab Imbraym bassa et palatino Moldaviae quaesitus, ex ordine in pugillaribus connotatas hic apud me recitavit, easque etiam V^{rae} M^{ti} Ser^{mae} mitto cum praesentibus ; etc.

(Acta Tomiciana vol. X. pag. 219.)

128.

Bodzanczin, [1. Maii 1528.]

Petrus Tomicki episcopus, vicecancellarius Joanni Chojenski, archidiacono Cracoviensi, praeposito Posnaniensi, secretario regio.

De expeditione negotii Petri Rareş vaivodae Moldaviae.

Cum ageretur in secreto consilio in fine conventus generalis regni praeteriti de absolvendis oratoribus et aliis publicis negotiis, ego nominaveram ad conventum Valachicum dominum Crupski, castellanum Leopoliensem ;[1] quia vero intercesserant postea multae actiones et curae, quibus eram non leviter districtus, nam in me solum omnis moles publicarum expeditionum erat reiecta, non potui celerius significare id eidem domino Crupski, quam per eos cubicularios, qui missi erant ad omnes palatinatus et terras cum litteris universalibus et decretis generalis conventus sciremque hactenus non valeo, an litterae M^{tis} Regiae, quibus iubebatur ire ad conventum Valachicum praedictum, fuerint illi tempore redditae, nec ne. Utcumque autem est factum, quum voievoda Moldaviensis non possit statuere legem M^{ti} Regiae, ut illa mitteret ad conventus eos consiliarios, quos ille vellet, facilis esse potest huius rei excusatio, praesertim cum non hac causa dissuerunt Valachi conventum pro administranda utrinque iustitia designatum, sed ob intolerabilem apud eos, uti Podolitae scribunt, rerum omnium penuriam ; etc. Datum in Bodzanczin.

(Acta Tomiciana vol. X. pag. 228.)

---

[1] Andreas Krupski.

129.

Kraków, 17. Junii 1528.

Martinus de Feustritz Ferdinando I. regi Hungariae.

De invasione Laskii ad bonum Joannis Szapolyai ignominiose finita.

Jeronimus quoque Lasky, ut fama est, aliquot milia Turcarum in montanas usque partes Johanni Zapoliano auxilium laturus secum adduxerat, ubi cum Turcae eum ex regno Hungariae aufugisse intellexerant, difficile illis visum est nostrum auxilio eorum in regnum Hungariae posse restitui, quamobrem Jeronimus Lasky spe sua frustratus, illic in Moldavia praeter suam voluntatem manere cogitur, propterea, quod palatinus Balachiae[1] tantam custodiam in confinibus suae terrae collocavit, ut ipse qua evadere possit hactenus incertus sit, feruntque palatinum Balachiae, si illum comprehenderit illico ad M^{tem} V^{ram} esse missurum. Praeterea quattuor antequam Wilnam advenissem diebus, nuntius palatini Balachiae a rege Poloniae discesserat, quem de expeditione Turcarum et eorum ex Constantinopoli egressu certiorem fecerat atque, ut sibi provideret, admonuit, interque potiora sua relata regem Poloniae hortatus est ac rogavit, quatenus M^{ti} V^{rae} Regiae assisteret, quandoquidem M^{tem} V^{ram} Regiam tam iustum, potentem et christianum regem evasisse constat, ut christianitas maius Regia V^{ra} M^{te} contra christianae fidei hostes propugnaculum spemque maiorem non habeat.

Cracoviae, 17. Junii. Anno 1528.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Polonica.)

130.

Buda, 12. Julii 1528.

Locumtenens et consiliarii Ferdinando I. regi Hungariae.

Notitiae de possessionibus Moldavicis Csicsó, Chilie et Nestheralba.

Reverendus dominus Nitriensis[1] misit ad nos litteras [per] camerarium V^{rae} Maiestatis, quibus mandant, ut litteras et iura sua,

---

[1] Recte: Moldaviae, Petrus Rareș.

[1] Stephanus Podmaniczky.

quibus praeposituram Demesiensem possideat, illis exhibeat; alioquin iuxta mandatum V^{rae} M^{tis} se de illa praepositura velle disponere. Est haec praepositura Demesiensis per praecessores V^{rae} M^{tis} reges in compensationem castrorum illius ecclesiae Rycho et Biche, quae pro castro Chycho,[1] quod vaivodae Moldaviensi,[2] ne post amissas Kyllye et Neztheralba[3] a corona deficeret, quondam Michaeli Emreffy erant donata.

Budae, 12. die Julii. Anno Domini 1528.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Monumenta ecclesiastica tempora innovatae in Hungaria religionis illustrantia vol. I. pag. 392.)

131.

Buda, 17. Julii 1528.

Locumtenens et consiliarii Ferdinando I. regi Hungariae.

Quale responsum nuntio Moldavico ad se misso dandum sit, certiores se reddi petunt.

Praeterea redierunt his diebus nuntii waiwodae Moldaviae a M^{te} V^{ra} Ser^{ma} attuleruntque nobis litteras credentionales, sine sigillo, nomine Celsitudinis V^{rae} Regiae ad dominum ipsorum cum nuntio mittendas, quod licet ipsi nuntii M^{tem} V^{ram} Ser^{mam} mandasse constanter affirmarent et nos vel eo argumento coniiceremus, quod locus a scribendo nomini nuntii mittendi relictus erat; tamen quoniam Maiestas V^{ra} Ser^{ma} nec de responso ipsis nuntiis waiwodae Moldaviae dato, nec de persona nuntii mittendi, informationeque illi danda, quicquam ad nos scripsit impraesentiarum superedendum, et litteras a M^{te} V^{ra} Ser^{ma} expectandas censuimus. Quare supplicamus Celsitudini V^{rae} Regiae, dignetur nobis quamprimum significare et quem mittere, et quam informationem illi dare debeamus, ac etiam, quod responsum dictis nuntiis waiwodae Moldaviae dederit; his enim intellectis commodius negotium pro voluntate M^{tis} V^{rae} Ser^{mae} expedire poterimus.

Budae, 17. die Julii. Anno Domini 1528.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

---

[1] Mendose: Tycho. [2] Vaivoda Stephanus. [3] Amissio harum arcium fuit 1484.

132.

Buda, 9. Augusti 1528.

Thomas Szalaházi episcopus Agriensis Ferdinando I. regi Hungariae.

Nuntiata oratorum vaivodae Valachiae.

Adsunt oratores Transalpini, qui negant Habardanecz adhuc vel auditum vel absolutum, quamvis magnificentissime exceptus et tractatus sit . . . vaivoda Transalpinus alterum Joannis nuntium intercepit.

(Gévay : Urkunden und Actenstücke fasc. 6. — Wien, 1840. — pag. 45.)

133.

Praha, 1. Septembris 1528.

Ferdinandus I. rex Hungariae Solimano II. imperatori Turcarum.

Litterae fictivae (factae per adhaerentes regi Joanni) super tributo Turcae promisso ex Hungaria, per vaivodam Radul Valachiae sublato.

Ferdinandus Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. infans Hispaniarum, archidux Austriae, Sacri Romani imperii capitaneus magno imperatori Sulymano Zolthan Turcorum Caesari maximo. Salutem, amicitiam et bone optimeque vicinitatis augmentum.

Quoniam medio Hobordanch nostri oratoris multis in articulis regnorum nostrorum confiniumve negotia, quae pacis foedera gignere soliti sunt, cum solemnis nostris muneribus V^{rae} Imperiali M^{ti} intimaverimus, quid tamen exhinc Caesarea Maiestas gesserit Vestra, vel ut ex oratoris negligentia nocivum quid rebus in nostris contigerit non expertes sumus ; intelligentes tamen Spectabilem et Magnificum Radul waiwodam Transalpinum Caesareae M^{tis} V^{rae} servitorem esse fidelissimum, universa negotia nostra regnorumque nostrorum difinienda coram V^{ra} Caesarea M^{te} ipsius medio iri decrevimus. Praeterea V^{rae} Caesareae M^{ti} singulis annorum discursionibus Joannes Zapolianus de Hungaria regni proventibus administrare si quid dixerit, ubi ipse caret, etiam nos adimplere et annuatim M^{ti} V^{rae} solemnes per oratores ferre parati sumus, aestimavimus animum Caesareae M^{tis} V^{rae} posse adimplere. Reliqua

nostra ex [in]formatione Caesareae M^{ti} V^{rae} per waiwodam Radul ostendentur. Valeat V^{ra} Maiestas Caesarea annos multos.

Datum in castro nostro Pragensi in festo Sancti Egidii abbatis. Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo octavo.

Ferdinandus Bernardinus[1]
episcopus Tridentinus.

(Gévay : Urkunden und Actenstücke fasc. 4. pag. 105—106.)

134.

Nagyszeben, 6. Januarii 1529.

Magistri civium, iudices iuratique cives et seniores universitatis Saxonum partium Transsilvanarum — Ferdinando I. regi Hungariae.

Cum Alvincz et Borkerek ob necem Radul vaivodae Valachiae liberae factae sunt, usque ad novissimam ordinationem pro rege occupantur.

Caeterum cognovimus dominum Radul vaivodam Transalpinensem una cum filio esse trucidatum, alio quodam Bozzarab, illius proximi Bozzarat vaivodae filio per Turcas in vaivodam suffecto. Nunc ergo oppida Alvincz et Borberek in pristinam ipsorum libertatem et iura penes nos reincidisse videntur, quae tanquam fideles et dignitatis ac commodorum V^{rae} Serenitatis amatores, pro V^{ra} Serenitate penes nos occupavimus, donec ulterius superinde a V^{ra} Serenitate informemur.[1] Supplicamus igitur humillime et subiective, quatenus ipsa Ser^{ma} Maiestas V^{ra} illa oppida nemini candidatorum donare dignetur, nisi iuribus nostris revisis.

Cibinii ipso festo Epiphaniarum Domini, anno eius 1529.

(Originale : Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit : Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 26. pag. 628.)

---

[1] Recte Bernardus Clesius (1514—1539).

[1] Alvincz et Borberek fuerunt donatae Radulio vaivodae Valachiae per Ludovicum II. regem Hungariae, sed 1529 caeso, contulit oppidum Alvincz Joannes I. rex Hungariae Nicolao Kocsárdi ; Ungrisches Magazin vol. III. (1783.) pag. 131.

135.

[Wilno, initio Januarii 1529.]

Sigismundus I. rex Poloniae [Nicolao Tomicki castellano Gnesnensi.]

Pars secretior legationis a rege missa ad conventum regni Poloniae generalem Varsoviensem de rebus Valachicis.

Quia etiam cum nuntiis voievodae Valachiae, qui hic apud nos fuerunt, constituimus conventum pro futuro tempore veris cito post festa Sancti Paschatis insuper iniuriis et damnis hinc inde illatis celebrandum, ad quem optat palatinus, ut aliquos designaremus, qui nullum interesse haberent ad negotia illa, de quibus iudicium fieri debet, nam et se non absimiles in eum conventum mittere pollicetur, de quo, ut consiliarii quoque nostri conferant et nobis suggerant, quis videretur ad eam rem magis opportunus et idoneus ; etc.

(Acta Tomiciana vol. XI. pag. 11.)

136.

Kolozsvár, 27. Januarii 1529.

Nicolaus Gerendi episcopus Transylvanus — Thomae Szalaházi episcopo Agriensi, cancellario regni Hungariae.

Radul vaivoda interficitur. Cum rumor circumferatur Turcas cum Valachis invasisse, Temesvarinum obsessisse, enixe commendat cum Joanne Szapolyai adhuc hac hieme finiendum esse.

Cum autem secunda Januarii crudelissima morte ab *suis* 2. Jan.
sit *Radul Transalpinus* occisus, omnia ista invalescebant et quisque *sibi timebat,* cum tam illud *regnum* penitus ad *vaivodam* et patrem eius *diabolum devolvi timeamus,* certo certius praeterea intelligimus et hoc ex consilio *Zapolai,* quod tantum ut *ver intempescat Turcae* exspectant moxque *contra nos transvenient* unacum *Valachis,* ne forte utrisque sunt menses amplius tres, quod scripsi, ita esse providendum, ut quocunque fieri posset hac hieme Johannes tolleretur . . . *Tempore mitiori* tot *Turcas* et *Volachos Johannes habebit,* ut non cum *particulari exercitu tolli* possit et subito *totis viribus* in *Transsilvaniam* intrabit et *verendum* est, si ita, ut hactenus res procedent, *ne perdamus ; amissa recuperare* erit difficilius, quam *Turcam* cum omnibus *viribus* in *persona profligare.* Scit hoc Johannes, sapienti satis ; facite quod vultis, sed in tempore . . . *Summa rerum*

est, Reverendissime domine, *nisi cito provideatur imprimis Temesvar,* mox alia ac *Transsilvania perdentur,* ubi per *temporis acerbitatem licebit mox cum Turcis* et *Valachis Temesvar obsidebit* et *capiet,* quia intra paucissimos dies *omnibus victualibus deficient* nam neque nunc sunt ita *soluti obsidione,* ut *exire pabulatum* possint *capto* illo, *reliqua solus Deus servabit* hactenus, ut *Galli* dicunt, *fratres nostri* fuerunt *probissimi* et *constantissimi,* nec *in futurum* de *senioribus* ullum sit *dubium,* sed *iuventus* et *vulgus imminente hoste* per eos *vix contineri poterit;* etc.

Ex Coloswar, 27. Januarii 1529.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 26. pag. 631—633.)

137.

[Innsbruck, fine Januarii 1529.]

Ferdinandus I. rex Hungariae nuntio Andreae Mihalewyth ad vaivodam Valachiae misso.

Instructio de iis, quae Egregius Andreas Mihalewyth de Sfzy, nuntius noster apud Ill^mum et fidelem nobis sincere dilectum Radulem waivodam Transalpinensem nostro nomine agere et tractare debet.

Imprimis post exhibitas litteras nostras credentiales ac salutationem apte et, ut decet, dictam nostram illi gratiam et benevolentiam, exponet quodque personae rerumque suarum incolumitatem et prosperitatem magnopere desideramus.

Deinde referet eidem, quod cum anno superiori nuntios et commissarios nostros super dato et misso salvoconductu ad Turcarum Caesarem miserimus pro tractandis quibusdam negotiis nostris et simul ineundis cum eo induciis et unione mutua, nuntii vero nostri, sicut tam ipsius waivodae, quam fide digno aliorum testimonio intelleximus, ab eodem Turco retenti et prohibiti fuerint, quominus exire aut saltem ea, quae super petitis nostris in responsis acceperant, animumque Turcae vel quidnam facere aut omittere velit notificare possent.

Nihilominus autem ipse Turcus, non habito salviconductus illius respectu et ultra detentos penes se contra fidem publicam nuntios nostros, nihil non in nos et subditos nostros agat et agere non cesset, quod hostilitatem et apertum bellum arguere possit, immo vero deliberaverit nos et sacram regni nostri Hungariae coronam omnibus, quibus potest viribus et potentia ad futuram

proxime aestatem denuo invadere et bello lacessere. Et ideo necessitas simul et officii nostri debitum exigat, ut pro cohibendo Turcae praenominati conatu et violentia cuncta, quae in facultate et potestate nostra sita sunt ad populi nostri defensionem et communis tranquillitatis conservationem impendamus et in resistentiam dicti Turcae convertamus, quod Deo volente ad idem tempus, quo nos ille aggredi decrevit vel citius aliquanto una cum Sacrae Caesareae et Catholicae M[tis], domini et fratris nostri charissimi, aliorumque regum, principum et potentatuum auxiliis faciemus, eique non solum occurremus eumque in suo proposito impediemus, verum etiam eundem, si expedire videatur, offendemus.

Waivoda autem praedictus se per nuntios et oratores suos ad nos missos, tamquam regni nostri Hungariae membrum, aliquoties obtulerit, sic, ubi quid sua opera et assistentia in rebus aliquibus nos et praefatam coronam atque ipsam christianitatem concernentibus confici possit, se promptum et obvium esse ; de quo cum indubitatam fiduciam geramus nobisque subinde votivum oblationis suae effectum persuadeamus, maxime cum et fide, et unione mutua nobis et regno nostro praefato sit astrictus et coniunctus.

Eapropter nuntius noster antedictus praefatum waivodam nostro nomine hortetur et requirat, ut pro sua in nos fidelitate et studio se ad ver proximum vel aestatem inde sequentem, quam forte Turcus non expectabit, et nos minus expectare poterimus, si modo quid boni et compendio maiori contra eum efficere velimus, se cum omnibus suis copiis et viribus praeparare et instruere velit ; adeo, quod quando per nos iterato interpellatus et monitus fuerit, nobiscum pariter insurgere et arma capessere, et in hostem ire possit.

Quantae vero vires et copiae sint futurae, quibus ipse nobis sic assistere decreverit, nobis significare velit, quas ubi nuntius ille intellexerit, nobis quoque notificet et simul eidem waivodae dignas ob id agat et nostro loco gratias habeat. Caeteraque pro more nationis et gentis illius faciat, quae oportuna et honori nostro convenientia fuerint.

Quamvis autem nuntius noster praemissa apud Moldavum agere eumque, ut se ad bellum proximum adornet requirere debeat, nihilominus tamen post adimpleta praedicta omnia vel si expediens et operae pretium esse videatur, antequam cum Moldavo super eisdem tractare incipiat, cum familiari aliquo waivodae potiori et intimo, cuius opera et medio prae caeteris aliquid apud eundem

effici possit, seorsim proloqui et per viam discursus agere poterit atque debebit ratione induciarum cum Turco ineundarum, quas nuntius ille noster dicet forsan non perperam aut infeliciter obtineri posse, si waivoda praedictus tamquam intermedia persona illas apud Turcum tentare velit.

Quae quidem treugae si sperentur medio et opera dicti waivodae obtineri posse, nuntius noster cum persona illa per semetipsum quasi tractare potest, ut quantocius, ea de re waivodam conveniat, vel si melius esse visum fuerit, ut intermissa persona illa directe cum waivoda solo tractet, eiusdem nuntii nostri remittimus arbitrio, ut cum eodem waivoda rem totam hanc (secrete tamen et remotis arbitris) conferat ac ipsum inducere et persuadere studeat, ut pro bono publico et, ut sanguini humano parcatur damnaque et mala innumera, quae utrinque et praesertim christianitati exspectanda essent, praecaveantur, tales inducias modo et via congrua sibique bene visa apud Turcum tractare et assequi laborare velit.

Quas, si waivoda affirmet et declaret se a Turco obtinere posse et velle, tunc idem nuntius noster referre poterit, se credere, quod illae induciae per nos cum Turco a tertio usque in nonum annum fieri et constitui possent. Sed inprimis advertentiam bonam habeat nuntius ille, ut in omnibus suis actionibus se taliter gerat, ne nimium videamur affectare tales inducias, sed cuncta moderate et mature dirigat, ne quid in honore et existimatione nostra desiderari possit.

Et si waivoda replicaret, illas adiecta priori conditione de locis et castris occupatis restituendis forsitan frustra peti, sed potius requiri et opus esse, ut aliae conditiones Turco tolerabiliores offerantur et proponantur, tunc praenominatus nuntius noster dicat, quod licet de iis nullam specialem commissionem habeat, attamen arbitretur adhuc rem eo deduci posse, ut articulus ille de castris intermittatur nullaque amplius de reddendis eisdem fiat mentio vel controversia, sed quod illa per unam et alteram partem hactenus occupata sint et maneant in eo loco et statu, quo nunc sunt.

Si vero Moldavus aut persona praedicta vel addita conditione ista Turcarum dominatori nondum satisfieri posse vereatur et ultra eam quid aliud petat, tandem et nonnisi ad ultimum proponere poterit aliam, dicens, quod licet de illa nihil etiam in commissis habeat, verum si et eam habere oporteat, similiter speret illam a nobis impetrari posse, hoc scilicet pacto, quod

Turcus redderet nobis arcem vel fortalitium aliquod per ipsum occupatum et nos illi in solutum illius offerremus certam pecuniam, cuius partem singulo anno durantibus indutiis solveremus vel si hoc Turcus nollet, offeratur a nobis alia pecuniarum summa (sive etiam arcis alicuius restitutione) annuatim per nos eidem tempore dictarum induciarum solvenda, quae si a waivoda vel persona illa petatur, quanta esse debeat, designet primum 40 milia ducatorum annue solvendorum, si parum nihilque eis profici posse censeant, ascendere ad 60, sin hoc modicum videatur ad 80, sed non nisi difficulter et cunctanter, idque si etiam exiguum existimetur, demum ad centum mille, nec ultra ire debebit.

Sed si melioribus conditionibus eiusmodi treugae haberi possent, nuntius idem pro illis assequendis operam suam impendat, sin minus acquiescat illis, quas modo praemisimus.

Et sic praemissa nuntius noster referat per nos ex superhabundanti fieri, ut bona vicinia et unio inter nos et Turcum coalescat subditorumque nostrorum quies et tranquillitas sit, eo certior cunctisque pateat animum nostrum paci publicae studere et inhaerere.

Referat item, quod inducias illas Turcus antenominatus, sicut accepimus, nobiscum antea forsan inire non recusasset, nisi latentes quidam hostes et adversarii Caesareae M^tis^ praedictae ac nostri et inclytae domus Austriae nostrae quovis modo quacumque iniuria illas apud eum impedivissent, non alia quidem ratione, quam ut Caesaream M^tem^ tandem bello defatigare et eo pertrahere conarentur, ut clementiores aliquanto et acceptabiliores ipsis essent conditiones pacis, quam cum M^te^ Sua aliisque adiunctis inire haberent, quae si eo vel etiam alio modo fieret, Turcum per se cogitare posse, quanto commodo aut incommodo sibi ea in posterum esse queat.

Quod si praefatus Moldavus a nuntio nostro praedicto petierit, num ne quid super tractandis indutiis illis a nobis in mandatis habeat, dicat, se nonnihil etiam potestatis habere sibi super eisdem loquendi et si tractationem eiusmodi inire et attentare possit ac velit, eandem ad nos deferendi, ut quod reliquum sit eidem nuntio committere valeamus.

Sed si Moldavus nihil prorsus se facere velle aut posse dicat, nuntius noster viam et modum ab eo intelligere studeat, quibus inducias illas fructu maiori et sumptu minori impetrari credat, aut quidnam vel quo pacto in ea re agendum esse censeat, ut res eo felicius et maturius in effectum ire possit.

Et si waivoda existimet opus esse novis nuntiis ad Turcum mittendis ad effectum iucundi inducias illas, quod de eo nuntius noster informationem accipiat et curet, quod ipse Moldavus interim pro salvoconductu ad transitum eorundem nuntiorum necessario laboret.

Vel si dicat treugas omnino obtineri non posse, consilium eius petat, quomodo, qualiter ac quo tempore et loco sit aggrediendus ipse Turcus caeteraque ad istiusmodi expeditionem deservientia.

In caeteris vero nos saepedictus nuntius noster reliquis articulis, quos prioribus nuntiis nostris adhuc apud Turcum existentibus dedimus, asserat inhaerere, quae si modo induciae fiant, debito modo includi possint.

Habita ergo resolutione waivodae nos idem nuntius noster de omnibus iis, quibus ulteriori commissione aut rescripto nostro indiguerit, quamprimum admoneat mentisque nostrae resolutionem interea expectet vel si expedire videatur et secure ad nos redire posset, redeat. In praemissis autem omnem suam possibilem diligentiam adhibeat eaque modo praescripto agere et ad debitum finem perducere conetur. Nostram in eo expressam executurus voluntatem. Datum.[1]

(Conceptus. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

---

[1] Andreas Mihalewyth fuit expeditus a rege Ferdinando cum hoc mandato: *Egregie fidelis dilecte.* Committimus tibi omni serio, ut si nondum te isthinc movisti, statim visis praesentibus, te itineri tuo committas et ea, quae tibi in mandatis dedimus protinus et iuxta mentem nostram exequaris. In eoque nihil te (quodcumque etiam) remorari sinas profectionemque tuam, quantum potes acceleres. Quo vero celerior sit expeditio tua per consiliarios camerae nostrae regni istius facienda scribimus eisdem per annexas nostras, ut te statim expediant a quibus etiam si aliquam in expeditione tua difficultatem (quod tamen non credimus) habiturus esses, nihilominus te omnino cures isthinc absolvere et non tardare. Nos autem de fine et eventu legationis istius quamprimum quam diligentissime postea certifices. Secus minime facturus. Datum Inspruck, feria secunda
1. Febr. proxima post dominicam Sexagesimam 1529. (Conceptus. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

138.

Brassó, 5. Februarii 1529.

Senatus civitatis Brassó senatui civitatis Nagyszeben.

De invasione, crudelitate et vastatione Petri vaivodae Moldaviae in Transylvania. Cum infidelem se praebeat, Cibinium ad attentionem commonetur.

Prudentibus et circumspectis dominis magistro civium, iudicibus caeterisque iuratis civitatis Cibiniensis, amicis ac fratribus nostris nobis cum honore prosequendis.

Prudentes et circumspecti domini amicique et fratres nostri honorandissimi. Salutem et omnem favorem cum verae mutuae amicitiae commendatione. Quamvis antehac eruptionem Petri waidae Moldaviensis in tres sedes Siculorum ac earundem saevissimam exustionem Dominationibus V^ris^ portaverimus, nunc tamen cum de die in diem id mali vires sumat omnisque districtus earundem trium sedium nihil praeterquam fumet omnibus in favillas redactis, cumque homines nostros in Uzon, possessionem Pauli Béldi ad Suam Magnificentiam pro exploranda adventus sui causa miserimus, id V^rae^ Dominationes portare possumus, eundem validissimo firmissimoque esse exercitu (eis, quos in Chik et Gyirgyó igne absumendis habuit, heri sibi unitis) omnia hostili ferro et igne absumente, villis omnibus (nulla excepta) circumquaque ardentibus, idque habere in animo, ut eos omnes extirpet, qui suis hominibus ad nos mercatum venientibus damna intulerunt ac etiam nonnullos morti tradiderunt, nisi se ipsos sibi subiicerent gratiam impetrando illis nec in corpore, nec in bonis foret nocumento futurus. At interim quotquot ad fidem et humanitatem venerunt, omnes morti tradidit, nulli parcendo. Quin feria secunda proxime elapsa decem et octo ad fidem vocatos, omnes decapitare fecit. Nobis autem, qui eundem habeamus regem et dominum, quam et Sua Magnificentia, puta Ser^mum^ principem Ferdinandum, timendum non esse. Se enim venisse eis tantummodo extirpandis, qui se nec regem, nec waidam habere dixissent, quique pro suo libitu, nec Dei, nec iustitiae respectu habito omnia licentissime patrassent. Quomodo autem ei fidere possumus, qui fidem servare negliget? Urgemur ergo vehementer vicino malo metuentes id ipsum ad nos quoque deventurum. Audimus insuper Turcas Danubium traiicere, novum waidam in partes Transalpinas inducere in animo habentes. Quia se res ita habet, non parum nobis timen-

4. Febr.

1. Febr.

dum erit Turcis nobis vicinis existentibus, rogamus ergo Dominationes V[ras] prudenti et maturo adhibito consilio in salutem conservationemque patriae huius incumbatis omnes, curam gerentes, ne una nobiscum perditum (quod Deus propicius aversetur) eatis. Optime valete nostrae communis conservationis bene memores.

Ex Brassovia postridie Blasii episcopi. Anno Domini 1529.

Ducit secum viginti tormenta bellica non admodum magna, uno excepto, quod forte in longitudine pedum est quindecim, non magnum globum iaculans.

Iudex et iurati cives
civitatis Brassoviensis.

(Archiv für Kunde österreichischer Geschichts-Quellen vol. 21. — Wien, 1859. — pag. 279—280.)

139.

Brassó, 5. Februarii 1529.

Senatus civitatis Brassó Ferdinando I. regi Hungariae.

De tumultibus Valachis. De invasione et vastatione Petri vaivodae. Auxiliatricem manum implorant.

Serenissime Rex princepsque clementissime et domine, domine noster naturalis gratiosissime. Nostrae perpetuae ac inconcussae fidelitatis oblationem. Salutis loco.

Quomodo Radul waivoda Transalpinus unacum suo filio per boiarones decapitatus sit, et alius waivoda iterum electus ac exaltatus fuerit, ac mox etiam capite plexus, iam id V[rae] Ser[mae] M[ti] dudum innotuisse credimus. Estque iam nullus omnino waivoda in provincia Transalpinensi, nisi quod Turcae alium waivodam inducere feruntur esseque iam in traiiciendo Danubio. Novit solus Deus, quid ex eo futurum sit, Turcis provinciam tenentibus. Nova vero, quae ex Moldavia habemus, ea sunt, quod
30. Jan. Petrus waivoda Moldaviensis Sabbato proximo ante purificationem Mariae in propria persona validissimo numerosissimoque suo exercitu in tres sedes Siculorum Sepsi, Kizdi, Orbai, ac etiam in Csik et Gyirgyó erupit, omniaque igne exussit et quotquot ex primoribus Siculis (etiam fide et iureiurando ne nocere velit praestito) habere potuit, omnes morti tradidit, ne uni quidem parcendo. Cumque iam terrae Barczae nostri territorii confinia attigit suo homine ad nos evocavit ad colloquium. Nos missis duobus e nostri medio iuratis, in man[datum] eis dedimus, ut Suam Magnificentiam

diligentissime, ob Dei omnipotentis misericordiam obsecrarent, ut tandem deposita ira in eo contentaretur, quod eousque exustum esset parceretque fidelibus V^{rae} Ser^{mae}, videret enim iam Sua Magnificentia nihil praeterquam fumum et favillas tam in his tribus praenominatis sedibus, quam etiam Csik et Gyirgyó superesse. Ille vero ait, se non venisse perdendis fidelibus V^{rae} M^{tis} Clementissimae, agnosceret enim et ipse V^{ram} Ser^{mam} M^{tem} tanquam regem et dominum suum, cui omni fidelitate in mortem usque servire vellet, sed eis funditus exstirpandis intrasset, qui se nec regem, nec waidam habere dixissent, et interim quicquid in damnificandis Suae Magnificentiae hominibus facere potuissent, prorsum omisissent nihil quosdam etiam trucidandos. Et quotiesque litteras V^{rae} Ser^{mae} M^{tis} vel Magnifici domini waivodae Transilvanensis, ut pacifice viverent, omnia iure revidendo sontes, puniendo innoxios vero libere dimittendo ad eos misisset, contemptui habitae atque etiam conspectae essent, illis dicentibus sibi tempore interregni liberum esse praedationibus grassari. Praeterea, qui dixissent, ubi primum vernasset, se ad Johannem Zapolianum, suum puta regem profecturi, ipsi auxilia ferenda. Ne ergo id possent, se ait, eos punivisse vires eorum atterendo. Cum ergo, Clementissime princeps, in mediis sedeamus malis, altero a latere aquam, altero vero ignem habentes, timeamusque maxime brevi ingens malum nostri in medio erupturum, rogamus ob misericordiam omnipotentis Dei, ut gentes suas ad nos mittat, quae tanto malo praeveniendi curam gerant, alioqui metuimus nobiscum actum iri.[1] Cui nos omni fidelitate nostra in aevum devincimus.

Ex Brassovia, ipso die Beatae Agathae Virginis. Anno Domini 1529.

Eiusdem Ser^{mae} M^{tis} fideles

Iudex et iurati cives civitatis Coronae
et seniores terrae Barcza.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 26. pag. 637—638.)

---

[1] De his tumultibus pag. 8. protocolli archivi Provincialis Franciscanorum Hungariae in Gyöngyös haec dicit: Anno 1529 in Transylvania in conflictu Valachorum Moldaviensium interfecti sunt sequentes: Frater Georgius de Bogat sacerdos cum aliis duobus.

140.

Kolozsvár, 15. Februarii 1529.

Nicolaus Gerendi episcopus Transylvanus — locumtenentibus regis Ferdinandi I. Budae.

Frustra auxilium expectabat. Vaivoda Moldaviae omnia devastat.

Iam amplius quatuor vel etiam quinque menses et Maiestati Regiae, et Vestris Dominationibus *inclamare coepi pericula nobis et regno incumbentia,* non vel unius oboli ad hunc diem dignum de his responsum ego vel mei fratres habuimus. Scripsi saepius quam sit *infida amicitia Volachorum.* Non est forte mihi creditum, *declaravit Moldavus* me vero *timuisse. Causas facti sui excusat non contra* nos, *non contra regem* fecisse videri vult. Utrumque peius et tempore peiore fieri non potuit ; etc.

Ex Coloswar, 15. Februarii. Anno 1529.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit : Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 26. pag. 639.)

141.

Innsbruck, 15. Februarii 1529.

Ferdinandus I. rex Hungariae Georgio Reichersdorffer secretario.

Priusquam ei bona Borberek a mortuo vaivoda Valachiae possessa traderet, quaedam de valore sibi referri cupit.

Egregie fidelis dilecte.

Ex litteris tuis proxime ad nos datis gratiose intelleximus, quae de possessione Alvincz, quod a nobis cupis obtinere scripsisti. Super qua tibi (dummodo certus sit waivodae nostri Transalpinensis interitus) clementer respondebimus. Tuum est igitur, ut nos interea de valore possessionis antedictae quamprimum admoneas.[1] Nostram in eo expressam executurus voluntatem.

Datum Inspruck, 15. Februarii 1529.

(Conceptus. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

---

[1] De his rex tali modo demandavit relatione Camerae Hungariae : Magnifice et Egregii fideles dilecti. Supplicavit nobis Egregius Georgius Reicherstorffer, consiliarius noster, quatenus ei possessionem Alwincz, propter fidelia servitia sua, quae nobis hactenus exhibuit, haereditario nomine, conferre dignaremur. Nescientes autem possessionis illius valorem

142.

Buda, 19. Februarii 1529.

Thomas Szalaházi episcopus Agriensis Ferdinando I. regi Hungariae.

Nuntia ex Valachia. Clissensis ad se mitti petit.

Fama eadem est, quae fuerat de cede vaivodae Transalpini. Andreas Clissensis non per me stetit, quin iampridem abierit, hodie per camerarios expedietur. Quamvis non video posse eum tam fidenter cum novo vaivoda per Turcam suffecto tractare negotium M^tis V^rae si prior est sublatus, dedi ad novum quoque vaivodam litteras credentionales M^tis Vestrae. Habet brevem a me instructionem, qua illum ad fidelitatem debitam exhortetur ac deinde, si viderit hominem esse propensum, sciet Andreas quo nam artificio tractare cum eo debeat de his, quae per M^tem V^ram sunt demandata.

Budae, 19. Februarii 1529.

(Autographum. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

143.

Warszawa, 20. Februarii 1529.

Oratores conventus Varsoviensis Sigismundo I. regi Poloniae.

De incursionibus Valachorum in Poloniam.

Caeterum questi sunt graviter nuntii terrarum Podoliae et Haliciensis de latrociniis et furtivis incursionibus, quibus Valachi, connivente palatino suo, vel potius occasionem belli captante, infestant continuo terras illas finitimas, arbitranturque domini consiliarii id fieri de industria et ex occulto alicuius instinctu. Nam et aliis multiplicibus modis hostilitatem adversus subditos M^tis Regiae ostendit, ut in agendo conventu et iustitia ministranda, censentque propterea ipsi domini consiliarii, ut Maiestas Sua illum per nuntios suos admoneat de his rebus serio et ad extremum perquiri ab eo mandet, an servare velit pacta et foedera inita, nec ne, ut Maiestas Sua sciret, quo pacto tranquillitati subditorum suorum

---

aut dispositionem, vobis ideo expresso committemus, ut nos per speciales litteras vestras de valore qualitateque et aliis circumstantiis eiusdem, unacum bona opinione Vestra quam citius informetis. Nostram in eo expressam executuri voluntatem. Datum Inspruck, 15. Februarii 1529. (Conceptus ibidem.)

consulere deberet. Interim vero Maiestas Sua mandaret domino campiductori generali, ut centum aut ducentos milites mercenarios, qui ad praesidia terrarum Russiae conducentur, in Podolia collocaret ad eiusmodi clandestinas aut etiam manifestas incursiones Valachorum arcendas ; etc.

(Acta Tomiciana vol. XI. pag. 52.)

144.

Buda, 28. Februarii 1529.

Thomas Szalaházi episcopus Agriensis Ferdinando I. regi Hungariae.

De invasione et huius sequelis a vaivoda Moldaviae perpessis.

Certius nihil esse dicitur, quam interfectum vaivodam Radul Moldavus autem his diebus superioribus misit, qui Siculos hostiliter invaderent. Capti sunt viri quidam praecipui, facta incendia, quamvis negat se Moldavus infideli erga M^{tem} V^{ram} animo id perpetrandi curasse, propterea quod Siculi quoque ipsi quos caepisset, quorum domos incendisset, paulo ante in bona sua fecissent impetum ac res suas diripuissent ; utcunque sit, evenit id tempore alienissimo, cum propter plurima, tum quod Siculos vel ob hanc causam difficilius erit in fide retinere, gentem alioquin mutabilem, et vulgo homines sibi persuadebunt Moldavum fidelem M^{ti} V^{rae} non esse.

Budae, ultima Februarii 1529.

(Autographum. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

145.

Nagyszeben, 25. Martii 1529.

Marcus Pemfflinger Ferdinando I. regi Hungariae.

De electione novi vaivodae Valachiae. De fallaciis Turcarum. Boierones Ferdinando fidem iurant.

Radul waivoda, uti M^{ti} V^{rae} constat, a boieronibus nonnullis, praesertim Mehmet bek auctore et persuasore, cum et ipse waivodatum filio suo ambiret, propter quod in maximam Caesaris Turcarum indignationem devenit ; etiam et extra officium suum bassatus est, domi in Plewen se continet, interfectus per quendam bassam alter waivodam filius Wladislai, qui alias se vi in waivodam suppetiis Turcarum suffecerat, tandem per nostros expulsus, Radul successerat

nomine Moyzes, ad castrum Gyergyw cum Jancharonibus et equestribus adductus est. Idem bassa nuntiavit bano et caeteris boieronibus, ut illo venirent, oblaturus eis novum waivodam, quem Caesar Turcarum eis miserit, illi renuntiantes ei, eos illo venire nolle, sed si secundum eorum antiquam consuetudinem waivodam praesentare vellent, eundem honorifice suscepturi essent ; nollent tamen tanta comitiva eum suscipere, si vero secus ipsis waivodam praesentare niterentur, sese ipsos ad regnum M^{tis} V^{rae} Transsilvaniae conservationis gratia divertere vellent. In hoc stat negotium Transalpinense. Quamvis Joannes bek, uti vipera diabolica, semen eius ubique diffundit et per mille artes agit, et nonnullos constantes etiam vacillare in fide facit. Licet vere constantes nec movere quidem possit ; etc.

Datum Cibinii, in festo Annunciationis Mariae 1529.

Hoc Maiestas V^{ra} sciat, quod omnes boierones sunt iuramento adstricti M^{ti} V^{rae} et huic regno, et in manus meas medio potissimi fratris ipsorum boieronis cum litteris credentialibus in manus meas iurarunt. Propter hoc coactus fui Cibinium venire ; etc.

(Autographum. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit : Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 26. pag. 642—643.)

146.

Kolozsvár, 1. Aprilis 1529.

Andreas Mihalewyth nuntius Ferdinando I. regi Hungariae.

Relatio de sua Valachica missione et quae de Turcarum consiliis et motibus Valachorum viderat, audierat.

Radul est mortuus secunda die Januarii, nec habebam cum quo agerem, sed ne sumptus et labores omnino in vanum fierent, intravi Walachiam et Udvornik[1] adivi, quem ibi tanquam palatinum tenent, quem intellexi M^{ti} V^{rae} fidelem et eum allocutus sum bono modo, si scriberem quomodo esset nimis prolixe et eum hortatus sum, ut de Turco certa nova M^{ti} V^{rae} nuntiaret ac penes M^{tem} V^{ram} insurgerent waivodam etiam novum, qui erit. Ita tegant, ut sit fidelis M^{ti} Vestrae. Tractavi etiam de induciis ex me ipso tum solus, tum per unam personam et omnes conditiones dixi huic vel huic Turcus consentiret, dedit M^{tis} V^{rae} relationem, ad omnia dicit Turcum venire et recta Budam ire ac iam esse proclamatum, ut 2. Jan.

---

[1] Vornicul Neagul.

omnis se praeparet. Beglerbek, cui ex officio gentes levare incumbit, iam ante mensem profectus est et in eum finem Turcus vadit, ut Hungariam occupet et alia regna M^{tis} V^{rae} ferro et flamma devastet. Hoc suadet Joannes Scepusiensis, credens Turcum sibi auxiliari, sed si Turcus voti compos efficietur Joannes Scepusiensis amplius non vivet, nam Turcus alteri dedit Hungariam, Aluisio filio ducis Venetiarum[2] et iam solvit pensionem. Movebitur Turcus in festo
24. Apr. Georgii. Dicitur, quod non possunt arma assumere penes M^{tem} V^{ram}, quia Maiestas V^{ra} est remote, sed procurabuntur, ne penes Turcum insurgant. Vaivodam qui fuerit dicit admonere, ut sit fidelis et, ut mittat ad M^{tem} V^{ram} nuntium. Dicitur etiam, quod cum Turcus veniet, tunc falso rumore Joannes Scepusiensis nitetur populum sibi conciliare, dicens, quod Turcus non venit ad delendam patriam, sed liberandam et ei restituendam, et forte populus ignarus decipietur. Suadet ergo M^{ti} V^{rae}, ut Budam festinaret, suadet etiam antequam Turcus veniat, ut Joannes Scepusiensis longius pelleretur ex regno et ita citius errantes Hungari M^{ti} V^{rae} adhaerebunt et Maiestas V^{ra} tutius hostem aggredi poterit. Dicebat [, ut] etiam principes imperii et omnes alii subditi M^{tis} V^{rae} non parcant rebus eorum. Nam, si modo Turcus superabitur semper erunt divites. Si vero Turcus superaverit M^{tem} V^{ram}, quod Deus avertat, certe incident in eam servitutem, in qua nos sumus.

Postea interrogavi, quam vim Turcus habebit. Dixit, si Turcus ex utraque parte maris omnem vim suam moverit, non potest ultra 100 et 50.000 bonos et malos, et non valet media pars ad bellum. Inter istos erunt ad summum 15 millia pixidariorum et quinque sagittariorum. Bombardas habebit sexagintas, naves paulo plures, quam tempore conflictus cum Ludovico.

De induciis dicit aliter. Turcus cum M^{te} V^{ra} pacem non tenebit, nisi et Maiestas V^{ra} non solum de Hungaria, sed de omnibus regnis suis perpetuum tributum promittat et se ei subdat. Solus exire volebam, sed non est tutum. Vix huc veni prius binas vel ternas mittam; postea tentabo exire, si ego incidam laqueos, forte litterae venient. Si litterae peribunt forte Deus me adducet. Scripseram prius M^{ti} V^{rae} in unis, quod Sophi contra Turcum arma moverat, sed concordarunt. Naves autem ductae pro commeatu fuerunt. Ista dicit Udvornik omnia esse vera, quaecunque scribo.

Datum in Coloswar, feria quinta Paschae 29.

---

[2] Gritti, postea gubernator Hungariae.

Adhuc M[ti] V[rae] suadebat ne aggrediatur Turcum infra Budam longe et ante eum auferantur omnia, quae auferri non possunt, comburantur.

Turcus misit waivodam in Walachiam, sed adhuc eum non acceptaverunt.

(Copia coaeva. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

147.

Nagyszeben, 8. Maii 1529.

Marcus Pemfflinger Ferdinando I. regi Hungariae.

Moyses a Turcis vaivoda Valachiae creatur. Turcae ex ditionibus recedunt.

Ex parte Turcarum M[ti] V[rae] hoc scribere possum, uti in aliis scripseram, vires suas contra Zophy misisse et gentes paratas alias non habere, nisi, quae in confinibus sunt. Vaivodam Transalpinum Moyzen nomine, in regnum Transalpinense ducere fecit et iam regnat, et Turcae, qui cum eo fuerunt et concomitati sunt, recesserunt. Sunt adhuc tria milia Turcarum in una insula prope castrum Gyergyó, quod Turcarum est ; illic victitant, et uti intelligere potui, nacta opportunitate, in auxilium Johannis bek se ipsos conferre vellent. Habeo tamen exploratorem et hominem meum inter eos ; quocunque et quandocunque se contulerint et iverint ad intelligentiam dabit mihi.

Ex Cibinio, Sabbato post Ascensionis Domini 1529.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit : Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 26. pag. 648.)

148.

Kolozsvár, 15. Maii 1529.

Nicolaus Gerendi episcopus Transylvanus Ferdinando I. regi.

Regnum ob Valachos et Turcas in summo periculo esse.

Maiestati V[rae] Sacrae saepius ego scripsi statum nostrum, Transalpini sunt Turci et Joannis, in Moldavo prius quoque parvam, nunc spem habeo nullam. Omnes enim nostros fratres sollicitat Siculos, Saxones, nobiles, ut sibi adhaereant et Turcis et omnibus securitatem pollicetur, alias omnia minatur et mihi in eandem sententiam nuntiavit

me, meos et debui, tenui et teneo. *Invenit modum regni aucupandi bonus pater, sed quod Siculi mali Joannem huc advocarunt, promisit se venturum. Nunc intellexi armatum consilium suis omnibus Varadinum indixisse, solus ab ea parte nos agredi decrevit, Valachi quisque a sua parte, Rasciani a Lippa vel ad unam partem, nos in hac nostra dissensione incumbenter sufficere magnum est, ad omnes vero partes impossibile. Video extremum miserae patriae exitium;* etc.

Ex Lykawa,[1] prima Maii 1529.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 26. pag. 651—652.)

149.

Lippa, 17. Maii 1529.

Secretarius anonymus regis Johannis Szapolyai — regi ipsi.

Tam vaivodae Moldaviae Valachiaeque, quam Siculi Ferdinando fidem vovent.

Tota nobilitas Transsilvaniae, paucissimis exceptis, quos Dominatio V^{ra} Regia bene novit, et Siculi omnes ad obedientiam Maiestatis Regiae redierunt.[1] Saxones duntaxat sunt adhuc rebelles, qui tamen ipsi respectu aliorum parum possunt, sed et ipsi brevi, si mature neglexerint reverti, perfidiae eorum poenas dabunt. Credo enim vaivodam Transalpinum et alterum vaivodam Moldaviae, qui uterque Maiestati Regiae fidelis et obediens factus est, cum non parvis viribus propediem Saxones aggressuros et etiam invitos ad obedientiam coacturos. His diebus fuit hic orator vaivodae Moldaviae, episcopus in Moldavia primarius, medio cuius ipse vaivoda Moldaviae egit apud M^{tem} Regiam pro reconcilianda gratia M^{tis} Suae erga se; etc.

Ex Lyppa, 17. Maii [1529].

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 26. pag. 656.)

---

[1] Est datum fictive appositum.

[1] Hoc ideo nobis interest, quia in contemporanea cronica Siculica
14. Maii scriptum legimus: 1529. In epistola die Sancti Bonifacii scripta nos Petrus vaivoda commonuit, ut relinquentes Ferdinandum regem Joannis regis
22. Jan. partes sequamur. Eodem hoc anno pugna apud Földvármező die decem mille Martyrum. (Történelmi Tár, 1880. pag. 634.)

150.

Torda, 31. Maii 1529.

Nicolaus Gerendi episcopus Transylvanus Ferdinando I. regi.

Relatio legati Moldavi. Sultanum ipsum venturum esse. Katzianer illuc mittendus, ne regnum finem pessimum subeat.

Scripseram nuper de intentione Moldavi. Dum in hac parte litterarum laborarem, redditae sunt litterae a fratre nostro domino vicevaivoda, qui scribit ad eum *et omnes nos, oratorem a Moldavo venisse, iam sibi legationem dixit. Summa eius legationis est ista, quod ipse totus est Joannis Scepusiensis et omnia pro eo faciet, sic ipsi ac Transalpinensi a Turca esse commissum, refert hortatur, ut Joanni adhaereamus. Eum cum omnibus regni sui viribus paratum esse ; a nostris exploratoribus,* intelligebamus nunc etiam causas ipsas, *in partibus Transalpinis Turcarum multitudinem esse nuntiat. Iterum flens ac gemens supplico, iubeat Catzianer*[1] *Varadinum versus venire, et, si necesse erit, huc intrare* vel *caput Joannis persequi. Alias de regno* M^{tis} V^{rae} *ac nobis omnibus actum erit. De Turca ante viginti octo dies in* M^{tem} V^{ram} *ac regna eius in persona movisse Moldavus certo certius dicit. Si auditi fuissemus, si Catzianer traiecisset Varadinum versus, de Joanne dudum actum fuisset, nec Turcus in nos venisset. Si Maiestas* V^{ra} *totam christianitatem servare. volet, festinet;* etc.

Ex Hamburga[2] prima Aprilis anno 1529.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 26. pag. 665.)

151.

Kraków, [fine Maii] 1529.

Petrus Tomicki vicecancellarius Sigismundo I. regi Poloniae.

De falsis monetis Polonicis in Moldavia cussis.

Multa quidem hic gravia et indigna propter absentiam M^{tis} V^{rae} committuntur ac fiunt, et quae in maximum cum M^{tis} V^{rae}, tum universae reipublicae regni sui vergunt incommodum. Verum tamen hoc praecipui momenti mihi esse videtur, quod plurimi homines et status, partim in Slesia, partim in Hungaria, partim

---

[1] Joannes Katzianer. [2] Datum fictive appositum.

vero etiam in Valachia, monetam suam ad instar monetae M^{tis} V^{rae} et sub eodem signo cudant. Fit enim hoc cum non mediocri et M^{tis} V^{rae}, et subditorum omnium suorum iniuria ac detrimento. In qua re, quod Maiestas V^{ra} locorum praefectis et magistratibus civitatum mandare dignata est, ne ullo ex loco falsam monetam in regnum et dominia sua importari patiantur, magnopere mihi utile, praesens et necessarium videtur consilium. Verum hoc etiam necessarium et ad rem magis accomodatum videretur, si Maiestas V^{ra} litteris datis ad voievodam Moldaviensem, ad principes Slesiae ac ordines quosque, ad quorum scientiam haec iniuria M^{tis} V^{rae} pertinet, expostulet graviter cum illis de hoc atque illos adhortetur, ne in praeiudicium M^{tis} V^{rae} et regni sui universi monetam falsam vel ipsi cudant, vel suis cudere permittant ; etc.

(Acta Tomiciana vol. XI. pag. 157.)

152.

Buda, 21. Junii 1529.

Thomas Szalaházi episcopus Agriensis Ferdinando I. regi Hungariae.

Duo legati Moldavi in Transylvania. Alter occiditur, alter in captivitatem ducitur.

Hesterno die reversus est ex Transsilvania Andreas Clissensis, qui acta apud Valachos Transalpinos iampridem M^{ti} V^{rae} per litteras suas, ut affirmavit, copiose ac fideliter exposuit[1] . . . Venerunt ex Moldavia duo praecipui waivodae servitores, quorum alter erat castellanus de Chycho (est haec altera e duabus arcibus, quas vaivoda Moldavus habet in Transsilvania ;) habebant ab eorum domino mandatum ac plurimas litteras, quibus adventus illius in Transsilvaniam denuntiabatur. Mandabat omnibus waivoda, ut Joanni essent fideles et Turcis ; qui aliud sentirent, fore, ut bonis omnibus et vita privarentur. Cum huiusmodi litterae passim per illos spargerentur, mittunt ad dominum Alexium de Bethlen vicewaivodam et Gregorium Erdely, rogantes eos, ut ad quoddam oppidum waivodae venirent in colloquium ; haberent enim, quae cum illis tractarent de rebus gravibus. Quid multa? Conveniunt, et cum ex ipso Valachorum sermone cognovissent, pessimum domini sui erga M^{tem} V^{ram} animum, eo ipso loco castellanum,

---

[1] Litterae suae fuerunt de 10. Junii, sed iam non existunt .

qui semper praecipuus ex waivodae servitoribus esse solet, interficiunt, alterum capiunt[2] litterasque auferunt, simul etiam alteram e duabus arcibus Kykellew occupant. Quae res cum videretur Valachos et ipsum waivodam vehementius irritatura, coactus est dominus Valentinus Therek cum exercitu manere in Transsilvania ; etc.

Budae, 21. Junii 1529.

(Autographum. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit : Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 26. pag. 669.)

153.

Kraków, [fine Junii] 1529.

Petrus Tomicki vicecancellarius Sigismundo I. regi Poloniae.

De tractatione controversiarum inter Poloniam et Moldaviam existentium.

Sicuti communi consensu ego cum domino castellano Cracoviensi[1] et domino thesaurario, illius fratre,[2] perscripsimus sententiam nostram M^{ti} V^{rae} de ratione agendi conventus cum Valachis, ita ego etiam ipse id illi nunc repeto me scilicet recenti memoria tenere (quantum retroacti temporis recordatio mea assequi potest) eum morem et consuetudinem servatam esse semper, ut non in illa, sed in hac parte fluminis Dniestr, ius de iniuriis et damnis a confinibus mutuo illatis diceretur, nominatim in villa Chodorcowcze aut Haworilowcze, quam rem puto descriptam esse in pactionibus, quas post novissimum bellum Valachicum consiliarii M^{tis} V^{rae} cum consiliariis Bohdani, voievodae quondam Moldaviensis, in Camieniec confecerant, ubi procul dubio illarum scripta in hoc tempus exstant et servantur. Quare si necesse fiat illas consuli, reducere de his in memoriam M^{tis} V^{rae} Ser^{mae} officii mei esse putavi.

Datum Cracoviae, 1529.

(Acta Tomiciana vol. XI. pag. 207.)

---

[2] Petrus Tomicki episcopus Cracoviensis 19. Julii 1529. similiter scribit : Voievoda Moldaviensis Transsilvanos, qui adversum regem Joannem faciebant, dicitur omnes profligasse et plurimos ex illis occidisse et cepisse. (Acta Tomiciana vol. XII. pag. 219.)

[1] Christophorus Szydłowiecki. [2] Nicolaus.

154.

Buda, 5. Julii 1529.

Locumtenens et consiliarii Ferdinando I. regi Hungariae.

Auxilium ob imminens periculum ex parte Moldaviae Valachiaeque implorant.

M^ti^ V^rae^ per Immortalem Deum supplicamus, ne negligat, quam citissime Transsilvaniae suae succurrere ; nam Transalpinus quoque vaivoda paratas gentes habere dicitur et per Moldaviam in Transsilvaniam expectatur. Si hic solus tantum potuit, Maiestas V^ra^ considerare potest, quid futurum est, quum illius vires accesserint. Profecto misera Transsilvania ob suam fidelitatem maximam calamitatem passa est.

Budae, 5. Julii. Anno Domini 1529.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv für S. L. vol. 26. pag. 672. et Monumenta ecclesiastica vol. I. pag. 477.)

155.

Botoșani, 31. Julii 1529.

Petrus Rareș vaivoda Moldaviae senatui civitatis Besztercze.

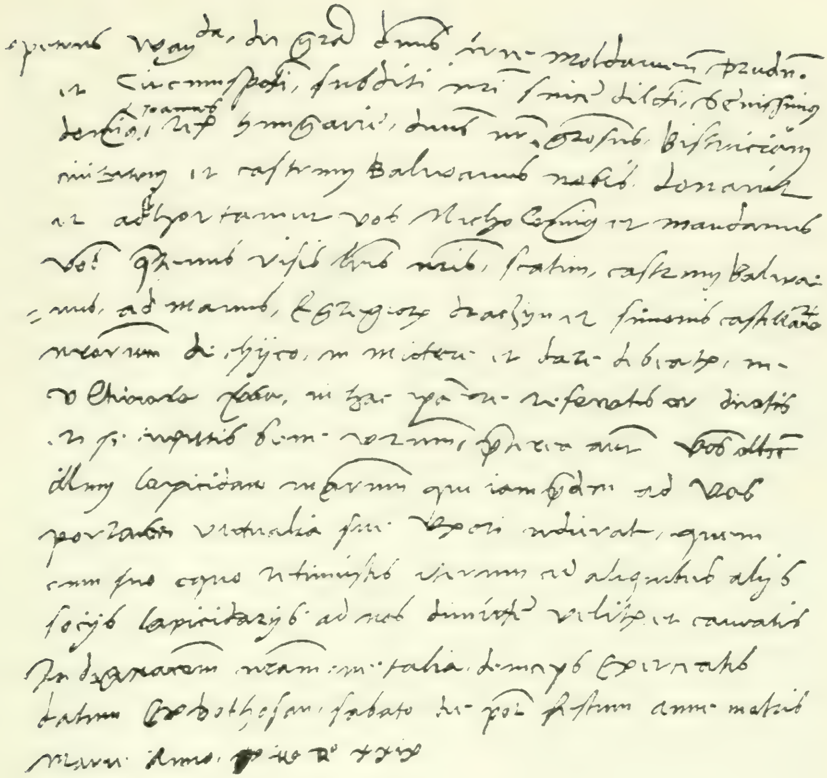
Arcem Bálványosvár castellano suo de Csicsó sine mora tradi rogat, quam a Joanne rege acceperat. Unum lapicidam sibi mitti petit.

Petrus wayvoda, Dei gratia dominus terrae Moldaviensis. Prudentes et circumspecti subditi nostri sincere dilecti.

Serenissimus dominus Joannes rex Hungariae, dominus noster gratiosus, Bistriciam civitatem et castrum Balwanus nobis donavit et adhortamur vos nichilominus et mandamus vobis, quatenus visis litteris nostris, statim castrum Balwanus ad manus Egregiorum Draczyn[1] et Simonis castellanorum nostrorum de Chycho inmittere et dare debeatis, ne ulteriora verba in hac ipsa re referatis et dicatis, et si cupitis bene vestrum ; praeterea autem vos illum[2] lapicidam magistrum, qui iam pridem ad vos portandi victualia suae uxori redierat, quem cum suo equo retinuistis, iterum cum aliquibus aliis sociis lapicidariis ad nos dimittere velitis et caveatis indignationem nostram, ne talia deinceps exerceatis.

---

[1] Recte: Dracsin. [2] Cancellatus: illum.

Litterae Petri Rareș vaivodae Moldaviae.

(Botoșani, 31. Julii 1529.)

Datum ex Bothosan, Sabbato die post festum Annae matris Mariae. Anno Domini 1529.

Intitulatio : Prudentibus et circumspectis iudici et iuratis Bistriciensibus, fidelibus nobis sincere dilectis.

(Originale. Archivum comitatus Beszterczenaszód, Beszterce.)

156.

Nagyszeben, 23. Augusti 1529.

Nicolaus Gerendi episcopus Transylvanus et socii Ferdinando I. regi.

Regnum invasionibus Moldavo-Valachorum et Joanni regi adhaerentium ita devastatum est, et summum periculum tam proxime imminet, ut eius ruina certissima sit, nisi exercitum 10,000 hominum ad defendendum miserit.

Nescimus profecto, quibusnam exordiis extremas illas nostras miserias et calamitates, in quas ob nostra erga M^{tem} V^{ram} fidelissima servitia, quae evenimus, significare debeamus, quum non modo vulgus, sed et nos iam fere desperamus, qui hactenus caeteros in fide vixdum continuerimus, donec sese non solum a nobis, sed et a M^{te} V^{ra} verbis elusos, penitus credant eo, quod et ad verba, et ad litteras M^{tis} V^{rae} toties auxilium nobis mitti nuntiantes, nequicquam secutum sit, sed neque fama alicuius a M^{te} V^{ra} auxilii audiatur, quantoque graviora nobis immineant pericula, tanto minora auxilia aut spem auxilii percipiamus. Quia tamen Maiestas V^{ra} regio verbo pollicita sit ita, ut si necessitas aut vis aliqua nos invaderet, Maiestas V^{ra} dierum spatio nobis in propria persona aut illico adesse velle, interim nos post mille nuntios et litteras ad M^{tem} V^{ram} missas et a Moldavo et Walacho, et a Siculis, et ab Transsilvania et nobilibus ac Rascianis crudeliter opprimimur, eo deventum erat, ut iam cruentissimas caedes extremumque ac triste bellum civile variarum Transsilvaniae nationum oriretur, in quo fidelissimi quique M^{tis} V^{rae} ad unum usque caesi fuissent, cum adversae partis vires longe nostras superarent,[1]

---

[1] De hoc apud Ostermayer (l. c. 498.) haec legimus : Eodem anno (1529) vorm Erndt hat bemeldter Moldner Peter Wayda auf Verheiss des Joanni König seinen Hofrichter mit 50.000 Mann in Siebenbürgen geschickt, welche sich nit weit von Tartlen gelägert ins Läger. Alsbald solches Nicolaus Gerendi, Teöreök Bálint und Stephanus Maylat, die Ferdinandischen, solches vernommen, haben von Siebenbürgen, Deutschen, Edelleut und Zekeln ein schönes Volk zusammenbracht und sich kegens die Moldner in
22. Jun. Burzenland gelägert. Den 22. Junii sind sie zusammengerückt vor Mayrgeff

quin ob id ad vitam et christianam suam fidem obiiecerunt, M^{tem} V^{ram} *nullas vires habere, nec huic regno subvenire posse, nec cogitare quidem, cum quibus talem pacem facere coacti fuimus, ut usque Michaelis festum* M^{tis} V^{rae} *vires exploraremus, quaeque nobis* 29. Sept. *dixissent, vera esse, visuri simus hinc ex fatribus nostris quosdam ad* M^{tem} V^{ram} *mittere designaveramus, qui rem omnem declarassent sub hostium nostrorum salvo conductu, ut ad dictum terminum auxilium a* M^{te} V^{ra} *impetraremus, qui iam ex itinere redire coacti fuerunt, quia Moldavi et Walachi nos iterum invaserunt, hinc fratres nostros ad* M^{tem} V^{ram} *ituros revocavimus, nam adversarii nostri foedus violare contendunt, fratrum nostrorum capitis periculo, quos ideo mittere non potuimus, quare* M^{tem} V^{ram} *finaliter supplicamus, ut nobis citissime auxilium mittat ad decem milia hominum cum bonis belli apparatibus. Alias Transsilvania perdita est sine remedio ; etc.*

Datum Cibinii, 23. Augusti 1529.

Nicolaus Gerendi, Valentinus Török, Caspar Horvath, Alexius Bethlen, Nicolaus Apafi, Stefan Mailath, Markus Pemfflinger, Martinus Sydonius.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 28. pag. 446—448.)

157.

Hârlău, 10. Septembris 1529.

Petrus Rareș vaivoda Moldaviae senatui civitatis Besztercze.

Destructionem urbi minatur et civibus, nisi sine mora arcem Bálványosvár accipiet.

Petrus Waivoda, Dei gratia dominus terrae Moldaviensis. Prudentes et circumspecti fideles subditi nobis dilecti.

Credimus non vos latere castrum Balvanyos in subditionem nostram a Regia Maiestate, domino nostro clementissimo, Joanne rege donatum abiisse, et est in potestate dominii nostri, et deinde pugnatores nostri venerunt obsidendi et pugnandi causa et eri-

oder Mergenburg und wegen Verräterei der Zekeli bis aufs Haupt geschlagen, also dass Gerendi Miklós, Teöreök Bálint schwerlich darvon kommen ; der Maylat aber hat sich under einer Brucken bis in die Nacht erhalten und also in der Nacht in sein Schloss kegens Fogaras kommen. Nach der Merembürgischen Schlacht sind Nicolaus Gerendi, Teöreök Bálint und Stephanus Maylat in der Hermenstadt zusammenkommen und von neuem sich beratschlagt, was förder in der Sachen zu thuen sei.

piendi civitatem Bistriciae, ita Deo dante, velut infidelibus accipiant et imponant ditionem nostram. Et si quid contradixeritis, tunc vineas vestras e radicibus desecent et civitatem vestram circum circa, donec nos illuc ibimus subiicient, et si ad manus nostras concedere nobis nolueritis, vos una cum pueris vestris detruncari et decollari castellani nostri debeant, et iam nos sumus istinc contra rebelles Regiae Maiestatis. Vos interim visitare volumus severissime, et vos inspiciatis salutem puerorum et consanguineorum vestrorum, et forte vobis ultima spes erit, quum a vobis violenter civitas Bistriciensis accipietur. Non libenter vellemus ulcisci super eos, si non essetis adeo rebelles, quia multa temerarie agitis, quae agere non deberetis, et non cogitatis annum integrum inibi non impleri, donec capita vestra manus nostra ceciderit. Et ergo si volueritis benevole castellanis nostris dare, vobis omnibus pax aderit et nullum impedimentum habebitis.

Datae Balowiae feria sexta post festum Nativitatis Mariae Virginis 1529.

(Copia simplex. Brukenthal-Museum, Nagyszeben ; Wilhelm Schmidt : Urkunden zur Geschichte von Siebenbürgen vol. I. pag. 711.)

158.

Doborka, 25. Septembris 1529.

Marcus Pemfflinger Ferdinando I. regi Hungariae.

Moldavi et Valachi Transylvaniam devastant.

Credo M^ti^ V^rae^ constare, in qua calamitate, periculo et oppressione hoc regnum M^tis^ V^rae^ Transsilvaniense, propter infideles Johannitas existat. Quod nedum per Johannitas, sed etiam per Moldavienses et Transalpinenses in hunc usque diem igne et ferro vastatur,[1] adeo, ut nisi cito per M^tem^ V^ram^ gentibus et

[1] Ostermayer (l. c. 499.) idem refert : Zu dieser Zeit (1529) hat ein wallachischer Boyer mit Namen Dragan den wallachischen Wayda seinen Herrn umbbracht und einen jungen Namens Moyse Wayda aufgeworfen und mit diesem mit vielem Volk auf das Eisernthor auf Karansebes herauskommen, von der auf Mellembach, willens, den Mayladt, so darinnen, zu überfallen, hat aber nichts ausgericht, sondern, nachdem er zu Weissenburg etlich Tag still gelegen, wieder seinen Weg nach der Wallachei genommen. Diesen Dragan hat der Moyse Wayda zu grosser Danksagung selber niedergehauen, und also Dragan, der seinen frommen Herrn vor umgebracht, seinen recht verdienten Lohn bekommen.

suppetiis succuratur, ad ultimum de nobis actum erit, hocque nobile regnum una nobiscum in manus Turcarum deveniet.

Ex villa Doborka, Sabbato post Mathaei 1529.

(Autographum. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv für österreichische Geschichtsquellen vol. 21. pag. 282.)

159.

Nagyszeben, 22. Octobris 1529.

Nicolaus Gerendi episcopus Transylvanus et socii Ferdinando I. regi.

Regnum a Valachis et postea a hominibus Joannis regis totum devastatum est, sicque solum eius opera iuvari potest.

Enque estado los negocios de aca estuviron en los dias passados, avemos emviado largo cuente a Vestra Magestad con e *Vito Horvath*. Desde que el dicho Vito se partio de qui, luego entraron los *Valacos* de *Valaquia* y corriendo todo el reyno qremaron muchos lugares Saxones suditos de *Vestra Magestad* y con grand robo tornaron en su terra. Dexando aqui cosa terrible de vista netre le pobre jente. Lo de mas que se quedo, los del Juan en todo destruieron, qremaron, robaron y mataron y las fuertalezas tienon en su poder, salvo las ciudades *Cibinio* et *Brassoviam, Zassebes* ha qual ya a gran tiempo cercaron y cada dia pelean muy retramiente para ganarla. Estas ciudades no se pueden mucho tiempo tener, ni guardar, por que los lugares, donde uvieron el vastimento, todos estan qremadosy en poder de los enemigos y todos los caminos con grand crueldad guarchados que ninguno de nos otros oja salir en el campo y quien apañon matonle muy verguençosa muerte nimas como maluados y reñegados moros. La jente fiel de Vestra Magestad juntamiente con nos otros estamos en grandissima detesparacion en quanto tantas veses avemos embiados muchas cartas y embaxadores y con todos no avemos puedido entender hasta os del dia la mas chica cosa cierta del mundo de la *Vestra Magestad* y todo lo que *Vestra Magestad* a escrito a nos otros por contrario lo avemos visto con grandissima perdicion desto reyno y de nos otros . . . Si tanto merescimos que una vez cosa cierto entiendamos lo que *Vestra Magestad* de nos otros quisiere haçer, porque si Vestra Magestad luego no embisre gente, estas ciudades dichas se daran en poder de los enemigos ; mas si *Vestra Magestad* tuniere ciudado del socarro viendo el poder de *Vestra Magestad* a qui todo el mundo tornara a la gratia de *Vestra Magestad* y los

de *Valaquia* y de *Moldavia* y de Transsilvania todos harsan lo que *Vestra Magestad* quisiere sin duda; de a qui puede *Vestra Magestad* a los Turcos muy grand damno haçer; etc.

Ex Cibinio, 22 del mes Otubre 1529.

Episcopus caeterique domini coniuncti Cibiniensium.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 28. pag. 450—451.)

Traductio coaeva superioris scripti ibidem:

In quo statu fuerint hic negotia praeteritis diebus, misimus amplam M^{ti} V^{rae} relationem per Vitum Horvath. Postquam dictus Vitus autem hinc discessit, statim ingressi sunt Valachi de Valachia, qui discurrentes per totum regnum, combussere plurima loca Saxonum V^{rae} M^{tis} subditorum, et cum magna praeda reversi sunt in patriam suam, ingentem hic ac visu terribilem cladem inter pauperam plebem reliquentes. Quicquid autem ab huiusmodi devastatione superfuit, id totum Johannis milites combusserunt, exspoliarunt et occiderunt, et arces habent in eorum potestate, exceptis civitatibus Cibinio, Brassovia et Zassebes, quam tamdiu obsederunt et quotidie oppugnant graviter, ut obtineant. Hae civitates non possunt diu teneri, nec conservari, quia loca, unde comeatus eis veniebant, sunt omnia combusta et in manu hostium, nec non et omnes viae vigilanter custoditae ita, ut nemo ex nostris audeat in campos prodire. Quem enim apprehendunt, veluti vecordes et rugientes Mahometici, pudenda et crudeli morte afficiunt. Fidelis autem populus M^{tis} V^{rae} et nos pariter sumus vehementer consternati et desperati, cum toties miserimus nuntios et oratores nostros, et usque ad hodiernam diem nihil omnino nec minimam rem quidem a M^{te} V^{ra} intellexerimus; immo quicquid nobis scriptum fuit contrarium et differens experti sumus cum maxima huius regni et nostrum perditione . . . Si vero M^{ti} V^{rae} huiusmodi succursus curae fuerit, omnes, conspecto auxilio, M^{tis} V^{rae} reviviscent et ad gratiam suam reducentur tam Moldavia, quam Transsilvania, et facient, quicquid Maiestas V^{ra} voluerit absque dubio. Hinc poterit V^{ra} Maiestas multa damna inferre Turcis; etc.

160.

Nagyszeben, 28. Novembris 1529.

Nicolaus Gerendi episcopus Transylvanus et socii Ferdinando I. regi.

Vaivoda Moldaviae iterum invadit, Brassó et Besztercze oppugnat, vaivoda Valachiae vero arcem Törcsvár. Citissimum auxilium implorant.

Wir sind sehr in Schrecken und Verwunderung, dass Euer Maiestät nach so vielen Gesandten und Briefen uns in so unsicherer Hoffnung hält, weshalb unsere Sachen hier ganz zu Grunde gehen.

Der Moldauer Voivode hat nämlich in diesen letztvergangenen Tagen das ganze Volk aus seinem Lande aufgeboten, mit grosser Wuth in dieses Reich geführt «y la pertinentia toda de *Brassovia*» niedergebrannt und gebrandschatzt, und die Armen gezwungen ihm eine grosse Summe Geldes nach seinem Belieben zu zahlen, indem er sagen und kundmachen liess, dieses Reich sei sein, denn er habe es mit dem Schwerte bezwungen.[1] Von hier schickte er einen Teil seines Heeres «para la tiera *Bistricia*», welches in solcher Weise belagert, dass wir fürchten, wie uns auch gesagt worden ist, die Stadt würde sich schon bis heute in dessen Gewalt ergeben haben. Dazu haben sie neuerdings auf dem ganzen Gebiete durch neun Tage hindurch alles niedergebrannt. Gegenwärtig hat auch der Voivode der *Walachei* hier seine Gesandten und uns anbefohlen, wir hätten uns Johann Zapolya, oder ihm zu übergeben, indem er dabei die Drohung aussprach, er würde mit den *Türken* einbrechen und alles verwüsten und tödten, was noch übrig wäre. Auch würden sie so viel Unheil anrichten, als sie vermöchten. Auch die *Siculos y nobles* haben sich mit der grössten Wuth gegen uns erhoben. Wir haben vernommen, dass die *Türken* zurückgekommen sind, doch können wir nicht erfahren auf welche Weise, da wir von Feinden umgeben sind. Die getreuen Unterthanen *Euer Mt.* sind deshalb ganz verzagt, weil *Euer Mt.* mit seiner Unterstützung sehr zögert, und weil wir nichts Gewisses erfahren können. So kommt es, dass die Leute glauben, sie seien von uns betrogen und *Euer Mt.* trage keine Sorge um sie . . . Jene aus der *Walachei* kämpfen schon viele Tage «para ganar, al castillo Tercz», welches an der Grenze der Walachei «y de *Brassovia*» steht. Wenn *Euer Mt.* nicht sogleich Hilfe senden lässt, sind wir ohne Rettung verloren. Kommt jedoch Kriegsvolk von *Euer Mt.* so lässt sich daselbst alles zum Wolhgefallen für *Euer Mt.* wenden; etc.

De *Cibinio*, 28 del mes Novembre 1529.

Episcopus, caeteri sui domini ac Sydonius et Cibinienses.

(Originale, lingua Iberica scriptum Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für S. L. vol. 28. pag. 456—457.)

---

[1] Sequentia conservavit nobis (l. c. 499.) Ostermayer: Eodem anno (1529) im Herbst ist der Moldner Peter Wayda selbst ins Burzeland mit vielem Volk kommen und Cronstadt belägert, aber nix schaffen können, dann dass er am Abend Omnium Sanctorum ein Pastei, welche von Holz 31. Oct.
gebaut, auf der Burg hat eingenommen und etliche 20 Personen darinnen bekommen, welche gefangene Personen die Croner umb ein harte Ration

161.

Nagyszeben, 29. Novembris 1529.

Nicolaus Gerendi episcopus Transylvanus et socii Ferdinando I. regi.

Besztercze, Brassó, mox Törcsvár in potestatem hostium veniunt. Vaivoda Moldaviae agit cum Transylvania velut suo regno, milites eius vero non impediti omnia devastant. Iterum auxilium implorant.

Alles verhöhnt uns angebend, dass *Euer Mt.* auf der Flucht sei und niemand Auskunft geben könne ; indessen verbrennen, rauben, morden sie uns und verwüsten alles, und gehen wohin sie wollen mit wenigen Räubern ohne Furcht, indem sie wissen, dass es keinen Widerstand gibt. Von einer Seite kamen «los de *Moldavia*» in das Gebiet von *Brassovia* mit aller Macht und verbrannten was da war, und erpressen von den armen Leuten Geld und Gebühr nach Belieben ; von da schickten sie einen Theil ihrer Leut «para ganar ha ciudad *Bistricia*», welche sie schon lange umzingeln und täglich mit aller Macht bestürmen, und da weder Proviant, noch Hoffnung auf Hülfe vorhanden ist, so fürchten wir, wie uns Spione gesagt haben, dass sie sich heute ergeben werde und schon verkündet «el dicho de *Moldavia*», dass er la *Transsilvania* für sein Eigenthum ansieht, weil er es mit dem Schwerte erworben habe. Andererseits hat «el de *Valaquia*» noch seine Gesandten hier drohend, wenn wir nicht «el *Vaiboda*» oder ihm selbst gehorchen wollten, dass er in Verbindung «con los *Turcos*» in das Reich eindringen und alles verwüsten werde, was unsere Feinde noch unversehrt gelassen haben. Sein Diener geht zu *Euer Mt.* um zu vernehmen und zu sehen den ganzen Stand und die Lage *Euer Mt.*, um seinem Herrn wahrhaft Auskunft zu geben über alles ; derselbe hiess *Michael, Euer Mt.* weiss, was in seiner Gegenwart zu thun ist . . . Mit wenig Mannschaft liesse sich das Übel abwenden, wenn nur *Euer Mt.* uns nicht preisgeben will. Schon lange hofften wir auf Rettung von *Euer Mt.* Wir sehen, dass wir mit grossem Jammer zu Grunde gehen, und *Euer Mt.* den Worten der treuen Unterthanen nicht glauben will. Wir wissen nicht, wie wir es verdient haben, dass nach sehr treuen Diensten *Euer Mt.* uns und jene armen Verzweifelten vergessen will. Wenn «los de *Valaquia*» noch einmal

---

vom Wayda ausgelöst, der Wayda aber ist wiederumb heim ziehen müessen und nix ausrichten können. Zu dieser Zeit ist Stephanus Mayladt Hauptmann gewesen in Cronstadt.

eindringen, wird es nicht möglich sein, das Volk im Gehorsam für *Euer Mt.* zu erhalten . . . Jetzt haben «los de *Valaquia* auch das Schloss *Tercz* eingeschlossen,[1] sammt dem von *Brassovia*, und bestürmen es täglich. Wenn *Euer Mt.* eine nur geringe Hülfe schicken, würde sich wieder alles zu Gunsten von *Euer Mt.* wenden. Darum bitten wir *Euer Mt.* um Gottes willen, uns nicht zu Grunde gehen zu lassen, sondern uns einmal zu erlösen von diesen Qualen und Bedrängnissen.

De Cibinio a 29 del mes Novembre 1529.

El obispo y los Sennores, el Sydonio y la ciudad de Cibinio.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit; Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 28. pag. 461—463.)

162.

Nagyszeben, 10. Decembris 1529.

Senatus civitatis Nagyszeben Ferdinando I. regi Hungariae.

Quae a hominibus Joannis illaesa manserant, a Moldavis destruebantur. Vaivoda Valachiae et Turca invasionem minantur. Auxilium implorant.

Ser^{me} Rex et domine, domine naturalis et gratiosissime. Post fidelem nostram constantiam humillimamque subiectionem.

Frequenter litteris nostris discrimina nostra et vastationem huius provinciae Ser^{mae} M^{ti} V^{rae} lamentati sumus, suppliciter orantes, ut praesidium nobis semper oblatum mitteretur, quo nos et fratres nostri a pernicie liberarentur. Sed an ob id, quod litterae et nuntii nostri ad M^{tem} V^{ram} non pervenerunt, an aliud quiddam causae intervenit, ut ita in praedam hostibus sumus relicti, nos fugit; certe horum, quae probos, constantes et fideles decent, nihil praetermisimus. Moldavus waivoda ultra cladem

---

[1] Particularia sequentia invenimus (l. c. 499) apud Ostermayer: Umb diese Zeit (im Herbst 1529) hat der jung Moisy Wayda das Schloss Türchfest durch einen Boyeren, Laudat genannt, belägeren lassen, denn dieser Boyer hat dem Wayda verheissen, er wollt das Schloss ohn alle Mühe einnehmen, ist aber mit Schaden und Schanden abziehen müessen und vor sein Vermessenheit vom Wayda seinen Lohn empfangen. Dieser Mose Wayda hat viel Boyeren niederhauen lassen, darumb er denn auch bald ist ausm Land getrieben worden und kegen Cron kommen, von dannen ist er in die Hermestadt; an sein Statt ist worden ein junger Mann, Wlad Wayda.

prius nobis illatam bis in nos erupit, ea, quae a factione Joannis Zapolyani semidiruta et ambusta relinquebantur penitus incinerans et in praedam vertens, relicta etiam parte exercitus sui circa Bistriciam,[1] minans quoque se quarto erupturum hisque peiora illaturum.[2] Transalpinus quoque waivoda pridem ad instantiam Joannistarum exercitum validum contra nos misit, exurens, spolians, trucidans et nisi foedus (quod salva fide et fidelitate nostra cum belliductoribus suis pepigimus) intervenisset, omnia funditus pessundare moliebatur. In his ergo tam acerbissimis malis, quae Saxonibus ab eo tempore, quo Caesar Turcarum Transsilvaniam vastavit, non sunt illata, quamvis ubique ploratus fratrum nostrorum in favillas redactorum, parentibus, liberis, uxoribus, fratribus orbatorum bonisque omnibus spoliatorum audiatur, tamen hostes nostros nulla tenet satietas. Vaivoda enim Transalpinus minatur se cum Turcis iterum contra nos erupturum.[3] Quod quidem ne fiat, decrevimus secum habere tractatum, ignoramus tamen exitum. Nobiles quoque et Siculi iam contra nos armantur, denuo conspiratione facta, ut omnes – – – Saxones trucidentur, neque lactentibus parcatur. Si igitur curae est Ser^{mae} M^{ti} V^{rae} res Transsilvana, supplicamus humillime, ob redemptionem salvatoris nostri Christi Jesu, dignetur Maiestas V^{ra} nobis, qui ob constantissimam fidelitatem Ser^{tis} V^{rae} fratribus, liberis orbati bonisque omnibus exuti sumus, praesidium validum mittere ad componendum statum Transsilvaniae et ad fidelitatem Ser^{mae} M^{tis} V^{rae} reducendum, quo etiam vastatores huius nobilis provinciae Ser^{tis} V^{rae} infideles puniantur. Haec enim clades nostra et alienatio a V^{ra} M^{te} solum ob non punitionem infidelium evenit maiorque eventura est, si impune licuerit haec patrasse. Hi vero domini nobiscum existentes prius non punientur, neque in aeternum punient, eo, quod cum ipsis infidelibus fraternitate et necessitudine sunt coniuncti. Quocirca iterum atque iterum amore Christi supplicamus pro praesidio quamprimum mittendo, si Transsilvania a V^{ra} Ser^{te} penitus non debet alienari. Certi enim sumus Joannis factionem, si

---

[1] De his Mathias Miles sequentia scribit: 1529. Eben umb diese Zeit fiehl Petrasko der Moldawer Wayda in Siebenbürgen und schlug das Land-Volk bei Marienberg in Burtzenland. Nach der Schlacht ziehet er auf Tartlen und verbrennt es gar. Von dannen schlägt er sich auf Chron-
28. Oct. Stadt; belägerts, bekompts und verderbt es gar am Tag Simonis und Judae. Daher führet er sein Heer auf Nösen zu, welche denn ihn männlig im Feld unversehens angriffen, in die Flucht schlugen, und gantz aus dem Land jagten. (Siebenbürgischer Würg-Engel pag. 21.)

[2] In originali: illaturus. [3] Erupturus.

non prius, tamen primo vere, iterum validissime insurrecturam et utrumque waivodam cum Turcis et Tartaris penes se ac contra nos adducturam, quorum viribus nulla civitatum nostrarum poterit resistere, sicut hactenus restitimus ad extremum enim sumus attriti. Conservet M^tem^ V^ram^ Ser^mam^ [Omnipotens] diu felicem.

Cibinii, decima Decembris. Anno Domini 1529.

Eiusdem Ser^mae^ M^tis^ V^rae^ fideles

Magister civium, iudices et iurati cives civitatis Cibiniensis.

Intitulatio: Ser^mo^ principi et domino, domino Ferdinando Dei gratia Hungariae, Bohemiae etc. regi, infanti Hispaniarum, archiduci Austriae etc. Domino nostro naturali et gratiosissimo.

(Originale, perg. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 28. pag. 466—467.)

163

Brassó, 19. Decembris 1529.

Stephanus Maylad Petro Rareș vaivodae Moldaviae.

Protestatio contra sententiam, quasi Ferdinandus non esset rex Hungariae.

Spectabilis et Magnifice domine honorande.

Excusationem me fingere V^ra^ Magnifica Dominatio scribit. Scripsi, ut probum et fidelem decuit. Quod autem Ferdinandum regem, dominum meum clementissimum non regem Ungariae ad diabolum fugisse scribit, V^rae^ Mag^cae^ Dominationi, quae maior me est, omnem defero honorem. Quod si vero meae sortis homo id diceret vel scriberet, extunc eundem verbis et factis mendacii arguerem. Scio enim dominum meum Ser^mum^ regem Ferdinandum, dominum meum clementissimum, non ad diabolum fugisse, sed ut probum et christianissimum iustumque principem decuit, ita in omnibus processisse. Johanni, quem Dominatio V^ra^ Mag^ca^ scribit regem, nihil obligor, huic ad mortem usque inservire intrepide volo et V^rae^ Magnificentiae benevolentiam nunquam spernere, sed eius gratiam tantum.

Datum in obsidione Brassoviae, die dominico post Luciae 1529.

In dorso: Responsio per Mailad super secundis litteris Moldavo ex Brassovia.

(Copia coaeva. Magyar Nemzeti Múzeum kézirattára, Budapest. Fol. Lat. 2275. pag. 149. b.)

164.

Pozsony, 9. Januarii 1530.

Stephanus Pemfflinger Ferdinando I. regi Hungariae.

Vaivodae Moldaviae et Valachiae ter invasionem fecerunt et solum ingenti pretio se ab illis Transylvani liberare potuerunt.

Mitto his praesentibus inclusas litteras quasdam, quae per proprium nuntium missae sunt nuperrime ex Cibinio, qui quidem nuntius habebat in commissis, ut personaliter accederet M^{tem} V^{ram}; tamen ego putabam non fore necessarium, immo conducibilius, ut hic exspectaret responsum a M^{te} V^{ra} per litteras . . . Habuit et in mandatis haec ipsa oretenus referre M^{ti} V^{rae} inprimis, quod uterque vaivoda: et Moldavus, et Transalpinus, tribus vicibus ingressi sunt Transsilvaniam[1] ibique non modica damna fecerunt, finaliter tandem isto nuntio egrediente pax facta est cum ipso Transalpino per contributionem summae cuiusdam, quam ipsi Transsilvani eidem muneraverunt, quo nihil certius esse dicit; nam et ipse vidit Petrum Gerendi proficiscentem ad Transalpinum,[2] quem Transsilvani ad ipsum expediverant. De Moldavo[3] nihil certi sit, sed tamen audivit etiam, esse cum ipso in tractatibus; etc.

Datum Posonii, 9. Januarii. Anno Domini 1530.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 28. pag. 468)

165.

Nagyszeben, 15. Maii 1530.

Magistri civium Septem Sedium Saxonicalium Ferdinando I. regi.

Si eius copias auxiliatrices accepissent, Moldavi et Valachi non intrare ausi essent. Quare iterum atque iterum se eius curae et patrocinio commendant.

Ser^{me} Rex et domine, domine noster naturalis ac gratiosissime, Post fidelitatis nostrae constantiam.

Ultra nuntios plurimos in his cladibus continuis iam annum perpessis ad V^{ram} Ser^{mam} M^{tem} missos, misimus pridem etiam

---

[1] Fontes nostri annotatum habent: 1530. Die S. Dorotheae a vaivoda
6. Febr. Moldaviae in certamen vocati sumus adversus Bistricienses; nos iissemus, sed mox pacati sunt. (Történelmi Tár, 1880. pag. 634.)

[2] Moise. [3] Rareș.

circa festum Beatae Luciae Virginis quendam nostrum hominem cum litteris, quibus iterum vastationem et perniciem fidelium V^{rae} M^{tis} clare enodamus, auxilia ad malorum huius propulsationem petentes, qui noster nuntius licet difficulter ad Poloniam pervenerit, tamen per dominos proceres ibidem existentes, quibus et litteras nostras praesentavit, detentus est, nec ad V^{ram} Serenitatem missus, quo fit, ut super nostris supplicationibus nullam relationem habere potuimus, sed in nostris calamitatibus miseriisque insperato relinquimur indefensi. Idque adeo vires cumulavit, ut nunc finaliter propter bonorum nostrorum amissionem, commeatuumque exhaustionem, virium omnium attritionem fratrumque nostrorum obtruncationem[1] Moldavis, Transalpinensibus,[2] nobilibus et Siculis intraneis hostibus in futurum resistere non possumus, quippe quod praeter haec incommoda, multi etiam fratrum nostrorum a nobis defecerunt, quorum minimum non esset admissum, si V^{ra} Serenitas in tempore praesidio nos firmasset. Quamvis ob desertionem nostram parum nobis spei sit, tamen adhuc in Dei clementia et V^{rae} M^{tis} frequentissimas oblationes confisi, spem totalem non abiecimus. Haec praeteritorum malorum levis videbitur iactura, si eam V^{ra} Serenitas celeri auxilio a maioribus et iam extremis malis praeveniet. Intelligimus enim et a multis praedicari audimus, neque Moldavum, neque Transalpinensem, sed neque nostros nobiles et Siculos quippiam turbae moturos, ubi exercitum V^{rae} Ser^{tis} advenire veraciter cognoverint, qui si iam iam non advenerit, huius nobilis patriae civitates et reliquiae, sanguinis effusione, fratrum nostrorum orbitate bonorumque fere omnium amissione hactenus in fidelitate V^{rae} M^{tis} conservatae (quia auxilia nunc diu sperata non adveniunt hostesque ob id circum circa omnia tenent, nobis, uxoribus, liberis etiam nostris crudelissimam necem minantes, si eis non adhaeserimus) procul dubio brevi a Serenitate V^{ra} cogentur alienari, Transsilvania demum instructissimo exercitu vix recuperabilis. Quare iterum atque iterum supplicamus Ser^{ti} V^{rae} ob viscera divinae misericordiae et amore fidei christianae, eadem dignetur nobis quamcitissime auxilium mittere, ne fratribus orbati, bonis exuti, a plurimis hostibus nostris ob fidelitatem V^{rae} Ser^{tis} funditus pereamus, aut saltem informationem nobis gratiosam dare, ad quid nos tenere oporteat, domino enim nos defendente carere non possumus; quid enim V^{ram} M^{tem} iuvare poterit

13. Dec.

---

[1] In originali: exhahaustione, attritione, obtruncatione.

[2] Transalpiniensis.

omnis nostra et nostrorum pernicies. Super quae dignetur V^{ra} Serenitas nobis citam et clementem dare informationem; humillime supplicamus atque obsecramus. Auxilio enim in nostram defensionem iam iam non veniente prae oculis[3] est nostra et omnium nostrorum pernicies ac internitio, adeo sumus hostibus impares. Caetera dicet hic praesentium ostensor Christophorus, cuius dictis V^{ra} Serenitas fidem adhibere dignetur; supplicamus. Conservet eandem Omnipotens diu felicem.

Cibinii, dominica Cantate. Anno Domini 1530.

Eiusdem Sacrae M^{tis} V^{rae} fideles

Magistri civium, iudices et iurati cives ac seniores Septem Sedium[4] Saxonicalium et civitatis Coronensis.

Intitulatio: Ser^{mo} principi et domino, domino Ferdinando Dei gratia Hungariae, Bohemiae etc. regi, infanti Hispaniarum etc. Domino nostro naturali et gratiosissimo.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 28. pag. 474—475.)

166.

Nagyszeben, 18. Mai 1530.

Marcus Pemfflinger Ferdinando I. regi Hungariae.

Praeter Csicsó et Küküllővár iam possessas sibi pro signo fidelitatis bona Valachalia Turnu Magurele et Giurgiu donari rogat.

Serenissime Rex. Domine, domine clementissime et caetera.

Persuadeo mihi Sacratissime Rex, M^{tem} V^{ram} de mea erga eandem perspecta fide et fidelitate non dubitare, quoniam quid servierim, quid amiserim, quanta denique damna pro M^{te} V^{ra} passus sim, M^{tem} V^{ram} non latet;[1] donaverat mihi Maiestas V^{ra} ex sua gratia castrum Chycho et Kykellewar, quae ipsius wayvodae

---

[3] per oculos. [4] Sedum.

[1] Hoc patet etiam ex expensis Marci Pemfflinger in servitiis regis Ferdinandi circa hoc tempus factis:

Duobus vaivodis Transalpinensibus diversis vicibus, ut in fidelitate Suae M^{tis} perseverent, dedit munera in valore fl. 5. c. — Vaivodae Moldaviae similiter pro remuneratione dedit in valore fl. 3. c. — Castrum Balwanos, quod Moldavus unacum Joannistis a Marco Pemfflinger occuparunt, habuit in pignore pro fl. 6. m. 2. c. 20. — In conflictu vaivodae Moldaviensis demptis argentereis, vestibus ac aliis rebus, paratas pecunias amisit fl. 1 m. 3. c. (Archiv für S. L. vol. 26. pag. 249—250.)

Moldaviensis et in eius potestate existunt, de quorum rehabitatione parum vel nihil spei habeo, cum ante tempus idoneum et magis rebus M^{ti} V^{rae} aptum de manibus suis excipi non poterit, maxime, si in fidelitatem M^{tis} V^{rae} redierit . . . Praeterea Sacratissime Rex, ut incerta de incertis regnis petam videarque spem amplissimam et fortunae, et regiminis M^{tis} V^{rae} habere, supplico M^{ti} V^{rae}, domino meo clementissimo humillime, quatenus castrum Nicopol in Turcia situm et turrim, quae Minor Nicopol[2] appellatur in regno Transalpiniensi habitam, unacum Gewrgyo[3] et Plewen[4] et eorundem universis pertinentiis, redditibus et emolumentis, cum Deus Optimus Maximus M^{ti} V^{rae} contra imanissimum hostem Turcam victoriam dederit, mihi ac filio meo Johanni heredibusque et posteritatibus meis universis dare, donare et conferre gratiose [dignetur], tanquam dominus et rex gratissimus ; etc.

Annotatio externa, cancellariae aulicae : Was den andern Artiggel etlichen Güeter halben in der Thurgkey und Transalpinen Land, oder Walachey betrifft, verwilligt Königliche Mt. Herrn Marxen Pemfflinger, wie er begehrt, gnädiglich zu geben.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit : Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 28. pag. 477—478.)

167.

Fogaras, 19. Maii 1530.

Stephanus Maylad Ferdinando I. regi Hungariae.

Cum urbs Brassó tempore invasionis Moldavorum fortiter se gessisset, rogat et commendat, ut ei lucrum vigesimae donare dignaretur.

Ser^{me} princeps et domine ac domine mihi clementissime. Praemissa servitiorum meorum perpetua commendatione. Credo M^{tem} V^{ram} Ser^{mam} non latere, qualia servitia cives Brassovienses in hac bellorum tempestate exhibuerunt et etiamnum exhibent ; superiori etiam aestate in illa pugna, quam contra waivodam Moldaviensem habuimus, valde attriti fuerunt. Nunc pestilentia inprimis oppressa est, adeo, ut pauci et bello, et pesti ex ipsis supersint, utcunque adhuc civitas in fide M^{tis} V^{rae} est reservata et in praesenti etiam constantissime manet. Maiestas V^{ra} Ser^{ma} vigesimam civitatis illius dictis civibus deputarat et dederat ad conservationem eiusdem civitatis, nuncque supplico

[2] Hodie Turnu Măgurele. [3] Giurgiu. [4] Plevna.

M^{ti} V^{rae} $Ser^{mae.}$ ut consideratis partim servitiis dictae civitatis, partim etiam meis, dignetur vigesimam praetactam relinquere apud eosdem cives pro conservatione civitatis, quae non minimum servitii M^{ti} V^{rae} Ser^{mae} exhibuit et etiam servitiorum nostrorum habere rationem, ut cognoscant dicti cives meam quoque servitutem M^{ti} V^{rae} Ser^{mae} cordi esse. Quam Deus Optimus Maximus diutissime ad vota sua conservet felicissime, cui rursus mea servitia etiam atque etiam humillime commendo.

Ex Fogaras, feria quinta post festum Beatae Sophiae. Anno 1530.

Eiusdem V^{rae} Ser^{mae} M^{tis} minimus ac perpetuus servus

Stephanus Maylad, mpr.

Intitulatio: Ser^{mo} principi domino meo, domino, domino Ferdinando, Hungariae ac Bohemiae etc. regi. Domino mihi clementissimo.

(Autographum. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 28. pag. 479.)

168.

Brassó, 20. Maii 1530.

Martinus Sydonius secretarius Marco Pemfflinger.

De causa irruptionis vaivodae Moldaviae in Transylvaniam.

Venimus salvi omnes Brassoviam 20. Maii. Hactenus nos pecunia remoravit, quod hinc exire non potuimus. Cras Deo annum ante inceptum iter continuabimus. . .[1] Dicitur, ut Petrus aurifaber Segesvariensis, cum elapsis diebus superioribus hic fuisset, per dominum Antonium aurifabrum iussu iudicis[2] ter invitatus fuerit variisque modis, tam verbis, quam iocis, quaesitus fuerit de negotiis Moldaviensium erga Transsilvanos et Transsilvaniae magnatibus erga Moldavienses; cum nihil his artibus extorsisse potuerint, postremo poculis tentare decrevisse, itaque dictum Petrum aurifabrum respondisse iam vino obrutum magnates in causa fuisse, quod Moldavus in Transsilvaniam irruerit, illos namque Moldavos evocasse, potissimum vero Magnificentiam V^{ram} culpam habere, quod et nunc Magnificentia V^{ra} Moldavum rursum magna cum spe evocet atque sollicitet, ut egrediatur nosque adoriatur. Hoc

[1] Viennam versus. [2] Lucas Hirscher iudex Coronensis.

iuramento affirmasse dicitur Petrus, non fabulose, sed verissime, quae vero ex ore narrantis scribo ; etc.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Edidit Johann Karl Schuller: Das k. k. geheime Haus-, Hof- und Staatsarchiv in Wien pag. 18. et Ferdinand Baumann : Zur Geschichte von Mühlbach pag. 80.)

169.

Nagyszeben, 30. Maii 1530.

Marcus Pemfflinger fratri suo, Stephano Pemfflinger.

Legatio Transylvanorum ad vaivodam Valachiae. Fallaciae contra scriptorem harum litterarum perplexae.

Wir haben viel Feindt in und ausserhalb des Landt, als Moldner und Walachischen Waida, den Türken auch an der Seiten ; Edelleut und Zakel im Landt sindt all wider uns. Der Moldner, der Verräter begehrt das Landt sein eigen ze sein. Wir haben jetzund den Apafy Miklós zu Ihm hinein geschickt. Sidonius des gleichen mit Ihm ist und Ihm darnach weiter . . . Als Sidonius weg auf Kron ist gezogen, hat er mir den hierin verschlossnen Brief geschückt, daraus du verstehn magst, wie verräterlich der Richter von Kron mit dir handelt, das er mit der Zeit als ein Schalk und Verräter in sein Hals liegen muess und mir all die Herrn und das ganz Land, auch Moldner Waida . . . Zeugen sein werden ; so ich an Königlicher Maiestät und an dem Land wollt ein Verräter sein. Ich wollt nit durch den Moldner Waida handeln, ich wollt es nachender und viel pequemlicher zuekhummen. Moldner Waida hat mir meine Güeter, als Bálványos verfangen und hält sie auf heutigen Tag ; etc.

Datum Hermonstat, Montag nach Ascensionis Domini 1530.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv für Kunde Österreichischer Geschichts-Quellen vol. 21. pag. 284 ; Schuller l. c. pag. 14 ; Baumann l. c. pag. 82. et Archiv für S. L. vol. 28. pag. 481—482.)

170.

Nagyszeben, 1. Junii 1530.

Nicolaus Gerendi episcopus Transylvanus et socii Ferdinando I. regi.

Ne rumoribus, causam invasionis vaivodae Moldaviae Pemfflinger esse, aures praebeat.

Moldavos et Valachos in horas *timemus, nos sumus* inter *gentes,* ut *fessas* ita *inidoneas egentes rerum* omnium et in toto *desperatas in*

tantum, ut iam vel *in primo hostium impetu actum de nobis ac Saxonibus timeamus; aliud a* V^{ra} M^{te} *nobis persuaseramus pro tanta fide et fidelitate nostra,* quomodo *Maiestas* V^{ra} *nobis responderit, Deus novit,* cui et nos *rem nostram commendamus* ac *coram Deo* et *hominibus providebimus,* ut totus *sciat mundus nos in nullo promissis et fidei nostris* defuisse. *Maiestas* V^{ra} omnia, quae *accident, sibi ipsi* iure divino et humano, nihil *nobis imputet. Audivimus gratiose domine* per *iudicem Brassoviensem* vel quem *alium fratrem* nostrum, *dominum Marcum Pemfflinger delatum* fuisse, *quod ipse fuisset causa moti vel movendi belli* in nos a *Moldavo. Supplicamus* M^{ti} V^{rae}, *ne hoc credat;* etc.

Ex Clausumburgha, prima Aprilis[1] anno 1530.

Nicolaus a Gerend, Gaspar Horvath ac alii fideles Maiestatis Vestrae Cibinii existentes prima Junii.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 28. pag. 485—486.)

171.

[Initio Junii 1530.]

Christophorus, servitor Georgii Reichersdorffer Ferdinando I. regi.

Legatio Nicolai Apafi et socii apud vaivodam Moldaviae.

Imprimis fuerunt missi oratores Transsilvanenses ad vaivodam Moldaviensem Magnificus Nicolaus Apafii et Egregius dominus Joannes Roth iudex sedis civitatis Cibiniensis, qui cum pervenissent Moldaviam in conspectum vaivodae cum muneribus videlicet duobus insignis crateris argenteis deauratis, et legationem ipsis iniunctam suo more et ordine recensuissent, primum retulerunt salutationem et servitia ipsorum Transsilvanensium tanquam domino et vicino honorando, qui respondit ad haec verba: «Qualiter audetis me dicere vicinum honorandum? Nonne satis experti estis, quis sum? Ego vos mihi gladio subegi; putabam vos esse meos subditos et fideles, quem praeterea novistis dominum?» Responderunt oratores: «Neminem alium, praeterquam Ser^{mum} principem et dominum, dominum Ferdinandum, Hungariae et Bohemiae regem etc., dominum nostrum naturalem et gratiosissimum, illius subditi et fideles erimus, donec vita nostra superstes erit». Audiens haec

[1] Datum et locum fictive appositum.

verba atrox ille tyrannus respondens : «Quem ? Ferdinandum ? Non nominetis mihi nomen istud, qui non meretur nomen hominis». Adiacens vero lateri sui caniculus, quem digito demonstrabat, dicens : «Videtis istum canem meum, non tam bonus est Ferdinandus, uti canis meus iste, sed est seductor christianitatis ; igitur illius fideles ne estis». Responderunt oratores : «Adhuc alium nescimus.» Respondens vaivoda : «Propediem experiemini, utrum erit dominus vester, et ingentem exercitum instruxerat adversus Transsilvanenses. Tandem despondit animum, ivit in auxilium cuidam vaivodae Transalpinensi, nam tunc temporis summa discordia isthic aderat».[1]

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit : Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 28. pag. 484.)

172.

[Augsburg, 22. Septembris 1530.]

Johannes Fuchs Brassoviensis civis et nuntius Ferdinando I. regi.

Urbi Brassó lucrum vigesimarum donari commendat ad pacem fovendam cum Valachis tempore nundinarum undique confluentibus.

Caeterum de vigesima Brassoviensi M^{ti} V^{rae} iterum atque iterum humillime supplico, uti eam in manibus dictae civitatis gratiose permittere dignetur, quo misera civitas damnorum perceptorum levamen aliquod habere possit. Ubi vero Maiestas V^{ra} civitati nostrae gratiam in hac parte facere non posset, uti saltem eam vigesimam ad dictae civitatis fideles manus ad terminum aliquem praescriptum tradere dignetur, quo periculosissime hoc tempore cum Valachis mercatoribus ad eam venire solitis, vicinis nostris, tanto quietius vivere possimus; qui alioquin ab exteris in vigesima crebro molestantur, unde frequenter novi tumultus oriuntur.

Fiat, ut petitur 22. Septembris 1530.

(Autographum. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

---

[1] Chronica nostra haec continet : 1530 die S. Viti Mojzilam vaivodam ex Valachia expulerunt. (Történelmi Tár, 1880. pag. 635.) 15. Junii

173.

Nagyszeben, 6. Novembris 1530.

Marcus Pemfflinger Martino Sydonius.

Conditiones pacis novi vaivodae Valachiae, quae a Transylvanis acceptatae non sunt, quare eorum milites a vaivoda clade afficiuntur. Turcis et Valachis vero in regnum irruentibus Brassó et Segesvár se Joanni regi tradiderunt.

Als mir dann nit zweifelt, sonder ich thue euch zu wissen, als ich euch geschrieben hab, wie meine Diener mit Hilf Gottes grossen Sieg in Walachisch Land erlangt haben neben Ztan, meinen Brueder.[1] Des haben der neu Wayda und die Boieren in Sinn genommen und von uns ewigen Fried begehrt, und haben uns wellen 3000 fl. und 1000 Mann zu Hilf geben. Das haben wir als verschmacht, und dieweil ich Schespurg geredt, als den die Feint mit Kharthaunen und Scharfenmüz zu beschiessen die Stadt Schespurg khumen wären und pelegert und beschossen haben, sonder Gott uns und die Stadt behalten, dieweil ein heimlichen neidigen Rat beschlossen und an mein und der Stadt Willen den Maylad mit des Pischofen[2] und Horvath Casper und Maylad Volk mit sambt den ausgetriebenen Moyses Wayda in die Walachey gezogen und Moyses Wayda widerumb in das Regiment einsetzen haben wellen,[3] da sint die Walachen, der neu Wayda und die Boieren mit dem ganzen Land aufgewesen, auch mit Hilf der Türken und haben den Moyses Wayda erschlagen, Maylad mit allen Dienern gefangen[4] und der

---

[1] Stephanus Pemfflinger. [2] Nicolaus Gerendi.

[3] De vaivoda Moise apud Miles haec leguntur: 1530. Stephanus Maylath Liber Baro in Fogaras führet einen wallachischen Waiwoden, Moisen in Wallachey, und setzet ihn ins Regiment. Dieser Moises ist bald mit dem Mahomet Passa zur Dankbarkeit in Siebenbürgen gefallen, das Schloss Türtzburg umbsonst belägert; dahero haben sie ein treflige Menge Türken und Wallachen auf Chron-Stadt geführet und belägert, doch nichts ausgerichtet. Derowegen haben sie im Zorn gantz Burtzland verheeret; dahero kommen sie über den Zeidner-Wald, rauben und plündern die Edelleuth sampt ihren Jobbagyen aus, und führen all ihr Weib und Kind mit sich hinweg, derer, welche sie, die arme Sachsen im Augenblick aus den Städten zu vertilgen, ins Land hatten gerufen. (Siebenbürgischer Würg-Engel pag. 21.)

[4] De his rebus Ostermayer (l. c. 499.) tali modo commemorat: Anno 1530. Wider diesen Wlad Wayda hat der Moses Wayda in der Hermenstadt mit den Ferdinandischen practiciert, damit er wieder möcht in sein Land gesetzet werden. Hierzu hat Stephanus Maylat viel Volk aufgehoben zu

meist Teil noch gefangen, was nit erschlagen ist, wiewol etlich erpärmlich als die Petler herauskhumen.[5] Darnach seind die Türken mit Tatern und walachischem Wayda heraus in das Land gezogen, und als Kron und Schespurg das vernommen haben, haben sie sich Kunig Hansen ergeben und geschworen und des Hansen Panner ausgesteckt, und von Stund an seinen Leuten das Zweinzigist in die Händ geben. Darnach haben sie Besammlung gehabt, und ist Schenker, Repser und Alczener Stuhl auch umbgefallen und Hansen geschworen, darnach die Türken, Walachen und Tatern haben viel Dörfer verprennt, vielen des Volk niedergehaut, etlich tausend Mann, des meisten Kunig Hansen Partheien weggeführt und also mit grossen Raub weggezogen ; des Hansen Parthei ist auch mit in gewesen. Sie haben auch Hermonstadt empsig belägert, nachdem sie pei der Au gelegen sindt ; aber ich hab ihn Antwurt than und ihnen Pillel, id est munera geschickt, und solch gross Unbequemlichkeit wär nit geschehn, so wir des neuen Wayda Freuntschaft und Hilf hätten wellen annehmen, wann sie uns für Türken und all versprochen niemant auf uns zu lassen. Gott vergeb es den, die des ein Ursach sint, sie haben uns in Verderben pracht, und das Land von dem Kunig befrömd, wenn mit 1 m. Mann und 3 m. fl. und mit den Volk, das wir gehabt haben, hätten wir mit Hilf Gottes unsrer Feient aus dem Landt mögen treiben, und weder Türken, noch Tatern, noch Walachen wären auf uns nit khumen . . . Wollt auch, dass er [Herr von Rogendorf][6] in Befelch hät von K. Mt. die Geschlösser Chycho und Kykyllewar einzunehmen und mir überantworten ; etc.

Datum Cibinii, 6. Novembris 1530.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit : Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 28. pag. 501—502.)

Ross und zu Fuess und hinein gezogen, sein aber von den Türken überfallen worden, die dem andern Wayda zu Hilf waren kommen, und ist Moses erschlagen und Maylat István gefangen worden.

[5] Horum diem scriptor nostrarum annotationum sic habet : 1530. Die S. Augustini Maylad secumferens Mojzilam vaivodam Valachiam 28. Aug.
intravit, sed victi sunt, Maylad etiam captus et a Turcis ad Fogaras deportatus. Cum Fogaras expugnare non possent, redierunt in Valachiam, unde Maylad aufugit. (Történelmi Tár 1880. pag. 635.)

[6] Guilhelmus Rogendorf capitaneus.

174.

Kamienec, 30. Novembris 1530.

Stanislaus Lanckoroński de Brzczie, palatinus Podoliae [Joanni Tarnowski capitaneo generali, palatino Russiae.]

Nuntia de vaivoda Moldaviae, qui etsi nescitur quo fine, in Botoșani castra collocavit.

Novitates, quae hic in palam redierunt V[rae] Magnificentiae latere nolo; quantum mihi constat de palatino Moldaviae, id per praesentes notifico V[rae] Magnificentiae. Et quia ante haec non bene mihi patebat mentis ipsius astutia de congregando exercitu suo, protunc minime vulgari, modo vero intentio ipsius exstitit manifesta. Posuit se enim cum exercitu suo non parvo hominum comitatu saeptus in Botussani; nescitur, ubi tendere velit. Nec mei exploratores, quos ubique constitui in custodia, ipsius mentem minime scire possunt, si enim vellet in Colomeam tendere. Hi, qui bene experti sunt loci, quo ipse deberet transire, nequaquam asserunt, propter nimiam illius paludis lutosi cliuitatem, ut si illum attentare vellet, in suum ultimum finem faceret. In Pruth etiam via sibi praeclusa est, propter ipsius inundationem; etc.

Datum in castro Camenecensi, feria quarta ipso die Sancti Andreae. Anno Domini 1530.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Polonica. Edidit: Acta Tomiciana vol. XII. pag. 368.)

175.

Piotrków, 10. Decembris 1530.

Sigismundus I. rex Poloniae palatinis Brestensi, Juniwladislaviensi, Rawensi et Plocensi.

Mandatum, ut pecuniam mitterent subsidio belli contra Moldavos.

Agentibus hic nobis per plures iam dies et a consultationibus publicis propter exspectationem multorum consiliarum et nuntiorum terrestrium venire negligentium abstinentibus, allatus est nobis sub hos dies tristis et molestus a Magnifico palatino Sandomiriensi[1] nuntius, quod voievoda Moldaviae ruptis foederibus et contempta benevolentia erga se nostra hostiliter in dominia et terras nostras Russiae et Podoliae cum exercitu et tormentis bellicis irruperit, quodque iam Colomiam et districtum Pokuczie cum

[1] Otto de Chodecz.

omnibus oppidis et villis ceperit, Gwozdziecz castellum finitimum obsederit aliaque loca et castra tentare et oppugnare instituerit. Quo nuntio cum nos perturbati et perculsi fuissemus, consultationem cum praesentibus consiliariis nostris fecimus de ineunda certa et celeri aliqua ratione ac modo, quo tam praesenti malo occurri et provideri arcesque praesidiis non firmatae servari incolumes et deffendi possint, et post binas quidem congregationes hac de causa factas, quod maxime ad tam subitam necessitatem praestari potuit, alacri animo praestitimus. Nempe mille equites, corrasis in mutuum pecuniis, suscipi et illuc in defensionem terrarum Russiae et Podoliae expediri mandavimus; interea dum nos hic de maiori exercitu comparando ac de reprimenda hostis nostri, hominis fidefragi, vi et inopinato tumultu consultamus. Quoniam vero ad dissolvenda debita ex hac causa contracta ad reprimendum hostilem impetum praesenti pecunia opus est nobis et consiliariis nostris, mandamus Sinceritati Tuae, ut residuam pecuniam publicarum contributionum anno praeterito decretarum palatinatus sui ad nos huc quamprimum afferat, ut et creditoribus de mutuo dato satisfiat et ex residuo necessitati publicae per nos consulatur ;[1] etc.

Datum Piotrcoviae, 10. Decembris 1530.

(Acta Tomiciana vol. XII. pag. 374.)

176.

Piotrków, 12. Decembris 1530.

Joannes Chojenski secretarius, Bonae reginae Poloniae.

Ordinationes regiae belli in Moldavos initi.

De hostilitate Valachorum, quam adversus dominia et subditos M^{tum} V^{rarum} exercent, priora scripta confirmantur,

---

[1] Una cum his rex exactoribus Brestensi etc. tale mandatum dedit: Supervenit nunc inopinatum in nos et rempublicam de Russiae et Podoliae terris periculum, voievoda enim Moldaviae, ruptis foederibus et abusus benevolentia nostra cum exercitu in fines regni nostri irruit ibique castra, oppida, villas partim capit, partim obsidet atque oppugnat. Quare, ut tam subitae necessitati providere opportunis praesidiis possimus, mandamus Fidelitati Tuae, ut huc ad nos quam primum cum omni reliqua contributionum anni praeteriti pecunia veniat et regestra tam acceptorum, quam expensorum secum afferat, ut et nos et consiliarii atque caeteri subditi nostri certam et expeditam rationem habere possimus tam de summa, quae ex contributionibus provenit, quam de expensis in publicas necessitates factis, sub gravissima indignatione nostra aliter non factura Fidelitas Tua. (Ibidem, pag. 374—375.)

gentesque suas capto Pokuczie et Colomia versus Halicz proficisci. Solus autem voievoda cum exercitu et tormentis bellicis sequitur eos, quos praemisit, ad quem Rutheni illic paene omnes advolant et se illi gestibundi subiiciunt, quos ille benigne suscipit et tractat; eos vero, qui Romani ritus sunt, occidi iubet. Dominus palatinus Sandomiriensis scribit se bene providisse arcem Halicz, ita, ut non sit formidandum de illius expugnatione, quod utinam ita succedat. Suscepti sunt etiam illic in terris Russiae pro praesidio quingenti equites. Iussit Maiestas, ut et alii quingenti susciperentur, et misit pecuniam, in quibus acquirendis non parum temporis absumptum est, ductu itaque R^mi^ domini episcopi Cracoviensis ex mutuo acquisitae pecuniae; etc.

Datum Piotrcoviae 12. Decembris 1530.

(Acta Tomiciana vol. XII. pag. 375.)

177.

Nagyszeben, 15. Decembris 1530.

Senatus civitatis Nagyszeben Ferdinando I. regi Hungariae.

Nisi citissime adiuvetur, eum relinquere cogetur, cum vaivoda Moldaviae iam late longeque Transylvaniam suam esse nuntiat.

Nuper et prius iam saepe multis omnino nostram conditionem M^ti^ V^rae^ Sacrae declaravimus, ac, ut suo misero et penitus perdito regno nobisque suis fidelibus mature subvenire digneretur, supplicavimus, quam nostram supplicationem exauditam non tantum nostro, sed totius christianitatis nomine Excellentissimo et Augustissimo Caesari ac Sacrae M^ti^ V^rae^ viventes et morientes constantissime reserviemus. Verum, domine clementissime, non putet Maiestas V^ra^ Sacra, Buda ac Johanne Zapolya captis, regnum hoc ad oboedientiam redire et maxime huius provinciae incolas, ita enim sunt infecti et ex sua conscientia desperati, ut omnia vel stultissime tentant; iam a toto tempore, quo Buda obsidetur, id egerunt et, ut audimus, peregerunt, ut tantum finem obsidionis expectant, capiatur Johannes Zapolya vel non, Moldavia, Transalpina et tota Transsilvania ac Hungariae finitimi in nos irruent. Modum autem, quo nos obstemus nec videmus, nec cogitare scimus, penitus enim defecimus. Nos et omnes, qui fidem et nomen Maiestatum Vestrarum invocant, si eo veniendum est, mors nostra docebit fidem nostram. Moldavus aperte iactat, hoc regnum suum esse, nec M^ti^ V^rae^ cessurum et ad haec pertinentia omnia machinatur.

Supplicamus M^ti V^rae Sacrae, ut gentes suas, capta Buda, ad nos festinaret, ex quo tantum momenti rebus Maiestatum Vestrarum accedit, ut nobis et hac provincia liberatis vel violenter, vel gratia Transsilvaniam, Transalpinam, Moldaviam in suam ditionem trahent;[1] etc.

Cibinii, 15. Decembris 1530.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 28. pag. 503—504.)

178.

Wien, 15. Decembris 1530.

Martinus Sydonius et Joannes Fuchs nuntii Transylvanenses Ferdinando I. regi Hungariae.

Periculum ex parte Moldavo-Valachorum imminens.

Caeterum, si exercitum sine stipendiis in Transsilvaniam deduxerimus, nos, qui fideles, pauci et penitus his tribus annis exhausti sumus, nec militibus, nec nobis consulere ac parum vel nihil dare poterimus. Dabimus tamen usque ad animam omnia, quae possidemus. Si ab hostibus[1] vi extorserimus, adiungent sese vicinis nostris, Moldavo et Valachis ac Tartaris et Turcis, nosque una cum militibus M^tis V^rae ex omni parte opprimient sicque denuo regnum amittemus; etc.

Datum Viennae, 15. mensis Decembris. Anno Domini 1530.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 28. pag. 506.)

---

[1] Ostermayer (l. c. 499.) scribit idem: In diesem (1530.) Jahr hat sich ein grosser Sterb in ganz Siebenbürgen erhoben, und ist ein türkisch Bassa samt dem wallachischem Wayda und gefangenem Maylat füer Cron kommen, und weil vor der Stadt das Spert, in der Stadt die grosse Pest grassiert, hat er sie gezwungen, dass sie sich auf des Hans Königs Seit geben müessen; von hier sein sie mit dem ganzem Volk under die Hermanstadt, darinnen Nicolaus Gerendi, welche stark Ferdinandisch geblieben, und weil sie ihnen in der Stadt nix abgewinnen können, haben sie geraubt und ins Land wiederumb gezogen und den Maylat gefänglich wieder mitgeführt. In der Wallachei aber ist der Maylat frei worden und über Fogarascher Gebirg selbstander in Fogaras kommen.

[1] Idest Johannitas.

179.

Piotrków, 17. Decembris 1530.

Petrus Tomicki, episcopus Cracoviensis, vicecancellarius Lucae de Górka castellano Posnaniensi, capitaneo Maioris Poloniae generali.

Tractatio senatorum de bello in Moldavos incipiendo.

Maiestas Regia exspectatis per aliquot dies consilariis et nuntiis terrestibus, qui ad diem statutam non venerant, iam tandem conventum est auspicata et consulit de communibus imminentibus regni periculis, maxime tamen consulit de reprimenda et vindicanda audacia vaivodae Moldaviae, qui contra iura foederum tumultuarie nunc terras M^{tis} Suae invadens, districtum Pokuczie, qui ducentas septuaginta villas et duodecim aut paulo plura oppida in se continet, occupavit, Colomiam cepit et alia castella in finibus collocata obsidet et oppugnat ; etc.

Datum Piotrcoviae, 17. Decembris anno a Christo nato 1530.

(Acta Tomiciana vol. XII. pag. 385.)

180.

Piotrków, 19. Decembris 1530.

Joannes Tarnowski palatinus Russiae Bonae reginae Poloniae.

Rogat reginam, ut pro honore regni adhortetur regem ad ulciscendum vaivodam Moldaviae.

De resistendo voivodae Moldaviae nulla adhuc deliberatio, quo modo et ordine ei resisti debetur : si milite mercenario, an communi expeditione ; opus tamen erit maiori multo apparatu numeroque militum, quam servare soliti sumus. Nihil tamen esset nec difficile, nec impossibile, ubi vellemus ob amorem reipublicae in commune concorditer consulere. Sed ista vulgi licentia et temeritas, quae nihil sinit pro bono communi, nisi ex praescripto suo, quidquam efficere, forsan, ut semper solet, erit impedimento. Oblata namque est occassio contra talem hostem pugnandi, quae divino nomine implorato initium regni nati V^{rae} M^{tis} feliciter possit auspicari, cum famaque et honore V^{rarum} Maiestatum. Res domino Deo dante prospere agi possit, sin autem ipse hostis negligetur, omnium hostium crescent animi contra nos, erimusque posthac ad iniuriam omnibus hostibus expositi cum maximo detrimento nostro et cum dedecore (quod absit) V^{rarum} Maiestatum.

Itaque supplico M^{ti} V^{rae}, velit litteris suis adhortari Suam M^{tem}, ut pro honore suo et filii sui famaque bona, apud suos et apud externos assequenda, quae non est ab omnibus mortalibus contemnenda, velit adhibere operam et authoritatem suam, ut talis modus defensionis constituatur, ut et ablata per hostem iterum recuperentur, iusque iurandum ab ipso violatum foedusque ruptum transeat non impunitum ; etc.

Datum Piotrcoviae, 19. Decembris. Anno 1530.

(Acta Tomiciana vol. XII. pag. 386.)

181.

Kraków, 19. Decembris 1530.

Joannes Lewicki canonicus Plocensis Joanni Dantisco episcopo Culmensi.

De irruptione vaivodae Moldaviae in Poloniam facta.

Conventio agitur Pyotrcoviae et venit illuc nuntius Ser^{mi} domini regis Ferdinandi ad consumanda omnia illa, quae fuerant Posnaniae conclusa. Dominus igitur Joannes Laski praepositus, venit ex parte voievodae ad consummanda eadem, sed hic publica est vox et fama, quod voievoda sit captus et abductus Viennam cum suis omnibus. Ill^{mus} Prussiae dux[1] venturus est propediem ad eam conventionem et tractatur bellum contra Valachum, nam ipse nunc cum Turcis et Tartaris cum magna potentia intravit terras Podoliae et accepit iam Pokuczie totum usque ad limites regni Hungariae. Tentabat etiam fraude Leopolim et Camieniecz, sed non profecit, nam proditores cives Cameneczienses primarii detecti sunt et poenas solverunt. Ipse autem Valachus grassatur in terris Podoliae, fractis pactis et iuramentis omnibus, et ita nil aliud speramus pro aestate, nisi bellum ubique. Cum imperatore etiam Turcarum exspirabunt treugae pacis hoc anno ; si erunt parati et concordes christiani principes, non erimus nos posteriores. Et iam ecce praeludia facit Valachus cum Tartaris et Turcis quaerens occasionem adversus nos et iam invenit ; etc.

Datum Cracoviae, 19. Decembris 1530.

(Originale. Bibliotheca pr. Czartoryski, Kraków. Codex 1595. No. 60. Edidit : Acta Tomiciana vol. XII. pag. 388.)

---

[1] Joachimus I. Nestor (1499—1535.)

182.

Kraków, 22. Decembris 1530.

Severinus Boner burgrabius Cracoviensis officiali anonymo Ferdinandi I. regis Hungariae.

De progressu hostili vaivodae Moldaviae in Polonia facto.

Caeterum de palatino Valachiae nonnihil iam Maiestati V^{rae} liquere opinor ; is quippe ruptis foederum ac fidei vinculis dominia Suae M^{tis} Regiae, domini mei clementissimi, hostiliter cum valido exercitu impressione facta invasit, villas multas occupavit, Colomiam, notabilem in terris illis civitatem, suae ditioni subiecit, multa praeterea aperta oppida cepit, item Halicz arcem ne iam ceperit, metus dubiumque est, denique totum pene districtum illum, Pokuczie vocatum, subiugavit, asserens, hoc patrimonium suum esse, quae iure sibi vendicaret, cum satis superque constet illa ab hominum memoria sub imperio et ditione Suae M^{tis} Regiae fuisse ; ultra autem illa non processit. Ei obviam Sua Maiestas Regia missura erat partem exercitus, verum iam ille abierat retro, itaque eo ventum est, ut illa recuperanda sint, quae ab illo capta sunt. Bellumque haud dubie in aestatem proximam nobis impendit, quantumvis eius omnem occasionem lubentes praetereamus ; porro cuius instinctu haec ausus fuerit palatinus ille, non omnino nobis non liquet, quippe non suspicio tantum, sed fides est ea, quod adversarius Ser^{mi} Ungariae atque Bohemiae regis causa et origo belli huius est, qui cum suis appendicibus pro certo imperatori Turcarum inculcaverit, quod Sua Maiestas Regia Ser^{mo} Ungariae et Bohemiae regi secretam apertamque praestet operam atque hinc isti motus ; etc.

Datum Cracoviae ad diem 22. Decembris. Anno 1530.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Polonica. Edidit : Acta Tomiciana vol. XII. pag. 398—399.)

183.

Wien, 3. Januarii 1531.

Martinus Sydonius et Joannes Fuchs nuntii Transylvanenses Ferdinando I. regi Hungariae.

Nuntia Transylvanica de futura Turcarum aggressione, ad quam etiam vaivodae Moldaviae et Valachiae cum exercitu adesse iussi sunt.

Attulit nobis adolescens quidam litteras ex Transsilvania, quas ante biduum accepimus. Existimaverunt nos una cum exercitu

M^{tis} V^{rae} non longe a Transsilvania abfuisse, et nuntiarunt Turcarum tyrannum Moldavis, Transalpinis et Transsilvanis edixisse, ut sub ultimae exterminationis poena ad proximum ver totis viribus in armis sint iunctisque castris et armis Germaniam invadant. Qui huius dirae rei novitate perculsi, quum Turcarum tyrannidem plurimum vereantur, rogant et obsecrant, ut ea M^{ti} V^{rae} repente nuntiemus, ut si forte Maiestas V^{ra} plura praesidia ante veris initium in Transsilvaniam mitteret, quibus Turcis resistere possent; sed ubi intelligent exercitum nostrum re infecta pedem retulisse, nescimus, quid spei sibi proponent. Si caeteris item regnis propinquis consulere vellemus, id mature et sine mora fiat, summopere necessarium esset; etc.

Ex Vienna, 3. Januarii. Anno Domini 1531.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 28. pag. 510—511.)

184.

Hârlău, 15. Februarii 1531.

Petrus Rareș vaivoda Moldaviae Nicolao Gerendi et sociis.

Responsum. Consilium eorum intellexit. Rex Joannes expectatur.

Petrus waivoda Dei gratia dominus regni Moldaviae.

Reverendissime, Magnifici et Egregii amici honorandissimi. Ea, quae nobis in responsione nostra scribitis, ad unguem intelleximus. Vidimus perpulchre exanimatum vestrum desiderium, iam amplius nec ore, neque litteris adhortamur, sed Deo duce, unice summi imperatoris Turcorum et virtute Tartarorum absque dubio aspirari et attemptare volumus, et vestro timore ne perterreatis, expectetis alacres Ser^{mum} dominum Johannem regem Hungariae eiusque adventum propediem inibi expectetis.

Datum Baloviae feria quarta post festum Valentini martiris. Anno 1531.

Intitulatio: R^{mo} Magnificis et Egregiis dominis Nicolao Gerendi episcopo Transsilvano, Gasparo Horvath, Marco Pemfflinger etc. Amicis nobis honorandis.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

185.

Csicsva, 21. Martii 1531.

Andreas Báthory tavernicorum regalium magister senatui civitatis Kassa.

Relatio legati regis Joannis de mente sui domini, velle enim Hungariam cum vaivodis Moldavo-Valachis intrare.

Interrogamus autem satis ipsum[1] de Johanne rege et etiam commiseramus servitoribus nostris, ut ipsum inebriarent et id quod sciret, ab ipso excipere deberent de negotio Johannis regis. Qui manifeste fatetur et nobis, et servitoribus nostris, quod propterea Johannes rex intravit in Transsilvaniam, ut cum waivoda Moldaviensi deberet personaliter constitui et tractare de negotio suo et statim iterum exire huc ad regnum Hungariae unacum waivodis Moldaviensi et Transalpinensi, et mox ad istas partes superiores ascendere et omnia mala hic in partibus superioribus facere et equos ipsorum hic in istis partibus ad viridem herbam dimittere; etc.

Ex arce nostra Czyczwa feria tertia in festo beati Benedicti confessoris, anno etc. 1531.

(Originale. Archivum civitatis Kassa. No. 1521. Edidit: «Történelmi Tár» 1901. pag. 452.)

186.

Grid, 27. Aprilis 1531.

Stephanus Maylad Nicolao Gerendi et eius sociis.

Nuntia de vaivoda Valachiae et intentione sua.

Reverendissime, Magnifice Egregii, prudentes et circumspecti domini et amici mei honorandi. Salutem et mea servitia commendationem.

Miseram Franciscum Bako familiarem meum ad dominum fratrem meum Thomam Nádasdy, quem in castris sub Sassebes invenit, ibidem per quinque dies ipsum retinuit, vidit omnem eorum exercitum; imprimis sagittaverunt civitatem ex parte patibuli et resciverunt, ut illinc replevissent murum nichilque prodesse possent; tandem duxerunt bombardas a parte civitatis Albensis, sagittant nunc turrim Albam, qui in medio muri stat, ubi prius porta

---

[1] Legatum a domino Emerico Czibak episcopo, scitu principis Joannis regis ad eum missum.

civitatis fuit. Haec omnia ex civitate eis est intimatum. Sunt enim proditores in civitate, qui omnia dant inimicis intelligere. Dixerunt et solus Nádasdy, ut equites essent LIII et pedites II C, quos pro nichili ipsi reputarent. Tandem, quod peius michi inter alia esse videtur, ut dicit feria tertia proxime praeterita iudex regius illius 25. Apr. civitatis misisset ad inimicos rogans eos, ut cessarent a sagittis, velle cum suis fratribus loqui[1] et hodierna die ipsis responsum bonum dare velle. Domine Reverendissime, Vincentius fuit proxime etiam sub tempore obsidionis in civitate ipseque dixit, ut cognovisset aliquam dissessionem vel inunionem inter civitatenses et familiares Do. Vestrarum dicitque michi Bako, ut leve esset intrare civitatem ; pro eo volui Do. V^{ris} ista significare, ut curam de illis pauperibus familiaribus Do. Vestrarum Dominationes V^{rae} habeant, ne pereant. Quia, si eos aliqui[s] non confortaverit vel in subsidium non iverit, timendum erit, ne civitatenses contra illos insurgant. Dominationes V^{rae} concludent, quid facturi estis. Ego caput meum in nichili retraham, si temptandum erit intrare, etiam non postponam, dummodo tantos bonos viros non relinquatis. Hinc totus mundus et Barcensis quilibet ad sua castra aufugit prae timore Turcarum. Propterea veni ad has partes et me, quantum potui, congregavi, nichil tamen hactenus veri scribere possum, veniunt, necne. Hoc mihi intimatum fuit per waivodam Transalpinensem ante tres septimanas, ut ipse et Mahameth suos sollempnes oratores vellent mittere ad Johannem, ne forte illi venirent ; nescio. Vocaverant etiam Michaelem Berkessy illuc, ut mitterent eum ad Cibinium, ut inter communitatem seminaret verba pro Johanne, quemadmodum soliti sunt. Tamen ipse Berkessy nullo modo id facere voluit, sed iterum domum ivit. Dominationes V^{raes} optime valere optamus.

Ex Gryd feria quinta nocte post festum Beati Georgii martyris. Anno Domini 1531.

Stephanus Maylad etc.

Intitulatio : Reverendissimo Magnifico, Egregiis, prudentibus et circumspectis dominis Nicolao de Gerend episcopo et thesaurario regio, Gasparo Horwath etc. caeterisque dominis Cibinii existentibus. Dominis et amicis honorandis.

(Autographum. Archivum civitatis Nagyszeben. Alte coll. No. 325.)

---

[1] In originali : loquere.

187.

Nagyszeben, 29. Aprilis 1531.

Senatus civitatis Nagyszeben Ferdinando I. regi Hungariae.

Urbs a militibus regis Joannis oppugnatur. Moldavo-Valachos infra paucos dies adesse scribit.

Hostis consilium scimus. Iam a duobus milliariis hinc castra locavit, castella omnia dedentur, retinendi spes nulla. Qua in re quantum sit momenti ad capiendam civitatem hanc, saepius M^{ti} V^{rae} scripsimus. Cras, putamus, obsidione cingemur. Turcos, Moldavum et Walachos in auxilium Johannis venturos intra dies paucissimos, certo scimus; populus civitatis huius est nimium exacerbatus. A duobus enim annis instar civitatis obsessae misere vexatus commercia nulla exercere potuit . . . Iam enim de extremo patriae periculo, de vita, de honore nostris agitur, post auxilium quod a M^{te} V^{ra} mitti supplicamus, bonum esset ex parte etiam Moldaviae gentes venire, si partium Maiestatum Vestrarum in Moldavia bellum habet. Si vires a M^{te} [V^{rae}] advenirent, statim civitates omnes a Johanne deficerent; etc.

Cibinii, 29. Aprilis 1531.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 28. pag. 518—519.)

188.

[Nagyszeben, fine Aprilis 1531.]

Nicolaus Gerendi episcopus Transylvanus et socii[1] Ferdinando I. regi.

Fructum legationum Joannis regis in eo esse, quod cum vaivodis Moldaviae et Valachiae Transylvaniam aggredi tentet.

26. Martii Venit [Joannes Scepusiensis] ad Megies ad feriam sextam ante Palmarum, ubi cum Saxonibus dietam habuit; etc.

Miserat ad Moldavum vaivodam, qui promisit mille equites ad annum medium dare in subsidium Joannis.

Miserat et ad Transalpinum, tamen relationem, qualem habuerit, nondum scimus, sed ad votum Joannis ipsum quoque

---

[1] Gaspar Horváth, Alexius Bethlen vicevaivoda, Marcus Pemfflinger et Nicolaus Apafi.

stare necesse est. Et hoc, ex hoc iudicamus aperte, quod iussit vaivoda Transalpinarum viam occludi sub poena suspendii, ne sui subditi aliqua mercimonia vel alia educant, nec fideles domini nostri et praesertim Cibinienses, ingredi pro eorum commodo valeant, ita, ut iam nulla facultas mercatoribus fidelibus Regiae M[tis] domini nostri supersit, quod ante omnia huic civitati molestum est ; etc.

Miserat vaivoda Transalpinarum similiter oratorem suum ex mandato Caesaris Turcarum, qui similiter ad consensum Joannis nos inducebat, ut illi essemus obedientes. Tamen fidelitatem perpetuo servare volumus, nec unquam deficere a M[te] Sua animo, modo vires sufficiant ; etc.

Intelligimus etiam Imbraim bassam simulcum aliis bassis et sandsak, qui sunt ad Danubium ultra partes Transalpinarum officia tenentes, omnino velle insurgere et bello ad partes Transsilvanas venire cogereque secum vaivodam Transalpinorum et Moldaviae venire contra nos, et qui eos super hoc consultare intellexit, existimat posse fieri exercitum Turcorum et Valachorum ad numerum sexaginta milium. Fingunt autem se bipertiri, ut una pars recta penes et per Danubium ascenderet, altera Transsilvaniam, sed omnino cognitor eorum falsam esse dicit hanc eorum fictionem, nec velle bipertiri, sed simul contra nos Transsilvanos venire et ipsam occupare Transsilvaniam.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit : Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 28. pag. 525—532.)

189.

Szárd, 22. Maii 1531.

Franciscus Bebek de Pelsőcz comes comitatus Gömöriensis senatui civitatis Kassa.

Joannes rex et vaivodae Moldaviae et Valachiae Szeben obsident.

Hodie tempore prandii quidam Egregius servitor noster, quem causa explorandi Transsilvaniam miseramus, rediit, homo vester magister Simon bombardista propriis oculis vidit, ille veracissime nobis dixit, quod Johannes waiwoda civitatem Zeben expugnari nunc faciet. Sunt enim in illa expeditione waiwoda Moldaviensis cum equis mille et waiwoda Havasely[1] cum equis

[1] Lege : Havaseli ; idest Valachiae.

mille ; ipse enim solus Johannes non habet ibi equos mille, habent bombarda sedecim et quotidie civitatem sagittant.

Ex castro nostro Zaard, 22. die Maii anno 1531.

(Originale. Archivum civitatis Kassa. No. 1535. Edidit : «Történelmi Tár» 1901. pag. 452—453.)

190.

Hârlău, 15. Julii 1531.

Petrus Rareș vaivoda Moldaviae Ferdinando I. regi Hungariae.

Litterae credentiales pro nuntio Gregorio Litterato ad eum misso.

Ser^{me} princeps et domine, Rex noster gratiosissime. Servitium cum fidelitate.

Petrus waivoda Dei gratia dominus regni Moldaviae, heresque perpetuus.

Mittimus hunc fidelem nostrum famulum Gregorium Litteratum, praesentium scilicet exhibitorem, nobis sincere dilectum cum nonnullis rebus rationabilibus seu necessariis erga eandem M^{tem} Regiam, dominum nostrum veluti gratiosissimum, duplici rogandam ipsam M^{tem} Regiam rogatu, quatenus praenotatum famulum nostrum ipsa Maiestas Regia dignetur loco personae nostrae pie exaudire, necnon dictis eiusdem fidem praestare indubiam. Ea enim dicet, quae ex mente nostra dicenda accepit. Et eandem Deus omnipotens ipsam Regiam diu felicitet et prosperet Maiestatem.

Datum Balhoviae, 15. die m. Julii. Anno virginei partus 1531.

Intitulatio : Ser^{mo} principi et Illustri Ferdinando regi Romanorum, Hungarorum, Bohemorum, necnon Austriae duci Excellentissimo. Nobis praestantissimo.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

191.

[Kraków, initio Septembris 1531.]

Anonymi relatio de proelio penes Obertyn.

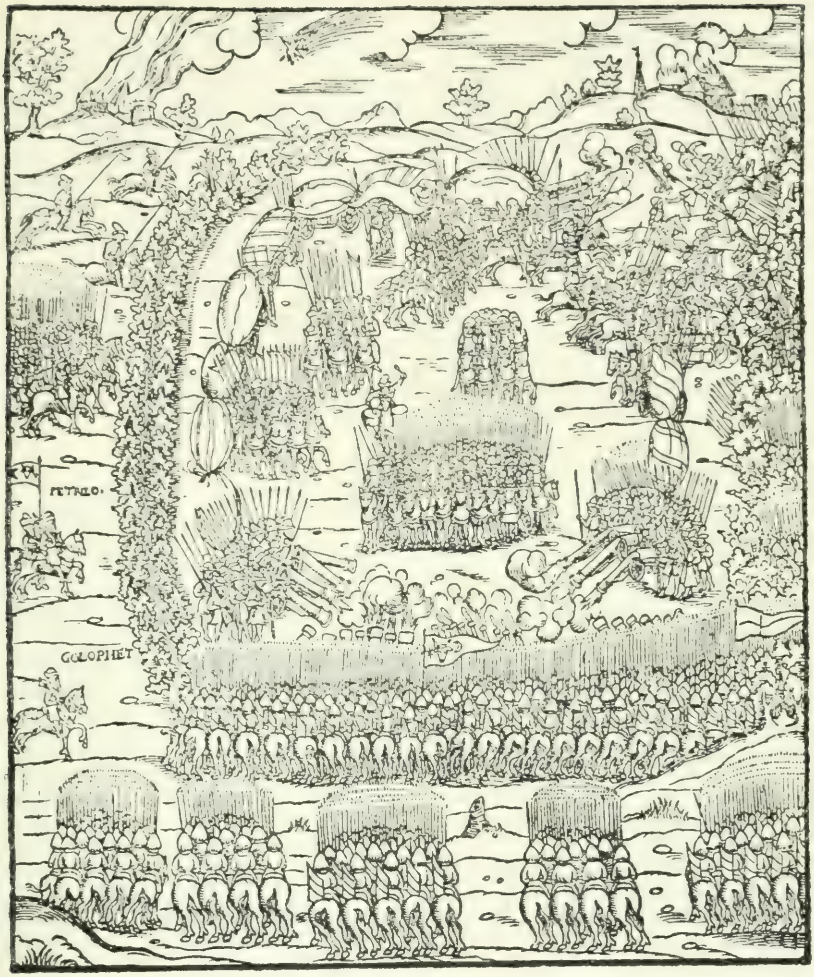
Descriptio victoriae de Valachis partae in Augusto 1531.

Voievoda Moldaviae et praedecessores eius, ut perfidorum mos est, nihil unquam longo iam tempore, regibus ex regno Poloniae, quod tenebantur, praestiterunt, quo ipse voievoda innixus, hieme

praeterita, praeter omnem exspectationem, foederibus et iuramentis, quae fecerat, neglectis, nullaque hostilitatis denuntiatione praemissa, provinciam regni Poloniae Pokucie nuncupatam, fide et honore posthabito, occupavit. Quam iniuriam, quum Serenissimus Poloniae rex diutius ferre non posset, exercitum selectorum mercennariorum militum ex regno suo comparavit et conscribi iussit, opera Magnifici Joannis comitis de Tarnow, palatini Russiae et exercituum regni Poloniae capitanei generalis, quem ille variis in locis, ne hostis certum numerum scire posset, collegerat et disposuerat, et non multo ante festum Sancti Jacobi ad loca, quae praedictis 25. Juli hostis firmata erant, admoveri iusserat, constabatque totus ille exercitus equitibus, praeter 300 pedites, qui machinis et bombardis erant addicti. Ex his equitibus ipse capitaneus generalis permisit 2000 et aliquot centum equites, qui praeter Valachorum spem et scientiam variis in locis provinciam illam Pokucie adorirentur. Valachorum ibidem in praesidiis erant fortassis 1400 bello apti, praeter aliam colluviem. Poloni milites mandata capitanei strenue exequentes, non una ex parte eam provinciam invaserunt confligentes cum hostibus, multos trucidarunt et non paucos in eos ceperunt, inter quos erant plerique ipsius Valachi familiares et aulici; atque in duobus diebus totam illam provinciam recuperarunt, praeter castrum quodam Gwozdziec, quod cuidam nobili Polono, Turewski nuncupato, fuerat ademptum, hoc tamen etiam paulo post obsidentes in potestatem suam redegerunt. Et illi quendam praefectum militum Włodek nomine praefecerunt, pauci ex ista Polonorum irruptione Valachorum, qui superfuerant, evasere in Valachiam. Huic victoriae capitaneus generalis comes de Tarnow non interfuit, sed tunc potiores exercitus partes rerum eventum non procul praestolabantur. Victoriae vero nuntium cum quibusdam captivis, nobilis quidem iuvenis Spytek de Tarnow Ser^{mo} Poloniae regi Cracoviam apportavit. Paulo post appulit etiam ad Ser^{mam} M^{tem} Regiam Generosus dominus Hieronymus Szafraniec, qui plurimos ex ea victoria captivos attulit. Hique hincinde per castra regia habentur distributi.

Post hanc acceptam cladem voievoda Valachus percitus omnes, quas habuit copias, suorum congessit et in tres exercitus divisit, eratque numerus omnium supra viginti millia, cum his in provinciam Pokucie perveniens 6000 equitum ad recuperandum castrum Gwozdziec permisit. De quo certior factus comes de Tarnow capitaneus generalis mature cum toto suo exercitu in his, qui ultro se adiunxerat et succurrendum obsessis, et castro

19. Aug. affuit. Hoc videntes Valachi decima nona Augusti praeteriti
cum exercitu Polono manus conseruerunt, in quo conflictu cum Dei
adiutorio Poloni superiores facti, Valachorum ista sex millia profli-
garunt et in fugam verterunt, multi illorum caesi, capti quam
plurimi, et praesertim de illis, qui ipsius voievodae curiae
inserviarunt ; hanc suorum stragem quum a duobus suis capi-
taneis, qui ex proelio profugerant, voievoda audivisset, com-
motis iussit illis amputari capita, sed aliorum praecibus vic-
tus catenis ferreis vinctos custodiae mandavit. Ista est Vala-
chorum consuetudo, ut eos omnes, qui ex pugna evadentes
domum revertuntur, suppliciis gravioribus, quam si in bello
cecidissent, afficiant. Hinc sit, ut in confligendo multis aliis
nationibus sunt ferociores, accensus itaque Valachus ira, pariter
et pudore ipse in persona cum suis omnibus Polonos saeptos
castris, ut eorum mos est, curribus et vallis factis cum multis
magnis bellicis tormentis, quae secum duxerat, agressus est,
quamque Polono sicincti. Non excedentes sextam partem numeri,
quam secum habuit Valachus, vim globorum ulterius ferre non
possent prioribus victoriis animati, ex ope divina adiuti, extra
vallum in ordinibus suis prosilientes proelium commiserunt, et
cum hostibus pro perfidia expostulantes et certantes ad quinque
horas sine intermissione conseruerunt manus illosque ad intere-
mionem usque prostrarunt, namque praeter multa milia caesorum
voievoda ipse fugiens duobus vulneribus acceptis est affectus,
tormenta bellica magna quinquaginta cum pulveribus, globis,
curribus onerariis et commeatu capta, intorquae fuerant quaedam
ante 30 annos et quatuor Polonis et superioribus annis, ipsis
Transylvanis Hungaris adempta. Item duo vexilla maiora et
principaliora, tympana et multa alia apparamenta bellica, quae
22. Aug. omnia facta sunt 22. Augusti praeteriti. Poloni prosequenti vic-
toriam insecuti sunt fugientes Valachos per milliare Germanicum
unum cum dimidiato, trucidantes et plerosque de nobilioribus
vivos capientes. Fuit caesorum ingens numerus et inter eos multi
de primoribus Valachi reperti. Hunc laetum victoriae nuntium
attulit Ser^{mo} Poloniae regi quidam praefectus militum nomine
29. Aug. Szwięcicki 29. Augusti Cracoviam. Postero die missus et comite
de Tarnow capitaneo generali quidam nobilis iuvenis nomine
Zbignieus Sienienski, quodam Suae M^{ti} Regiae etiam captivos
attulit, et inde alius praefectus militum Jasłowiecki duxit secum
magnum captivorum numerum, inter quos est, qui dicitur sermone
Valachico Logoffet, quod est apud illos supremi capellarii nomen,

Proelium penes Obertyn.

(22. Augusti 1531.)

In medio imaginis superioris Poloni videntur. Vexilla capite bovis ornata signant exercitum Moldavicum; vexillum semiluna ornatum copias Turcarum. *Petrilo*=Petrus Rareș vaivoda Moldaviae; *Golophet* recte Logofĕt=capitaneus generalis eiusdem vaivodae.

item et pocillator seu pincerna et structor mensae cum plerisque aliis ipsius Valachi officialibus. In summa nihil aliud ex illo conflictu secum, quod duobus vulneribus saucium corpus asportavit Valachus, qui non immerito perfidiae suae dedit sic poenas. Hic tantus timor suos in Valachia invasit, ut multi in Hungariam et Moldaviam quotidie cum bonis suis confugiunt. Christo Domino sit honor et gloria, et omnis gratiarum actio, qui Ser^{mum} Poloniae regem diutissime contra crucis suae hostes vincere et triumphare concedat. Amen.

(Copia simplex saeculi XIX, erroribus plena. Bibliotheca Ossoliniana. Lwów; codex Nr. 172. fol. 68—69.)

192.

Kraków, 15. Septembris 1531.

Christophorus Szydłowiecki castellanus et capitaneus Cracoviensis ac regni Poloniae camerarius Sigismundo ab Herberstein consiliario.

Vaivoda Moldaviae clade afficitur. De captivis ab eo ereptis, spoliis perceptis et legatis vaivodae ad regem Poloniae missis.

Scripsi proxime elapsis diebus Magnificentiae V^{rae} de illa felici victoria de waivoda Moldaviae parta,[1] quam puto isthic ex scriptis meis innotuisse. Postea nihil innovatum est, solum, quod dominus campiductor plures insignes captivos huc Suae M^{ti} misit, quorum ego non parvum numerum pro mea parte in arcibus meis habeo. Habeo praeterea hic apud me unum, qui ipsius waivodae supremus, ut ipsi dicunt, Logofet fuit, hoc est cancellarius, quorum etiam hic nonnullos tabellarius vidit. Tormenta ipsi hosti adempta, vexilla simul ac tympana, dominus dux exercitus, filius meus charissimus,[2] solus Suae M^{ti} afferre vult, qui non apud Suam M^{tem} solum, sed apud nos et omnes homines, etiam infimae conditionis magnam gratiam inivit, et nomen sibi multis temporibus duraturum, consilio, cura, opera, animi sui magnanimitate comparavit. Waivoda Moldavicus ad Suam M^{tem} nuntium expedivit, unum post alium ad ipsum ducem exercitus. Tertium ad palatinum Podoliae, capitaneum Camenecensem,[3] cum eo nuntio iam porro Suam M^{tem} in provincia Pokucziae non esse inquietaturam; item pro redi-

---

[1] Proelium penes Obertyn, 22. Augusti 1531.

[2] Recte gener auctoris huius litterae: Joannes Tarnowski.

[3] Lanckoroński.

mendis captivis ac pro salvo conductu magno suo oratori, verum Sua Maiestas non permisit eum huc ad regnum, sed domino capitaneo in negotio dedit, ut illum illic in castris absolveret, ut autem ipse Moldavus domino duci exercitus nostri scripserit.

Datum in arce Cracoviae, 15. mensis Septembris. Anno Domini 1531.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

193.

Kraków, 19. Novembris 1531.

Stanislaus Salomon senator Cracoviensis Alexio Thurzó de Bethlenfalva, iudici regis Hungariae.

Nova nuntia de clade vaivodae Valachiae (Moldaviae). Spolia cathedrali ecclesiae offeruntur.

Neuzeitung weiss ich Euer Gnaden kein andere zu schreiben, allein, dass unsers gnädigsten Herrn, des Kinigs von Polen Dienstvolk noch der Schlacht,[1] die ich Euer Gnaden gedruckt geschickt hab, haben ein Ritt in die Walachei gethon, und sich auf drei Orter getheilt ; do das walachische Volk also erschrocken war, dass jedermann floh in die Niedere Walachei. Haben also die unseren viel Viehs und Raubs dervon brocht, über die zehn Tausent Vieh und Pferdt, und also frei ohn allen Hindernus in unsers Herrn Landt und Gräniz kommen. Nochmols wieder drei Ritt hinein gethon und allwege viel Schades den Feinden zugefügt. So sein itzt neulich die Hofleut Königlicher Maiestät alle die dohin geschickt waren, mit sambt allen Haubtleuten und den Dienstvolk, der über fünf Tausent sein, dem walachischen Woievoden ins Land eingezogen, und gar bis in die Niedere Walachei kommen, viel Schades gethon, und noch do vorhanden sein. Gott well ihnen viel Glücks geben wider den christlichen Feindt. Der Herr Hauptmann, Herr von Tarnów, Woievod in Reussen,[2] ist die Tag her in die Stadt zu Seiner Königlicher Maiestät mit grosser Magnificentii und Pompen kommen ; mit Ihm brocht vierzig Stück Geschoss, die man itzt dem walachischen Woievoden an dieser Schlacht genommen hat, und drei Pannier ; eins des walachischen Woievoden, das

---

[1] De clade penes Obertyn cfr. Aleksander Czołowski: Bitwa pod Obertynem r. 1531 (We Łwowie, 1890.) et I. Ursu : Bătăliile dela Gwozdziec și Obertyn (1931.) București, 1913. [2] Joannes Tarnowski.

ander des ganzen Landts, das dritt vor die walachische Hofleit gewest, und dreizehn Stück Geschoss hat der Hauptmann an den Gränizen gelossen. Also sein all Herren ; geistlich, nähmlich vier Bischof, die weltlichen auch alle Ihm entgegen geritten, grossen Triumpf gehabt ; Seine Königliche Maiestät Ihn gar genädiglich empfangen und Ihm über halb Stuben entgegen gangen. Herr Bischof von Krakau[3] Seine Gnaden, den anderen Tag die Mess gesungen, die Pannier in der Kirchen aufgehängt ; etc.

Datum zu Krakau, 19. Novembris. Anno 1531.

(Autographum. Orsz. Levéltár, Budapest. Történelmi Emlékek fasc. 1.)

194.

Hârlău, 5. Aprilis 1532.

Petrus Rareș vaivoda Moldaviae senatui civitatis Besztercze.

Iterum latronem profugum Vincentium capite plecti rogat.

Petrus waivoda Dei gratia dominus regni Moldaviae. Prudentes et circumspecti fideles nobis sincere dilecti.

Iam dudum a vobis cupivimus, ut illum Vincentium, proditorem totius communitatis vestrae Bistriciensis decollare debuissetis, sed donec in hac re voluntatem nostram non adimplevistis, propterea adhortamur vos, quatenus vos visis litteris nostris, statim ipsum Vincentium decollare faciatis et secus non faciatis. Postea enim laboratis, ut Andream Litteratum, si poteritis, captivare intendatis et itidem poena examinetis.

Datum Balouiae, feria sexta post festum Pascae. Anno 1532.

Intitulatio : Prudentibus et circumspectis iudici iuratis civibusque et senioribus Bistriciensibus, fidelibus nobis sincere dilectis.

(Originale. Archivum comitatus Beszterczenaszód, Besztercze.)

195.

Pozsony, 23. Maii 1532.

Nicolaus Apafi et Marcus Pemfflinger Ferdinando I. regi Hungariae.

Gritti populis Moldaviae et Valachiae devinctis Transylvaniam ingredi tentatur et Nagyszeben minatur.

His proximis diebus venit ex Transsilvania castellanus castri Fogaras, qui refert, quod Gritti Moldaviam et terram Transalpi-

---

[3] Petrus Tomicki.

nam totam nunc ad se subigere et eos omnes secum assumere, ac ad expugnandam civitatem Cibiniensem et castrum Fogaras educere iam tentat, pertinentiae etiam Fogaras iam per eosdem occupatae dicuntur. Omnia etiam pecora et armenta, quibus se civitas Cibiniensis alebat, quae non pauca erant, quantum pro eorum necessitatibus, sunt abacta et abducta. Si Maiestas Vra gentes et expeditionem, quam fieri supplicabamus, expediebat, nulla ratione ipse Gritti audebat etiam cum Moldaviensi et Transalpinensi Transsilvaniam intrare. Si Cibinium, quod Deus avertat, occupaverit, non pro Joanne ipse Gritti occupabit, sed Caesari Turcarum. Ut autem saepius Maiestati Vrae significavimus, qui possidet Cibinium, possidet et totam Transsilvaniam.

Dicit etiam idem homo, castellanus videlicet castri Fogaras, Caesarem Turcarum omnino advenire. Hoc tamen Maiestati Vrae magis notum est, in quo consistat; verum si iam Turca exibit et Cibinium expugnatum fuerit, tam ex terra tota Transalpinarum, Moldaviae et Transsilvaniae non parvam gentem levabit et secum in sui auxilium educet, quam tamen Maiestas Vra pro se habere poterat, si expeditionem in Transsilvaniam non mutabat; etc.

Datum Posonii, 23. Martii. Anno Domini 1532.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 28. pag. 550.)

196.

Furești, 22. Junii 1533.

Wlad vaivoda Valachiae Stephano Báthory vaivodae Transylvaniae.

Vastatio Stephani Szörcsei in Valachia. Impietas Karánsebesiensium in legatos vaivodae. Eius iustitiam implorat.

Spectabilis et Magnifice domine, domine frater, amice vicineque charissime. Post salutem ac fraternitatis amicitiae bonaeque vicinitatis nostrae debitam commendationem.

Noverit Vra Spectabilis et Magnifica Dominatio, quod saepius conquesti fuerimus Vrae Spectabili et Magnificae Dominationi ex parte Stephani Zewrchey, quanta dampna in alpibus nostris cum suis malificis nobis intulit, quorum usque huc nihil restituere voluit, nec vult. Recordetur etiam Vra Spectabilis et Magnifica Dominatio, dum et quando potentissimus Caesar Turcorum Austriam invaserat praedecessor, videlicet Wlad waivoda Transalpinensis, tributum regni nostri Transalpinensis ipsi Caesari Turco-

rum medio nonnullorum bojaronum nostrorum, videlicet Theodoro Supremo Logoffetho et Sarban udvornicis per Hungariam mittere decreverat, cum vero ad civitatem regiae Karansebes pervenissent, tunc ipsi civitatenses ab eis mille florenos acceperant sub eo colore, quod ipsos comitare velint, quo usque cum tributo illo ad Caesarem pervenire possint. Ferunt etiam ei dixisse, quod sine eorum comitiva nullo modo usque ad loca illa pervenire valebunt secure. Extunc comitati sunt eos usque ad aliqua loca, feceruntque inter eos tales rumores, quod Caesar ipse per Germanos profligatus esset et sic coacti tergaversus usque ad praedictam civitatem devenisse, cum magno pudore, ibique ab eis equos accepisse. Tandem etiam servitores Sarban udvornik unum ex Karansebesiensibus interfecerant, pro quo coactus dare est quattuor centa florenos, postea et ipsi Sebesienses unum ex servitoribus Sarban udvornik interfecerant et nihil pro eo solvere voluerunt, et quando exercitus Hamza bani atque aliorum bojaronum nostrorum, qui per totam aestatem in servitiis Regiae Maiestatis Budam Estergomiumque erant servituri, in reditu eorum ad Transalpinam etiam equos et alias res vi potentiaque eorum acceperant. Quapropter rogamus V^ram^ Spectabilem et Magnificam Dominationem, tamquam fratrem, amicum bonumque vicinum nostrum charissimum, ut secundum mandatum Regiae M^tis^ omni communi iustitia, quae iubet dare omnibus, quod suum est, administrare dignemini, quod si secus tantum scandalum erga bojarones nostros factum, totque damna, impensa nullatenus mittere volumus, sed alias de re negotioque isto excogitabimus. Deinde quicquid bojaro noster, nomine Maylath Zpathar atque Egregius Petrus Pythar secretarius noster, nomine nostro V^rae^ Spectabili et Magnificae Dominationi dicent, fidem indubiam ei praestare velitis, sicut et nobis. Quam Deus Maximus felicissimam conservet ad sua vota, desideria multos ad annos.

Datum in domo nostra Fwresth, 22. die Junii. A. D. 1533.

Wlad Dei gratia dominus verus
haeres waivodaque regni Transalpinensis.

Intitulatio: Spectabili et Magnifico domino, domino Stephano Bathory de Somlyó, waivodae Transylvanensi et Siculorum comiti. Domino fratri, amico vicinoque nobis charissimo.

(Originale. Magyar Nemzeti Múzeum levéltára törzsanyaga, Budapest. Edidit: «Történelmi Tár» 1892. pag. 77—78. Cfr. Iorga: Studii și documente vol. III. pag. LXXIX—LXXX.)

197.

Fogaras, 22. Martii 1534.

Stephani Maylad vaivodae Transylvaniae deliberatio iudiciaria.

Donatio super tertia parte boieronatus in Szkore boieronis Stanciul de Skore.

Nos Stephanus Mailad vaivoda Transsilvaniae et Siculorum comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quia nobis feria tertia post festum Beati Gregorii papae proxime praeteritum, die videlicet 17. Mart. celebrationis sedis nostrae iudiciariae, hic in oppido nostro Fogaras celebrari solitae, unacum 12 boeronibus iuratis nostris, videlicet nobilibus Salomone de Venecze, Adowir de Wad, Ztan Salomon, Opre Perul de Ielne, Ztanislaw de Recze, Ztan Mayres de Jaas, Saczko de Bettlehem, Radul de Liza, Komsa de Bessenbach, Sandor de Wisdt, Salomon de Drag et Ganye de Ludissor constitutis et existentibus, ac pro faciendo causantibus moderativo iudicio pro tribunali consedentibus inter alios causantes nobilis Opre Kluche boiero noster nostram iudiciariam exsurgens in praesentiam praesente ibidem et personaliter astante nobili Zkore Ztanchwl consimiliter boierone nostro contra eundem confessus est tali modo : quomodo tertiam partem boieronatus possessionis nostrae Zkore vocatae per genitores suos alias ipsi Ztanchwl pro sex florenis impignoratam redimendam vellet, sed Ztanchwl de Zkore nescitur, qua ratione --- se indebite conservando, quo audito praefatus Ztanchwl [declaravit] ex adverso, qualiter praedicta tertia pars boieronatus erga ipsum non titulo pignoris, sed iure perpetuo empta haberetur, ergo non indebite conservaret, nec remittere teneretur, quod ipse sufficiens testimonio valeret conprobare. Ad quam quidem conprobationem admittendam cum duodecim probis et honestis hominibus, ut puta, Ztroza Kerlissora, Wazul de Arpas, Barbat de Dragus, Opre de Woyla, Ztoyka Pacas de eadem, Zinte de eadem, Balota de Dryd, Koman de Hahayr, Koman [de] Zombata, Mikus de Posorita, Iwan de Rwrsor, Byrchw de Berywoy, Ztanchwl de eadem et insuper iuxta nostram iudiciariam deliberationem cum septimomet se similibus, videlicet Ztan Mayres de Jaas, Ganya de Ludissor, Kinde de Zkore, Kereriola de eadem, Thoma Holubol de eadem, Berle de eadem et Gugul de Zkore super eadem praevia responsione sua iuramentum praestavit coram nobis. Insuper significatum est nobis possessionis nostrae

Zkore Hwrdiaas et territorium videlicet, ubi versus Kertz vergit a fluvio Alto per vallem abbatis ascendens se extendit ad rivum Laieta, ubi fluit ad petram obliquam et possidet usque ad montana [su]am haereditatem ab altera parte vallis Zkorel, qui a fluvio Alto incipit et influit in rivulum Visiremy et perting[it] usque ad viam publicam ibidem habitam recta ad meridiem usque ad angulum, qui vocatur Angulus fraxinorum et ab hinc usque ad rivum Saxonum, deinde usque ad aquas Zaratay ab hinc de curvatura parva ad aquam Tonsuli rivi usque ad montes, hoc esset territorium possessionis Zkore. Nos igitur cum praefatis boieronibus nostris coassessoribus praescriptae sedis nostrae iudiciariae intelligentes ius et iustitiam ipsius Ztan[chwl] de Zkore boieronis nostri, eundem ab impetitione Opre Kluche et filiis suis absolvendum in pacifico dominio eiusdem tertiae partis boieronatus nostri tanquam meri et sinceri iuris sui libere et pacifice duximus [per]mittendum, prout permittimus et eidem Zkore Ztanchwl filiisque et posteritatibus ipsius universis praemisso iure sibi incumbente perpetuo possidendum concedimus. Praeterea nobiles Opra Bobayrol et filii Kozte [nostr]am accedentes in praesentiam sponte et libere confessi sunt in hunc modum : quomodo ipsi alveum quendam ipsorum seu meatum aquae mediam partem in territorio possessionis Kirchissora decurrentem [neces]sitate urgente nobili Zkore Ztanchwl praefato in et pro equo uno omnibus attinentibus ac duodecim cubulorum triticis (tunc instante caristia) ad molendinum eiusdem super rivulo Zkore possessionis appellato decurrenti constructum transire in perpetuum concessisset, prout permisit et concessit coram nobis in filios filiorum et haeredes per haeredes coram nobis harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Praesentibus ibidem praefatis boieronibus nostris nominatim conscriptis.

In Fogaras, dominica Judica. Anno Domini Millesimo quingentesimo tricesimo quarto.

Lecta et extradata per me Joh[annem] notarium domini comitis et vaivodae.

(Originale in pergameno, maxime lacerato, sigillo pendenti munitum ; Országos Levéltár, Budapest. Marosvásárhelyi kir. tábla levéltára III. iratosztály, 3. szekrény. No. 4.)

198.

Nagyszeben, 21. Aprilis 1534.

Mathias Armbruster civis iuratus civitatis Cibiniensis Ferdinando I.

Legatio vaivodae Moldaviae et Cibiniensium responsum.

Die Sach des Moldner Waida hat sich also zutragen. In der negst vergangenen Martir Wochen hat der Moldner Waida zwen Poten geschickt zu der Hermanstadt, also hat sie der Herr Stephanus Mailad zu Fugarosch behalten und hat begehrt, dass mir zwen aus uns sollen schicken ken Fugarosch die Potschaft da zu verhören, welich mir gethon haben. Die Potschaft ist die gewesen, dass der Moldner begehrt, mir sollen uns halten wie vormals in der Getreuheit des Königs Ferdinandus. Er wölle auch neben uns stehn, wann der Hans König wolle das Ungerland dem Tirken zueignen und darumb war er ein Hund mit sampt dem Tirken. Er wolle weiter entlich nimmer mit dem Hansen halten und darumb hat der Moldner den Zakeln gepoten, was der Stephanus Mailad schafft und ihn gepehre, das sollen sie thun und sollen mit wehrhafter Hand alle aufstehn neben dem Mailad. So will der Moldner Waida auch Volk schicken und mir von der Hermanstadt sollen auch Beistand thun mit Pixischüczen, und wan der Gritti kom[mt,] so wolle der Moldner Volk schicken in der Meinung, als schickt er's dem Gritti zu Hilf; sondern sie sollen mit dem Stephanus Mailad sein Volk und auch unserem den Gritti erstricken. Das ist die Potschaft des Moldner Waida. Auf die Potschaft haben mir dem Moldner Waida ein solch Antwort geben: So der Moldner Waida Königlicher Maiestät getreu will sein neben uns, so soll er uns versichern mit genugsamen Prief und Sigeln. Die hat er uns noch nicht geschickt.

Der Gritti ist einmal auf dem Weg gewesen, hat widerumb zurück gekehrt. Ich förcht des Gritti und des Tirken Betrüglichkeit. Dem Moldner getörren mir auch nicht getrauen, er hat uns einmal betrogen.[1]

Geben in der Hermanstadt, am 21. Tag Aprilis im Jahr 1534.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 28. pag. 573.)

---

[1] Traductio Latina huius relationis ibidem.

199.

Nagyszeben, 13. Junii 1534.

Mathias Armbruster Ferdinando I. regi Hungariae.

Nuntium vaivodae Moldaviae, quo se paratum offert regi Ferdinando fidem iurare.

Vormals hab ich auch geschrieben Ihrer Königlich Maiestät die Mahnung des Moldner Waida. Ich hab noch kein Antwort entfangen und jetzund hat sich der Moldner Waida gerüsst und will auf Siebenbürgen kommen. Er hat sich vormals erpoten durch sein Poten, dass er will stehn neben Ihr Königlich Maiestät und neben uns. Mir haben Ihm entpoten, er soll uns des versicheren mit Prief und Sigeln, das er bis noch nicht gethon hat, und mir forchten uns vor seiner Betrigerei; etc.

Geben Hermanstadt, 13. Tag Junii im Jahr 1534.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 29. pag. 512.)

200.

Nagyszeben, 4. Augusti 1534.

Senatus civitatis Nagyszeben Nicolao Gerendi episcopo Transylvani.

Vaivoda crudelem se cum boiaronis ostendit in Valachia.

Has R^mae^ Do. V^rae^ novitates scribere poterimus, quod dominus Cybak castrum Hunyad occupavit et Ludovicus Gritti Turciam egressus, iam in Transalpinis est, castris suis in Pytest positis; ad quem quidam boyarones infideles waivodae Transalpinensis confugerunt, alium waivodam efficere volentes, quos quidem infideles boyarones ipse modernus waida Transalpinus post tergum ipsius Gritti captivos accepit ac 75 boyaronibus os et nares amputavit et quinque potiores ad castrum Paunaiar captivos deduxit et quid exinde futurum sit, ignoramus. Fama est, ipsum Gritti cito per Transsilvaniam egressurum. Verum tamen timemus, si eundem ex parte nostra fore intellexerint, quod vel in Transalpinis vel in Transsilvania occident et sic tandem negotium quoque nostrum esset interceptum et eliberatio nostra dilata; etc.

Datum Cibinii, 4. Augusti. Anno 1534.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 29. pag. 515.)

201.

Wien, 30. Augusti 1534.

Paulus Vergerio Petro Carnesecchi protonotario apostolico.

Rumores de rebus Gritti-i in Transylvania gestis.

L'ultime mie furono de' dì 26 et scrissi tra le altre cose, che il Gritti venuto in Transilvania haveva fatto tagliar la testa a quel Cibak che teneva il vescovato di Varadin, et ad un voivoda di Valachia. Questa mattina si hanno lettere d'Ungheria che di Cibak è vero; del voivoda, che si è salvato fugendo, et che per questa novità et crudeltà che usa esso Gritti, tutta la Transilvania si è commossa in tumulto contra di lui, et cercano di farli despiacere, et non è senza pericolo della vita sua, la quale per custodire dal furor di quei populi, egli si ha redutto in una terra forte, con cerca 3000 persone che ha seco et stassi con rispetto et con paura.

(Originale. Archivum Vaticanum, Nunziatura di Germania vol. 56. pag. 244. Edidit Hugo Laemmer: Monumenta Vaticana—Freiburg, 1861. — pag. 173. et Nuntiaturberichte aus Deutschland vol. I/1. pag. 300.)

202.

[Wien, fine Novembris 1534.]

Nuntii Cibinienses[1] Ferdinando I. regi Hungariae.

Quid ad vaivodam Moldaviae captandum a rege faciendum sit.

Quae ad conservationem regni Transsilvaniae et civitatis M^{tis} V^{rae} Cibiniensis ac suorum fidelium videbuntur necessaria, de voluntate et commissione M^{tis} V^{rae} paucis annotabimus.

Item primum pernecessarium videtur, ut Maiestas V^{ra} suum oratorem ad waivodam Moldaviensem quamcitissime expediat, nec moram aliquam in hoc Maiestas V^{ra} committat.

Tractandum autem inter alia cum Moldaviensi, ut fidelitati M^{tis} V^{rae} se accomodet. Quemadmodum per nunctios suos se saepius facturum obtulit.

Moldaviensis autem vaivoda habet Siculos sibi addictos. Ideo committat Siculis, aliis autem duobus nationibus, nobilibus et Saxonibus, nunctiet, ne Joanni adhaerere velint. Et ne quovis pacto contra M^{tem} V^{ram} et gentes suas insurgant, nec arma capiant,

---

[1] Caspar et Benedictus Marktgraf.

et quum Maiestas V^{ra} in Transsilvaniam gentes sive exercitum suum miserit, ipse quoque Moldavus certas vires suas illis iungat. Vel si id aliquo modo fieri non posset, saltem mittat aliquas gentes Cibinium et ad loca illa circumadiacentia, quae cum gentibus M^{tis} V^{rae} Cibinii[2] existentibus mutuam intelligentiam habeant et obstent, ne regnum Transsilvaniae contra exercitum M^{tis} V^{rae} insurgere possit. Quod facile factu erit, si Moldavus voluerit; etc.

Nb. Vaivodae Transalpinensi, hic existenti, dignetur Maiestas V^{ra} vestem sericeam et expensas proque servitoribus suis unam peciam pannae gratiosa dari, denuo domino Coczianer committere, ut ad equos octo stipendium habeat.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica fasc. 25. No. 163. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 29. pag. 535.)

203.

Radnót, 16. Decembris 1534.

Tranquillus Andronicus Dalmata Traguriensis Joanni Tarnowski supremo capitaneo exercitus regni Poloniae.

Scriptoris in Transylvaniam adventus. Disserit de ortu et statu Valachorum. Descriptio Moldaviae et Valachiae. Commoratio Emerici Czibak episcopi Varadinensis eiusque interitus. Ludovicus Gritti in Medgyes eiusque mors illata. Fallaciae a Petro vaivoda Moldaviae constructae.

Ludovicus Gritti, qua magnitudine animi fuit in iis, quae ad augendum honorem illustramque famam pertinent, regis oratori libenter operam suam et industriam promittit; adit bassam ac, ut breviter dicam, intra paucos dies negotium conficit. Initur amicitia inter Joannem regem et imperatorem Turcorum; promittuntur auxilia regi omnis generis; orator eius dimittitur in Valachiam Transalpinam cum mandatis [ad] Radul vaivodam, is tunc Valachis dominabatur, ut inde cum valido exercitu in Transylvaniam irrumperet eamque restitueret potestati Joannis regis.

Peropportune in rebus publicis revertebar ex Gallia et cum nusquam pateret aditus neque per Germaniam, neque per Hungariam et Croatiam penetrandi ad regem, qui tunc in Polonia exulabat (omnia enim itinera obsidebantur a militibus aut amicis regis Ferdinandi ac omnibus in locis viatores excutiebantur propter litteras), magnis aditis et susceptis laboribus atque periculis Ragusium adnavigavi, ut per Dardanos et Triballos Getasque ipsum

---

[2] In originali: Cibinium.

convenirem. Praeter spem reperi regis oratorem in Valachia ; non sinit me a se discedere, antequam recepissemus Transylvaniam, veritus ne incertum periculum inciderem ; si quidem una via ostendebatur regem adeundi per Moldaviam, cuius tyrannus in praesentia fortunam secutus desiverat ab amicitia Joannis regis. Operae pretium videtur, ut differam aliquantis per materiam inceptam, dum ea, quae de Valachis comperta habeo, quia saepe de illis mentio fiet, quam brevissime perscribam.

Cum imperium Romanum bellis civilibus in multas partes discerperetur, legatus Flaccus, a quo Valachi quasi Flacci nominati sunt, ut Aeneas Sylvius existimavit, et Turci quidem propius ad nomen priscum accedunt, Valachum enim *Vlachum* dicunt sono propemodum eodem. Is tum Flaccus Daciani provinciam cum duabus legionibus obtinebat : reliquos etiam Italici sanguinis ex finitimis provinciis ad se contraxit, expectaturus eventum rerum Romanarum, quae indies cum ruerent in peius, fixit in Dacia sedem et ex praefectura dynastiam fecit. Connubia iunxit cum provincialibus, ut hoc vinculo unam gentem ex duabus faceret, brevi quasi in unum corpus coaluerunt et nunc se Romanos vocant ; sed nihil Romani habent, praeter linguam et ipsam quidem vehementer depravatam et aliquot barbaricis idiomatibus permixtam. Fortasse traxerunt etiam a Romanis civiles discordias et tyrannicidia, quippe rari eorum vaivodae (sic enim suos principes vocant) fato morbisque interierunt ; inimicitiarum neque modus, neque finis est ; fratres et cognati principibus suspecti sunt, nec patiuntur eos in suo regno degere ; capti occiduntur, aut, si viles sunt, truncantur naribus, qua deformitate non admittuntur postmodum ad principatum. Nulla gens, nec ignavior, nec magis perfidiosa ; vitio non datur apud eos periurio fallere, multa istiusmodi habent nefaria, quae omnia persequi non est huius temporis.

Quod autem ad praesentem rem attinet, Valachi duo fuerunt regibus Hungariae subiecti. Caeterum Turci postquam coeperunt esse potentes in Europa occupatis litoribus maris Euxini et ostiis Danubii in suam potestatem redactis imposuere tributum utrisque Valachis, relicta eis facultate vaivodas eligendi, addito, ut ab imperatoribus Turcorum confirmarentur. Priscis temporibus omnes Valachi sub uno principe degebant ; postea divisi sunt et alii regionem occupaverunt, unde Cumani migraverunt in Hungariam, ipsi vero Moldavi appellati sunt, et pariter terra Moldavia a flumine eiusdem nominis, quod provinciam eorum intersecat. Moldavia fronte vergit ad septentrionem Scytiaeque deserta ; committitur

ab occasu Ruthinis, qui sub ditione Polonorum sunt ; ab ortu et meridie habet Pontum Euxinum et Transalpinenses Valachos, quorum tota regio dextro latere obiecta Moesiae interfluente Danubio utramque a contractis Istri procurrit cum ipso flumine fere ad Pontum, interiectis ab ortu estivo paludibus maximis, quas Ister efficit : reliqua montibus Transylvaniae cinguntur, nisi qua Moldaviam attingit.

In Transalpinis igitur cum singularis virtutis Hieronymus a Lasco me retinuisset, mox intelleximus tantum abesse, ut vaivoda Radul imperium Turcorum vellet exequi regique Joanni suppetias esset laturus, ut ad ipsius perniciem se cum rege Ferdinando coniunxisset ac esset pactus ipsum vivum tradere Petro Pereni, qui tum erat Transylvaniae vaivoda. Et iam adhibiti erant oratori custodes, qui diu noctuque ipsum observarent, ne quo pacto elaberetur. Interim admonetur clam per noctem, ut quamprimum fugiat in Turciam, eo tantum patere fugam, alioqui de ipso transactum esse. Itaque re mecum communicata ipse cum uno comite, ego itidem cum altero, qui peritus regionis et linguae Valachorum per Turciam me conduxerat, postridie per spem decursus campos egressi, singuli trahentes singulos equos desultorios inter custodias, quae pluribus in locis fiebant, cursu citatissimo elapsi emensique paucis horis inter quattuor dierum Nicopolim in ulteriorem ripam Danubii evasimus. Inde mutatis equis Constantinopolim profecti ad disturbanda negotia Ferdinandi regis, offendimus eius oratores tum familiatum alio apparatu splendidos, quod non habebat noster orator utpote profugi regis et exulis. Vehementer nos pecunia magnisque pollicitationibus oppugnabant, voti procul dubio futuri compotes, si Hieronymus de Lasco captus in Valachia fuisset, quod, quem Turcus restitueret in regnum ac defenderet, nusquam videretur existere, ad quem ne avis quidem advolare posset, conclusum ultimis partibus terrarum ibique non magni momenti esse ; etc.

Rex porro causam nactus ob mortem vaivodae Bathori, misit Emericum Cibakum episcopum Varadiensem in Transylvaniam, ut ibi factiones Hungaricas transplantaret : provideret etiam, ne quid ei subsidium daretur seu Transylvani stipendia sub gubernatore facerent ; omnibus denique modis adniteretur infringere ac elevare authoritatem ipsius. Sunt, qui regem excusent, id non fecisse odio gubernatoris, sed suae securitatis causa ; praetextus autem fuit illius in Transylvaniam mittendi, timere regem inconstantiam et perfidiam Petri vaivodae Moldaviae. Ad hoc Transylvanos suapte natura mobiles, praesertim Siculos, quos vocant,

ubi confines Moldavis sunt, ne propterea motus aliqui excitarentur in Transylvania ; etc.

Cibakus qui noverat gubernatorem hominem severum in contumaces adversantesque commodis communibus et idcirco decreverat ante mortem Bathori vaivodae non solum non occurrere gubernatori in Hungariam venienti, sed ne comparere quidem in conspectu eius : tunc aucto ex recenti causa odio gubernatoris in ipsum non solum non retrocessit, sed intrepidus duabus partibus equitatus dimissis expectavit, nimirum confidentiae coniuratorum et nefariae conspirationis. Nec eo contentus Wlad vaivodam Transalpinensem assiduis nuntiis sollicitavit ac pepulit in suam factionem, cum ei metum incussisset, ne principatu exueretur, commentus agere gubernatorem de constituendo principe Transalpinensibus filio suo : hoc fecere plerique nobiles (ab ipsis boiarones dicuntur) qui vaivodae infesti essent. Quo factum est, ut venientibus nobis per Transalpinos accurrerit ipse vaivoda cum ingenti exercitu nosque nihil tale expectantes, alioqui ad huiusmodi casus muniti venissemus, diem et noctem in patentibus campis obsederit. Cuius facti constat eum poenituisse ac reiecisse culpam in Cibakum, a quo fuisset mendaciis ad hoc facinus impulsus ; etc.

Petrus vaivoda Moldaviae, homo bipedum omnium sceleratissimus, specimen perfidiae plusquam Punicae, quem tributarium Turcorum dixi, multum in suis negotiis favore ac procuratione gubernatoris apud Caesarem advinctus fuit, ipse vicissim suam observantiam erga gubernatorem declaravit. Missis ad eum plerisque nunciis atque muneribus, postremo misit supremum cancellarium, qui gubernatori in Transalpinis occurreret. Is secutus gubernatorem in Transylvaniam optavit, ut amicitia et fraternitas (sic illi arctissimam coniunctionem vocant) inter gubernatorem ac Petrum vaivodam inita validiore nexu firmaretur. Annuente in id gubernatore conscribuntur utrinque litterae inscripto maximo verbis solemnibus iureiurando : alterum affuturum auxilio praesentem alteri cum omnibus suis viribus, si necessitas inciderit. Hoc agebat latro nefarius, qui iam cum Cibako sua sonsilia scelerata consociaverat, ut gubernator, cum armis urgeretur Hungarorum, Turcos non advocaret, securus auxilii ipsius et sic incautus opprimeretur, ut postea factum est.

Interfecto (ut dixi) Cibako reliqui coniuratorum subito, ut ex praeparato fuit, magnas copias in unum contrahunt, homines etiam ab opere rustico ad arma concitant ; aliis in Hungariam denuntiant, quilibet, ut accurrat ad excutiendum iugum barbaro-

rum et communem libertatem ; alioqui perpetuo mancipia Turcorum futuros, deleta Hungariae nobilitate, initium iam a potioribus factum . . . Perveneramus ad Meggies, civitas est in umbilico Transylvaniae, natio Saxonica, ut aliis civitatibus : hic triduo substitimus, castris non procul ab urbe positis ; decreverat conventum agere Saxonum, quos eo cunctis ex civitatibus convocaverat. Sed cum vidisset rem ad arma spectare, ommissis aliis omnibus de ratione gerendi belli cogitare coepit. Cancellarius Petri vaivodae non aberat amplius viginti stadia, crebris nuntiis gubernatorem certiorem faciebat de iis, quae explorasset de hostibus, credo, ut in parvis astrueret sibi fidem, quo deinceps magno impendio falleret. Gubernator ne derogaret suae dignitati, cui semper studuit, noluit excedere ex Transylvania, motus ad hoc causis haud sane levibus ; non dubitabat de fide Moldaviorum, qui, si in officio mansissent aut saltem hostibus non adhaesissent, Hungari nunquam tantum animi habuissent ad nos obsidendum ; etc.

Iam omnes hostes convenerunt, qui debuerant ; istae bestiae statim dilabentur, aderunt auxilia ex Moldavia ; et re vera Petrus vaivoda gubernatori iam ingresso civitatem nuntiaverat, se gentes, quot vellet ei missurum et se praesentem esse venturum, si ita ei videretur ; etc.

Postquam gubernator octo millia equitum ex Moldavia ad hostes venisse comperit, quos in suum favorem expectabat, tum demum mittit, qui Turcos arcessant, invitus se facere adiurans, sed cogi Hungarorum ingratitudine atque crudelitate . . . Ad haec gubernator : «Joannes — inquit — Dóczi cum revertitur ab hostium colloquio, adeo nugax est, ita sermonem implicat, ut quot verba facit, tot vulnera esse mihi videntur ; sed tu, quid faciendum censes? Quod affers remedium?» Tum ego : «Agnoscis perfidiam Hungarorum ; arcem inimicam cervicibus nostris impendere vides, ab omnibus in te conspiratum esse. Moldavus, cui maxime fidebas, magnas copias contra te misit assiduisque nuntiis sollicitat Hungaros, ut coepta perficiant. Transalpinus est tibi hostis publicus. Rex te extinctum vult, etiam si tantum biduo superviveret : pulsatur metu, pariter et invidia, opes tuas, auctoritatem et magnitudinem animi timet. Uritur invidia tuo splendore atque laude et quod tu regia munia obis, iners ipse vilis sit, tibi acceptum referunt, Budam esse conservatam Hungaris, de illo nulla mentio fit tanquam in rerum natura non esset. At misisti pro auxiliis in Turciam ; frustra Sanzaccum Samandriensem expectas ; mavult sibi vitam adimi, quam tibi succurrere. Vidinensis non habet eas facul-

tates, quas periculum tuum desiderat. Ex Nicopoli tantum, nam alii procul sunt, Haderbegh aderit. Sed timeo, ne hoc tarde fiat : neminem misisti eo cum auctoritate, qui eos urgeret, litteris non valde commoventibus homines : necesse autem est, ut per Transalpinos veniant, quos Wlad vaivoda prohibere constituit. Cum igitur in domesticis insidiis versaris et auxilia ex Turcia, si olim venerint, sero ventura sint, unicam in fugam salutem cerno, quod bis antea tibi proposui, cum eras valentior ac minore periculo potuisses hinc te eripere . . .» Gubernator, ut vidit se desertum et proditum ab Hungaris, nec posse contrahere Janizeros in unum agmen, erant enim per turres et moenia divisi et iam hostes discurrere cernebantur, cum duobus filiis paucisque Janizeris, qui corporis custodes erant, et aliquot servis excedere ex urbe decrevit misitque ad Moldavos, si ei vitam filiisque promitterent, velle se ipsis dedere. Moldavi ingenue promiserunt ac stabiliverunt litteris ad gubernatorem datis, quem postquam in eorum potestate fuit, tradiderunt necandum Hungaris, negantes se occidere posse iureiurando teneri. O perfidiam singularem et inauditam ! Interpretantur se vacare crimine, quod alium carnificem subiecerint. Janizeri omnes ad unum prius nudati, deinde lanceis confixi interiere. Gubernatori caput iussu Francisci Kendi amputabatur et Petro vaivodae missum est ; saevitum est in cadaver more barbarico ; cor extractum pectore dissecto, manus pedes singuli digiti abscissi dimissique per civitates Hungariae ; Gothardus tamen Kun, quo maiorem hostem non habuit, reliquias corporis in loco sacro humavit.[1] Filii obducti in Moldaviam, etiam mandato vaivodae interempti dicuntur, egregia indole summaeque spei adolescentes : alter duodecimum, alter vero vigesimum annum aetatis agens ;[2] etc.

(Originale. M. N. Múzeum, Budapest. Fol. Lat. 3760. Edidit : «Történelmi Tár» 1903. pag. 202—225. Cfr. relationem Nicolai Iorga de commentario Tranquilli : Studii și documente vol. III. pag. LXXV—LXXIX.)

---

[1] Iste Kun postea (autumno 1535) ad Moldavum in legatione missus, ipsum Moldavus capite plecti iussit. (Hieronymus Łaski de 6. Octobris 1535 ; Mon. Hung. Hist. Dipl. I. pag. 288.)

[2] De his Ostermayer (l. c. 502.) idem scribit : Auch hat sich ganz Siebenbürgen aufgemacht den Tod Czibak zu rächen . . . und da solches der Gritti vernommen, ist er in Meggyes, sich daselbest zu beschützen, mit seinem ganzen Volk, die Einwohner aber sind aller in das Schloss oder Festung geflogen. Da aber der Maylat alsbald Meggyes belägert und der Moldner Peter Wayda viel Volk geschickt, also ist Meggyes den 28. Septembris eingenommen worden, und ist der Gritti sampt dem Docy János niedergehauen worden. Sein zwei Söhn aber haben die Moldauer in die Moldau geführt, daselb sein sie auch niedergehauen worden.

204.

Pozsony, 7. Januarii 1535.

Sidonius Pemfflinger[1] Ferdinando I. regi Hungariae.

De legatis a vaivodis Moldaviae et Valachiae missis.

Hoc vesperi appulit Joannes presbiter, capellanus R^{mi} domini Transsilvaniensis, quem in Transalpinam et Moldaviam miserat, et cum eo venit quidam orator Moldavus ad M^{tem} V^{ram} destinatus. Habet iumenta fessa. Cras Viennam attingere non poterit, sed, credo pernoctabit in Fischamend.[2] Cuius adventum volui dare ad scitum M^{tis} V^{rae}; videatur mihi non male actum, ut oratores M^{tis} V^{rae} ad Moldavum destinati interea detinerentur, ne ulterius progrederentur, priusquam Maiestas V^{ra} istum oratorem audiret; etc.

Datum Posonii, die 7. Januarii. Anno 1535.

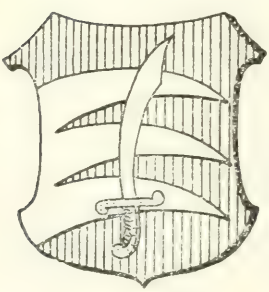
(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 29. pag. 537.)

205.

Wien, 20. Januarii 1535.

Ferdinandus I. rex Hungariae Ladislao Drakulya de Semtest.

Renovatio armorum Egregii Ladislai Drakulya.

Nos Ferdinandus etc. Memoriae commendamus etc. Quum recte ac sapienter consueverint principes rerumque moderatores subditorum suorum virtutes ac merita non solum liberalitate ac praemiis prosequi, verum etiam gloriam decusque eorum monumentis litterarum ad posteros diffundere: hunc bonorum principum morem imitari volentes, cum fidelis noster Egregius Ladislaus Drakulya de Semtheesth[1] nobis supplicasset atque etiam com-

---

[1] Frater eius Marcus nominatur hoc tempore (19. Julii 1534) a rege Ferdinando iam Magnificus Marcus Pemfflinger baro in Chichwa et Kykelew. [2] Scriptum mendose: Vyschemynd.

[1] Hic pagus iam non existit; sed quia Drakulya fuit commendatus per virum Transylvanum verisimile pagus Transylvanicus erat, forsan Sintyesu, lingua Hungarica Sólyomkő, in comitatu Szolnokdoboka existens.

mendatio aliorum fidelium nostrorum, potissime vero Magnifici Casparis Horwath de Wyngarth,[2] apud nos intervenisset, ut arma insigniaque a maioribus suis relicta, quae hoc fluctuanti regni statu utcunque deperiissent, eidem nova nostra donatione concedere dignaremur : consideratis maiorum suorum meritis, quae nec parva, nec obscura fuisse memorantur, habentes etiam rationem fidelitatis servitiorumque eiusdem Ladislai Drakulya vetera insignia familiae suae : Scutum videlicet rubri coloris, ex cuius dextro latere tres prominent dentes lupini, usque in alterum scuti latus protensi, dentes ac scutum ensis cruentatus dividit, eo argumento, quod maiores sui strenue ac fortiter sacrae regni nostri coronae inservientes haec insignia acceperint a divis regibus, praecessoribus nostris, prout ea in capite seu principio litterarum nostrarum clarius sunt manu pictoris denotata, animo deliberato et ex nostrae Regiae potestatis plenitudine eidem Ladislao Drakulya ac per eum Joanni, fratri eiusdem carnali ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis denuo danda duximus et conferenda, immo damus, donamus et conferimus ac concedimus decernentes, ut ipsi omnisque eorum posteritas praescripta arma atque insignia ubique in proeliis, hastiludiis, torneamentis, duellis, sigillis, velis, cortinis et in quibuslibet exercitiis honoribusque nobilitaribus et militaribus instar aliorum regni nostri Hungariae nobilium, quomodolibet de iure vel consuetudine armis utentium, uti, frui et gaudere semper libere valeatis atque possitis omnisque eorum posteritas valeat atque possit. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes litteras nostras privilegiales secreto sigillo nostro, quo, ut rex Hungariae utimur, pendenti communitas et roboratas eisdem duximus concedendas.

Datum Viennae in festo Beatorum Fabiani et Sebastiani martirum. Anno Domini 1535. Regnorum nostrorum Romani anno quinto, reliquorum vero nono.

Ad commissionem propriam domini regis.

(Liber Regius Hungariae vol. I. No. 425. Országos Levéltár, Budapest.)

---

[2] Is erat Magnificus, quia fuit magister cubiculariorum regalium.

206.

Wien, 20. Januarii 1535.

Ferdinandus I. rex Hungariae Ladislao Drakulya de Semtest.

Donatio bonorum Joannis Szalánczy per notam infidelitatis eiusdem Egregio Ladislao Drakulya facta.

Anno Domini 1535. Viennae in festo beatorum Fabiani et Sebastiani martirum datae sunt litterae ad relationem Reverendi Francisci Wylaky praepositi Posoniensis et secretarii Regiae Maiestatis, quibus mediantibus Regia Maiestas bona nobilis Joannis Zalanczy, in partibus regni Transsilvaniae in quibuscunque comitatibus habita, ad numerum sedecim colonorum vel circiter se extendentia, quae per notam infidelitatis eiusdem, quippe qui partes adversarii Suae Maiestatis, Joannis de Zapolya est sequutus, simulcum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet Egregio Ladislao Drakulya de Semtheesth ac per eum fratri eiusdem Joanni ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis dedit, donavit et contulit, salvo iure alieno.

(Liber Regius Hungariae vol. I. No. 426. Országos Levéltár, Budapest.)

207.

Eperjes, 9. Februarii 1535.

Emericus Nagy et Georgius Reichersdorffer Ferdinando I. regi.

Versus Moldaviam cum sint in reditu, legatum Moldaviae a rege redeuntem expectant, ac secundum eventum se acturos esse referunt.

Nach Erpietung unser gehorsamen, schuldigen und pflichtigen Diensten, thuen wir Euer Mt. hiemit in aller Unterthänigkeit zu vernehmen, wie als wir jüngst zu Wien von Euer K. Mt. in dieser fürgenummenen Legation abgefertigt, sind wir nochmals gerichtes wegs bei Herrn Thurzó zu Sempte erschienen, daselbst er uns zu mehrerer Befürdrung unser Sachen anzeigt, wie dass ein Pot aus der Molden zu Euer Mt. verordent und daselbst vor etlichen Tagen bei Ihme gewesen, und dieweil wir von Euer Mt. in dieser merklichen Legation nun abgefertigt, war uns fast vonnöten erstlichen desselben Poten von der Molden Handlungen zu wissen, damit wir auch unsere Sachen darnach möchten wissen zu richten. Darauf wär sein sonder Rath und Guetbedunken, dass wir etwo etliche Tag vollzügen nützt derselb Pot von Euer Mt. absolviert

und uns erreichen möchte, damit wir auch von Euer Mt. aller Sachen ein schriftlichen Bericht nehmen mugen, daneben sich Herr Thurzó erpoten solches Euer Mt. auf fürderlichist anzuzeigen, damit uns solcher Verzug bei Euer Mt. zu keinem Ungnaden gereichen solle. Welches wir aus angezeigter Meinung also gethan, und bemelter Poten von der Molda Wiederkunft erwart.

Datum Epperies, den 9. Tag Februarii. Anno im Fünfunddreissigisten.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

208.

Fogaras, 27. Aprilis 1535.

Stephanus Maylad vaivoda Transylvaniae Michaeli Nemes de Hidvég.

Nuntiata de rebus Moldavicis et Valachicis.

Carissime frater.

Scripsimus ad wayvodam Moldaviae litteras nostras praesentibus inclusas. Rogamus, ut statim, visis praesentibus per vestrum Gallum ipsi Moldavo mittere velletis ita, ut die et nocte vadet ac ad nos postea festinet, et dicatis illi, ut bene perpendat omnia negotia ibi Moldaviae. Si contingeretur, ut vester Gallus domi non esset, extunc mittatis alium competentem hominem.

Praeterea habemus locum communem cum domino wayvoda Transalpinensi in festo Beatorum Philippi et Jacobi apostolorum in Rozno,[1] ad quem locum deputabimus magistrum protono- 1. Maii.
tarium nostrum et iudicem Brassoviensem[2] cum aliquo iurato caeterosque nobiles, qui sint in discretione. Rogamus, ut et vos ibi sitis cum illis, nam dominus praedictus waivoda conqueritur super multos fideles Regiae M^{tis} domini nostri clementissimi, quae erunt rectificanda. Gallo per hunc Beldy misi pro expensis fl. III et optime valere.

Ex Fogaras feria tertia post festum Georgii. Anno 1535.

Stephanus Maylad
comes et vayvoda manupr.

Intitulatio : Egregio Michaeli Nemes de Hidvég. Domino et amico honorando.

(Autographum. Archivum comitatus Alsófehér, Nagyenyed. Codex authenticorum Keményianorum vol. I. No. 36.)

---

[1] Hodie: Barczarozsnyó. [2] Lucas Hirscher.

209.

Nagyszeben, 6. Maii 1535.

Senatus civitatis Nagyszeben Ferdinando I. regi Hungariae.

Vaivoda Valachiae paratum se ostendit ad fidem regi iurandam, si hoc serio desideratur. Auxilium eius ergo petunt.

Praeterea notificamus Sacrae M^{ti} V^{rae}, quod waivoda Transalpinus nobis bonus vicinus et amicus fuit,[1] in necessariis nobis administrans et emittens, ex quo autem nunc via Transalpina per Maylad est reclusa et castrum Talmatsch occupatum, nihil prorsus nobis potest administrare, sed benevolentiam eiusdem non vulgarem erga Sacram M^{tem} V^{ram} confiteri poterimus, nam proximo elapso mense ante occupationem Talmatsch apud eundem oratorem nostrum Egregium Petrum Gerendy habuimus, per quem nobis omnem suam benevolentiam intimavit, asseverando, quod quamvis sese cum Joanne litteris suis mediantibus obligasset, nihilominus ad partes christianorum stare vellet, ac Sacrae M^{ti} V^{rae} sese una cum ducentibus milibus praevium ducem contra Turcam et hostes christianae fidei praebere, si modo Sacra Maiestas V^{ra} sese moveret negotiumque seriose aggrederetur; quam nisi videret, nihil facere posset.[2] Identidem omnes fere nobiles totius regni Transsilvaniensis clamant sufficientique desiderio exspectant. Quare praesentibus Sacrae M^{ti} V^{rae} cernui et devotissime supplicamus, eandemque ob amorem Jesu Christi salvatoris nostri diligentissime rogamus, dignetur nobis quamcitissime auxilium ferre, nosque iam tandem semel eliberare, alioqui iam perimus. Alia Sacrae M^{ti} V^{rae} scribere non poterimus,

---

[1] Jacobus Een de hoc (Cibinii, 6. Maii 1535) talibus verbis scribit: Der Mollner Wayda und Walachisch Wayda schreiben uns, sofer der König sich mit Gwalt umb das Land annehmen will, so wollen sie Ihme des helfen zu Wegen bringen. (Ibidem, pag. 553.)

[2] De his hoc legimus in certa scheda archivi imperialis Viennensis: *Negotia particularia, pro quibus domini supplicant M^{ti} Regiae.* Petrus Bogdan, waivoda Moldaviae petit provideri, ut in servitiis et fidelitate M^{tis} V^{rae} manere possit, stipendio aliquo, ad certos equos, vel gratia M^{tis} V^{rae}, deposito iuramento fidelitatis, expensis et vestibus honestis provisum, regi Poloniae per litteras commendare; quo aliquando regno suo Moldaviae potiri et Maiestatibus Vestris ac toti christianitati servire possit. Commendat se in gratiam M^{ti} Vestrae. (Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica fasc. 27. No. 83. — Edidit Monumenta ecclesiastica vol. 3. pag. 66.)

nihil enim nisi triste ac mille periculis obnoxium quotidie obvium habemus; etc.

Datum Cibinii in festo Ascensionis Domini. Anno 1535.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 29. pag. 558.)

210.

Jași, 1. Novembris 1535.

Petrus Rareș vaivoda Moldaviae Ferdinando I. regi Hungariae.

Interventum eius apud regem Poloniae impetrat, qui partem quandam Moldaviae occupavit.

Ser^{me} princeps et domine, domine nobis gratiosissime etc.

Post omnem nostram fidelitatem. Petrus Dei gratia vaivoda, dominus ac haeres perpetuus terrae Moldaviensis etc.

Scimus Sacrae M^{ti} Regiae non esse ignotum, quae est causa nos habere invicem hostiliter cum Ser^{mo} rege regni Poloniae etc. Hoc regnum nostrum Moldaviense et territorium nomine Pokuciense a Sacra corona Angelica et a divis quondam regibus Hungariae praedecessoribus dominorum Moldaviensium haec terra nostra Moldaviensi simul una cum praefata terra Pokuciensi donata est, tali sub conditione, ut nos primum Sacrae coronae Angelicae omni fidelitati esse debeamus, corona autem Sacra Angelica nos sub omni tutela habeat. Est unus fluvius nomine Nester inter regna Ser^{mi} regis Poloniae et terram nostram, qui est inter terram nostram et regna regis Poloniae certa meta separabiliter posita. Ser^{mus} autem rex Poloniae praedictum fluvium Nester vocatum, quae est certa meta territorii nostri, transcendit sibi minus iuste occupans, suis subditis habitabilem fecit. Pro eo nos nulla ratione voluimus, nec volumus, ut illa terra praedicta vix Pokuciensis separata sit a Sacra corona Angelica. Saepissime rogantes, supplicantes et admonentes Ser^{mum} regem Poloniae adiunximus, ne illam terram sibi occupans, possidens teneret, sed gratia nostrae bonae vicinitatis terram illam spectantem coronae Angelicae cernentem absque omni dissensione remitteret. Sua Maiestas autem de causa ista nihil respondit, quae fuissent augmentationes Sacrae coronae Angelicae. Igitur nos illam devastavimus et combussimus, quia, quod habitatores illius terrae multa furticinia ac latrocinia faciebant in terra nostra, quae diutius sustinere et tolerare noluimus. Quare supplicamus Sacrae M^{ti} V^{rae} Regiae, quatenus ipsa Sacra

Regia Maiestas V^{ra} dignetur oratores suos mittere ad Ser^{mum} regem Poloniae, monentes Suam M^{tem}, ut nobis gratia perpetuae bonae vicinitatis et confoederationis, absque effusione sanguinis praefatam terram Sacram coronam cernentem remitteret. Quod si Sua Maiestas terram illam non remiserit credens est, quod brevibus temporibus maiora et peiora prioribus orientur. Caeterum quicquid his Egregius Michael praesentiarum exhibitor, fidelis Sacrae Regiae M^{ti} V^{rae} nomine nostro dixerit, rogamus Sacrae Regiae M^{ti} V^{rae}, ut relatibus suis tanquam ab ore nostro prolatis fidem indubiam adhibere dignetur. Quam Deus Optimus Maximus et benignus Sacram Regiam M^{tem} V^{ram}, dominum nostrum clementissimum salvum et diu omnique triumpho reservare dignetur.

Datis ex oppido nostro Jaswaros, in die Omnium Sanctorum. Anno vero partus virginei 1535.

Intitulatio: Ser^{mo} principi et domino, domino divina favente clementia Ferdinando Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. regi semper Augusto, infanti Hispaniarum, archiduci Austriae etc. Domino suo gratiosissimo.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

211.

[Jaşi,] 1. Decembris 1535.

Petrus Rareş vaivoda Moldaviae Ferdinando I. regi Hungariae.

Litterae credentiales pro nuntio suo ad eum misso.

Ser^{me} princeps et domine, domine gratiosissime. Obedientiam omni fidelitate. Petrus Dei gratia waivoda et dominus ac haeres verus terrae Moldaviensis.

Misimus hunc Egregium Gregorium Rosomberger, fidelem nobis sincere dilectum ad Sacram Regiam M^{tem} V^{ram} dominum nostrum clementissimum, nonnullis rebus coram Sacra M^{te} Regia V^{ra} exigendo, supplicantes Sacrae Regiae M^{ti} V^{rae}, quatenus illi Sacra Maiestas Regia V^{ra} nostro nomine fidem praestare dignetur. Caeterum itaque supplicans Sacrae M^{ti} Regiae V^{rae} domino, domino nostro clementissimo, quatenus huic nostro fideli Sacra Regia Maiestas V^{ra} vigore Suae M^{tis} dignetur pro [eo] litteras salvi conductus mittere ad locum destinatum. In reliquo Deus Maximus et benignus ad sua vota christiana summo triumpho ad longa tempora conservare dignetur.

Ex regno nostro Moldaviensi, prima die Decembris. Anno Christi 1535.

Intitulatio : Ser^{mo} principi et domino, domino Ferdinando favente divina clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae regi semper Augusto, infanti Hispaniarum, archiduci Austriae etc. Domino, domino nostro clementissimo.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

212.

Kamienec, 1. Decembris 1535.

Mathias Loboczki de Lobudzicze et Malin, dominus in Camenecz, Ferdinando I. regi Hungariae.

Pactum Joannis regis cum vaivoda Moldaviae.

Cum Moldavo [Joannes de Zapolia] inivit novas concordias, ut illi tunc, quando opus erit, adesset. Pollicetur ei Transsilvaniam (attamen promissum non servabit illi) et Moldavus nihil in mundo plus desiderat, quam Transsilvaniam. Uterque, et Moldavus, et adversarius M^{tis} V^{rae} Sacra^{mae} tamquam conscii peccati, eodem timore et periculo laborant, summe timent sibi a Turca; itaque cogitant, consulunt invicem potentias et facultates coniungere ac extrema tentare.

Ex arce Camyenycz, primo Decembris 1535.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

213.

Szerednye, 7. Decembris 1535.

Michael Posgay Ferdinando I. regi Hungariae.

Legatio ad vaivodam Moldaviae expedita et eius consilia.

Sacra^{ma} Regia Maiestas. Domine mihi Clementissime.

Post fidelium servitiorum perpetuam commendationem.

Noverit Maiestas V^{ra} Sacra^{ma}, quod dum oratorem domini waivodae Moldaviensis cum relatione plena remisisset his temporum disturbiis nullomodo itinere illo, quo veneramus regredi ausus fuit, hortatus itaque me, ut ipsum alia via introducem, ne quid damni Maiestas V^{ra} superinde pateretur, oportuit ingredi unacum eo usque ad dominum waivodam. Cum autem ipse Maylath ingressum meum intellexisset, omnibus ex partibus viam obsedit. Hoc audito

ipse dominus waivoda tradidit mihi viginti Balahos cum securibus armata etiam manu. Qui me usque Maramaros per alpes asperrimos deserta loca parantes meatus, trabes ingentes mirosque altissimas scindentes transduxerunt. Moratum est in alpibus diebus et noctibus sex, unde et equi tum fame pressi, tum etiam gradu magno frequentique rupti, in alpibus manserunt. Personaliter desiderabili animo, ut etiam oporteret facere, ad M^{tem} V^{ram} properassem. Oppressit tamen me infortivum aegritudinis, si ipse Altissimus aliquantam salutis partem concesserit, die et nocte festinanter accedam. Nam nec litteris, nec per nuntios M^{tem} V^{ram} certificare non audeo de quibusdam verbis, quae personaliter M^{ti} V^{rae} manifestare debebo.

M^{ti} V^{rae} Magnificus dominus Petrus waivoda et haeres Moldaviensis perpetuum fidelissimumque servitium tamquam domino suo clementissimo dicit. Rogat quamprimum M^{tem} V^{ram} Regiam dignaretur mittere ad M^{tem} Caesaream hominem suum, ut mox moveat universa castra Suae Maiestatis, nam tempus iam adest; nam Turcarum imperatorem abstulit satanas gentes etiam suas unacum eo. Rogat etiam, ut Maiestas V^{ra} mitteret hominem alterum ad regem Poloniae pro paranda pace. Haberct etiam curam Maiestas V^{ra} civitatis Cibiniensis, quae iam summe est oppressa per ipsum Maylath. Supplicat superinde ipse dominus waivoda, ut Magnificum dominum Balthasarem Banffy quam citissime Maiestas V^{ra} mitteret [cum] mille saltem equitibus, cum tandem intellexerit ipsum dominum Banffy attigisse ad Maramaros. In ea via iacet castrum Chichowa, quod est ipsius domini waivodae, promittit se illac obviam domino Banffy mittere homines numero viginti millia ingressuros, unacum eo ad Cibinium; ipse autem dominus waivoda ibit Brassowiam. Dicit etiam nulli alteri credere terramque Transsilvaniensem committere, quam ipsi soli domino Banffy, fratri suo charissimo, ita, ut nullus alter gubernaret terram illam ipseque fieret waivoda Transsilvaniensis. M^{tem} V^{ram} Sacra^{mam} conservet Omnipotens Deus per longa tempora.

Datae ex castello Seregne, in vigilia Conceptionis Mariae 1535.

Eiusdem Regiae M^{tis} V^{rae} fidelis

Michael Posgay mpr.

Intitulatio: Sacra^{mae} Regiae M^{ti} et domino etc. Domino meo clementissimo.

(Autographum. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

214.

Kamienec, 20. Decembris 1535.

Mathias Loboczki Ferdinando I. regi Hungariae.

Transylvani contra vaivodam Moldaviae se parant. Rumores de factione Joannis regis.

Podmanicki etiam (uti prius scripseram M^{ti} V^{rae} Sacra^{mae}) debet ducere gentes et ita adversarius M^{tis} V^{rae} Sacra^{mae} curat ex omni parte nunc parare gentes. Certum est, quia comes Tarnowiensis et dominus Laski nihil facient propter illum contra M^{tem} V^{ram} Sacra^{mam}; sed, ut Maiestas V^{ra} Sacra^{ma} intelligat, quo stratagemate ipse adversarius M^{tis} V^{rae} Sacra^{mae} utitur, non dicit enim ipse, neque scribit ad praefatos dominos, quod haec deberent fieri contra M^{tem} V^{ram} Sacra^{mam}, sed fingit, quod istas gentes vellet habere contra Moldavum. Ita enim sciat Maiestas V^{ra} Sacra^{ma}, quia Moldavus indixit nunc bellum Transsilvaniae iamque depraedatus est aliquas partes illius. Transsilvania nunc tumultuat insurgitque tota ad arma contra Moldavum; sed verendum est, ne adversarius M^{tis} V^{rae} Sacra^{mae} habeat mutuam intelligentiam cum Moldavo et sub hoc praetextu contra Moldavum collectis gentibus, ne noceat dominiis M^{tis} V^{rae} Sacra^{mae}; ipse adversarius M^{tis} V^{rae} Sacra^{mae} ex nulla alia parte potest habere gentes alienigenas, nisi ex Polonia. Providendi igitur essent passus et praefati domini Poloni admonendi, ne faciant suam in colligendis gentibus operam.

Vires adversarii M^{tis} V^{rae} Sacra^{mae} istae sunt. Hussarones aulici sui 200. Monachus satrapa quingentos habet Hussarones. Rasciani citra vel ultra 500. Aliorum vero omnium, qui illi adhaerent equitatus non extendit se ad sexingentos equites. Dicitur etiam, quod magna pars illorum Siculorum Transsilvaniensium adhaeret Moldavo pro pecunia, quam eis Moldavus solvit ratione stipendii.

Datum in arce Camyenycz, die 20. Decembris. Anno 1535.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

215.

[Tărgoviște, initio 1536.]

Radul Paisie vaivoda Valachiae Ferdinando I. regi Hungariae.

Litterae reversales domini vaivodae Transalpinensis.

Nos Radul Dei gratia vaivoda, dominus et haeres terrae Transalpinensis etc. Memoriae commendamus per praesentes,

quibus expedit, universis. Quod nos regocnoscentes hanc terram Transalpinensem ad inclitum regnum Hungariae et Sacram eius coronam ab antiquo semper pertinuisse et nunc pertinere ac eidem esse subiectam et hoc regnum nostrum Transalpinense membrum Hungariae et quasi quendam dictae eius coronae ramum semper fuisse et nunc esse vaivodasque pro tempore constitutos, unacum boyaronibus, nobilibus, officialibus caeterisque incolis et inhabitatoribus ac universo populo dictae terrae Transalpinensis sub alis et tutela dicti regni divorumque olim regum Hungariae ad hunc usque diem servatos et defensos esse, et cum alios praedecessores nostros, tum Spectabiles et Magnificos condam dominos Vintila et Vlad[1] piae memoriae ad extremum usque vitae illorum terminum Serenissimis Hungariae regibus, uti dominis eorum clementissimis, fideles et obedientes fuisse et nunquam a fide et fidelitate Sacrae coronae et dictis divis regibus eiusdem regni sese abstraxissent; itaque pro vetusta consuetudine regni nostri Transalpinensis volentes nosque maiorum nostrorum praedecessorum vaivodarum praecepta vero Spectabilium et Magnificorum quondam dominorum Vintila et Vlad in hac parte sequi et imitari vestigia atque praefato Ser^{mo} domino Ferdinando Romanorum, Hungariae et Bohemiae etc. regi, domino nostro gratiosissimo et regno Hungariae sacraeque eiusdem coronae ac successoribus eiusdem regni Hungariae obedientiam et subiectionem nostram debitam declarare fideique et fidelitatis homagium, instar aliorum praedictorum vaivodarum praedecessorum nostrorum praestare ex deliberatione et consensu consiliariorum nostrorum ac omnium ordinum huius provinciae nostrae Transalpinensis obtulimus nos per solemnes oratores nostros praefato Ser^{mo} domino Ferdinando Romanorum, Hungariae et Bohemiae etc. regi, domino nostro gratiosissimo, ut Sua Maiestas nos et boyarones nostros consiliarios, nobiles, officiales caeterosque incolas et inhabitatores universumque populum terrae praescriptae Transalpinensis in gratiam ac tutelam suam regiam gratiose recipere et nos in dominio ipsius terrae Transalpinensis conservare et confirmare et more praedecessorum suorum regum divorum Hungariae in nostris antiquis libertatibus et bonis consuetudinibus, quibus hactenus usi sumus, observare et defendere dignaretur, qua quidem oblatione nostra per praedictos oratores nostros Sua Maiestas ex regia sua benignitate nos et praedictos boyarones consiliarios, nobiles, offi-

[1] Vlad VII. (1530—1532) et Vlad VIII. Vintila (1532—1535).

ciales caeterosque incolas et inhabitatores universumque populum terrae Transalpinensis in suam gratiam regiam tutelamque et protectionem suscepit nosque in dominio et vaivodatu eiusdem terrae confirmavit, promisitque ex gratia sua speciali et bonitate singulari nos ac boyarones nostros consiliarios, nobiles, officiales caeterosque incolas et inhabitatores universumque populum ipsorumque haeredes et posteritates totamque hanc terram Transalpinensem in omnibus illis antiquis libertatibus, iuribus et bonis consuetudinibus, quibus hactenus usi sumus et quibus maiores et praedecessores nostri, qui regibus Hungariae et Sacrae eiusdem coronae fideliter servierunt usi et gavisi sunt, tenere et conservare. Quorum nosque Radul vaivoda vestigia maiorum et praedecessorum nostrorum, ut praemisimus inhaerentes, habito maturo consilio et consensu praefatorum boyaronum et consiliariorum nostrorum, promisimus et promittimus in verbo nostro vaivodali praefato Ser^{mo} domino nostro domino Ferdinando, regi Hungariae haeredibusque suis futuris et successoribus, haeredibus Hungariae ac Sacrae eiusdem coronae regni praelatis et baronibus regni proceribusque ac toti regno Hungariae fide nostra christiana mediante, quod simulcum eisdem praedictis boyaronibus et consiliariis, nobilibus, officialibus caeterisque incolis et inhabitatoribus omnibus universoque populo et tota terra Transalpinensi, a modo deinceps eidem domino regi Ferdinando et successoribus suis ac regno Hungariae eiusque Sacrae coronae omnimodam fidem et fidelitatem ac obedientiam sine omni dolo et fraude observabimus eidemque perpetuo fideliter serviemus atque ad eundem dominum regem eiusque successores Regum Hungariae Sacramque eius coronam audiemus et attendemus et nunquam ab eisdem separabimur ; promisimus etiam sub eadem fide nostra christiana atque sub honore et humanitate nostris, quod amicis Suae Maiestatis amici, inimicis vero inimici hostesque erimus ac insuper, quando Dei auxilia praefatum dominum Ferdinandum aut eius successores contra hostes fidei et regni Hungariae, praesertim vero contra Turcarum et Tartarorum imperatorem arma sumere vel suum capitaneum mittere contigerit, nos personaliter cum omnibus boyaronibus subditis nobilibus et universis militaribus copiis nostris penes vires suas in auxilium veniemus et ad finem usque belli fideliter ac constanter perseverabimus atque contra hostes Suae Maiestatis pugnabimus. Promisimus etiam et promittimus Suae Maiestati, quod hostes suos et regni, praesertim infideles Turcas per regnum nostrum contra Maiestatem Suam et eius regna trans-

ire, quantum nobis possibile erit, non patiemur, sed eisdem pro viribus nostris resistemus. Casu vero, quo eis obsistere nullo pacto possemus, extunc id in tempore Maiestati Suae significabimus. Idem, quod cum ipsis Turcis nullam nunquam concordialem amicitiam aut mutuam confoederationem habebimus atque Turcarum imperatori, si fieri poterit, maius tributum non dabimus, quam nostri praedecessores dederunt. Etsi nos [Deus] optimus in futurum de potestate et tirannide Turcarum liberabit, extunc singulis annis more praedecessorum nostrorum vaivodarum per solemnes oratores nostros Maiestati Suae et regibus Hungariae eiusque successoribus honores debitos cum fidelitate exhibebimus. Item, quandocumque Turcarum imperator nos ad Portam vocaverit, si evadere poterimus, nullo modo ibimus, sin autem secus fieri non posset, cum scitu et informatione Suae Maiestatis id faciemus et ubicunque erit, in omni rerum eventu Maiestati Suae Regiae eiusque successoribus et regno Hungariae eiusque Sacrae coronae, ut promisimus, fideliter serviemus: ita tamen, ut Sua quoque Maiestas Regia, sicuti nobis per oratores suos promisit, nos unacum boyaronibus, consiliariis, nobilibus, officialibus caeterisque incolis et inhabitatoribus universoque populo Transalpinensi in omnibus nostris antiquis libertatibus, iuribus et bonis consuetudinibus, quibus hactenus semper usi sumus et praedecessores etiam nostri gavisi sunt, conservare et contra quosque hostes nostros suis praesidiis, ubi necessitas exegerit, defendere et tueri, atque etiam si (quod Deus optimus avertat) nos ab hostibus quoquomodo obruere et a regno nostro Transalpinensi depellere et ad Maiestatem Suam confugere contigerit, ut Maiestas Sua Regia nos iterum suis sumptibus et impensis in pristinum locum et dominium nostrum Transalpinense, virtute bellica et authoritate hac regia sua, instituere teneatur. Ad quae praemissa omnia et quaevis praemissorum singula simulcum praedictis boyaronibus, nobilibus, officialibus caeterisque incolis et inhabitatoribus omnibus universoque populo et tota terra Transalpinensi sub praefata fide nostra christiana atque sub honore et humanitate nostris observanda, nos promittimus iuramusque et per Deum vivum, qui coelum et terram creavit et Sancta eius Evangelia, Sacrosanctamque crucem perque gloriosissimam eius matrem Virginem Mariam et omnes Sanctos Dei, quod eidem domino Ser^mo Ferdinando regi, domino nostro clementissimo eiusque successoribus Hungariae regibus ipsique regno et eius Sacrae coronae inconcusse fideliter et inviolabiliter observabimus et per omnes subditos nostros observari faciemus, sine

omni dolo et fraude. In cuius rei memoriam fidemque et firmitatem perpetuam praesentes nostras litteras sigillo nostro maiori sub appendenti communitas manuque nostra propria consignatas et roboratas duximus praestandas.[2]

Nomina boyaronum subscribantur et sigillis muniantur.

(Copia coaeva. Székely Nemzeti Muzeum, Sepsi-Szentgyörgy.)

216.

Wien, 13. Januarii 1536.

Balthasar Bánffy et Marcus Pemfflinger Ferdinando I. regi Hungariae.

Versus Moldaviam cum legato vaivodae convenerunt, qui duobus domini sui desideriis proficiscitur, quorum impletionem enixe commendant.

Cum iam hodie essemus in procinctu itineris, advenit Gregorius servitor Moldaviensis, qui prius apud M^{tem} V^{ram} in legatione egit. Venit autem ad M^{tem} V^{ram} propter duo: unum, ut cum rege Poloniae Maiestas V^{ra} inter eos concordiam faceret, quoniam habita concordia Moldavus animum suum eo constanter stabilivit, ut ad ver proximum contra Turcam se movere velit omni sua potentia, implorato auxilio Caesareae M^{tis} et V^{rae} Serenitatis; alterum, quod audita Cibinii deditione, quam primum ad eum accellerare deberemus, quo Transsilvaniam occupemus. His intellectis visum est nobis, tum pro civi dandis ulterioribus M^{ti} V^{rae} expensis, tum etiam, ut nostra profectio, cum idem Gregorius apud Moldavum fidem non parvam habeat, eo securius et constantius transigi possit, nobiscum duximus et una secum ad Moldavum, Deo propitio, proficiscimur; Deus concedat gratiam et M^{ti} V^{rae} victoriam. Itaque ex quo Maiestas V^{ra} iam eius legationem intelligit,

---

[2] Apud Ostermayer legimus etiam: In dieser Zeit (anno 1533.) hat regiert in der Wallachei Wlad Wayda, welcher, da er sich einsmal voll gesoffen, ist er im Wasser samt dem Ross ersoffen. Nach diesem Wlad Wayda ist Wentilla Wayda worden, ein tapfer Mann, welcher, da er die Boyeren umb die Ungerechtigkeit straft, haben sie einen Ritter mit Geld bestochen, dass derselbige auf der Jagd mit einem Copy ihn durchrannt hat. Nach dem Wentilla Wayda ist ein Münch, so sie ausm Kloster genommen, Namens Radul Wayda; dieser ist frumm gewesen, weil er die Boyeren nach seinem Willen hat lassen regieren, aber der türkisch Kaiser hat ihn abgesetzt.

supplicamus M^{ti} V^{rae}, domino nostro clementissimo, dignetur super his duobus articulis a Moldavo optatis relationem et expeditionem facere gratiosam. Misimus namque hunc nobilem Stephanum Glinchich,[1] alias familiarem M^{tis} V^{rae} praesentium ostensorem, medio cuius et de his, et aliis M^{ti} V^{rae} abunde nuntiamus; Maiestas V^{ra} dignetur verbis suis fidem praestare. Habet etiam is Glinchich litteras M^{tis} V^{rae} ad regem Poloniae scriptas. Si consultum videtur M^{ti} V^{rae}, quoniam alioquin ipse Glinchich in partibus illis Poloniae et regi et aliis notus est, ut nomine M^{tis} V^{rae} ad regem Poloniae iret, stante beneplacito M^{tis} V^{rae}; quia si Maiestas V^{ra} in concordia cum rege Poloniae et Moldavo serio et cum diligentia non aget, tunc Moldavus potentiam suam contra regem Poloniae vertit et defensio regni Transsilvaniae obmittetur; etc.

Ex Vienna, 13. Januarii 1536.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 29. pag. 584.)

217.

Kassa, 24. Februarii 1536.

Marcus Pemfflinger fratri suo Stephano Pemfflinger.

De commoratione inana cum legato vaivodae Moldaviae.

Sum hic Cassoviae, expectavi undecim diebus dominum Bánffy in via. Nondum tamen applicuit, nec scio, quando hic aderit. Patimur cum nuntio Moldavi multa incommoda, accidit infortunium quoque et casus inopinatus, cum ante mensem dominus Bánffy mitteret hominem suum cum homine nuntii Moldaviensis ad Moldavum ... Haberem conatus meos perscribere vobis, sed rem audeo litteris committere: cum iam Ioannes rex intelligat ex litteris nuntii Moldaviensis ad dominum suum scriptis, et apud servitorem suum inventis omnia ex meis nihil intelligere potuit, cum fuerint litterae credentiae; timeo saltem, ne a Stephano Was per tormenta extorquantur; etc.

Cassoviae, 24. Februarii 1536.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 29. pag. 587—588.)

---

[1] Recte: Clyntschytz.

218.

Kassa, 22. Aprilis 1536.

Marcus Pemfflinger Ferdinando I. regi Hungariae.

Iter Balthasaris Bánffy ad vaivodam Moldaviae.

De M^te^ V^ra^ primum veniam et gratiam peto imploroque cur hactenus M^ti^ V^rae^ non scripserim et statum negotiorum nostrorum non detexerim. Causa haec est, cum ad partes istas venissemus cum domino Bánffy, visum aeque consultum nobis fuit, ut Moldavi animum apertius et ex fundamento intelligeremus, ne negotium, quod ante nos est, una nobiscum periclitanter placuit, quo dominus Bánffy in propria persona ad Moldavum proficisceretur, ut affinis omniaque et singula ab eo expiscaret intelligeretque, quo pacto rem ipsam aggrederemur. Iamque integer mensis cum alieno dimidio elapsus, quo Bánffy apud Moldavum agit. Hactenus tamen nec nuntios, nec litteras, nec intimata quidem ab eis habere potui. Misi tres servitores meos cum litteris ad eum, nec illorum aliquis reversus est. Nescio in quam partem interpretari debeam, cum certo sciam, dominum Bánffy illic esse... Quamprimum tamen nuntium vel litteras ex Moldavia habuero, sine mora M^tem^ V^ram^ certiorem reddam; etc.

Cassoviae, 22. Aprilis 1536.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 29. pag. 589.)

219.

Késmárk, 23. Aprilis 1536.

Hieronymus Łaski palatinus Siradiensis Ferdinando I. regi Hungariae.

Legatio Balthasaris Bánffy in Moldaviam. Rumores de vaivoda et de apparatu Turcarum adversus eum.

Dominum Balthasar Bánffy per Poloniam ad Moldavum cum meis transmisi, non videtur tamen nostri futurum illud V^rae^ Sacra^mae^ M^ti^ proficuum, nam Moldavus cum suis non est tanti, ut munitiones Transsilvanas expugnare posset, V^rae^ autem Celsitudini oberit, si Transsilvaniam exercitus ingressus depraedabitur ac desolabit illam, unde illos subditos, quos ibi habet, secretos et in summa exspectatione constitutos, per hanc Moldaviam tyrannidem alienabit penitus a se V^ra^ Ser^ma^ Celsitudo. Quicquid tum ipse intellexi

ad eam rem domini Bánffy, intuitu V^{rae} Ser^{mae} M^{tis} fideliter id illi ac domino Marco a Pemfflingen aperui et sequuti sunt persuasionem meam etc.

Certo autem intelligat V^{ra} Celsitudo, ista aestate Turcam omnes suas vires in Moldavum conversurum, praesertim vero, postquam super interceptis V^{rae} M^{tis} ad illum et dominum Lundensem[1] litteras adversarius M^{tis} V^{rae} Constantinopolim misit, proculque dubio Turca tam in Moldavia, quam in Moesia seu Transalpina sandzacatus eriget, ac illa regna mere occupabit, nam hoc diu machinabatur ; cui rei nisi cito V^{ra} Ser^{ma} Maiestas consuluerit, actum erit de Transilvania.

Ex Kezmark, dominico conductus Pascae. Anno 1536.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

220.

Kassa, 31. Julii 1536.

Balthasar Bánffy et Marcus Pemfflinger Ferdinando I. regi Hungariae.

Relatio partialis de sua in Moldaviam legatione. Responsum et desideria vaivodae. Promisso auxilio paratus est ad fidem iurandam. Redeuntem vaivoda usque in regnum hoc comitatus est, ubi arcem Szatmárnémeti vastavit, ad quod Joannes Szapolyai vaivoda ira accensus arcem vaivodae Moldaviae Bálványosvár sub suam potestatem redegit. Post hoc Petrus Gerendi mittitur ad eum. Responsum et propensio animi erga Ferdinandum regem.

Sacratissime Rex, domine clementissime et caetera.

Post fidelium servitiorum meorum in gratiam M^{tis} V^{rae} commendationem.

Cur hactenus ambo ad M^{tem} V^{ram} non scripsimus, diversae causae et rationes obsteterunt. Nam cum primum ego Banffy ad vaivodam Moldaviensem venissem, erant Caesaris Turcarum et Johannis Scepusiensis oratores apud eum in legatione. Turca petebat, ut sex milia hominum in auxilium Ioannisbek daret, quoniam Transsilvania tria milia, Transalpinae vero quattuor milia hominum contra M^{tem} V^{ram} ad depraedandam Moraviam et Schlesiam datura est. Promititque Turca Moldavo, ut si hoc fecerit, mortem Gritti relaxabit, deinde terras et ditiones, pro quibus bellum cum rege Poloniae agitur, perpetuo iure sibi impetrare

---

[1] Joannes Wese episcopus Lundensis.

vellet. Scepusiensi autem penes hoc Maria et montes promittebat et in vilipendium M^{tis} V^{rae} multa indigna nuntiavit, ac dignitatem et statum M^{tis} V^{rae} depressit; tamen vaivoda non curatis unius et alterius promissionibus gentes contra M^{tem} V^{ram} dare recusavit. Cum hoc Transsilvanenses et Transalpini intellexissent ipsi quoque gentes dare reluctarunt.

Cum vaivoda Moldaviensis inter caeteros tractatus de expeditione in Transsilvaniam fienda, uti se et litteris, et nuntiis M^{ti} V^{rae} obtulit, plura tractavi, qui mihi respondit, verum esse, quod ad M^{tem} V^{ram} misit nuntium eique promiserit Transsilvaniam in potestatem V^{rae} M^{tis} redigere, quod et facile fieri potuisset; in quantum Cibinium non esset ammissum, ita, ut ante ammissionem illius Maiestas V^{ra} nos misisset. Iam vero ammisso Cibinio difficilius est profectionem in Transsilvaniam prosequi, ex eo, quod plures habeat sibi inimicos: Turcam, Tartaros, regem Poloniae et Ioannembek, illarum potentiae sine speciali auxilio gentium V^{rae} vel Caesareae M^{tis} resistere non possit, maxime, si bellum inciperet nemo ei suppetias ferret, quoniam Maiestas V^{ra} a tempore sui regiminis ad frequentes suas oblationes hactenus nullas suppetias tulit; nihilominus dummodo Maiestas V^{ra} aliquot milia hominum hoc anno ad has partes, quae in eius subsidium eant, mittat, paratus est, nedum Transsilvaniam occupare, verum etiam ditiones et regna Turcarum Caesaris omni sua potentia viribus et propria persona aggredi et M^{ti} V^{rae} ac toti christianitati servire. Multa etiam et quidem plurima in hanc rem necessaria retulit consuluitque, quae Maiestas V^{ra} suo tempore intelliget.

Itaque in redeundo a Moldavo veni ad castra M^{tis} V^{rae} Huzth et Munkács videns adversarios penitus nullas inducias servare, sed hostiliter et aperto Marte in fideles M^{tis} V^{rae} saevire. Tum aqua Ticiae excreverat. Vaivoda volens certum numerum salium per Tibiscum Turcis vendendum, qui illic cum pecunia aderant, dimittere ad naves illas irrui, et partem illorum salium vi et armata manu arripui illosque in Némethi deposui, cum reliqua parte salium auffugerunt.

Praeterea, quum hostes undique passim in dominiis et ditionibus M^{tis} V^{rae} non sine maxima iactura et damno eiusdem et suorum fidelium castella erexerant, habito mutuo cum Huztensi et Munkácsiensi tractatu, pro defensione dominiorum M^{tis} V^{rae} unum castellum ad Zathmar Nemethi erexeramus, vaivoda ipse iunctis omnibus viribus et potentia sua, adhibitis machinis bellicis non sine servitorum meorum clade, ex quo nullae suppetiae a

fidelibus M^{tis} V^{rae} dabantur, illud castellum expugnavit et demolivit.

Interea contigit, quod vaivoda Scepusiensis ad iniuriam ipsius Moldavi castrum Balwanos in Transsilvania situm, arte et dolo interciperet alienaretque ab eo.[1] Moldavus hoc intelligens moleste tulit, fortassis ulcisci volens ad nos misit nuntiavitque, ut parati esse debeamus, quo una secum Transsilvaniam ingrediamur in omnem etiam eventum. Nos gaudio non parvo ducti illico Egregium Petrum Gerendy, servitorem M^{tis} V^{rae} ad vaivodam Moldaviensem misimus, nuntiantes nos cum gentibus nostris paratos esse eoque proficisci, quo Sua Magnificentia iusserit, quoniam ad ipsius optata in eum finem huc venimus, dummodo Sua Magnificentia intimet nobis, quo eundum nobis erit, et in quo loco eandem comperiamus, ex animoque rogavimus Suam Magnificentiam, ne sanctum hoc propositum suum mutet, sed iam tandem prosequatur, et in nobis nihil deerit. Vaivoda Scepusiensis interea oratores suos ad Moldavum misit, promittens ei restiturum castrum Balwanos, praeterea etiam maiora ei condonaturum. Revenit Petrus Gerendy his diebus, qui nobis hanc relationem reportavit a Moldavo: «Ego, inquit, Caesareae et Catholicae ac Regiae Maiestati totique christianitati et capite, et regno meo inservire paratus sum, nec capiti, nec substantiae meae parcam, sed omnia pro christianitatis conservatione et bono publico subire praesto, dummodo Maiestates earum operam et auxilium eorum adhibeant, quo id commodius et sine iactura mei et istius regni Moldaviae intentum meum persequi possim. Nam undique magnis adversariis ipse et regnum meum saeptum est. Si expeditionem aliquam fecero, isti contra me insurgent et si non habuero, qui mihi auxilium praestet, et a Maiestatibus suis derelictus fuero, et ego cum regno peribo; exinde Maiestates earum et tota christianitas periclitari poterit. Sic nec Maiestatibus suis, nec mihi prodero. Sed Maiestates Suae faciant hoc, ut dignentur mittere adhuc anno isto quinque milia hominum cum machinis, quae muros frangunt. Non dubitent Maiestates earum, quin procul dubio in omnem rerum eventum Deo propitio et regnum Transsilvaniae Maiestatibus suis integrum

---

25. Maii [1] Etiam huius dies ex nostro scriptore compertum est: 1536. Die festo Ascensionis Domini occupavimus a vaivoda Moldaviae arcem Bályányosvár.
15. Jun. Die vero commemorationis Corporis Domini nostri J. C. totum regnum viritim adversus vaivodam Moldaviae surrexit; iterumque die S. Ladislai
27. Jun. descendimus. (Történelmi Tár, 1880. pag. 636.)

reddam, et cum hoc dominiis Turcarum non parvam iacturam inferam. Ubi vero Maiestates earum generalem expeditionem contra Turcas facere voluerint, mittant quindecim milia hominum, quibus addam ex regno meo quadraginta milia electorum, Transsilvania viginti, Transalpinae vero viginti quinque milia». Cum his, Deo volente, usque Constantinopolim proficisci velit. Ubi autem Maiestates Vestrae de sua oblatione dubitarent, easdem Maiestates Vestras assecurare et certas reddere vult. Haec M^{ti} V^{rae} pro nostra in eandem fidelitate rescribere voluimus, cui tanquam domino nostro clementissimo humillime supplicamus, dignetur nos facere certiores, quid ulterius nobis agendum sit curamque nostri et servitiorum nostrorum gratiose gerere, neque culpam aliquam nobis in hoc ascribere, quia nec capitibus, nec sanguini nostro parceremus, dummodo M^{ti} V^{rae} ad vota servire possemus. Itaque commendamus M^{ti} V^{rae} perpetua et fidelia servitia nostra, uti domino nostro clementissimo, quam Deus optimus maximus felicissimam conservet.

Ex Cassovia, ultima Julii 1536.

Sacratissimae Maiestatis Vestrae

fideles servitores
Balthasar Banffy
Marcus Pemfflinger

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 29. pag. 595—597.)

221.

Kassa, 31. Julii 1536.

Marcus Pemfflinger Ferdinando I. regi Hungariae.

Vaivoda Moldaviae hortationibus est captandus.

Ex litteris communibus ad M^{tem} V^{ram} datis, lenitatem Moldavi intelliget. Quamvis ipse dicat, ut intelligentia, quam cum Ioannebek habet, sit ficta et in eum finem facit, ut decipiat ipsum Ioannem et, ut possit secum agere, ut cum Gritti, tamen mos et consuetudo barbarorum est, ut pallium eo vertant, unde ventus flat. Cernit fortunam M^{tis} V^{rae} ex Caesareae M^{tis} eventu pendere, illius exitum exspectat. Meo tamen videre Moldavus per M^{tem} V^{ram} in toto non est reiiciendus, cum tempore poterit

Maiestatibus V^{ris} maxime contra Turcas non parum servire. Intertenendus est spe et gratia M^{tis} Vestrae; etc.

Ex Cassovia, ultima Julii 1536.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 29. pag. 598.)

222.

Pozsony, 13. Augusti 1536.

Alexius Bethlen Ferdinando I. regi Hungariae.

Stephanus Maylad Franciscum Lázár etsi fidelissimum Ferdinandi regis, interfici iussit, dum ipse modo regis devincendi gratia vaivodam Moldaviae inviderat.

Superioribus diebus de morte Egregii Francisci Lazaris Siculi, servitoris fidelissimi M^{tis} V^{rae} Sacra^{mae} significaveram tantum. Impraesentiarum vero modum interfectionis per Maylatum M^{ti} V^{rae} Sacra^{mae} humiliter exponam. Quum ipse Maylat praedictum Franciscum delegisset et misisset, ut viam, qua Moldavus in Transsilvaniam irrumpi posset, obstrueret, ne scilicet illi aditus pateret, tunc vero Franciscus Lazarus sub eo praetextu receperat sese ad Moldavum, quatenus ipsum in auxilium et liberationem Transsilvanorum educeret, quod et fecisset adeo illi nomine M^{tis} V^{rae} Sacra^{mae} persuaserat, in animumque illius induxerat; verum cum esset in itinere explorator quidam ipsius Maylat, vidit euntem ad ipsum Moldavum, quumque explorator venisset ad Maylatum, prodidit Franciscum Lazar. Maylat dictum Franciscum cum rediisset, mox cepit decapitarique fecit.[1] Hunc habuit exitum Sacratissima Maiestas Regia, in cuius morte non parva iactura est facta, qui quidem eidem M^{ti} V^{rae} fidelis erat servitor; deinde restant adhuc duo fratres eiusdem satis strenui, qui et ipsi latitant. Nam si hos quoque habere posset Maylat simili morte mulctaret ambos.

Posonii, 13. Augusti 1536.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

---

[1] Hoc 1. Julii factum est secundum annotationem eiusdem: Maylad 1. Jul. sabbato die SS. Petri et Pauli sequenti Franciscum Lázár in Régen capite plecti iubet. (Történelmi Tár, 1880. pag. 636.)

223.

Nagyszeben, 25. Novembris 1536.

Patentales Universitatis Saxonum super manutentione privilegii cehae lorariorum in unione existentium contra quosvis turbatores.

Querela magistrorum cehalium, quod loras habenasque conficientes Coronenses merces suas, ut ex Valachia importatas Turcicas phaleras vendant.

Wir Bürgermeister, Richter und älteste Rathgeschwornen der Hermannstadt, der Sieben und Zweier Sachsischer Stüel in Siebenbürgen und der Städt Cronen und Nösen. Thuen hiemit diesem unserem Brief zu Kund allen denjenigen, so es angelanget, wie dass *die datarum praesentium* in generali iudiciaria nostra sessione für uns erschinnen sein die Ehrbare Männer, Meister Greger und Pitter Martgreb Riemner der Hermannstadt, Merten und Chrestel Riemner von Schässpurg, Meister Paul Riemner von Megies, Hans Göldner, Meister Greger von Nösen, und Meister Greger und Emrig Riemner von Clausemburg, alle Älteste und Vorgänger der Riemner-Zech in Namen und Person ihrer und aller ihrer Mit-Brüeder und Zechgenossen der gedachter Riemner-Zech, welche zum heftigsten geklagt, wie dass ihre Handwerk unter allen andern Handwerkern sehr gering und ein klein Ansehen hätt, also dass sie sich gar kaum oder mit Mühe durch dasselbige erhalten und ernähren kündten. Und wären doch dennach gleichwohl ihrer vell beide, Kaufleut und andere Händler, die da Riemfring als türkisch Zähm und dergleichen Losserzam aus der Walachei brächten und bringen liessen, insonderheit aber die Meister der Riemner-Zech von Cronen, welche ihre eigne Arbeit die sie in ihren Werkstätten gemacht unter solchem Namen und Schein, als wär es türkisch Arbeit, zwar der türkischer Arbeit nicht fast ungleich, sondern auf denselbigen modum gemacht, mit grossem Haufen herausser zu bringen pflegten, welchem sie demnach unter und zwischen uns auf den freien Järmarckten und auch ausserhalb den freien Järmarckten in den Städten und Märcken öffentlich gleich, wie andere Waaren verführten und in ihren Gewelbern und auch in den andern gewöhnlichen Örtern auslegten und verkauften, den Exponenten, ja der ganzer Zech und Bruederschaft zu einen merklichen grossen Schaden, durch welches alles den oftgedachten Exponenten, ja der ganzer Riemner-Zech sambt allen ihren Nachkomlingen das endlig Verderben zu gewarten seie, da doch sie

eben solche und dergleiche Arbeit machen kündten. Und darzu hätten auch die Handelsleut für sich ihre eigne und mancherlei Waaren und Güter, durch welche sie sich (ohne solches Riemfring, welches allein auf ihre Zech zu verführen sehe) ehrlich und genugsam erhalten kündten, gleich wie auch ihre Vor-Elteren ohn Handel und Verkaufung solches Riemfrings sich ehrlich erhalten und genährt hätten . . . *Die Universität stellt die Missbräuche ab.*

Beschehn in der Hermannstadt in generali nostra iudiciaria congregatione, in festo Beatae Catharinae Virginis. Anno 1536.

(Originale. Archivum civitatis Nagyszeben. Zunftabteilung.)

224.

Wien, 18. Januarii 1537.

Ferdinandus I. rex Hungariae Petro Rareș vaivodae Moldaviae.

Litterae credentiales nuntio Moldavo redeunti datae.

Spectabilis et Magnifice fidelis et sincere nobis dilecte.

Nuntium tuum, Egregium Gregorium Rosenberger, quem ad nos misisti in his, quae nobis nomine et verbis tuis exposuit clementer audivimus multaque praeterea nobis R[dus] Pater devotus sincere nobis dilectus, Joannes archiepiscopus Lundensis et episcopus Roschildensis, Sacrae Caesareae et Catholicae Regiae M[tis] consiliarius et per Germaniam orator de te et animo erga nos tuo retulit, ad quae omnia benige respondimus, sicuti tum a dicto nuntio tuo, cui fidem habere velis, tum ex litteris praefati archiepiscopi Lundensi percipies, ad quas nos referimus confidentes te eiusmodi de responso ac nostra in te propensione contentum fore.

Datum Viennae, 18. Januarii 1537.

(Conceptus. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

225.

[Sutschawa, medio Aprilis 1537.]

Petrus Rareș vaivoda Moldaviae Ferdinando I. regi Hungariae.

Origo dissensionis inter Moldaviam et Poloniam situs Pocutiae erat, quae perdiu ad Moldaviam pertinebat. Ad pacem condendam dies Pentecostes a rege Poloniae ut terminus electus est.

Ser[me] princeps et domine, domine nobis gratiosissime. Oboedientiam omnem cum fidelitate. Petrus Dei gratia waivoda et dominus ac haeres perpetuus terrae Moldawiensis.

Litteras Sacra^{mae} M^{tis} V^{rae} omni honore accepimus, intellectis autem in mente nostra collocavimus. Intelligimus ex litteris Sacrae M^{tis} V^{rae} Magnificum Jeronimum de Lasko, consiliarium Suae M^{tis} misisse ad Ser^{mum} regem Poloniae, ut qui infigeret inducias pacis inter Ser^{mum} regem Poloniae ad festa Penthecosten nos 20. Maii inducias pacis mutuam ordinavimus cum praedicto Ser^{mo} rege, ut ad impletum tempus differentiae inter haec duo regna per consiliarios praedicti regis ac nostros consiliarios iure mediante ad utilitatem christianitatis definiri debeant. Scimus Sacra^{mam} M^{tem} [V^{ram}] non ignorare, pro qua re differentia orta est inter haec duo regna Polonia ac Moldavia. Est una porciuncula terra, nomine Pokucia, quae ab antiquis fuit membrum Moldaviense ac coronae Angelicae, ubi et terra ista Moldaviensis est et fuit membrum coronae Angelicae. Tamen divi avi ac nostri praedecessores, domini waivodae Moldaviae coram divis christianis principibus iam piae memoriae coram divo imperatore Maximiliano ac Hungariae regibus praedicta terra huic regno Moldaviensi omni iure assignata est. Tantum miramur de rege Poloniae, quod Sua Maiestas sine iure nititur praedictam terram immembrare regno Poloniae, quod non conceditur, praeter ea, quod Sacra^{ma} Maiestas V^{ra} gratia nostrae fidelitatis dignata erit mittere consiliarios suos iam ad festa Penthecosten una cum consiliariis regis Poloniae iustitia iureque mediante providere causas ac differentias vertere ad pacem perpetuam inter Ser^{mum} regem, ab utraque parte esset utilitas christianitatis.

Intitulatio : Ser^{mo} principi et domino, domino Ferdinando, divina favente clementia Romanorum regi semper Augusto, ac Germaniae, Bohemiae, Hungariae regi etc. Domino nostro clementissimo.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica fasc. 30. Febr. 1537. No. 86.)

226.

Sutschawa, 16. Maii 1537.

Petrus Rareș vaivoda Moldaviae Ferdinando I. regi Hungariae.

Litterae credentiales oratori suo ad eum misso datae.

Ser^{me} et Sacra^{me} princeps et domine, domine gratiosissime.

Obedientiam ac fidelitatem etc. Petrus Dei gratia waivoda et dominus ac haeres perpetuus terrae Moldaviensis.

Misimus hunc tabellarium nomine Nicolaum et praesentium exhibitorem cum certis et arduis nostris documentis ad Sacram

M^{tem} V^{ram}, dominum nostrum Clementissimum, ob id supplicantes Sacrae M^{ti} V^{rae}, quatenus illi nostro nomine fidem praestare dignetur. In reliquo Deus Omnipotens Sacram M^{tem} V^{ram} ad vota Regia omni triumpho felicem et benigna clementia conservare dignetur.

Ex arce Swchawiensi, 16. Maii. Anno 1537.

Intitulatio: Ser^{mo} ac $Sacra^{mo}$ principi et domino, domino Ferdinando, favente divina clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae Croatiae regi semper Augusto etc. Domino nostro clementissimo.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

227.

Praha, 2. Junii 1537.

Ferdinandus I. rex Hungariae oratoribus vaivodae Moldaviae.

Ut legatum suum Cracovia venturum patienter expectent, rogat.

Honorabiles et Egregii sincere dilecti.

Quod oratores nostri nondum Cracoviam appulerint, nihil aliud sane in causa fuit, quam, quod exspectabamus primum certiores fieri de adventu vestro. Qui cum nobis a Ser^{mo} principe, domino
31. Maii Sigismundo rege Poloniae litteris suis, heri acceptis, renuntiatus sit, praefatos oratores nostros quamprimum sese in viam dare iussimus eosque profectionem ad vos suam ita acceleraturos confidimus, ut intra paucissimos dies procul dubio Cracoviam perventuri sint. Quare vos hortamur et requirimus, uti parvulam illam moram boni consulatis oratorumque nostrorum adventum propediem futurum aequo animo exspectetis, neque redire ullo modo cogitetis, antequam vos oratores nostri convenerint, id, quod et supra diximus, brevi fiet, ac de eo nullum vobis dubium esse debet.

Datum Pragae, 2. Junii 1537.

(Conceptus. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

228.

Ex castris, 2. Julii 1537.

Petrus Rareș vaivoda Moldaviae Ferdinando I. regi Hungariae.

Litterae credentiales oratori suo ad eum misso datae.

Ser^{me} ac $Sacra^{me}$ princeps et domine, domine nobis gratiosissime. Obedientiam ac fidelitatem.

Petrus Dei gratia waivoda et dominus ac haeres perpetuus regni Moldaviae.

Misimus hunc nobilem Nicolaum Valachum cum certis ac veris, nec non arduis rebus erga Sacra^{mam} Regiam M^{tem} V^{ram} dominum nostrum Clementissimum; igitur supplicantes, Sacra^{mae} M^{ti} V^{rae} ut quicquid Sacra^{mae} M^{ti} V^{rae} nostro nomine protulerit, fidem indubiam adhibere dignetur. Deus autem benignus et optimus Sacra^{mam} M^{tem} V^{ram} ad vota sua omni triumpho sanum conservare et longa tempora dignetur.

Ex castris nostris,[1] 2. Julii. Anno Domini 1537.

Intitulatio: Ser^{mo} ac Sacra^{mo} principi et domino, domino favente divina clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae regi semper Augusto etc. Domino nostro gratiosissimo.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

229.

Pozsony, 8. Julii 1537.

Nicolaus Gerendi episcopus Transylvanus Ferdinando I. regi.

Nuntia nova de negotiis Moldavo-Valachiae tractatis.

De negotio Transsilvanensi haec in ciphra dominus Gaspar[1] scribit: Heri fui in Sepsi cum Maylath, qui ubi omnia in me tentasset et nihil pro se invenisset, dixit tandem cum potioribus nobilibus, Siculis ac Saxonibus habere intelligentiam et potius volunt tributum dare Turcarum imperatori, quam dominum nostrum pro rege habere, et affirmavit, quod per Transalpinum practicasset haec cum eo, Turcarum imperator promittit et dignitatem, et fortunam equaliter mecum dividere, sed alia est causa, quod me tantum amat, quia dominium non patitur socium, sed non confidit fratribus nostris Transsilvanis, timet et Moldavum, et non est tutus in sede sua. Ideo me tantum amat. Sed non fiet, quod vult. Ad me miserant iterum fratres nostri Balassa et Kendi, qui constantissime nostri sunt cum omnibus fratribus, ita, ut nunquam alias magis de Moldavo quid habuerim; etc.

Posonii, 8. Julij 1537.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde vol. 29. pag. 613.)

---

[1] Forsan *Transylvanicis*, quia Elisabeth de Frangepanibus 18. Junii 1537. haec scribit ex Ida: Dicit is nuntius pro certo, waivodam Moldaviensem Transilvaniae esse in depraedationem illius regni. (Archiv des Vereines für S. L. vol. 29. pag. 607.)

[1] Gaspar Horváth de Wingart.

230.

Praha, 25. Augusti 1537.

Giovanni Morone nuntius secretario Ambrosio Ricalcati.

Etsi pax inter vaivodam Moldaviae et regem Poloniae condi non potuit, tamen arma verosimiliter quiescent.

Sono ritornati l'ambasciatori mandati in Polonia, secondo la persuasione di Sua Santità, per pacificare quello re et il Moldavo ; nondimeno essendo in tutto discatenato il furore del nemico nostro, non hanno possuto far effetto alcuno. La controversia è stata perchè il predetto Moldavo nel trattato della pace non ha voluto cedere, come devea, ad alcuni paesi occupati, quali spettano al regno di Polonia ; ma pure si ha operato tanto che per questo anno non si darà principio ad altra guerra, et fra questo mezzo Sua Maestà mi ha detto che non dispera di trovare qualche modi di pacificarli, et così secondo l'opportunità perseverando nella commissione di Nostro Signore li ne darò qualche ricordo ; etc.

(Originale. Archivio di Stato, Napoli. Edidit : Nuntiaturberichte aus Deutschland vol. I/2. pag. 201.)

231.

[Besztercze, fine Decembris 1537.]

Anonymus Bistriciensis de proditione Petri vaivodae Moldaviae in suam civitatem facta.

Quaedam formae, quibus civitas Bistriciensis fere prodita est.

Inter varias proditionum formas ab eo tempore, quo civitas Bistriciensis Transylvaniae per Moldavienses obsidebatur factas haec notabiles sunt :

Missus est Mathias, quem vocant Wisternik, hoc est thesaurarius, tamquam nuntius publicus, qui in ingressu, uti consuetum erat, per iudicem pene stadiis duobus supra civitatem, dum exciperetur salutatione iudicis audita, statim iudicem caperet ac secum in Moldaviam festinaret. Nomen iudicis illius temporis erat Thomas Werner, qui et isto anno eodem officio oneratur. Is namque a principio Walachis obstitit, ne prorsus civitas in eorum caderet manus, tandem cum tale facinus Mathias Wisternik non ausus fuisset attentare, ex quo minor videretur viribus, quam qui id perficere posset. In civitatem introductus est, ubi aliam struxit

insidiarum viam. Pervidebat intrando et exeundo binas portas, an veluti insultu possent capi. Postea ex arce Chychow, quae est Moldaviensi subordinata, equitibus, qui mane dormientibus et nihil huiusmodi ominantibus civibus, custodes portarum adorirentur, trucidarent ac in civitate Thomam Werner pellionem aliosque primarios viros occuparent. Quos cum vita privassent, de caeteris nihil timendum esset. Tale forte consilium a quibusdam concivibus natum, cumque Walachis communicatum, utcunque innotuit et matura provisione dissolutum est.

Omnis conatus ipsius Moldaviensis hactenus in id agitatus est, ut civitatem sub suo iugo gubernaret, custodes portarum ac rectores, quos ipsi boieros vocant, institueret : ideo varie semper persuadet, quomodo nullus iam esset in christianitate, nec senior, nec potentior se princeps, cui et Caesares et Reges honorem deferrent : ita enim oratores sui loquuntur. Ergo et nos Bistricienses, qui essemus pauci, nequaquam sibi deberemus obsistere, sed potius sub alas suas confugere. Ex omnium parte abunde satis posset nos defendere, praesertim, si suos officiales in civitatem susciperemus, quippe qui multo diligentius singulis prospecturi essent, quam nos. Quid enim est, inquit, quod Joannes rex pro servitiis meis censum civitatis annuum donaverit ac tandem civitatem mihi prorsus adscripserit ? Cum eandem non habeam in manu ? Non secus est, inquit, quam si donasset mihi aquilam sedentem in ramo, ad quam cum extendo manum meam, uti, apprehendam, evolat. Sic loquitur ipse ; propterea dicunt oratores : «Attendite verbis domini et concedite». Alioqui dixit dominus : «Ne confidatis in muro vestro, ad quem, si extendero manum meam, ita concutiam et dispergam, sicut paleas.» Si, inquit, statim non concesseritis, mittam triginta milia hominum ac ad unamquamque portam ponam decem milia, qui vexabunt vos et ad famem adigent vos et videbo, an lapides de muro vestro vorabitis !

Et huiusmodi multa, iuxta morem gentis illius barbaricae, fulmina iacit, nunc blandiendo, nunc vero interminando ; non cessat mille species addere, quo civitatem subigat. Nos vero semper bonis verbis declinamus quaecunque possumus, verum enimvero multi ex civibus occulte partes suas agunt, existimantes nobiscum melius agi, si promissis suis locum daremus. Sed nulla fides est in homine : haec ideo, ut cognoscatis plurimos esse, qui promissis illiciuntur aguntque, quae non deberent, nempe domestici hostes, ex quibus nuper palam facti sunt nonnulli, qui et auffugerunt e civitate, nemine pellente.

Primus Petrus Regeny cum complicibus suis nonnullis, qui elapso anno contra libertatem et privilegia civitatis, mandato Moldaviensis electus erat in iudicem, scripserat namque Moldaviensis litteras praeceptorias ad centum viros, ut secus ne auderent facere, sed Petrum Regeny in iudicem eligerent. Litterae non in eo loco, ubi oportuit, sed nocte privatim lectae sunt illeque electus in iudicem, omnia agebat, quae Moldaviensi placebant et forte, ut ex effectu cognoscitur, etiam de reddenda civitate cogitavit. Omnibus propterea viribus conatus est, ut Thomas Werner, qui aliud sentire videbatur, e medio tolleretur. Idque multis modis factum est. Primo suscitavit contra Thomam Werner ex obliquo quandam litem, quam etiam indeterminatam relegavit ad appellationem, atque propterea, ut saltem vir e civitate proreperet. Ille vero in loco permansit, prout sibi a rege et waivoda Transylvanensi commissum est, ne e civitate exeat. Ideo velut in inobedientem fabricatae fuerant litterae super ipsius detentione. Sed neque detineri poterat, obsistentibus multis, qui si detentus factus fuisset, altero die in caput ipsius animadvertissent sicque magnum civitati periculum imminere visum est. Ideo obsistebatur. Rex postea male tractavit condempnatores illos iniquos, quorumvis unus vir nullus vir, nihilominus tamen aliqui unus vir praevalet in huiusmodi casibus multos.

Secundo, Moldaviensis ceperat quendam Walachum, non longe a Bistriciensi civitate habitantem, qui cum crinem nullum haberet, productus est coram tyranno illique pronuntiatum est, ut mori deberet, nisi vellet efficere, quod ipse Mold[aviensis] praeciperet. At ille Walachus, nomine Theodorus Borbois, se omnia factur[um], quae sibi possibilia forent, pollicitus est. Tunc ait illi Moldaviensis: «Nosti-ne Thomam Szewch civem et inhabitatorem civitatis Bistriciensis?» Be[ne], respondit Walachus. «Illum inquit, si vivere vis, interficias, quoniam mihi rebellis est.» Respondit Theodorus Walachus: «Quomodo ergo illud facinus perpatrare possum, ex quo pauper sum et inermis, ille vero dominus. Et quotiescunque extra civitatem vadit, equester est bene armatus et famulis stipatus.» Cui Moldaviensis: «Sic agas, respondit; cape trut[inam] ac imple sportas duas et ingredi domum ipsius Thomae Szewch, ac ipse, a te empturus est pisces. Si vero uxor eius aut famuli a te emi voluerint, ne vendas, nisi ipsi soli. Itaque inter numerandum, rep[entine] gladium, quem acutissimum tibi dispones, educas ipsumque transfodias, [cum] id perfeceris, velocíssimo cursu per vicum parvum ex opposito domus [eius]

ducentem ad domum Petri Regeny iudicis mei te recipito. Ecce ad ipsum litteras praeceptorias scribam, quas ubi illi porrexeris, illico retro domum suam per parvam portam te dimittet extra civitatem sicque libere pot[es] evadere et cum ad me perveneris — inquit — dabo florenos bis mille et unam villam efficiamque te nobilem boierum.» Haec omnia ipse Walachus tandem secus cadentibus rebus fassus est etiam coram domino vaivoda Transylvanensi. Walachus itaque ille Theodorus scilicet Borbois, mandata exequi volens et accepta pecunia, exivit ac pervenit in domum suam, ubi aliam viam, per quam facinus tale aggrederetur, invenit. Non enim audebat se tanto periculo committere, fecerat sibi socios iuratos distribueratque pecuniam, ut Thomam Werner pellionem, alicubi foris civitatem invaderent et trucidarent. E quibus coniuratis unus occulte accedens, ipsi Thomae Werner rem omnem aperuit. Qualiter iam exploratum venturi essent socii sui in domum suam, ubi apud tabernam biberent, ac se e civitate exeuntem insequerentur et non multo intervallo veniunt armati Walachi quatuor ad potum consedentes ac re infecta tandem discedebant. Postea ille Theodorus praecipuus ex ipsis intellexit rem esse nudatam, accessit et ipse ad Thomam Werner, timens vitae suae, veniam deprecans singulaque ex ordine edisserens. Reddidit binas litteras domini Moldaviensis, alterae iudici Petro Regeny sonantes in hunc modum :

Petrus Dei gratia etc. Misimus ad civitatem nostram Bistriciensem Theodorum Borbois, praesentium scilicet exhibitorem, ut aliqua nobis servitia, quae nosti, perficiat. Itaque perfectis illis, ipsum libere et absque impedimento dimittas. Vale.

Alterae sonabant centum viris et totae communitati in hunc modum :

Petrus etc. Misimus ad civitatem nostram Bistriciensem hunc Theodorum Borbois, praesentium exhibitorem, aliqua nobis exhibere servitia. Proinde cum eadem perfecerit, nemo ex vobis audeat contra eundem sub magna nostrae indignationis poena manum levare. Valete etc.

Istae litterae per eundem Theodorum Borbois redditae sunt in manus Thomae Werner, postea et coram Regia Maiestate, et coram domino waivoda Transylvanensi lectae. Sicque disturbatum est illud iniquum consilium. Mandavit demum Moldaviensis Petro Regeny iudici praeteriti proximi anni, ut illum Theodorum caperet et decollare faceret. Captus quidem erat, sed nemine accusante, non poterat interfici. Haec facta sunt priori anno circa festum 24. Aug.
Beati Bartholomaei apostoli.

Praesenti anno 1537 praetactus Thomas Szewch voluntate
civium et regis, ac waivodae Transylvanensis rursus electus est in
iudicem. Idque visum est omnibus necessarium fore, propter civi-
tatis conservationem. Itaque habitis Bistriciae comitiis ad festum
25. Dec. Natalis Domini, perrexit dominus waivoda Transylvanensis ad
arcem suam Gewrgen, ubi sororem suam elocaturus nuptamque
daturus erat ipsi Egregio Ladislao Banffy magistro curiae suae.
Hic iam rursus proditio strui coepit ab intus, quae nuper feria se-
23. Julii cunda ante festum Beati Jacobi apostoli est propagata. Eodem
enim die Egregius Demetrius Gerdey, castellanus castri Gewrgen
misit familiarem suum, nomine Ladislaum de Thelegd, quae est
infra arcem Gewrgen, ut iudici aperiret, quaenam nuper existens in
Moldavia a quodam boiero faventi civitati Bistriciensi audivisset.
Qui Ladislaus eodem, quo supra die non adactus, sed sponte sic
fassus est : quod, dum nuper in Moldavia esset, aperuisset sibi
quidam bonus amicus, quod posteaquam a comitiis Bistriciensibus
dominus waivoda Transylvanensis perrexisset ad Gewrgen pro
celebrandis nuptiis ac pene totam Transylvaniam fama pervagasset,
qualiter Moldaviensis impetiturus esset Transylvaniam eamque
ob famam dominus waivoda Transylvanensis etiam coactus fuisset
e celebratione nuptiarum gentes suas ad finitima subordinare,
tunc Petrus Regeny iudex prioris anni illico nuntiasset e civitate
Bistriciensi ipsi domino Moldaviensi ac caput suum ille devovisset,
ut si in eo tempore celerius infra civitatem Bistriciensem saltem
septingentos loricatos mitteret, ipse libere civitatem sibi in manus
dare vellet et omnes, qui aliquid sibi de non recuperanda civitate
obstitissent, captivos usque in Moldaviam dare. Quoniam ex ea
occasione, quod waivoda Transylvanensis in celebratione nuptiarum
est et propter famam gentes quoque suas ad finitima subordinavit
de facili fieri posset. Itaque — inquit fatens, — paratus fuerat
Moldaviensis aliquid attentare, nisi rerum eventus consilium di-
sturbasset. Sed tamen ipse Moldaviensis aperrime super tali nuntio
gavisus, prius quoque non semel de super communicato consilio, ut
deinceps in posterum in id ipsum invigilaret, ac operam daret,
promisisset Petro Regeny et cuidam Blasio monoculo complici
suo duas villas et cameram salium in Fejéregyház habitam pro
ipsis posterisque suis perpetuo habendas et possidendas. Post-
quam homo ille in Moldavia talia Ladislao praetacto retulisset, se
multum admirari dicebat, quare dominus waivoda Transylvanen-
ses tales proditores in regno pateretur, ac dixit : Quodam modo se
admirari, si tantum illi duo huiusmodi proditorii consilii authores

esse debeant. Ergo, ubi illi ad quaestionem vocarentur, ducturi essent complices suos. Idem Ladislaus Porkolab eadem verba coram Regia Maiestate ductorum recepit.

Multa alia sunt, quae dictu digna non videntur, quamvis praedictis similia aut fere maiora sint.[1]

Contubernalis meus dominus Gabriel de rebus huiusmodi disserens ac quaedam nobis legens rogabat me heri, ut copiam eius Dominationibus Vestris facerem. Quod eo libentius feci, quod scirem easdem nunc similibus paralellis et turbari, et affici : Turbari de amissis, affici cum non soli perpetuo sitis stratagematibus impetiti, sed habere socios.

(Originale. Magyar Nemzeti Múzeum törzsanyaga. Budapest.)

232.

Piotrków, 14. Februarii 1538.

Hieronymus Łaski Ferdinando I. regi Hungariae.

Vaivoda Moldaviae Polonos in minori pugna devicit.

Hic in ista huius regni et ordinum Poloniae dieta, omnia in discordiam et tumultus tendunt, Regia vero Maiestas aegritudine decumbit ; Moldavus autem Russiam igne et ferro afficit nostrosque nonnullos in quodam levi certamine vicit, id quod scio V^{rae} M^{ti} $Sacra^{mae}$ adversissimum et molestissimum fore, propter eum affectum, quem V^{ra} Celsitudo erga hos Ser^{mos} hic reges habet ; etc.

Petrikoviae in dieta regni Poloniae, 14. Februarii. Anno 1538.

(Autographum. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

233.

Praha, 6. Martii 1538.

Giovanni Morone nuntius cardinali Alexandro Farnese.

Nova nuntia de aggressione vaivodae Moldaviae eiusque causis.

Alli giorni passati per la discordia antiqua tra il predetto re di Polonia et il vaivoda di Moldavia erano adunati alcuni cavalli da una parte et l'altra. Nondimeno per diverse intercessioni de amici li predetti principi non erano venuti a rottura alcuna et cadauno stava guardando li sui confini. Hora si è inteso che il Mol-

[1] Haec et sequentia alia manu.

davo all'improvvista ha amazzato molti di quelli cavalli, quali erano alle frontiere ; il perchè si dubita che questo anno faranno guerra manifesta, et si suspica ch'il Moldavo sia fomentato dal Turcho, quale essendo in pace o tregua con il re di Polonia (qual — per quanto ho inteso — dura anchora per 5 anni) per questa via indirecta cerca di farlo molestare. Però serà bene che Sua Santità consideri, se con questa occasione fusse in proposito et per quale via si potesse redurre li predetti re, cioè il padre et figliolo di Polonia, in la presente liga ; etc.

(Originale. Archivio Vaticano, Roma. Edidit : Nuntiaturberichte aus Deutschland vol. I/2. pag. 256.)

234.

[Besztercze,] 18. Junii 1538.

Senatus civitatis Besztercze in negotio Wolffgangi Forster.

Interrogatio et responsum Joannis Thelega camerarii Radnensis de morte Wolffgangi Forster in Moldavia interfecti.

1538 feria tertia proxima post festum Sanctissimae Trinitatis. Egregius Joannes Thelega camerarius Radnensis ad puritatem conscientiae suae interrogatus, ut veritatem fateretur : «Quidnam sciret de morte et interfectione quondam circumspecti Volffgangi Forster, civis olim Bistriciensis, qui in Moldavia, iussu domini Moldaviensis capite privatus est» in hunc modum fassus est : Quod, postquam montana Radnensia iam venissent in manus domini Moldaviensis ac ego, inquit fatens, illis praefectus essem, stans coram domino meo gratiosissimo, interrogabat me : Ubinam est Volffgangus? Et respondi : «Bistriciae.» Et iterum : «Venietne ad me ? Voca eum, et si non venerit, privabis bestiam capite.» Ac statim postea per Dragus misisset litteras, quibus vocasset ipsum Volffgangum. Et ego, inquit fatens, illas litteras illi administravi ; postea venit ad me in Radnam, et dixit.» Non pro te est aedificare Montana.» Et respondi : «Verum est, quoniam nos nihil scimus ; proinde, ingredere tu ad domum gratiosissimam,[1] forte tibi Montana restituet.» Tandem etiam equum cum omnibus attinentiis illi dedi. Inquit fatens, sicque perrexit in Moldaviam et nondum rediit. Aliud nihil se scire aiebat ; tandem quoque fassus est, quod quicunque mendacium illud continuasset, se dixisse Tho-

---

[1] In originali : gratiosissimum.

mam Zewch domino Moldaviensi persuasisse aut scripsisse vel intimasse, ut illum Volffgangum interimi facere, male et pessime continuasset, neque in aeternum aliquis hoc super se probare posset.

(Originale. Archivum comitatus Beszterczenaszód. Besztercze.)

235.

Olmütz, 26. Junii 1538.

Giovanni Morone nuntius cardinali Alexandro Farnese.

Nova de perfidia vaivodae Moldaviae.

Comunicando con Sua Maestà li advisi de Levante che V^{ra} S. R^{ma} et Illma mi ha mandato, quando fussemo al capitolo del Moldavo, Sua Maestà mi disse che egl'era un gran proditore et che non bisognava fidarsi di lui, perchè teneva strettissima practica col Turco. Dappoi mi soggionse ch'il re di Polonia li ha mosso guerra et che il figliolo lì va in propria persona con potentissimo exercito

(Originale. Archivio di Stato, Napoli. Edidit : Nuntiaturberichte aus Deutschland vol. I/2. pag. 310.)

236.

Kraków, 19. Augusti 1538.

Sigismundus I. rex Poloniae Ferdinando I. regi Hungariae.

Copias etsi nolens, misit adversus perfidum vaivodam Moldaviae, dolens, consilia eius sequi non potuisse, etsi capitaneo suo cum vaivoda mite agere iniunxit.

Alteras posteriores litteras cum legissemus e vestigio animum, quem ex priorum lectione in summam laetitiam erexeramus, novo, repentino et insperato malo admoniti contraximus, defecit gaudium cordis nostri et in luctum versa est iubilatio nostra . . . Nam etsi foedus cum Turcorum imperatore percussum habeamus : ad quod suscipiendum et extrema necessitas nostra, et christiani principes diu dissidentes, ad nullamque pacem, concordiam et quietem eiusmodi propensi, ad quam nunc non humano consilio, sed divina quadam benignitate devenerunt, nos adegerunt et impulerunt invitos : id tamen foedus minime voluntatem nostram impediret, quin salva fide nostra, quam et hosti quantumvis immanissimo servare licet, M^{ti} V^{rae} et reipublicae christianae officium nostrum, ubi facultas adesset, amplissime probaremus. Quod vero

nihil opum et virium nostrarum conferre nunc cum M^{te} V^{ra} et aliis principibus possumus, multa documenta afferre non est necesse. Nam praeter illos anniversarios sumptus, quos in propulsandis immanissimis, non tam nostris, quam totius christiani nominis hostium Tartarorum incursionibus, pro virili nostra, soli, omni aliorum christianorum principum auxilio destituti facimus, id solum satis potest rationes nostras explicare, quod superiore anno et Valachi[1] temeritate, et domesticis ac aliis necessariis impendiis, opes nostrae sint attenuatae et exhaustae. Nunc etiam magis palam est omnibus, quam, ut aliquibus testimoniis comprobari sit necesse, nos duos magnos et necessarios exercitus alere stipendio nostro: alterum in ducatu Lituaniae contra ingentem chanum Tartarorum, qui praeter exspectationem nostram nescimus an voluntario suo, an subornato maleficio alicuius incensi, instructi et feroces contra nos arma sumpserunt; alterum contra Valachum[2] hostem nobis fato quodam eo tempore ita infensum datum, ut vel inviti eius temeritatem, iniurias et improbam ac noxiam hostilitatem magnis sumptibus propulsare et persequi cogamur, ad quos sumptus vix iam equidem sufficimus. Ac, ut probemus omnino M^{ti} V^{rae} nobis deesse facultates, non solum eas, quibus vicinae et amicorum necessitati succurramus, sed etiam eas, quibus et dignitatem nostram, et populos nostros praedae hostium expositos tueri necesse habemus: eam latere nolumus, quod nuper et litteris, et nunctiis missis a S^{mo} Domino Nostro subsidium, quod alias nunquam fecimus, petierimus. Alioqui illud cum a M^{te} V^{ra}, quae nobis tantopere coniuncta est, tum ab aliis amicis petituri, nisi illos sua quemque necessitate iampridem pressos et necessario impeditos vidissemus.

Credimus M^{ti} V^{rae} et voluntatem nostram in id, quod cupit, propensam probasse, et quod facultates nos ad succurrendum labenti, reipublicae christianae deficiant, non minus aperte, quam vere et ex animo declarasse. Quare illam obnixe rogamus et obtestamur: velit haec, quae a nobis scribuntur in eam partem, ut sunt accipere et boni aequi consulere, quod nos ad sibi obsequendum tam paratos reperire non potuerit, quam et ipsa et nos mutuo optabamus, et reipublicae christianae videbatur expedire. Alioqui affirmare possumus, nobis eam praecipuam curam incumbere, ut et M^{tem} V^{ram}, et rempublicam christianam officio nostro demereri nobis possimus. Et dabimus equidem operam, ut si in reliquum

---

[1] Recte: Moldavi. [2] Moldavum.

tempus nostrae res, felicitate aliqua adauctae et cumulatae fuerint, aliquo, etiam insigni, quacumque in re testimonio edito declaremus, non nisi ex animo nos scripsisse.

Quod ad woiewodam Valachiae attinet, quem, ut Hungaria suis rebus desperatis auxiliarem habeat, postulat V^{ra} Maiestas, ne eum bello persequamur: et, ut exercitus nostros ab eo oppugnando contineamus : Magnam in hoc et M^{tis} V^{rae} authoritatem, et causae atque necessitatis publicae rationem agnoscimus, et sane nihil morati tribueremus id utilitati publicae et voluntatem nostram ad M^{tis} V^{rae} voluntatem aggregaremus, et cum prudenti atque amica illius persuasione coniungeremus, si id factum nostrum et Hungariae commodum aliquod allaturum credamus et nobis inde, et indignitatem, et iacturam comparari non metuamus : verum cum videmus id integrum non esse, ut, quod omnium regni nostri ordinum consensu et deliberatione est necessario institutum, illis insciis mutare nos arbitratu nostro, non sine periculo subditorum nostrorum Valachiae mala fide provinciae adiacentium debeamus. Et adduci non possumus, ut credamus illum, qui nulla fide tenetur, nullius promissi habet rationem, ut maxime possit, vellet tamen communi necessitati opem ferre. Res est explorata et nullam causam a nobis Valacho datam esse ad tanta facinora perpetranda, quibus et nostris, et subditorum nostrorum rationibus, fidei iurisiurandi et pacis christianae oblitus, plurimum incommodavit : et per nos non stetisse, quominus haec pax, quam inter nos et illum tam Maiestas Vestra, quam Serenissimus dominus Joannes Hungariae rex promovebat, coivisset. Quare M^{tem} V^{ram} summo studio rogamus, ut quae facere nobis citra offensam dignitatis et rationum publicarum regni nostri non licet, ea boni consulere velit. Verum, ut intelligat Maiestas V^{ra} nihil se a nobis postulare posse, quod modo honeste facere queamus, quin id in gratiam illius libenter simus facturi : scribi fecimus mandata nostra ad nostrum generalem exercituum capitaneum, ut quoad dignitas nostra regia patiatur, cum woiewoda rem agat mitius : et, si quae damna ditioni hominibusque nostris intulit, sartire atque in posterum ab inferendis subditis nostris iniuriis et nobis temeritate sua vexandis penitus cavere atque abstinere voluerit, illum in gratiam nostram, etiam sine nobis, propter celeritatem recipiat, et exercitus deducat, ac omni metu belli illum liberet, ut possit, si velit Hungaricae calamitati opem ferre. Haec fecimus, ut aliqua in parte, ubi licet voluntati V^{rae} M^{tis} faciamus satis : nihil diffidentes illam grato animo id accepturam ; et, ut pollicetur litteris, curaturam, ne deinceps

nobis temeritate sua hostis insultet : et promissa, si quae fecerit, nunc nostro exercituum praefecto firme et inviolate observet ; etc.

Cracoviae, 19. Augusti 1538. Regni nostri anni 32.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

237.

Vácz, 20. Augusti 1538.

Stephanus Broderics episcopus Vaciensis nuntio Joanni Morono.

Nuntia de Turcis. Subsidium vaivodarum Moldavo-Valachiae.

Reverendissimo Signore.

Le nove che io posso scrivere a la Signoria V^{ra} R^{ma} sono
19. Aug. che heri ho riceputo littere da la Corte de la Maestà del Re nostro per le quale intendo lo imperatore Turcho personalmente dovere
14. Aug. havere passato il Danubio mercori passato che fu a li 14 del presente per intrar in Transilvania. La Maestà del Re nostro fa tutte le provvisione a lui possibile per resistere, perchè ho bona intelligentia cum li vaivodi di Moldavia et Valachia, li quali sono parati patire ogni cosa avanti che cedere al Turcho. Oltra de questo ha domandato Sua Maestà a se tutti quelli del regno, etiamdio quelli erano a la defensione di Buda, acciochè cum lo aiuto, il quale si expetta da la Maestà del Re de Romani, si possa resistere a tanto impeto.

Prego la Signoria V^{ra} R^{ma} si degni dare fidele recapito a le annexe directe a la Sanctità del Nostro Signore, a li piedi de la quale sempre mi offero et aricomando et a la Signoria V^{ra} R^{ma} altresi, la quale Iddio longamente conservi.

Vacie, die 20. Augusti 1538.

Servitor
Vaciensis ss.

Intitulatio : Reverendissimo domino, domino Joanni Morono episcopo Mutinensi et oratori Sanctissimi Domini Nostri. Domino et fratri semper honorando. In curia Sacrae Regiae Maiestatis Romanorum.

(Originale. Archivio di Stato, Parma. Carte Farnesiane.)

238.

Sárospatak, 27. Augusti 1538.

Joannes Pécsi praepositus ecclesiae Lelesziensis Caspari Serédi partium Hungariae superioris capitaneo.

Rex copias suas cum exercitu vaivodae Valachiae ad Turcam devincendum unit. De apparatu vaivodae Moldaviae.

Caesar Turcarum in vigilia Assumptionis Virginis Gloriosae 14. Aug.
venit ad Danubium. Nullus adhuc se moverat. Regia Maiestas[1] coniungetur cum waywoda Transalpino, qui obsides dabit uxorem et filios regi nostro. Moldavus totis viribus se collegit, conflicturus cum Turca, si se ab eo impeti viderit. Turca nunquam vires, ubi praesens erat, minores quam nunc, habuit. Apti bello milites numerum non excedunt 80 millia, Janiceri non sunt ultra sex millia. Sophis et Rex Persarum imminent imperio Turcae. Haec a Rege intellexi.

(Autographum. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

239.

Vácz, 31. Augusti 1538.

Stephanus Broderics episcopus Vaciensis Ferdinando I. regi Hungariae.

Jesus.

Per vaivodam Moldaviae Turcas retentos esse refertur, qui et seipsum et vaivodam Valachiae hortationibus teneat.

Serenissime Princeps. Domine, domine Clementissime. Post servitutis meae humillimam commen[dationem].

Hodie venerunt ad me haec nova, quae potuit iam V^{ra} Maiestas intellexisse] ex domino Lasky, qui ut pedes, ita etiam manus habet me longe velo[ci]ores, Turcam nondum transisse Danubium, et quod naves ei defuerint tot, quot erant necessariae. Et, quod Moldavus strenue eum retinet cu[m] valido exercitu, nec permittit eum transire. Habet Turcus apud --- meum oratorem, per quem intelligo ipsum nuntiasse ei bonam am[icitiam], sed ita, ut Moldavum nolit ullo modo adiuvare, nec in Transylvaniam admittere, cuius castigandi causa et ipse veniat, imo, ut velit, si Moldavus in Transylvaniam fuga se conferat, eum capere et in

---

[1] Intendit Joannem regem.

manus suas tradere. Ex alia parte dicitur nuntiasse Moldavo et similiter Transalpino omnia his contraria, se non contra eos, sed contra regem Joannem hanc expeditionem sumpsisse. Ad regem Poloniae etiam dicitur misisse amicitiam suam ei offerendo. Vid[it] Maiestas V^{ra} quibus artibus circumvenire hos principes querat. R[ex] meus his diebus debuit habere totam Transylvaniam in castris. Val[en]tinum Thörök intelligo cum non parva manu infra Budam septem milliaribus traicere Danubium, ut in Transylvaniam vadat: Petrus Perinyi, et omnes superiorum et mediarum partium regni, hinc etiam ex his locis idem facient; superest, ut et auxilia V^{rae} M^{tis} tam pedestria, quam equestria non tardent, ut id, quod V^{ra} Maiestas pie incepit, Christi [nomine] et pie prosequatur, sicut omnes nos simul cum rege nostro Joan[ne] in bonitate V^{rae} M^{tis} fiduciam habemus. Existimarem cum tanti --- copiis cum viribus videlicet V^{rae} M^{tis} et regis nostri, et duorum illorum principum Valachiae magnum aliquid et praeclarum hoc adhuc autumno fieri posse, vel circa Eszék et inferiora, vel in illis partibus, in quas totum hoc bellum nunc incubuisse videtur, ubi utinam per istam tantam occasionem possent recuperari illae nobilissimae arces tempore inclyti regis Mathiae amissae, Kyllye et Nezther. Sed illa Eszekiana nunc plus importat, ludunt enim circa praecordia. Intelligimus etiam Turcam esse mortuum, quod si ita esset, longe essent omnia faciliora. V^{ram} M^{tem} Deum conservet semper felicem et incolumem.

Vaciae ultima Augusti 1538.

Eiusdem Vestrae Serenissimae Maiestatis

humillimus servulus

Vaciensis ss.

(Copia coaeva. Archivio di Stato, Parma. Carte Farnesiane.)

240.

Linz, 16. Septembris 1538.

Cardinalis Hieronymus Aleandro cardinali Alexandro Farnese.

Pax inter regem Poloniae et vaivodam Moldaviae componitur.

Mando la copia di una lettera dil Ser^{mo} re di Polonia della concordia et pace fatta tra lui et il waivoda di Walachia,[1] la qual nova è parsa a tutti multo buona, pigliandone speranza di molti

---

[1] Recte: di Moldavia, Petrus Rareș.

beni che di questa unione seguiranno, che, come V. S. R^ma^ ha possuto vedere per le lettere mandategli li giorni passati, se temeva assai che le discordie tra quelli principi non fussero causa di accrescer l'imperio dil Turco et partorissero grandissimo danno et detrimento alle cose christiane, essendo già l'exercito di detto re di Polonia da una banda et dall'altra quel dil Turco contra detto waivoda per ruinarlo; etc.

(Originale. Archivio Vaticano, Roma. Nunz. di Germ. vol. 52. fol. 85. Edidit: Nuntiaturberichte aus Deutschland vol. I/3. pag. 173.)

241.

Kraków, 7. Octobris 1538.

Sigismundus I. rex Poloniae ducatui Mazoviae.

Litterae convocatoriae ad comitia Varsaviae celebranda, in quibus negotia ob novas mutationes tractabuntur.

Generose fidelis dilecte.

Cum nulla hominum consilia firma et perpetua esse solent resque ab illis gestae fluxae et caducae omnes habeantur, nemini vel molestum, vel mirum debet videri, quod consilia nostra, quae et bello, et tractatibus cum hoste nostro feliciter processerunt, fatum et casus propter Petrum Valachiae[1] voievodam pulsum,[2] ut audimus et alium a Turcis institutum immutarit.[3] Quamobrem cum non possimus nos, nisi temporanea et brevi providentia rationes nostras constituere et nunc ad novum istum rerum statum, in quo Turcarum et Tartarorum ac Valachorum exercitus sunt proxime fines regni nostri constituti nova tuendi reipublicae nostrae consilia sint necessaria, visum est nobis expedire, ut conventum generalem regni, pro die Sancti Andreae apostoli 30. Nov. proxime venturo in oppido nostro Piotrków indicamus celebrandum. Quem conventus particulares in 2. feria etc., generalis vero War- 11. Nov. scheviae feria tertia, in crastino festi Sancti Martini de more praecedent. Quare Fidelitati Tuae mandamus, ut in eo particulari 12. Nov. conventu adsit, nunctium, quod ad praedictum generalem Warscheviensem cum plena facultate cum caeteris designet ac mittat, qui in eo conventu legatione nostra audita cum consiliariis istius ducatus nostri Mazoviae de his, quae per nunctium nostrum proponeretur

---

[1] Recte: Moldaviae. [2] Pulsus fuit 14. Septembris 1538.
[3] Stephanum Lăcusta.

et aliis reipublicae necessitatibus consulet. Unde tandem nunctii bene consulti et instructi virique ad obeunda publica munera et constituendas in tuto regni rationes, idonei ad conventum regni generalem proficiscantur. Factura Fidelitate Tua pro fide sua et gratia nostra.

Cracoviae, 7. Octobris 1538.

(Copia coaeva. «Cancellaria Polonica» fol. 1. Erdélyi Nemzeti Múzeum, Kolozsvár.)

242.

[Besztercze,] 10. Octobris [1538.]

Senatus civitatis Besztercze in negotio Wolffgangi Forster.

Interrogatio et responsum Joannis Litterati, secretarii vaivodae Moldaviae de morte Wolffgangi Forster in Moldavia interfecti.

Feria quinta post Dionysii. Circumspectus Thomas Zewch, pro quadam sui purgatione intensae maculae, quod per quosdam dictum fuisset ipsum in causa fuisse necis olim Volffgangi Forster per Petrum Moldaviae wayvodam interimi iussum,[1] introduxit Egregium Joannem Litteratum, secretarium domini praefati Moldaviensis, qui ad conscientiam suam fassus est, tanquam coram Deo, etiam de singulis suis verbis rationem redditurus: Quod nunquam tales litteras apud dominum Moldaviensem legisset, quas ipse Thomas Zewch scribere fecisset; ut rogasset, vel aliquo modo traditorio occasionem dedisset ad necem illius condam Volffgangi Forster, quem dominus Moldaviensis interimi fecisset; sed neque de tali re unquam a bonis hominibus audivisset; sed postmodum, cum dominus Petrus wayvoda Moldaviensis, ira commotus fuisset erga eundem Thomam Zewch, propterea, quod noluisset ad se venire, certe posset fateri: quicquidem dominus suus ex ira sua erga eundem Thomam habita contra ipsum scribere iussisset, scripsisset; quoniam in tantum super eo commotus fuisset, ut indies vitae suae periculum quesivisset, non solum, si potuisset, per Litteratum ipsum perdidisset, verum etiam per omnes homines suos, tam boyeros, quam familiares alios, item episcopos, sacerdotes, castellanos castrorum suorum, per omnem modum operam dedisset, si quo modo interficeretur. Quod cum perfici non potuisset, perquisitis omnibus dolis, tam per totam Germaniam ac Poloniam, quibus aliquo perdi posset, tandem etiam Venetias pro acconito

[1] Vide documentum anterius huius negotii sub No. 234.

misisset, quo ipsum faceret aliquo modo intoxicari. Haec omnia propterea facta fuissent, eo, quod noluisset ad se venire. Si autem venisset in Moldaviam, iuxta fidem suam, nihil illi nocuisset, sed ibidem retinuisset ac in Swchavia ipsi domino dedisset. Haec coram senatu et frequenti ordine centum virorum fassus est.[2]

(Originale. Archivum comitatus Beszterczenaszód, Besztercze.)

243.

Vácz, 14. Octobris 1538.

Stephanus Broderics episcopus Vaciensis cardinali Hieronymo Aleandro.

Rumores de Turcis, a quibus novus vaivoda Moldaviae praepositus est. Joannes rex Transylvaniam a Turcis liberavit.

Reverendissime Domine mihi observandissime. Post servitutis meae commendationem.

Cognovi ex his litteris, quas Linzii 3. huius datas a V^{ra} Dominatione accepi, maximam humanitatem eiusdem et erga me benivolentiam. Quae ita humane, benivole et gratiose dignatur, etiam in hunc amplissimum summi honoris gradum evecta recordari sui antiqui servitoris. Utinam id possim obsequiis meis aliquando promereri, quod, ut consequi possim totis viribus ad hoc contendam, hoc solum supplex oro, velit me sua gratia et favore prosequi.

Novi non est nunc aliud, nisi, quod pro re certa ad me scribitur ex Transsilvania, Turcarum imperatorem cum suo exercitu retrocessisse, imposito in Moldaviam novo wayvoda,[1] quem adhuc quis sit non satis intelligo. Est tamen christianus et, ut intelligo, de gentium wayvodarum. Agendae sunt gratiae Deo, quod Transsilvania nobilissima et omnium (ausum asseverantur dicere) Europae provinciarum ditissima sit liberata et salva, virtute et industria Ser^{mi} regis nostri. Dignetur haec nova V^{ra} R^{ma} Dominatio facere nota Sanctissimo Domino Nostro. V^{ram} Dominationem R^{mam} Deus conservet felicem et sanam.

Vaciae, 14. Octobris 1538.

Eiusdem Vestrae Reverendissimae Paternitatis

Servitor deditissimus

Vaciensis ss.

---

[2] De relationibus Petri vaivodae cum civitate Besztercze cfr. Dr. Albert Berger: Das Verhältniss von Bistritz zu dem Moldauer Woiwoden Peter Rareș (Festgabe zur Feier der Einweihung des neuen evang. Gymnasial-, Bürger- und Elimentarschulgebäudes A. B. in Besztercze (1911.) pag. 37—78.

[1] Stephanus Lăcustă.

Intitulatio : Reverendissimo in Christo Patri et Domino, domino Hieronymo S. R. E. Cardinali Brundusino, Sacrosanctae sedis Apostolicae in Germaniam legato de latere etc. Domino mihi observandissimo.

(Originale. Archivio di Stato, Parma. Carte Farnesiane.)

244.

Linz, 15. Octobris 1538.

Cardinalis Hieronymus Aleandro legatus et Fabius Mignanelli nuntius cardinali Alexandro Farnese.

Gesta Turcarum in Moldavia.

La allegata nuova mandaci da questa Maestà questa mattina; è molto trista, vedendose per essa che il Turco se ha già guadagnato la Moldavia, havendo la principal fortezza di essa, et postovi un nuovo waivoda, scazzato et ruinato quell' altro ghiotto et acquistatisi li baroni et subditi. Il che è simile a quello che, havendo già guadagnato Belgrado in Hungaria et morto il re Ludovico et postovi per re Giovanni alhora waivoda et cum le forze, et cum il seminar et sustentar la descordia tra nostri principi christiani, ci ha fatto tanti danni et Dio vogli non fazzi maggiori!

(Originale. Archivio Vaticano, Roma. Edidit: Nuntiaturberichte aus Deutschland vol. III/3. pag. 209.)

245.

[Toledo,] 28. Octobris 1538.

Petrus Mocenigo orator Venetus Anonymo.

Moldaviam a Turcis occupatam et novum vaivodam praepositum esse annuntiat. Petrus vaivoda e regno suo expulsus montes Marmarosienses transgressus in suam arcem Küküllővár fugit, ubi a fratre Georgio Martinuzzi aggressus est. De recessu Turcarum.

Reffieresse que havyendo el Turco con poca difficultad occupado todo el reyno de Moldavia y hechado del huyendo al vayboda de allì llamado Pedro, el qual es hyo bastardo del vayboda Esteban defunto, pusò en lugar suyo a otro hyo legittimo del dicho Esteban, llamado Xander, criado en su corte, donde el padre le havya dexado, todos los principales de Moldavia se pusieron luego de baxo la obediencia del Turco y el les mando obedecer al dicho Xander dexandole un governador Turco llamado Myhalbhozoyth, y dizese que el mesmo Xander es tan buen Turco como su governador.

El vayboda Pedro viendosse en estrecho no queriendo seguir el consejo que se le dava de retirarse con su exercito a los confines de Transilvania, se fue a las montanyas de Marmarus, adonde los suyos no solamente le desmanpararon aunque eran al pie de LV, però le robaron y quisieron poner las manos en el bino huyera con dos o tres de cavallo y assi se fue huyendo a un castillo fuerte del reyno de Moldavia que es en Transilvania llamado Kikell, adonde es fama que tenia su thesoro, lo qual sabido por el Rey Juan de Hungria embrio sobre el a Frey George su thesorero con 12 c. hombres con intencion de prenderlo para presentarlo al Turco y andando en tratos dello y de haver el castillo para si ; etc.

Partiosse el Turco con todo su exercito de Moldavia a 2 de Octubre dexando a Mahemet becs con 20 c. cavallos para hyr a correr a Esclavonia y las otras provincias comarcanas y mando al vayboda Xander que fuesse buen vezino del Rey de Polonia y del Rey Juan, y dizque le dexo 300 Turcos que le acompañassen, pero los Valacos mal contentos de tal compania le requirieron que no los tubiesse consigo, y el no quiriendo hazerlo dizque los mataron todos ; etc.

A 23 de Octubre 1538.

Esta sera solamente por dezirle como despues que scrivi a V. S. sesentendido como el Moldavo viejo es conduto a las manos del Rey Juan e Hungria y gelo antraydo con buena guardia y los Españoles y Alemanes que havya embiado esta Magestad voluyan atras.

(Originale. Archivio general de Simancas, Estado. Legajo 637. fol. 91.)

246.

[Wien, fine Octobris 1538.]

[Georgius Warkócs] Ferdinando I. regi Hungariae per commissionem Hyeronimi Łaski.

Petrus vaivoda in Transylvania moratur. A castellano suo Küküllőváriensi inimice acceptus est, sed a Joanne rege defenditur.

Inprimis Ser^{mae} M^{ti} V^{rae} nunctiavit dominus Lasky,[1] quomodo cum Tybiscum transfretasset cum exercitu se ivisse per postam, una cum domino Salamanca, ad regem Johannem relinquendo exercitum octo duntaxat miliaria a loco, ubi rex una cum

[1] Nuntiata haec domini sui, Warkócs in persona retulit imperatori Ferdinando, ad quem 14. Octobris 1538. mandatus fuit et ivit ex Debreczen.

suis erat, provisum tamen omni ordine et victualibus, eadem vero hora, qua venerat vocatum a rege et auditum, subvenerunt itaque nova, quod Moldavia per Turcam iam sit occupata et in ea novus waivoda sit constitutus, et ita demum Turca per eandem, qua venerat, viam reversus.

Optabat rex Johannes, ut in eo loco, ubi exercitus M^tis^ V^rae^ erat, aliquibus paucis diebus cunctarent, ut sub id tempus et victualia ad reditum nostrum parari, et certiora nova intelligi possent, quandoquidem timebat ille rex ne Turca aliquo stratagemate seu dolo reversionem suam in Transilvaniam vergeret. Secutus itaque dominus Lasky voluntatem et mandatum illius regis non sine maximo suo et omnium militum dolore, qui facto et emenso tanto itinerum tractu desiderabat, pro fide et honore gloriaque M^tis^ V^rae^ ac sua bona fama, cum hoste dimicare, vel ad minus Transilvaniae hibernare, ubi et Turca semper incitari potuit ad dissidia cum rege Johanne inchoanda, et exercitus firmissimis clausuris et stricturis secure et in omni victualium abundantia per hiemem immorari potuerat.

Interim Petrus waivoda, eiectus et profugus, Transilvaniam venit, quem Bernardus Thomasii hospitio exceptum ad castrum suum, hoc est Moldavi, quod in Transilvania habet,[1] deduxit, ubi castellanus ille exulem sic dominum suum capite plexisset, avulsumque caput novo waivodae misisset, nisi rex suum thesaurarium[2] cum equitatus et peditatus parte ad dictum castrum expedivisset, ubi tractatibus egit, uti Petrum waivodam liberare et castra illa duo Czyczo et Kykell[ew] ad regis Johannis potestatem reducere potuisset.

Dominus tandem Lasky per Johannem ad exercitum remissus, ut ibi nunctium suum exspectaret, qui sibi exponat, quid deinde opus facto esset.

Sub id tempus advenit nunctius novi waivodae, cuius medio successum suum regi Johanni nunctiat et quod Turca commisisset illi, uti regi Johanni serviat et castra in Transilvania requirat, ac Petrum waivodam persequatur usque ad ultimam interniciem.

Et quia Thesaurarius in tractatibus illis apud castrum Czyczo, semper equitibus exitum et ingressum arcis observabat, contigit, uti unus et alter a Moldavo novo nunctius nihilominus sit in arcem ingressus. Ubi cum dominus Thesaurarius dominos Johannem Kállay et Balthasarum Balassy ad complendos tractatus in castrum

---

[1] Id est Csicsó. [2] Fratrem Georgium.

misisset, castellanus clausa arce eos recepit et exclamavit, ad excubias discederent a castro domini Stephani novi waivodae se illud ei et nemini alteri servaturum una et Petrum waivodam, quod si rex Johannes vi aliquid contra castrum agere vellet, istos duos praefatos capite soluturos omnia.

(Copia coaeva. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

247.

[Wien, 5. Novembris 1538.]

Relatio vera de actionibus Turcarum in Moldaviam.

Il processo di 'impresa dil Turco in Moldavia et di l'accordo fatto tra lui et il re Giovanni, havuto da bonissimo luogo, ma da tenir secreto per il grande et forsi capital pericolo che incorreriano quelli da cui se è havuto.

Che il Turco intrato in Moldavia, trovandola deserta di genti, animali et vettovaglie, dete fama esser venuto per castigar Pietro Moldavo per le ingiurie da lui recevute et metter in suo luogo uno di la vera stirpe delli waivodi, il che piacque a' baroni et andorno a basargli la mano, et così pose loro questo waivoda nuovo, figlio quondam dil Sandrino, et dicese che questui è stato frate.

Che subito detto Turco commise alli baroni che cum ogni loro forza et parte cum genti Turchesche andassero a pigliar detto Pietro et lo menassero a se, i quali andorno et habito conflictu lo rupero, donde fu constretto redurse in doi castelli, quali lui havea in Transilvania.

Che il castellan di detti castelli, posto in quel luogo alias da esso Pietro, per ingratiarse col waivoda nuovo fece prigion Pietro per mandarglielo. Il che inteso re Giovanni mandò fra Georgio vescovo di Waradin suo thesoriere, homo di grande fazzon et principal nel maneggio del re Giovanni et suo regno, cum gente d'arme et hebbe detti castelli, prese Pietro et menolo al re Giovanni.

Che il Turco assettate le cose in Moldavia partitisi di là et lassò in quella provincia trecento Turchi, li quali dopoi sono stati tagliati a pezzi da quelli dil paese.

(Originale. Archivio Vaticano, Roma. Edidit: Nuntiaturberichte aus Deutschland vol. III/3. pag. 234.)

248.

Wien, 11. Novembris 1538.

Fabius Mignanelli nuntius cardinali Alexandro Farnese.

Causa belli a Turcis in Moldavia gessi.

Et ragionando cum Sua Signoria [l'arcivescovo di Strigonia] [1] mi disse, la guerra dil Turco in Moldavia esser proceduta da tre cause : la prima, perchè il Moldavo havea denegato il tributo, che dovea dare al Turco ; la seconda, per haver fatto morire li figlii di Aloysi Gritti, che gli furno menati prigioni poi la morte dil padre ; la terza, per esser stati intercetti in Moldavia alcuni presenti che il re di Polonia mandava al Turco. Et mi disse ancor Monsignor di Strigonia che era vero che Pietro Moldavo cum la soa fameglia era prigione dil re Giovanni, et che detto Pietro havea nome trovarse molti dinari, per esser stato gran tyranno et per esser la Moldavia fertilissima provintia cum minere d'oro et argento, et che le doe fortezze Csicsó et Küküllő, che erano di detto Pietro nei confini di Transilvania verso Moldavia et ne li quali se era ridotto poi la venuta dil Turco, sono in poter di detto re Giovanni ; etc.

(Originale. Archivio Vaticano, Roma. Edidit : Nuntiaturberichte aus Deutschland vol. III/3. pag. 239.)

249.

Wien, 22. Novembris 1538.

Fabius Mignanelli nuntius cardinali Alexandro Farnese.

Significatio occupationis Moldaviae. Descriptio Moldaviae et Valachiae. Sequelae perniciosae Turcicae occupationis pro regno Hungarico.

Ancorchè Monsignor Rmo legato et io habbiamo scritto comunemente in risposta alle sue de 28, perchè le cose di Moldavia qua sono reputate di grandissima importanza, come se scrisse in comune per lettere di 15 et io replicai con qualche circonstanza per le mie de 28 del passato, et è tanta l'importanza che dalli Ungari, che sono venuti in questa corte, ho inteso che questà è maggior vittoria del Turco che non fu quella della presa di Buda

[1] Paulus Várdai.

alla morte del re Ludovico, e perchè ancora per un' ultimo capitulo 1526 delle sue di 28 vedo che Nostro Signore per sua gran prudentia lo considera molto bene e comanda teniamo continuamente avvisata V. S. Rma et Illma de' progressi di quella guerra, il che certo s'è fatto con ogni diligenza: però hora con questa mia mi sforzerò soddisfare di nuovo e scrivere il pericolo universale, che nasce da questa vittoria del Turco.

Tutta la Valachia grande e piccola ha in se luoghi fertilissimi, e la piccola è signoreggiata dal vaivoda Transalpino e la grande dal Moldavo, e l'uno e l'altro soleva esser tributario delli antichi re d'Ungheria.

Fa tutta la Valachia quaranta in cinquanta mila cavalli, la Moldavia sola 20 in 30 mila. Al tempo del re Mathias il Turco guadagnò la Moldavia e fortezze verso il Mare Euxino, cioè Kilia e Nester,[1] e con quel freno si è andato continuamente allargando, tanto che li Signori Transalpino e Moldavo sono dismembrati dal regno di Ungheria e fatti tributarii al Turco, il quale è venuto innanzi acquistando sempre. E tra le molte vittorie sono le due notabilissime, l'una l'haver preso Belgrado e l'altra quella della morte del re Ludovico. Alle quali restano aperte e senza bastione tutte le campagne di questi paesi.

La Moldavia particolarmente è intrecciata alla Transilvania, la quale è provincia piccola, ma importante per la fertilità sua e per l'oro et argento che se ne cava, e non è possibile ch'ella si difenda, perchè il Moldavo nuovo, che è figlio naturale del Sandrino,[2] è in età di trenta anni, e 25 in circa n'ha consumato nella corte del Turco, dove fu trasferito per alcumi travagli del padre, di modo che è come un bassa. Ha le forze tanto grandi che la Transilvania resta per il Turco ad ogni suo beneplacito, e da esse n'è seguita la total dissolutione del resto del regno d'Ungheria, il quale fin a quest'hora per la maggior parte è alienato dalla vera via cattolica per il Turchesmo e Luteranesmo.

Il regno di Polonia alla Moldavia è nel medesimo termine e più facile rispetto alla pianura, che la Transilvania si divida da monti. E così veda V. S. Rma che il pericolo è tanto grande che, se le forze e santissima lega non fanno qualche buon effetto, e se li principi cattolici non udiranno la santissima voce di Nostro Signore che sempre li ha chiamati e li chiama alla vera e necessaria

---

[1] Akerman. [2] Stephanus, filius Alexandri († 1496) qui fuit filius vaivodae Stefan cel Mare.

unione, dopo molte scissure, che vediamo nella veste inconsutile, maxime in Germania, la christianità tutta con qualche progresso di tempo, se Dio altrimente non provvede, potrebbe patir molto universalmente.

(Originale. Archivio Vaticano, Roma. Edidit: Nuntiaturberichte aus Deutschland vol. III/3. pag. 265—266.)

250.

Wien, 1. Februarii 1539.

Cardinalis Hieronymi Aleandro legati relatio de suo colloquio cum Ferdinando I. rege Hungariae.

Consilia Turcarum impia et animus vaivodae Moldaviae.

Monsignor Lundense disse . . . haver havuto dalla bocca dil re Giovanni . . . come per certo il Turco facea un grandissimo apparato . . . contra Hungaria . . et volea far suo figliolo re di Hungaria, che restasse lì, et introdurvi in luogo di Hungari Turchi et Tartari ad habitar, et che li Tartari intrariano in Hungaria per la via di la Moldavia, come hanno fatto altre volte li suoi predecessori tra doi fiumi Nester et Moldava . . . Disse ancor che'l vaivoda di Transalpina havea promesso al re Giovanni che lui essendo christiano volea viver et morir per la fede congiunto cum questa Maestà et detto re Giovanni contra il Turco, ma che non è segnor molto potente; etc.

(Originale. Archivio Vaticano, Roma. Edidit: Nuntiaturberichte aus Deutschland vol. I/4. pag. 275.)

251.

Wien, 16. Februarii 1539.

Marinus Giustiniani orator Venetiae de rebus Moldavicis.

Propositiones a Petro vaivoda Moldaviae Joanni regi oblatae.

Dixit orator, quod Moldavus Petrus petierit a rege Joanne, si vellet dare ipsi tria milia equitum, vellet recuperare Moldaviam, quia populi illius provinciae sint male contenti de eo regimine, quod nunc est impositum a Turca, et quod Joannes noluerit ei consentire; volebat autem Moldavus, quod fingeretur ipsum [bis] aufugisse.

(Originale. Archivio Vaticano, Roma. Edidit: Nuntiaturberichte aus Deutschland vol. I/4. pag. 301.)

252.

Wien, 25. Februarii 1539.

Aleandro et Mignanelli cardinali Alexandro Farnese.

Consilia Alexandri, novi vaivodae Moldaviae, qui arcis fundamentum in fine regni sui iecit versus Poloniam.

Sua Maestà ci ha replicato, che il Sandrino Moldavo, posto in signoria per il Turco, fa una fortezza in li confini di Moldavia verso Polonia, et che in Moldavia sono sette o otto milia cavalli Turchi; etc.

Pensamo che quella fortezza che fa il Moldavo, sii tratto dil Turco per suo interesse, et che sii stato causa dil motto di Tartari per intertenir il re di Polonia, acciò non impedischi l'edificatione di detta fortezza, et che li sette milla Turchi siino per quello medemo effetto contra chi dalle bande di qua volesse anche dargli impedimento a detta edificatione, perchè in effetto quel Sandrino Moldavo, creato dil Turco, dalli cinque anni di la soa età fin a questo tempo sta in Moldavia pro forma, ma re vera il Turco se l'ha occupata et se la tiene, cosa di gran importanza a far ogni impresa contra Polonia et tutta Germania.

(Originale. Archivio Vaticano, Roma. Edidit: Nuntiaturberichte aus Deutschland vol. III/3. pag. 466.)

253.

Wien, 28. Februarii 1539.

Aleandro et Mignanelli cardinali Alexandro Farnese.

Quid Ferdinandus rex de Petro vaivoda censeat?

Dimandammo a qualche buon proposito a Sua Maestà che causa pensasse esser che'l Turco habbi mandato quelli sette milla cavalli in Moldavia. Ci rispose havergli mandato per presidio di quella provincia, come fa in tutte l'altre, le quali lui acquista et ha animo di tenere. Et replicando noi: «Il Sandrino Moldavo nuovo che fa?» — ci usò queste parole: «Sandrinus nihil est; Turca habet et tenet Moldavia.»

(Originale. Archivio Vaticano, Roma. Edidit: Nuntiaturberichte aus Deutschland vol. III/3. pag. 471.)

254.

Buda, 25. Maii 1539.

Frater Caspar prior ordinis fratrum Heremitarum Sancti Pauli pro parte colonorum Valachalium de Maron.

Confirmatio privilegii Valachorum in vico Maron dicto et ad claustrum Szilágy pertinente habitantium.

Frater Caspar [ordinis] fratrum Heremitarum Sancti Pauli primi Heremitae regularium Beati Augustini [pro]fessorum prior generalis caeterique patres difinitores capituli generalis in anno Domini 1539 ad Sanctum Laurentium super Budam celebrati. Memoriae commendamus, quod prudentes viri coloni nostri Valachi de Maron, pertinentes ad claustrum nostrum Zilag nuncupatum ad honorem Virginis Gloriosae titulatum, nobis tempore capituli magna cum instantia supplicarunt, quatinus privilegium antiquum libertatis eorum renovare restaurareque, ac eisdem tribuere dignaremur. Nos igitur visis eorundem colonorum nostrorum iustis et legitimis petitionibus ex sano consilio ipsum privilegium, quo antea gaudebant, ratum firmumque habentes confirmavimus restauravimusque sub hac forma seu tenore: Quod coloni nostri tres numero singulis annis teneantur solvere unum bovem mactabilem triennem, quem bovem, si non possent dare, extunc solverent florenum unum, similiter et alii per ordinem. Item in dica Sancti Michaelis capitatim quaelibet sessio tenetur solvere florenum unum, inquilinus vero quilibet denarios viginti quinque. Item, si qui colonorum habuerint quotannis apes floridas vulgo *Ray*, tenentur ex decem uno alveario apum; et si non habuerint decem, extunc de omnibus alveariis mel[liferis te]nentur solvere denarios duos. Item, si qui habuerint gregem ovium, tenentur in autumno dare [toti]dem, et post festum Paschae agnum unum et caseum unum. Item, si qui habuerint decem p[orco]s, tenentur solvere annuatim porcum unum; si autem non habuerint decem de singulis porcis te[nentu]r solvere denarios duos; item sessionem habentes tres, tenentur falcare in longitudine octaginta ___ et tenentur congregare et introducere ac in unum collocare. Item foenile sub claustro in decursu fluvii Berekio tenentur cumulare. Item aratores in Ugarzeges tenentur capitatim arare unum iugerum, similiter in autumno unum iugerum, et seminare de semine monasterii. Item fruges seminatas tenentur metere ad libitum patris prioris, vel in circuitu monasterii, vel in possessione Maron; ita, ut sessiones habentes

metant unum iugerum et inquilini medium singuli. Item super hos labores ad petitionem patris prioris ex more patriae, sive terrae singuli laborabunt in metendo, vel falcando, sive cumulando unum diem. Item in festo Nativitatis tenentur dare unum pullum capitatim. Vaivoda autem ipsorum tenetur dare unum hinnulum, vulgo *cwz*, et si non habuerit, tenetur solvere bovem unum mactabilem ; tenetur etiam dare in hieme lodicem unum, quem si non habuerit, solvat florenum unum. In cuius rei memoriam praesentes nostras litteras sigillo ordinis munitas duximus dandas et concedendas. Sub festis Pentecostes. Anno quo supra.

(L. S.)

(Originale maxime laceratum. Országos Levéltár, Budapest. Gyulafehérvári káptalan, Cista Szatmár fasc. 5. No. 17.)

255.

Kraków, 22. Julii 1539.

Hieronymus Łaski Leonardo Fels capitaneo generali.

Salvum conductum pro legato vaivodae Moldaviae a rege acquiri implorat.

Fuit hic orator Moldavi, qui me tanquam Sacra^{mae} Regiae Romanorum etc., Maiestatis consiliarium convenit rogavitque nomine sui vaivodae, ut apud Maiestatem Suam salvumconductum oratori eius Petro Warthyk marsalco curiae vaivodae Moldaviae impetrarem ; quoniam vellet suum oratorem ad Suam M^{tem} mittere. Videretur itaque mihi daret Sua Maiestas in personam istius Petri Warthyk aut cuiuscunque alterius litteras fidei, quas V^{ra} Magnificentia domino Warkócz dabit, ut eas ad me transmittat ; cupit tamen id quam secretissime fiat, quoniam timet, ne rex Joannes eum apud Turcam accuset ; etc.

(Gévay : Urkunden und Actenstücke fasc. 8. pag. 16.)

256.

Wien, 9. Septembris 1539.

Ferdinandus I. rex Hungariae Stephano vaivodae Moldaviae.

Litterae credentiales pro nuntio Andronico ad eum misso.

Spectabilis et Magnifice sincere dilecte.

Commisimus Egregio fideli nobis dilecto Tranquillo Andronico nonnulla vobis nomine nostro exponenda, sicuti coram ab eo

intelligetis. Quare vos requirimus et hortamur, ut ei in iis, quae sic verbis nostris referet, plenam et indubitatam fidem adhibere vosque superinde ita gerere velitis, ut in vos clementer confidimus; quod gratia nostra regia recognoscemus.

Datum Viennae, 9. Septembris 1539.

(Conceptus. Staatsarchiv, Wien. Turcica.)

257.

Torda, 28. Januarii 1540.

Petrus Rareș vaivoda Moldaviae senatui civitatis Besztercze.

Quietantia de censu a civitate ab eo levato.

Nos Petrus Dei gratia wayvoda Moldavus etc. Fatemur et recognoscimus per praesentes, quod iudex, iurati et caeteri cives Bistricienses nobis illum censum, quam Regia Maiestas, dominus noster clementissimus dare et exolvi iusserat anno praeterito, persolverunt manibusque nostris administraverunt, super quibus ipsos cives quietos et expeditos, harum vigore et testimonio litterarum nostrarum mediante duximus dandos.

Datum in oppido Thorda post festum conversionis Beati Pauli apostoli feria quarta. Anno Domini 1540.

(Copia coaeva. Archivum comitatus Beszterczenaszód, Besztercze.)

258.

Hârlău, 10. Aprilis 1540.

Stephanus Lăcusta vaivoda Moldaviae Stephano Maylad capitaneo generali Transylvaniae.

Precibus motus mittit 200 milites, sed enixe ei defensionem bonorum Küküllőensium suorum commendat.

Stephanus Dei gratia waivoda, dominus et heres verus terrae Moldaviae etc. Spectabilis et Magnifice domine amice ac tamquam frater nobis dilecte. Salutem omni cum favore.

Quamprimum servitor noster nomine Joannes de Waranscha, litteras et nunctiata Spectabilis Magnificae Dominationis V[rae] nobis attulit, nempe ex parte ducentorum hominum, quos mitteremus Spectabili Magnificae Dominationi V[rae] hora, qua advenit noster servitor, mandavimus officialibus nostris, quocitius poterint, ut eligerent cum armis suis et loricis atque omnibus suis attinentiis

ducenti electi isti et in procinctu qui et veniunt. Quod si necessitas cogerit, etiam in propria persona comparebimus erga adversarios Spectabilis Magnificae Dominationis Vestrae. Caeterum notificamus Spectabili Magnificae Dominationi Vestrae, tamquam fratri nobis dilecto, ex parte nonnullarum hereditatum nostrarum, id, quod parenti nostro iure nos concernit, videlicet Dicsőszentmárton, Chydetelke, Kiralyfalva, Zylkut, Peterlaka et Zagor, in comitatu in Kikellü habitas et existentes, igitur audimus, quomodo Joannes rex cuidam servitori suo ista heredia praesignasset atque dedisset etiam castrum Zentlelek tantum quartam partem misisset Wolffgango Balathfiw; noverit Spectabilis Magnifica Dominatio V^{ra}, quam propere agebat etiam Joannes rex tam nobiscum, quam vobiscum. Igitur admodum rogamus Spectabilem Magnificam Dominationem V^{ram}, faciat nostri gratia et causa, ut ista suprascripta heredia non separarentur huic atque illo, sed maneant in manibus Wolffgangi Balathfiw, quo pacatiora reddantur tempora longe in maioribus, complacebimus Spectabili Magnificae Dominationi Vestrae. Deinde fidem praesentium servitori nostro de omnibus quaeque dixerit nomine nostro adhiberi velitis rogamus. Quam bene valere desideramus.

Datum Bachloviae, Sabbato [post] diem Dionisii episcopi 1540.

Intitulatio: Spectabili et Magnifico domino Stephano Maylath capitaneo generali Transilvanensi etc., tamquam amico et fratri nobis admodum dilecto.

(Originale. Országos Levéltár, Budapest. Nádasdy-levéltár.)

259.

Hârlău, 24. Septembris 1540.

Stephanus Lăcusta vaivoda Moldaviae Ferdinando I. regi Hungariae.

Litterae credentiales nuntio suo ad eum misso datae.

Serenissime Princeps et domine, domine nobis maior gratiosissime etc. Stephanus Dei gratia waievoda dominus et heres verus terrae Moldaviae etc. Salutem omni cum sincera fidelitate et obedientia.

Misimus hunc fidelem servitorem nostrum, nomine Iwan, ad Sacra^{man} M^{tem} V^{ram} medio cuius nonnulla referenda nunctiavimus Sacra^{mae} M^{ti} Vestrae. Igitur rogamus Regiam M^{tem} V^{ram} tanquam dominum nobis gratissimum, quicquid idem fidelis servitor noster nostro nomine protulerit Ser^{mae} M^{ti} V^{rae}, fidem

indubiam adhibere dignetur Ser[ma] Maiestas Vestra. Quam Deus Optimus Maximus felicem et incolumem conservare dignetur, omni cum triumpho ad vota sua regia.

Datum Bachloviae, mensis Septembris 24. Anno Domini 1540.

Intitulatio: Serenissimo principi et domino, domino Ferdinando, divina favente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae regi etc., infanti Hispaniarum, archiduci Austriae etc. Domino nobis gratiosissimo.

(Originale. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

260.

Lippa, [initio Octobris] 1540.

Isabella regina Hungariae Severino Boner a Balice.

Desideriis satisfaciens duas in Transylvania sitas arces ei tradit.

Quae porro rerum nostrarum conditio sit: sane te celare non possumus, nihil amplius nos de dotalitio nostro possidere, praeter duo castra, Solmosum et Lippam, quorum sane reditus adeo exigui sunt, ut nisi nobilitas illius provinciae de suis opibus aliquid subministraret, mendicandum propemodum nobis foret. Plane enim omnem pecuniam omniaque clenodia pretiosa, quae habuimus, Turcis donare et tradere coacti sumus; saltem, ut ex eorum manibus nos liberaremus. Arces illas duas Chitzoum et Kikelüvarum Petro vaivodae Moldaviae restituere nos oportuit: qui suos iam legatos hic habet, et deditionem sibi fieri postulat; etc.

Lippae, anno Christi 1540.

(Nicolai Reusneri Epistolarum Turcicarum liber IX—XI. — Francofurti ad Moenum, 1590. — pag. 3.)

261.

Wienerneustadt, 14. Octobris 1540.

Ferdinandus I. rex Hungariae Stephano vaivodae Moldaviae.

Litterae credentiales oratoribus suis ad eum missis datae.

Spectabilis et Magnifice, fidelis nobis dilecte.

Commisimus Magnificis Thomae Nádasdy tavernicorum, ac Caspari Horwath de Wyngarth, cubiculariorum nostrorum magistris, nec non Sigismundo Balassa capitaneo, oratoribus nostris, fidelibus nobis dilectis, nonnulla tibi nomine nostro referenda, prout ab eis coram vel per eorum homines sive litteras intelliges.

Quae cum totius christianitatis ac nostrum omnium salutem conservationemque concernant, te proinde gratiose requirimus, ut eisdem plenam et indubitatam fidem in iis, quae verbis nostris exponent, adhibere sicque superinde te gerere velis, prout in te plene confidimus. Id, quod erga te singulari gratia clementiaque nostra recognoscemus.

Datum in nostra civitate nova, die 14. Octobris 1540.

NB. In simili ad vaivodam Transalpinensem.

(Conceptus. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit Szilágyi: Nádasdy első követsége pag. 23.)

262.

Wienerneustadt, 12. Novembris 1540.

Ferdinandus I. rex Hungariae Stephano vaivodae Moldaviae.

Litterae credentiales nuntio ad eum misso.

Spectabilis et Magnifice fidelis dilecte.

Accepimus litteras tuas, simul et ea, quae nobis per servitorem tuum nuntiasti, perclementi et grato admodum animo intelleximus, super quibus responsum nostrum eidem servitori tuo oretenus a nobis datum coram ab eo percipies, cui fidem indubiam adhibere velis ; nam tibi gratiam et clementiam nostram Regiam omni loco atque tempore expositum fore pro certo credere debes.

Datum in Civitate nostra nova Austriae, 12. Novembris 1540.

Intitulatio : Spectabili et Magnifico Stephano wayvodae Moldaviae etc. Fideli nobis dilecto.

(Conceptus. Staatsarchiv, Wien. Hungarica.)

263.

Wienerneustadt, 21. Decembris 1540.

Ferdinandus I. rex Hungariae Emerico Balassa.

Vaivodas bono animo esse curent, ne ab illis Transylvania opprimatur.

De waivoda Moldaviae et Transalpinensi scito nos illis sicuti consuluisti bonam relationem fecisse ; restat nunc, ut eos in tali eorum proposito et propensa erga nos voluntate retinere summopere laboretis, ita, ut ne aliquem tumultum contra Transylvaniam facere praesumant. Nam intellecto plene negotio isto, quomodo cum regnicolis transactum et conclusum fuerit, statim ipsorum

waivodarum Moldaviensis et Transalpinensis postulatis similiter intendere et ad eos proprios nuntios nostros destinare volumus ; etc.

(Conceptus. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit Szilágyi : Nádasdy első követsége pag. 44.)

264.

[Wienerneustadt, 22. Decembris 1540.]

Ferdinandus I. rex Hungariae Stephano vaivodae Moldaviae.

Responsum datum Joanni Litterato nunctio domini vaivodae Moldaviensis.[1]

Sacra Maiestas Regia Romanorum, Hungariae, Bohemiae Rex semper Augustus, dominus noster Clementisimus, grato gratiosoque animo audivit salutationem ipsius domini waivodae et boieronum consiliariorumque suorum terrae istius Moldaviensis.

Mandat et vult Sua Maiestas ipsum dominum waivodam suosque consiliarios gratiosa salutatione nomine Suae M^{tis} salutari omnemque clementem et benignam gratiam suam ipsis per te commendari.

Ubi M^{ti} Suae dominus waivoda boieronesque suique consiliarii sincera fide obedientiam et fidelitatem denuntiant et in gratiam Suae M^{tis} acceptari, instar divorum regum Hungariae, praedecessorum Suae M^{tis} supplicant, clementi gratiosoque animo accipit et agnoscit Sua $Sacra^{ma}$ Maiestas ipsumque dominum waivodam cum suis boieronibus et tota terra Moldaviensi in suam gratiam benignam admittit et acceptat, uti alii praedecessores reges Hungariae, et clementer eos tueri ac defendere offert terramque illam totam in pristinam libertatem et felicitatem vendicare omni studio regioque officio studebit et contendet Dei cum auxilio ; etc.

Castra Cziczo et Kikellewar in partibus regni Transsilvanis existentia pro Killya et Nester Alba, per Turcas occupatis data, ubi petit dominus waivoda restitui, Maiestas Regia, Dominus Noster Clementissimus, sicuti neminem fidelem suo iure privare intendit, ita pro tanta fidelitate ac obedientia Suae M^{ti} per dominum waivodam suosque boierones praestitam, in hoc gratiose et iuste respondet et clementer eius supplicationi satisfacere cogitat ; sed constat domino waivodae et tibi, illa castra esse in manibus servitorum quondam regis Joannis, et quum in Transsilvania recuperanda

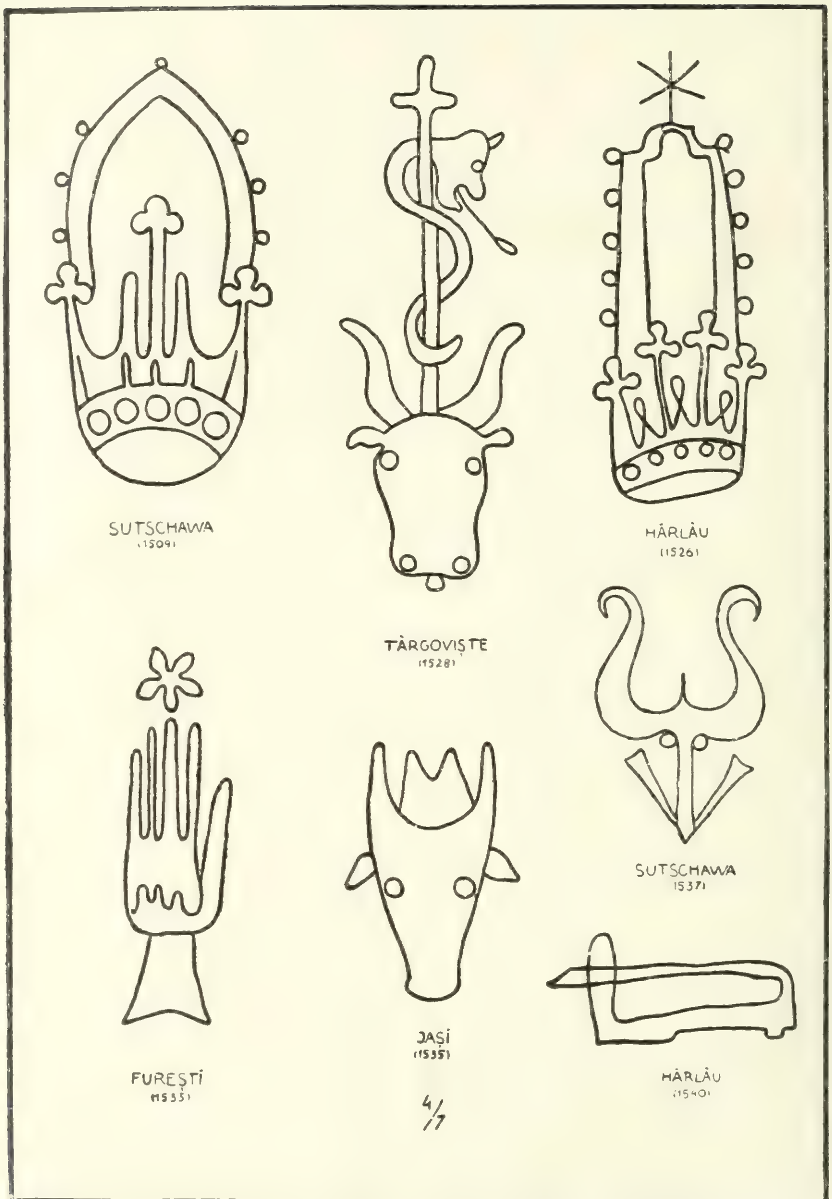
---

[1] Credentiales eius 22. Decembris 1540 datas vide Hurmuzaki : Documente vol. II/1. pag. 214.

difficultas et mora aliqua intercesserit, illa quoque recuperari non potuerint, optat Maiestas Sua moram, quae ad recuperationem usque istorum intercedit, aequo animo tolleret et boni consulat dominus waivoda et eius consiliarii, receptis enim his per hominem suum Maiestas Sua Sacra[ma] dominum waivodam suosque boierones conveniet et in his et omnibus gratiam Suae M[tis] intelligent.

Quum autem nulli praedecessores ipsius domini waivodae damnum aut detrimentum ullum huic regno Hungariae, aut eius partibus, ad instigationem coactionemve ullam Turcarum intulerint, et in obligatione, qua Turcarum imperatori sese obstrinxerunt aperte cautum et exceptum hoc Maiestas Sua Sacra[ma] intelligat, hortatur et vult, ut et ipse dominus waivoda suique boierones deinceps ipsi regno Hungariae aut partibus eius Transsilvanis et aliis ad quantumvis instantem coactionem damnum detrimentumve ne inferant, aut inferri patiantur; sed, ut ex officio suo, Sacrae Coronae et M[ti] Suae debet, capitaneis waivodisque suis Tr[anssilvanensibus] per mutuam intelligentiam omnia in regni huius et partium sibi subiectarum defensionem agat et faciat, et ad idem omni consilio inducere ipsius vicinum waivodam Transalpinensem curet, et Maiestas Sua vicissim omni eorum tuitioni gratiose incumbet, manu Domini potente sibi auxiliante; etc.

(Conceptus. Staatsarchiv, Wien. Hungarica. Edidit Szilágyi : Nádasdy első követsége pag. 47—48.)

Signa chartarum in Moldavia et Valachia usitatarum.

(1509—1540.)

II.

EPISTOLARUM AUCTORES ET TITULATI.

(Numeri sunt epistolarum.)

III.

LOCA, UBI EPISTOLAE DATAE SUNT.

(Numeri sunt epistolarum.)

IV.

FONTES, EX QUIBUS EPISTOLAE EDITAE SUNT.

(Numeri sunt epistolarum.)

1. Archiva et bibliothecae.

141, 142, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 152, 154, 156, 158, 159, 160, 161, 162, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 177, 178, 183, 184, 187, 188, 190, 192, 195, 198, 199, 200, 202, 204, 207, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 232, 236, 238, 246, 259, 261, 262, 263, 264.

Wien, Staatsarchiv (Polonica) : 129, 174, 182.

Wien, Staatsarchiv (Turcica) : 256.

Zsély : Archivum domus senioris comitum Zichy : 2.

2. *Opera typis edita.*

Acta Tomiciana vol. X. : 116, 121, 127, 128 ; XI. : 135, 143, 151, 153 ; XII. : 175, 176, 179, 180.

Archiv für Kunde österreichischer Geschichts-Quellen vol. III. : 38 ; vol. XXI. : 138.

Bocignoli Michaeli epistola ad Gerardum Planiam Caesareae Maiestatis secretarium : 96.

Gévay Antonius : Urkunden und Actenstücke : 132, 133, 255.

Petanchich Felix : De itineribus in Turciam (Viennae, 1522.) : 85.

Pray Georgius : Commentarii historici : (Budae, 1837.) 28, 78.

Reusneri Nicolai Epistolarum Turcicarum liber IX—XI. (Francofurti ad Moenum, 1590.) : 260.

Teleki József gróf : Hunyadiak kora Magyarországon XI—XII. (Pest, 1855.) : 3, 28.

V.

CATALOGUS AUCTORUM.

(Numeri sunt paginarum.)

Acta Tomiciana vol. X—XII. (Posnaniae, 1901—1906.): 169, 193, 216, 221, 222.

Apponyi Alexander Graf: Hungarica. Ungarn betreffende, im Auslande gedruckte Bücher und Flugschriften vol. I. (München, 1903.): 132.

Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde: vol. 26—29. (Hermannstadt, 1894—99.): 147, 159, 161, 166, 169, 174, 176, 183, 184, 187, 189, 190, 191, 193, 194, 197, 200, 201, 203, 205, 206, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 215, 219, 233, 226, 227, 235, 239, 240, 242, 248, 253, 262, 263, 267, 268, 273.

Archiv für Kunde österreichischer Geschichtsquellen vol. 21. (Wien, 1859.) 199, 211.

Barabás Samu: Codex diplomaticus, familiae Teleki vol. II. (Budapest, 1895.): 5, 110.

Baumann Ferdinand: Zur Geschichte von Mühlbach (Hermannstadt, 1889.): 211.

Benkő Josephus: Transsilvania vol. II. (Vindobonae, 1778.): 142.

Berger Albert: Das Verhältniss von Bistritz zu dem Moldauer Woiwoden Peter Rareș (Besztercze, 1911.): 289.

Bogdan Ioan: Documentele lui Ștefan cel Mare vol. II. (București, 1913.): 10, 11, 13.

Czołowski Aleksander: Bitwa pod Obertynem r. 1531. (We Łwowie, 1890.): 233

Del Chiaro Antonmaria: Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia. (Venezia, 1748.): 129, 132.

Fontes Rerum Austriacarum vol. 46. (Wien, 1892.): 7.

Fraknói Vilmos: Mátyás király levelei vol. I. (Budapest, 1893.): 6, 16, 17, 27, 29, 33, 36, 38, 41.

Géresi Kálmán: Codex diplomaticus comitum Károlyi vol. III. (Budapest, 1885.): 60.

Hurmuzaki Eudoxiu, de: Documente privitoare la istoria Românilor vol. II/I. (București, 1891.) 6, 13, 17, 44, 68, 304.

Iorga Neculai: Acte și fragmente vol. III. (București, 1897.): 10.

Iorga Neculai: Studii și documente vol. III. (București, 1901.): 236, 247.

Istvánfi Nicolaus: Historiarum de rebus Ungaricis libri XXXIV. (Coloniae Agrippinae, 1622.): 86.

Kammerer Ernő : Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy vol. X. (Budapest, 1907.): 2.

Katona Stephanus : Historia critica regum Hungariae stirpis Austriacae vol. XX/I. (Claudiopoli, 1794.) : 169.

Laemmer Hugo : Monumenta Vaticana (Freiburg, 1861.) : 241.

Miles Mathias : Siebenbürgischer Würg-Engel (Hermannstadt, 1670.) 204, 214.

Monumenta ecclesiastica tempora innovatae in Hungaria religionis illustrantia vol. I. (Budapest, 1902.) : 172, 194, 252.

Monumenta Hungariae Historica. Acta extera vol. II—IV. (Budapest, 1877—78.) : 8, 10, 11, 13, 14, 15, 17, 21, 22, 24, 25, 28, 29, 30, 33, 35, 36, 38, 39, 247.

Monumenta Vaticana Hungariae vol. I/6. (Budapest, 1891.) : 17, 18, 29, 33, 36, 38.

Nuntiaturberichte aus Deutschland nebst ergänzenden Actenstücken vol. I—III. (Gotha, 1892—1893.) : 241, 274, 280, 281, 287, 290, 293, 294, 296, 297.

Olahus Nicolaus : Hungaria et Atila (Vindobonae, 1763.) : 101.

Ostermayer Hieronymus : Chronica, in Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó vol. IV. (Brassó, 1903.) : 196, 198, 201, 203, 214, 219, 247, 261.

Pray Georgius : Comentarii historici de Bosniae, Serbiae ac Bulgariae, tum Valachiae, Moldaviae ac Bessarabiae, cum regno Hungariae nexu (Budae, 1837.) : 69, 87, 96.

Schesaeus Christianus : Ruinae Pannonicae (Cibinii, 1797.) : 101.

Schuller Johann Karl : Das k. k. geheime Haus-, Hof- und Staatsarchiv in Wien (Hermannstadt, 1850.) : 211.

Sieglerus Michael : Chronologia rerum Hungaricarum (Posonii, 1735.) : 101.

Szász Joannes : Epistolae Matthiae Corvini regis Ungariae vol. III. (Claudiopoli, 1745.) : 6.

Szilágyi Sándor : Nádasdy Tamás első követsége (Budapest, 1876.) : 303, 304, 305.

Teleki József gróf : Hunyadiak kora Magyarországon vol. XI. (Pest, 1855.) : 31.

Történelmi Tár : 34, 58, 69, 96, 99, 144, 149, 190, 206, 213, 215, 224, 228, 236, 247, 266.

Ungrisches Magazin vol. III. (Pressburg, 1783.) : 174.

Ursu Ioan : Bătăliile dela Gwozdziec și Obertyn, 1531. (București, 1913.): 233.

VI.

INDEX LOCORUM, NOMINORUM ET RERUM.

(Numeri sunt paginarum.)

SERIES TOMORUM QUAM HABENT
FONTES RERUM TRANSYLVANICARUM
(ERDÉLYI TÖRTÉNELMI FORRÁSOK)
COLLEGIT ET EDIDIT
Dr. ANDREAS VERESS, KOLOZSVÁR (HUNGARIA)

1—2. Epistolae et acta Jesuitarum Transylvaniae temporibus principum Báthory. — Erdélyi jezsuiták levelezése és iratai a Báthoryak korából. Vol. 1. (1571—1583) Budapest, 1911. Pag. XVI+326 (Facsimilibus 7 illustratum.) — Vol. 2. (1575—1588) Budapest, 1913. Pag. VIII+314. (Facsimilibus 6 illustratum).............. à K. 10.— (M. 8.50)

3. Antonii Possevini Societatis Jesu Transilvania. (1584) —Antonio Possevino della Compagnia di Giesù : Transilvania. (1584) Budapest, 1913. Pag. XXIV+297. (Imaginibus 47 illustratus.) K. 10.— (M. 8.50)

4. Acta et epistolae relationum Transylvaniae Hungariaeque cum Moldavia et Valachia. — Akták és levelek Erdély- és Magyarország Moldovával és Havasalföldével való viszonyához. Vol. I. (1468—1540) Budapest, 1914. Pag. XII+343. (Facsimilibus 5 illustr.) K. 10.—(M. 8.50)

5. Matricula et acta Transylvanorum Hungarorumque in universitate Patavina studentium. — A paduai egyetemen járt Erdély- és magyarországi tanulók anyakönyve és iratai. (1264—1837) Sub prelo.

6—8. Epistolae et acta Jesuitarum Transylvaniae temporibus principum Báthory. — Erdélyi jezsuiták levelezése és iratai a Báthoryak korából (1589—1613)................................ vol. 3

9—11. Codex diplomaticus domus comitum Kornis de Gönczruszka. — A gönczruszkai gróf Kornis család levéltára. (1243—1848) .... vol. 3

12—14. Acta et epistolae relationum Transylvaniae Hungariaeque cum Moldavia et Valachia. —Akták és levelek Erdély- és Magyarország Moldovával és Havasalföldével való viszonyához. (1541—1848) ...vol. 3

15. Regesta archivi familiae baronum Sennyey de Kis-Sennye. — A kis-sennyei báró Sennyey-család levéltárának regesztái...... vol. 1

16. Epistolarium Pancratii Sennyey cancellarii Transylvaniae. — Sennyey Pongrácz erdélyi kanczellár levelezése. (1589—1613).. vol. 1

17—19. Relationes missionariorum catholicorum in Moldavia et Valachia viventium. — Moldva-havasalföldi katholikus missionariusok jelentései (1587—1677).............................. vol. 3

20. Historia Transylvaniae. Auctore P. Johanni Argenti S. J. (1603—1607) — P. Argenti János jezsuita-atya erdélyi műve.. vol. 1

21—22. Epistolarium P. Alfonsi Carrillii S. J. — P. Carrillo Alfonz jezsuita-atya levelezése. (1589—1618)........................ vol. 2

42. Relationes Italicae de rebus Transylvanicis ex actis diurnis, qui «Avvisi» nominantur. — Olasz irott ujságok (Avvisi) erdélyi ügyekről. (1571—1613) .... vol. 1

43. Epistolarium Sigismundi Báthory principis Transylvaniae. — Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem levelezése. (1581—1613) .. vol. 1

44—45. Epistolae et acta bellum quindecim annos inter Turcos Hungarosque gestum illustrantia. — Levelek és akták a tizenötéves török-magyar háború történetéhez. (1593—1608)............. vol. 2

46. Relationes de rebus Transylvaniae ecclesiasticis. — Jelentések Erdélyország vallási viszonyairól. (1630—1660).............. vol. 1

47. Epistolae et acta historiam Transylvaniae illustrantia ex archivis Bohemiae congesta. — Levelek és akták Erdély történelméhez Csehország levéltáraiból. (1532—1849)........................ vol. 1

48. Matricula et acta Transylvanorum Hungarorumque in Collegio Germanico-Hungarico Romae studentium. — A római Collegium Germanico-Hungaricumban járt erdély- és magyarországi tanulók anyakönyve és iratai. (1552—1914) .... vol. 1

49. Acta Bononiensia Hungarica. Matricula et acta Transylvanorum Hungarorumque in universitate Bononiensi studentium. — Miscellanea Hungarica e collectione comitis Ferdinandi Aloysii Marsigli. — Bolognai magyar iratok. A bolognai egyetemen járt erdélyi és magyarországi tanulók anyakönyve és iratai. — Magyar érdekü iratok gróf Marsigli Ferdinánd Alajos gyüjteményéből .... vol. 1

50. Regesta ad res Transylvanicas et Hungaricas spectantia ex archivis diversis Europae congesta. — Erdélyi- és magyarorszagi regeszták Európa különböző levéltáraiból. (1526—1690) ..... vol. 1

Tomorum suprascriptorum iam editi I—IV. comparari possunt apud:

Fontes Rerum Transylvanicarum
Kolozsvár (Hungaria)

TABULA MATERIAE.

FACSIMILIA.
